HISTORIA ECCLESIASTICA, VARIIS COLLOQUIIS DIGESTA,

UBI PRO THEOLOGIÆ CANDIDATIS

RES PRÆCIPUÆ, NON SOLUM AD HISTORIAM, sed etiam ad Dogmata, Criticam, Chronologiam, & Ecclesiæ Disciplinam pertinentes, per breves Interrogationes, & Responsiones perstringuntur, & in præclaro ordine collocantur;

DISTRIBUTA VERO

IN TOMOS NOVEM,

ET CONTINUATA

A SÆCULO ECCLESIÆ PRIMO USQUE AD Annum M DCC XXI. cui demum ad accuratiorem Epochæ, quæ hic præcipuum ferre punctum meritò videtur, rationem habendam sub calcem Operis annexæ sunt

TABULÆ CHRONOLOGICÆ XIV.

IN QUIBUS

TEXITUR SERIES ROMANORUM PONTIFICUM, Patriarcharum Orientis, Sedium Alexandrinæ, Antiochenæ, Hierosolymitanæ, & Constantinopolitanæ: Imperatorum cùm Orientis, tum Occidentis, Consulum Romanorum, Regum Galliæ, Hispaniæ & Angliæ: Hæresum, Schismatum & Controversiarum, quæ in Ecclesia emerserunt, Conciliorum cùm Oecumenicorum, tum Nationalium, seu Provincialium: Virorum denique Illustrium, qui vel doctrina & pietate floruerunt, vel Monachorum, aut Regularium Ordines instituerunt, instaurârunt, propagârunt;

CUM INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS, ET ACADEMIARUM TOTIUS EUROPÆ SUCCINCTA RECENSIONE;

AUCTORE

FR. IGNATIO HYACINTHO

AMAT DE GRAVESON,

Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore, & Collegii Casanatensis Theologo, Ord. Fratrum Præd.

EDITIO IN GERMANIA SECUNDA.

CUM SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS PRIVILEGIO ET PERMISSU SUPERIORUM.

Augustæ Vindelicorum & Græcii,

SUMPTIBUS PHILIPPI, AC MARTINI VEITH, ET JOHANNIS FRATRIS HÆREDUM

ANNO M DCC XXVII.

CAROLUS Sextus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, &c. Rex, Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, Comes Tyrolis &c. agnoscimus & notum facimus tenore præsentium universis: Quod, cum Nobis fideles dilecti Philippus & Martinus Veith, Bibliopolæ Augustæ Vindelicorum & Græcii, humillime exposuerint, se librum, cui titulus Ignatii Hyacinthi Amat de Graveson Ordinis Fratrum Prædicatorum Historia Ecclesiastica, variis colloquiis digesta, & in novem partes divisa in Folio, suis sumptibus quidem imprimi curaturos, ipsumque prælo mandare jam tum cœpisse; vereri autem, ne alii, ut sæpius fieri solet, & quod ingenti sibi detrimento foret, idem opus, quoquo modo vel formato typis excudere, imitarive conentur; proinde Nobis demisissime supplicarint, ut Cæsareo Privilegio Nostro Impressorio se contra quascunque ejuscemodi quæstui inhiantium æmulorum machinationes præmunire benigne dignaremur: Nos submissis pariter ac æquis eorum precibus clementer annuendum censuerimus, eaque propter omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis, Bibliopegis, ac aliis quibuscunque librariam negotiationem exercentibus serio inhibemus, ne quis prædictum librum Historiæ Ecclesiasticæ per sexennii decursum ab hodierna die computandum, in Sacro Romano Imperio, Regnisque, Dominiis, & Provinciis Nostris Hæreditariis, in simili vel alio typo, modo aut forma, atque idiomate, neque per Extractum, neque per Compen-

)*(2 dium,

dium, sive in toto, sive in parte, mutatisve titulis recudere, vel aliò recudendum dare, alibique impressum apportare, vendere, vel distrahere, clam vel palam, citra voluntatem & expressum à præfatis Philippo & Martino Veith in Scriptis obtentum consensum præsumat; Si quis verò Interdictum hoc Nostrum Cæsareum violare, aut transgredi, ausus fuerit, eum non modo ejuscemodi libris, perperam quippe recusis & adductis, à memoratis Bibliopolis Veith, & eorum hæredibus ubicunque, sive propria authoritate, sive Magistratûs auxilio vendicandis de facto privandum, sed & mulcta insuper decem Marcarum auri puri Fiscoseu Ærario Nostro Cæsareo, & parti læsæ ex æquo pendenda irremissibiliter decernimus puniendum; Dummodo tamen hujus Privilegii Nostri Cæsarei, riteque factæ censuræ tenor pro publica notitia in fronte librorum impressus exhibeatur, & quinq; exemplaria ad arcanam Nostram Cancellariam Imperialem Aulicam sumptibus impetrantium quamprimum transmittantur. Mandamus igitur omnibus & singulis Nostris, Sacrique Imperii, ac Regnorum, Dominiorum & Provinciarũ Nostrarum hæreditariarum subditis & fidelibus dilectis, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ existant, tam Ecclesiasticis, quam Sæcularibus, præsertim vero in Magistratu constitutis, aliisve Jus & Justitiam administrantibus, ne Privilegium hoc Nostrum quemquam temere & impune transgredi patiantur, quin potius transgressores præscriptâ pœnâ plecti, aliisque modis idoneis coërceri curent, quatenus & ipsi eandem mulctam evitare voluerint. Harum testimonio Literarum, manu Nostra subscriptarum, & Sigilli Nostri Cæsarei appressione munitarum, quæ dabantur in Civitate Nostra Vienna, die septima Februarii Anno millesimo, septingentesimo vigesimo sexto, Regnorum Nostrorum Romani decimo quinto, Hispanicorum vigesimo tertio, Hungarici & Bohemici verò pariter decimo quinto.

CAROLUS (L.S. C.)

V: J. G. de Schonborn.

Ad Mandat. Sacræ Cæsareæ Majest. proprium

P. W. Nob. Dom. de Georgenthal.

INDEX
GEOGRAPHICUS
AD
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

Notitiam necessarius, Provinciarum videlicèt, & Civitatum Ecclesiasticarum, in quibus sunt Sedes Metropolitarum, Archiepiscoporum, & Episcoporum in Italia, Gallia, Hispania, Germania, Anglia, Scotia, Hibernia, Bohemia, Dania, Suecia, Hungaria, Polonia, Lusitania, Livonia, Vallachia, Mosrovia, seu Russia, Dalmatia, Norvergia, Albania, Candia, in Indiis tam Orientalibus, quàm Occidentalibus, & in Flandria, seu Belgio, cùm antiquis & vulgaribus nominibus, quibus hodiè in propriis, ac singulis Nationibus vulgo designari solent.

EXhibuimus ad calcem Tomi VIII. Historiæ Ecclesiasticæ Provincias & Civitates Ecclesiasticas, ad quas sese protendit jurisdictio Patriarcharum Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani, & Constantinopolitani; nunc in isto Indice Geographico Provincias & Civitates Ecclesiasticas, in quibus sunt Sedes Metropolitanarum, Archiepiscoporum Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ, Angliæ, &c. indicabimns cum antiquis & vulgaribus nominibus, quibus hodie appellari solent, quò studiosus Lector, ope istius Indicis Geographici, faciliùs notitiam assequi possit Locorum, seu Civitarum, in quibus sunt Sedes Episcopales, vel Concilia, quorum in nostra Historia Ecclesiastica mentionem fecimus, fuerunt celebrata. Incipiemus autem à Provinciis & Civitatibus Ecclesiasticis Italiæ, dein, ad alias cæterarum nationum describendas continenti ordine progrediamur.

Italia.

Roma, Caput Mundi, vulgò etiam dicta *Roma*, ubi sedet Summus totius Orbis Christiani Pontifex, Occidentis Patriarcha, universæ Ecclesiæ Primas de jure divino, & Christi Domini in terris Vicarius.

Episcopatus, qui sunt sub Summo Pontifice Romano in districtu Urbis, & à sex Antiquioribus S. Romana Ecclesia Cardinalibus optantur.

Ostiensis, vulgò *Ostia*, ad Decanum Sacri Collegii pertinens, cui unitus est Episcopatus Veliternus, vulgò *Veletri*, in Campania Romana, Ditionis Ecclesiæ.
Portuensis, vulgò *Porto*, propè Romam.
Albanensis, vnlgò *Albano*, propè Romam.
Tusculanus, vulgò *Frascati*, propè Romam.
Prænestinns, vulgò *Palestrina*, propè Romam.
Sabinensis, vulgò *La Sabina* propè Romam.

Episcopatui alii, qui Summo Pontifici in Provincia Romana immediatè subjiciuntur.

In Campania Romana, ditionis Ecclesiæ,

Tiburtinus, vulgò *Tivoli.*
Anagninus, vulgò *Anagni.*
Segninus, vulgò *Segni.*
Alatrinus, vulgò *Alatri.*
Verulanus, vulgò *Veroli.*
Tarracinensis, vnlgò *Terratina.*
Centumcellensis, vulgò *Civitá Vecchia.*

In Provincia Patrimonii, ditionis Ecclesiæ.

Nepesinus, vulgò *Nepi*, & Sutrinus, vulgò *Sutri*, invicem uniti.
Viterbiensis, vulgò *Viterbo*, & Tuscanensis, vnlgò *Toscalana*, invicem uniti.
Hortanus, vulgò *Orti*, & Civitatis Castellanæ, vulgò *Città Castellana*, invicem uniti. Legesis librum à Cl. Abbate *Justo Fontanini* editum, *de Antiquitate Horta, Colonia Etruscorum.*
Cornutensis, vulgò *Corneto*, & Montis Flasconis, vulgò *Montefiascone*, invicem uniti.
Balneoregiensis, vulgò *Bagnarea.*
Urbevetanus, vulgò *Orvieto.*
Aculensis, & Aquæpendentis, vulgò *Aquapendente.*

In Umbria, ditionis Ecclesiæ.

Perusinus, vulgò *Peruggia.*
Spoletinus, vulgò *Spoleto.*
Civitatis Castelli, vulgò *Città di Castello.*
Civitatis Plebis, vnlgò *Città della Pieve.*
Interamnensis, vulgò *Terni.*
Narniensis, vulgò *Narni.*
Amerinensis, vulgò *Amelia.*
Tudertinus, vulgò *Todi.*
Reatinensis, vulgò *Rieti.*
Fulginatensis, vulgò *Foligno.*
Assisiensis, vulgò *Assisi.*
Nucerinus, vulgò *Nocera.*
Aretinus, vnlgò *Arezzo*, in Tuscia.
Mevaniensis, vulgò *Mevania.*

In Marchia Anconitana, ditionis Ecclesiæ.

Aneonitanus, vulgò *Ancona*.
Lauretanus, vulgò *Loreto*, & Reciatensis, vulgò *Recanati*, invicem uniti.
Asculanus, vulgò *Ascoli*.
Æsinus, vulgò, *Giesi*.
Auximanus, vulgò *Osimo*.
Camerinus, vulgò *Camerino*.
Fanensis, vulgò *Fano*, intra D icatum Urbinatem.

In Regno Neapolitano.

Aquilanus, vulgò *l' Aquila*.
Sulmonensis, vulgò *Sulmona*, & Valvensis, vulgò *Valva*, invicem uniti.
Civitatis Ducalis, vulgò *Città Ducale*.
Aprutinus, vulgò *Teramo*.
Marsicanus, vulgò *Marsi*.

Archiepiscopatus & Episcopatus Italiæ cum suis Suffraganeis.

Archiepiscopatus Pisani, vulgò PISA, *in Hetruria*, seu *Tuscia: Episcopatus Suffraganei.*

Aleriensis, vulgò *Aleria*, in Corsica Insula, Genuensis Ditionis, unitus cum Episcupatu Adjacensi, vulgò *Aiazzo*, in Corsica Insula; & cum Episcopatu Sagonensi, vulgò *Sagona* in eadem Corsica Insula.
Lucensis, vulgò *Luca* in Hetruria, sui juris, & ab ejus jurisdictione immunis.
Lunensis Sarzanensis, vulgò *Sarzana*, ditionis Genuensis, sed ab ejus jurisdictione immunis.

Archiepiscopatus Florentini, vulgò FLORENZA, *Episcopatus suffraganei, in Hetruria* seu *Tuscia*, vulgò TOSCANA.

Fesulanus, vulgo *Fiezoli*.
Pistoriensis, vulgò *Pistoja*, unitus cum Episcopatu Pratensi, vulgò *Prato*.
Volaterranus, vulgò *Volterra*, ab ejus jurisdictione immunis.
Collensis, vulgò *Colle*.
Sancti Miniatis Teutonis, vulgò *San Miniato al Tedesco*.
Burgi Sancti Sepulchri, vulgò *Borgo San-Sepolchro*.
Montis Politiani, vulgò *Monte Pulciano*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Cortonensis, vulgò *Cortona*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

Archiepiscopatus Senensis, vulgò SIENNA, *Episcopatus suffraganei in Hetruria.*

Suanensis, vulgò *Saona*.
Clusinus, vulgò *Chiusi*.
Grossetanus, vulgò *Grosseto*.
Massanensis, vulgò *Massa*.
Pientinus, vulgò *Pienza*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Ilcinensis, vulgò *Mont' Alcino*.

Archiepiscopatus Firmani, vulgò FERMO, *in Marchia Anconitana, ditionis Ecclesiæ, Episcopatus Suffraganei.*

Maceratensis, vulgò *Macerata*, unitus cum Episcopatu Tolentino, vulgò *Tolentino*.
Ripanus, vulgò *Ripa Transone*.
Montis Alti, vulgò *Montalto*.
Sancti Severini, vulgò *San-Severino*.

Archiepiscopatus Urbinatensis, vulgò URBINO, *in Ducatu Urbinate, ditionis Ecclesiæ, Episcopatus Suffraganei.*

Calliensis, vulgò *Cagli*.
Foro-Sempronensis, vulgò *Fossombrone*.
Feretranus, vulgò *Monte Feltro*.
Pisaurensis, vulgò *Pezaro*.
Urbaniensis, vulgò *Urbania*, unitus cum Episcopatu S. Angeli in vado, vulgò *Sant' Angelo in vado*.

Archiepiscopatus Ravennatensis, vulgò RAVENNA, *in Romandiola, ditionis Ecclesiæ, Episcopatus Suffraganei.*

Hadriensis, vulgò *Adria*, cujus Sedes Rhodigii.
Ariminensis, vulgò *Rimini*.
Britinoriensis, vulgò *Bertinoro*.
Cerviensis, vulgò *Cervia*.
Cesenatensis, vulgò *Cesena*.
Comaclensis, vulgò *Comachio*.
Faventinus, vulgò *Faenza*.
Ferrariensis, vulgò *Ferrara*.
Imolensis, vulgò *Imola*.
Foroliviensis, vulgò *Forli*.
Sarsinatensis, vulgò *Sarsina*.

Archiepiscopatus Bononiensis, vulgò BOLOGNA, *in ditione Ecclesiæ, Episcopatus Suffraganei.*

Parmensis, vulgò *Parma*, in ditione Ducis Parmensis.
Placentinus, vulgo *Piacenza*, in ditione Ducis Parmensis.
Burgi S. Donini, vulgò *Borgo San-Donino*, in ditione Ducis Parmensis.
Rhegiensis, vulgò *Regio*, in ditione Ducis Mutinensis.
Mutinensis, vulgò *Modena*, in ditione Ducis Mutinensis.
Cremensis, vulgò *Crema*, in ditione Reipublicæ Venetæ.

Archiepiscopatus Genuensis, vulgò GENOVA, *in ora, & ditione Genuensi Episcopatus Suffraganei.*

Albigaunensis, vulgò *Albenga*.
Naulensis, vulgò *Noli*.
Brugnatensis, vulgò *Brugneto*.
Nebiensis, vulgò, *Nebio*, in Corsica Insula.
Marianensis, vulgò *Mariana*, in Corsica Insula, unitus cum Episcopatu Acciensi, vulgò *Accia*, in Insula itidem Corsica.
Bebiensis, vulgò *Bobio*, in Ducatu Mediolanensi.

Archiepiscopatus Taurinensis, vulgò TORINO, *in Pedemontio. Episcopatus suffraganei.*

Eporediensis, vulgò *Ivrea*.
Montis Regalis, vulgò *Mondovi*.
Salutiarum, vulgò *Saluzzo*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Fossanensis, vulgò *Fossano*.

Archie-

Archiepiscopatus Mediolanensis vulgò MILANO, *in Ducatu Mediolanensi, Episcopatus suffraganei.*

Cremonensis, vulgò *Cremona*.
Novariensis, vulgò *Novara*.
Laudensis vulgò *Lodi*.
Alexandriuus, vulgò *Alessandria*.
Dertonensis, vulgò *Tortona*.
Vigeblanensis, vulgò *Vigevano*.
Ticinensis, seu Papiensis, vulgò, *Pavia*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Bergomensis, vulgò *Bergamo*, in ditione Veneta.
Brixiensis, vulgò *Brescia*, in ditione Veneta.
Albensis, vulgò *Alba*, in ditione Ducis Sabaudiæ.
Astensis, vulgò *Asti*, in ditione Ducis Sabaudiæ.
Vercellensis, vulgò *Vercelli*, in ditione Ducis Sabaudiæ.
Aquensis, vulgò *Aqui*, in Ducatu Montis Ferrati.
Casalensis, vulgò *Casale*, in Ducatu Montisferrati.
Savonensis, vulgò *Savona*, in ora, & ditione Reipublicæ Genuensis.
Vintimiliensis, vulgò *Vintimilia*, in ora, & ditione ejusdem Reipublicæ Genuensis.

Patriarchatus Aquilejensis, vulgò AQUILEJA, *in Foro Julio, Episcopatus Suffraganei.*

Patavinus, vulgò *Padova*, in dominio Venetæ Reipublicæ.
Vicentinus, vulgò *Vicenza*, in dominio ejusdem Reipublicæ Venetæ.
Veronensis, vulgò *Verona*, in dominio itidèm Reipublicæ Venetæ.
Tridentinus, vulgò *Trento*, in ditione Imperatoris.
Comensis, vulgò *Come*, in Ducatu Mediolanensi.
Tarvisinus, vulgò *Trevisi*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.
Cenetensis, vulgò *Ceneda*.
Bellunensis, vulgò *Belluno*, in dominio Reipublicæ Venetæ.
Feltrensis, vulgò *Feltre*, in dominio Venetæ Reipublicæ.
Concordiensis, vulgò *Concordia*, in dominio Reipublicæ Venetæ.
Tergestinus, vulgò *Trieste*, in ditione Imperatoris.
Justinopolitanus, vulgò *Capo d' Istria*, in dominio Venetæ Reipublicæ.
Oemoniensis, vulgò *Città Nuova*, in dominio Venetæ Reipublicæ.
Parentinus, vulgò *Parenzo* in dominio Reipublicæ Venetæ.
Mantuanus, vulgò *Mantua*, ab ejus jurisdictione exemptus, in ditione Ducis *Mantuani*.
Polensis, vulgò *Pola*, in ditione Reipublicæ Venetæ.
Petinensis, vulgò *Pedena*, in ditione Imperatoris.
Labacensis, vulgò *Laubach*, in Carniola, ab ejus jurisdictione immunis.

Patriarchatus Veneti, vulgò VENEZIA, *in ditione Reipublicæ Venetæ, Episcopatus Suffraganei.*

Clodiensis, vulgò *Chiozza*.
Torcellum, vulgò *Torcello*.
Caprularum, vulgò *Caorle*.

In Regno Neapolitano Archiepiscopatus Neapolitani, vulgò NAPOLI, *in Provincia Laboris*, *Episcopatus Suffraganei.*

Puteolanus, vulgò *Pozzuolo*.
Nolanus, vulgò *Nola*.
Accerrarum, vulgò *la Cerra*.
Isclanus, vulgò *Ischia*.
Aversanus, vulgò *Aversa*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

Archiepiscopatus Capuani, vulgò CAPUA, *in Provincia Laboris, Episcopatus Suffraganei.*

Theanensis, vulgò *Tiano*.
Calvensis, vulgò *Calvi*.
Casertanus, vulgò *Caserta*.
Calatinus, vulgò *Cajazzo*.
Carinolensis, vulgò *Carinola*.
Iserniensis, vulgò *Isernia*.
Suessanus, vulgò, *Suessa*.
Aquitanensis, vulgo *Aquino*, ab ejus jurisdictione exemptus.
Venafranus, vulgò *Venafro*.
Cajetanus, vulgò *Gaeta*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Seranus, vulgò *Sera*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Salernitani, vulgò SALERNO, *in Principatu citeriori, Episcopi Suffraganei.*

Campaniensis, vulgò *Campagna*, cui unitus est Episcopatus Satraniensis.
Caputaquensis, vulgò *Capacio*.
Palicastrensis, vulgò *Nusco*.
Sarnensis, vulgò *Sarno*.
Marsicensis, vulgò *Marsico*.
Nucerinus, vulgo *Nocera delli Pagani*.
Acernensis, vulgò *Acerno*.
Cavensis, vulgò *La Cava*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Amalphitani, vulgò MALFI, *in Principatu citeriori, Episcopi Suffraganei.*

Litterensis, vulgò *Letterea*.
Capritanus, vulgò *Capri*.
Minorensis, vulgò *Minori*.
Scalensis, vulgò *Scala*, unitus cum Episcopatu Ravellensi, vulgò *Ravello*, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.

Archiepiscopatus Surrentini, vulgò SORRENTO, *in Provincia Laboris, Episcopatus Suffraganei.*

Vicanus Equensis, vulgò *Vico*.
Massensis, & Massalubrensis, vulgò *Massa*.
Castrimaris, vulgò *Castel à Mare*.

Archiepiscopatus Compsani, vulgò CONZA, *in Principatu ulteriori, Episcopatus Suffraganei.*

Muranus, vulgò *Muro*, in Basilicata Provincia.
Satrianensis, vulgò *Satriano*, unitus Episcopatui Campaniensi, in Principatu citeriori.
Laquedoniensis, vulgò *Lacedogna*, in Principatu ulteriori.
Sancti Angeli Longobardorum, vulgò *Sant'Angelo de Lombardi*, in Principatu ulteriori, & unitus cum Episcopatu Bisaccienfi, vulgò *Bisacia*, in eodem Principatu.
Montis Viridis, vulgò *Monte Verde*, unitus Archiepiscopatui Nazareno, in eodem Principatu.

Archiepiscopatus Acheruntini, vulgò LACERENZA, *Episcopatus Suffraganei.*

Venosinus, vulgò *Venosa*.
Anglonensis, vulgò *Anglosa*, sive *Tursi*.
Potentinus, vulgò *Potenza*.
Gravinensis, vulgò *Gravina*.
Tricaricensis, vulgò *Tricarico*.
Montis Pilosi, vulgò *Monte Peloso*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Melphiensis, vulgò *Melfi*, unitus cum Episcopatu Rapollensi, vulgò *Rapolla*, & ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Tarentini, vulgò TARENTO, *in Provincia Hydruntina*, vulgò OTRANTO, *Episcopatus Suffraganei.*

Motulensis, vulgò *Motula*.
Castellanetensis, vulgo *Castellaneta*.
Uritanus, vulgò *Oria*.

Archiepiscopatus Brundusini, vulgò BRINDISI, *in Provincia Hydruntina, Episcopus Suffraganeus.*

Ostunensis, vulgò *Ostuni*.

Archiepiscopatus Hydruntini in Provincia Hydruntina, Episcopi Suffraganei.

Castrensis, vulgò *Castro*.
Gallipolitanus, vulgò *Gallipoli*.
Ugentinus, vulgò *Ugento*.
Aletiensis, vulgò *Lecce*.
Alessanensis, vulgo *Alessano*.
Neritonensis, vulgò *Nardo*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

Archiepiscopatus Barensis, vulgò BARI, *in Provincia Barensi, Episcopatus Suffraganei.*

Bitontinus, vulgò *Bitonto*.
Juvenacensis, vulgò *Giovenazzo*.
Melphitensis, vulgò *Mofeta*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Ruvo, vulgò *Ruvo*.
Conversanensis, vulgò *Conversano*.
Minerbiensis, vulgò *Minervino*.
Monopolitanus, vulgò *Monopoli*, sed ab ejus jurisdictione immunis.
Britetinus, vulgò *Britetto*.
Polignanensis, vulgò *Polignano*.
Lavellensis, vulgò *Lavello*.
Catharensis, vulgò *Cataro*, in Dalmatia, & ditione Veneta.

Archiepiscopatus Tranensis, vulgò TRANI, *in Provincia Barensi, Episcopatus Suffraganei.*

Vigiliensis, vulgò *Bisceglie*.
Andriensis, vulgò *Andria*.
Archiepiscopatus Nazarensis in Oppido Barulo, vulgò BARLETA, nullum habet Episcopatum Suffraganeum, sed ei unitus est Episcopatus *Montis Viridis*. Est autem Archiepiscopatus Nazarenus in Provincia Barensi.

Archiepiscopatus Sipontini, vulgò MANFREDONIA, *in Capitanata Provincia, Episcopatus Suffraganei.*

Vestanensis, vulgò *Vieste*.
Trojanensis, vulgò *Troja*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Lancianensis, vulgò LANCIANO, *in Aprutio*, nullos habet Episcopatus Suffraganeos.

Archiepiscopatus Theatini, vulgò, CHIETI, *in Aprutio, Episcopi Suffraganei.*

Adriensis, vulgò *Atri*, & Pennensis, vulgò *la Penna*, invicèm uniti, & ab ejus jurisdictione exempti.
Orthonensis, vulgò *Ortona*, unitus cum Episcopatu Camplensi, vulgò *Campli*.

Archiepiscopatus Beneventani, vulgò BENEVENTO, *in Principatu ulteriori, & Ditionis Ecclesiæ, Episcopatus Suffraganei.*

Asculanus, vulgò, *Asceli*. Hic Episcopatus diversus est ab Episcopatu Asculano, qui est in Piceno Suburbicario, seu in Marchia Anconitana, ditionis Ecclesiæ.
Thelesinus, vulgò Telese.

Sanctæ

Archiepiscopatus Rossanensis, vulgò ROSSANO, *in Calabria citeriori*, nullum habet Episcopatum Suffraganeum, & Episcopatus *Bisignanensis* vulgò BISIGNIANO, ab ejus jurisdictione est exemptus.

Archiepiscopatus Consentini, vulgò COSENZA, *in Calabria citeriori, Episcopatus Suffraganei.*

Archiepiscopatus Sanctæ Severinæ, vulgò SANTA SEVERINA, *in Calabria ulteriori, Episcopatus suffraganei.*

Archiepiscopatus Rheginensis, vulgò REGIO, *in Calabria ulteriori, Episcopatus suffraganei.*

Archiepiscopatus in Sicilia Insula.

Archiepiscopatus Panormitani, vulgò PALERMO *Episcopatus suffraganei.*

Archiepiscopatus Messanensis, vulgò MESSINA, *Episcopatus suffraganei.*

Archiepiscopatus Montis Regalis, vulgò MONREALE, *Episcopatus suffraganei.*

Archiepiscopatus in Sardinia Insula.

Archiepiscopatus Calaritanus, vulgò CAGLIARI, unicum habet Episcopatum Suffraganeum, videlicet *Sulcitanensem*, vulgò VILLA D'IGLESIAS, qui etiam Archiepiscopatui est unitus.

Archiepiscopatus Arborensis, vulgò ORISTAGNI, unicum habet Episcopatum Suffraganeum, scilicet *Vallensem* seu *Lezstanum*, vulgò ALEZ.

Archiepiscopatus Turritani, vulgò SASSARI, *Episcopatus Suffraganei.*

Hi sunt Archiepiscopatus & Episcopatus Italiæ, de quibus si plurâ scire aveas, legesis Italiam Sacram, quam in lucem edidit *Ferdinandus Ughellus*, Monachus Ordinis Cisterciensis, eamque in novem Tomos distribuit, quorum primus exhibet Episcopatus, qui immediatè Sanctæ Sedi subjiciuntur. Alter Tomus complectitur Episcopatus Æmiliæ, Flaminiæ, Piceni, & Umbriæ. Tertius Tomus continet Episcopatus Hetruriæ, seu Tusciæ. Tomus quartus comprehendit Episcopatus Insubriæ, Liguriæ, & Pedemontii. Quintus Tomos repræsentat Episcopatus Fori Julii, & Venetorum dominii. Sextus Tomus continet Episcopatus Campaniæ, Aprutii, & Hirpinorum. Tomus septimus complectitur Episcopatus Basilicatæ, Apuliæ, & Pecuniariæ. Tomus octavus continet Episcopatus Samnii. Tomus ultimus exhibet Episcopatus Solentinorum & Calabriæ. De his Episcopatibus Italiæ, & Archiepiscopatibus, quorum Suffraganei sunt, de eorum antiquitate, juribus ac privilegiis, nec non de Archiepiscopis, & Episcopis, qui doctrinâ & pietate præditi, eis præfuerunt, lato calamo disserit clarissimus Scriptor *Ferdinandus Ughellus*, quem, si tibi per otium liceat, consulere poteris.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Galliarum Regno.

Archiepiscopatus Lugdunensis, vulgò LION, *Episcopatus Suffraganei.*

Augustodunensis, vulgò *Autun.*
Matisconensis, vulgò *Macon.*
Cabillonensis, vulgò *Chalons Sur Saone.*
Lingonensis, vulgò, *Langres.*

Archiepiscopatus Senonienfis, vulgò SENS, *Episcopatus Suffraganei.*

Trecensis, vulgò *Troyes.*
Antisiodorensis, vulgo *Auxerre.*
Nivernensis, vulgò *Nevers.*

Archiepiscopatus Parisiensis, vulgò PARIS, *Episcopatus Suffraganei.*

Carnotensis, vulgò *Chartres.*
Aurelianensis, vulgò *Orleans.*
Meldensis, volgò *Meaux.*
Blesensis, vulgò *Blois*, ab Innocentio VII. ad petitionem Regis Ludovici XIV. erectus anno MDCXCVII.

Archiepiscopatus Remensis, vulgò RHEIMS, *Episcopatus Suffraganei.*

Suessionensis, vulgò *Soissons.*
Laudunensis, vulgò *Laon*, seu *Lan.*
Noviomensis, vulgò *Noyon.*
Silvanectensis, volgò *Senlis.*
Bellovacensis, vulgò *Beauvais.*
Ambianensis, vulgò *Amiens.*
Bononiensis, vulgò *Boulogne.*

Archiepiscopatus Rothomagensis, vulgò ROUEN, *Episcopatus Suffraganei.*

Ebroicensis, vulgò *Evreux.*
Baiocensis, vulgò *Bayeux.*
Constantiensis, vulgò *Coutance.*
Abrincensis, vulgò *Avranches.*
Sagiensis, vulgò *Seez.*
Lexoviensis, vulgò *Lisieux.*

Archiepiscopatus Turonensis, vulgò TOURS, *Episcopatus Suffraganei.*

Andegavensis, vulgò *Angers.*
Cenomanensis, vulgò *Le Mans.*
Redonensis, vulgò *Rennes.*
Nannetensis, vulgò *Nantes.*
Venetensis, vulgò *Vannes.*
Macloviensis, vulgò *Sainct Malo.*
Briocensis, vulgò *Sainct Brieux.*
Dolensis, vulgò *Dolei.*
Trecorensis, vulgò *Treguiers.*
Corisopitensis, vulgò *Kempercorentin*, vel *Cornouaille.*
Leonensis, vulgò *Sainct Paul de Leon.*

Archiepiscopatus Bituricensis, vulgò BOURGES, *Episcopatus Suffraganei.*

Claromontensis, vulgò *Clermont.*
Sancti Flori, vulgò *Sainct Flour.*
Lemovicensis, vulgò *Limoges.*
Aniciensis, vulgò *le Puy*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Tutelensis, vulgò *Tulle.*

Archiepiscopatus Albiensis, vulgò ALBY, *in Occitania*, vulgò LANGUEDOC, *erectus die III. Octobris anni MDCLXXVIII. Episcopatus Suffraganei.*

Castrensis, vulgò *Castres.*
Mimatensis, vulgò *Mende.*
Rutenensis, vulgò *Rodez.*
Cadurcensis, vulgò *Cahors.*
Vabrensis, vulgò *Vabres.*

Archiepiscopatus Burdegalensis, vulgò BORDEAUX, *Episcopatus Suffraganei.*

Aginnensis, vulgò *Agen.*
Engolismensis, volgò *Angoulesme.*
Santonensis, vulgò *Saintes.*
Pictaviensis, vulgò *Poictiers.*
Petricoricensis, vulgò *Perigueux.*
Condomensis, vulgo *Condom.*
Sarlatensis, vulgò *Sarlat.*
Rupellensis, vulgò *la Rochelle.*
Lucionensis, vulgò *Luçon.*

Archiepiscopatus Auxitanus, vulgò AUSCH, *in Vasconia*, vulgò GASCOGNE: *Episcopatus Suffraganei.*

Lectorensis, vulgò *Lectoure.*
Convenensis, vulgò *Comminges.*
Vasatensis, vulgò *Basas.*
Conseranensis, volgò *Conserans.*
Tarbensis, vulgò *Tarbes.*
Aturensis, vulgò *Aire.*
Lascurriensis, vulgò *Lescar.*
Oleronensis, vulgò *Oleron.*
Aquensis, vulgò *Aos.*
Bajonensis, vulgò *Bayone.*

Archiepiscopatus Tolosani, vulgò TOLOSE, *in Occitania Superiori*, vulgò LANGUEDOC, *Episcopatus Suffraganei.*

Apamiensis, vulgò *Pamiers.*
Mirapicensis, vulgò *Mirepoix.*
Montalbanensis, vulgò *Montauban.*
Vavrensis, vulgò *Lavaur.*
Sancti Papuli, vulgò *Sainct Papoul.*
Lombariensis, vulgò *Lombez.*
Rivensis, vulgò *Rieux.*

Archie-

Archiepiscopatus Narbonensis, vulgò NARBONE, *in Occitania Inferiori*, vulgò LANGUEDOC, *Episcopatus Suffraganei.*

Biterrensis, vulgò *Beziers.*
Nemausensis, vulgò *Nisme.*
Lutevensis, vulgò *Lodeve.*
Vcetiensis, vulgò *Uzès.*
Electensis, vulgò *Alet.*
Carcassonensis, vulgò *Carcassone.*
Agathensis, vulgò *Agde.*
Montispessulanus, vulgò *Montpelliere.*
Sancti Pontii Tomeriarum, vulgò *Sainct Pons.*
Elnensis, vulgò *Perpignan.*

Archiepiscopatus Arelatensis, vulgò ARLES, *in Provincia*, vulgò PROVENCE, *Episcopatus Suffraganei.*

Massiliensis, vulgò *Marseilles.*
Tolenensis, vel Telonensis, vulgò *Toulon.*
Aransicanus, vulgò *Orange.*
Tricastinensis, vulgò *Sainct Paul de trois Chateaux.*

Archiepiscopatus Aquensis, vulgò AIX, *en Provincia*, vulgò PROVENCE, *Episcopatus Suffraganei.*

Aptensis, vulgò *Apt.*
Rejensis, vulgò *Riez.*
Foro-Justiensis, vulgò *Frejus.*
Vapincensis, vulgò *Gap*, in Delphinatu, vulgò *Dauphiné.*
Sistericensis, vulgò *Cisteron.*

Archiepiscopatus Avenionensis, vulgò AVIGNON, *in Provincia*, seu *Comitatu Venascino*, vulgò le COMTAT-VENAISCIN, *& en Ditione Ecclesiæ, Episcopatus Suffraganei.*

Carpentoractensis, vulgò *Carpentras.*
Vasionensis, vulgò *Vaison.*
Caballicensis, vulgò *Cavaillon.*

Archiepiscopatus Viennensis, vulgò VIENNE, in Delphinatu, *Episcopatus Suffraganei.*

Gebennensis, vulgò *Geneve*, intra Sabaudiam.
Gratianopolitanus, vulgò *Grenoble*, in Delphinatu.
Vivariensis, vulgò *Viviers*, in Occitania.
Valentinus, vulgò *Valence*, in Delphinatu.
Mauritanensis, vulgò *Sainct Jean de Maurienne*, in Sabaudia.

Archiepiscopatus Bisuntini, vulgò BESANCON, *in Burgundiæ Comitatu, Episcopatus Suffraganei.*

Basileensis, vulgò *Basle*, in Helvetia.
Lausanensis, vulgò *Lausana*, in Helvetia.

Bellicensis, vulgò *le Belley*, in Bengesia, vulgò *Beugé.*

Archiepiscopatus Ebredunensis, *seu Alpium maritimarum*, vulgò AMBRUN, *Episcopatus Suffraganei.*

Dignensis, vulgò *Digne.*
Niciensis, vulgò *Nice.*
Saniciensis, vulgò *Senèz.*
Cenielensis, vulgò *Cimiez*, non longè à Nicia.
Glannatiuensis, vulgò *Glandeve.*
Venciensis, vulgò *Vence.*
Grassensis, vulgò *Grasse.*

Archiepiscopatus Tarentasiensis, vulgò TARANTAISE, *in Alpibus Grajis seu Penninis, in Subaudia, Episcopatus Suffraganei.*

Augustanus, vulgò *Aousta*, in Sabaudia.
Sedunensis, in Vallesia, vulgò *Syon*, vel *Sitten en Velez.*

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc extant in Regno Hispaniæ.

Archiepiscopatus Toletani, vulgò TOLEDO *in Castella Nova, Episcopatus Suffraganei.*

Cordubensis, vulgò *Cordova*, in Vandalitia Provincia, sic dicta à Vandalis, qui Hispanias occupàrunt, vulgò dicitur *Andalousia.*
Segubiensis, vulgò *Segovia*, in Castella veteri.
Carthaginensis, vulgò *Carthagena*, in Regno Murciæ.
Seguentinus, vulgò *Siguenza.*
Conchensis, vulgò *Cuenza.*
Giennensis, vulgò *Jaen* in Vandalitia.
Vallisoletanus, vulgò *Vailladolid*, in Castella veteri.

Archiepiscopatus Burgensis, vulgò BURGOS, in Castella veteri, *Episcopatus Suffraganei.*

Pampilonensis, vulgò *Pampelona*, in Regno Navarræ.
Calaguritanus, vulgò *Calahorra*, unitus Episcopatui Calciatensi, vulgò *la Calzada*, in Castella veteri.
Palentinus, vulgò *Palentia*, in Regno Legionis, vulgò *Leon.*

Archiepiscopatus Compostellani, vulgò COMPOSTELLA, *in Gallæcia, Episcopatus Suffraganei.*

Salmaticensis, vulgò *Salamanca*, in Regno Legionis.
Abulensis, vulgò *Avila*, in Castella veteri.
Placentinus, vulgò *Plazencia*, in Extremadura.
Lucensis, vulgò *Lugo*, in Gallæcia.
Astoricensis, vulgò *Astorga*, in Regno Legionis.
Zamorensis, vulgò *Zamora*, in Regno Legionis.
Auriensis, vulgò *Orense*, in Gallæcia.
Tudensis, vulgò *Tuy*, in Gallæcia.
Pacensis, vulgò *Badajos*, in Extremadora.
Mindonensis, vulgò *Mondonnedo*, in Gallæcia.

Cau-

Cauriensis, vulgò *Coria*, in Extremadura.
Civitatensis, vulgò *Ciudad Rodrigo*, in Regno Legionis.
Legionensis, vulgò *Leon*, in Regno Legionis.
Ovetensis, vulgò. *Oviedo*, in Asturia.

Archiepiscopatus Hispalensis, vulgò SEVILLA, *in Vandalitia*, seu vulgò ANDALUSIA, *Episcopatus Suffraganei.*

Gaditanus, vulgò *Cadix*, in Vandalitia.
Guadicensis, vulgò *Guadix*, in Regno Granatæ.
Canariensis, vulgò *Canaria*, Insula ejusdem cognominis in Africa.

Archiepiscopatus Granatensis, vulgò GRANADA, in Regno *Granatæ*, *Episcopatus Suffraganei.*

Malacitanus, vulgò *Malaga*, in Regno Granatæ.
Almeriensis, vulgò *Almeria*, in Regno Granatæ.

Archiepiscopatus Cæsar-Augustani ZARAGOCA, *in Aragonia*, *Episcopatus Suffraganei.*

Oscensis, vulgò *Huesca*, in Aragonia.
Jacensis, vulgò *Jaca*, in Aragonia.
Tarasonensis, vulgò *Taracona*, in Aragonia.
Balbastrensis, vulgò *Balbastro*, in Aragonia.
Terulensis, vulgò *Teruel*, in Aragonia.
Albaricensis, vulgò *Albaracin*, in Aragonia.

Archiepiscopatus Tarraconensis, vulgò TARRAGONA, *in Catalaunia*, *Episcopatus suffraganei.*

Barcinonensis, , vulgò *Barcelona.*
Gerundensis, vulgò *Girona.*
Ilerdensis, vulgò *Lerida.*
Vicensis, vulgò *Vich.*
Urgellensis, vulgò *Urgel.*
Dertuensis, vulgò *Tortosa.*

Archiepiscopatus Valentini, vulgò VALENCIA, *in Regno Valentino*, *Episcopatus suffraganei.*

Majoricensis, vulgò *Mallorca*, in Insula ejusdem cognominis.
Oriolensis, vulgò *Oribuela*, in Regno Valentino.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Germania.

Archiepiscopatus Moguntini, Italicè MAGONZA, Germ. MAINZ, Gallicè MAYENCE, *Episcopatus Suffraganei.*

Argentinensis, German. vulgò *Strasburg*, in Alsatia.
Augustanus, Germ. *Augsburg*, in Suevia, ad Lycum fluvium.
Constantiensis, Germ. *Costantz*, in Suevia.
Curiensis, Germ. *Chur*, in Rhætia.
Eichstetensis, *Eichstett*, in Franconia.
Halberstadiensis, vulgò *Halberstadt*, in Saxonia inferiori.
Herbipolensis, Germ. *Wurtzburg*, in Franconia.
Hildesheimiensis, vulgò, *Hildesheim*, in Saxonia inferiori.
Paderbornensis, vulgò *Paderborna*, in Westphalia.
Spirensis, Germ. *Speier*, intra Palatinatum Rheni.
Verdensis, vulgò *Verden*, in Saxonia inferiori.
Wormatiensis, vulgò *Worms*, intra Palatinatum Rheni.

Archiepiscopatus Trevirensis, Germ. TRIER, Gallicè TREVES, *Episcopatus Suffraganei.*

Tullensis, vulgò *Toul*, in ditione Gallorum.
Metensis, vulgò *Metz*, in ditione Gallorum.
Verdunensis, vulgò *Verdun*, in ditione Gallorum.

Archiepiscopatus Coloniensis, Germ. COLN, Gallicè COLOGNE *Episcopatus Suffraganei.*

Leodiensis, Germ. *Lick*, *Luttig*, Gallicè *Liege*, Italicè *Liegi.*
Monasteriensis, *Munster*, in Westphalia.
Osnaburgensis, vulgò *Osnabruck*, in circulo Westphaliæ.
Mindensis, vulgò *Minden*, in Westphalia, qui tamen Episcopatus, perindè ac Episcopatus Halberstadiensis, transiit in dominium Electoris Brandeburgensis.

Archiepiscopatus Salisburgensis, vulgò SALZBURG, *Episcopatus Suffraganei.*

Passaviensis, vulgò *Passau*, in Bavaria.
Frisingensis, vulgò *Freisingen*, in Bavaria.
Ratisponensis, vulgò *Regenspurg*, in Bavaria, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Brixinensis, vulgò *Brixen*, in Comitatu Tirolis.
Gurcensis, vulgò *Gurck*, in Carinthia.
Laventinensis, vulgò *Lavant*, in Carinthia.
Chiemensis, vulgò *Chimse*, in Bavaria.
Seccoviensis, vulgò *Seckow*, in Stiria.

Archiepiscopatus Magdeburgensis, vulgò MAGDEBURG, *Episcopatus suffraganei.*

Misnensis, *Meissen*, in Saxonia superiori ad Albim, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.
Merseburgensis, vulgò *Merseburg*, in Misnia.
Citizensis, vulgò *Zeitz*.
Naumburgensis, vulgò *Naumburg*, in Misnia.
Brandeburgensis, vulgò *Brandenburg.*
Havelbergensis, vulgò *Havelberg.*

Archie-

Archiepiscopatus Bremensis, vulgò BREMEN, *in Saxonia inferiori*, *Episcopatus Suffraganei*.

Lubecensis, vulgò *Lubeck*, in Holsatia.
Razeburgensis, vulgò *Ratzeburg*, in Ducatu Pomeraniæ.
Suerinensis, vulgò *Schwerin*, in Ducatu Meckelburgensi.

Præter hos sex Germaniæ Archiepiscopatus, moxque recensitos Episcopatus Suffraganeos, sex adhùc sunt in Germania Episcopatus, qui sunt exempti, videlicèt Episcopatus Neostadiensis, vulgò *Neustatt*, in Austria; Episcopatus Uratislaviensis, vulgò *Breslaw*, in Silesia; Episcopatus Bambergensis, vulgò *Bamberg*; Episcopatus Olmucensis, in Moravia, vulgò *Olmitz*; Episcopatus Tridentinus, vulgò *Trento*, & Episcopatus Labacensis, Italicè *Lubbiano*. Denique Viennensis in Austria Episcopatus, qui anteà erat itidem exemptus, nuperrimè ad petitionem Imperatoris *Caroli VI.* fuit à Summo Pontifice INNOCENTIO XIII. in Archiepiscopatum erectus.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Anglia.

Archiepiscopatus Cantuariensis, vulgò CANTERBURY, *Episcopatus Suffraganei*.

Roffensis, vulgò *Rochester*,
Londinensis, vulgò *London*, Gallicè *Londres*.
Lincolniensis, vulgò *Lincoln*.
Cicestriensis, vulgò *Chichester*.
Vintoniensis, vulgò *Vinchester*.
Sarisburiensis, vulgò *Salisbury*.
Exoniensis, vulgò *Excester*.
Vigorniensis, vulgò *Worcester*.
Glocestriensis, vulgò *Glocester*.
Bathoniensis, vulgò *Bathe*, unitus Episcopatui Vellensi, vulgò *Welles*.
Lichfeldiensis, vulgò *Lichfeld*.
Herefordiensis, vulgò *Hereford*.
Eliensis, vulgò *Ely*.
Norvicensis, vulgò *Norwich*.
Oxoniensis, vulgò *Oxford*.
Petriburgensis, vulgò *Peterborough*.
Bristoliensis, vulgò *Bristol*.
Landavensis, vulgò *Landaff*.
Bangoriensis, vulgò *Bangor*.
Menevensis, seu Sancti Davidis, vulgò *Sainct Davids*.
Asaphensis, vulgò *Sainct Asaph*.

Archiepiscopatus Eboracensis, vulgò YORCH, *Episcopatus Suffraganei*.

Cestriensis, vulgò *Chester*.
Dunelmensis, vulgò *Durham*.
Carleolensis, vulgò *Carlile*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Scotia.

Archiepiscopatus Andreopolitani, vulgò SAINCT ANDREVVS, *Episcopatus Suffraganei*.

Aberdonensis, vulgò *Aberdene*.
Dunckeldensis, vulgò *Dunckell*.
Moraviensis, vulgò *Murray*.
Dumblanensis, vulgò *Dumblane*.
Brechinensis, vulgò *Brechin*.
Edenburgensis, vulgò *Edembourg*.
Rossensis, vulgò *Rosse*.
Cathanesiensis, vulgò *Caitnes*.
Orcadensis, vulgò *Orkney*.

Archiepiscopatus Glascuensis, vulgò GLASCOVV, *Episcopatus Suffraganei*.

Gallovidiensis, vulgò *Gallovvay*.
Argadiensis, vulgò *Argyle*.
Insularum, sive Sodorensis, vulgò *Colmkill*, & *Iles*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Hibernia.

Archiepiscopatus Armachani, vulgò ARMAGH, *in Ultonia*, *Episcopatus Suffraganei*.

Midensis, vulgò *Mith*.
Clochorensis, vulgò *Clogher*.
Dunensis, vulgò *Dovvn*.
Derrensis, vulgò *Derry*.
Rapotensis, vulgò *Rapoe*.
Kilmorensis, vulgò *Kilmore*, unitus Episcopatui Ardachadensi, vulgò *Ardach*.
Dromorensis, vulgò *Dromore*.
Clonmacnausensis, vulgò *Cluan*, qui Episcopatui Midensi est unitus.
Connorensis, vulgò *Conner*, qui Episcopatui Dunensi unitus est.

Archiepiscopatus Dublinensis, vulgò DUBLIN, *in Lagenia*, *Episcopatus Suffraganei*.

Darensis, vulgò *Kildare*.
Fernensis, vulgò *Fernes*, unitus Episcopatui Leghlinensi, vulgò *Leighlin*.
Ossoriensis, vulgò *Ossery*.

Archiepiscopatus Cassiliensis, vulgò Cashell, *in Momonia*, *Episcopatus Suffraganei*.

Limericensis, vulgò *Lymerick*.
Vatefordiensis, vulgò *Waterford*, qui unitus est Episcopatui Lismorensi, vulgò *Lismore*.
Clonensis, seu Cluanensis, vulgò *Clancy*.
Corcagrensis, vulgò *Corch*, unitus Episcopatui Rossensi, vulgò *Ross*.

Laonensis, vulgò *Killalo*.
Ardfertensis, & Enibriensis, vulgò *Kilfenor*.

Archiepiscopatus Thuamensis, vulgò TOAM, *in Connacia*, *Episcopatus Suffraganei.*

Magionensis, vulgò *Moy*, & Enaghounensis, vulgò *Enaghdovine*, qui uniti sunt Archiepiscopatui Thuamensi.
Elphinensis, vulgò *Elphen*.
Duacensis, vulgò *Kilmagough*, unitus Episcopatui Clonfertensi, vulgò *Clonfert*.
Alladensis, vulgò *Killala*, unitus Episcopatui Achadensi, vulgò *Achonry*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus, qui nunc sunt in Bohemia.

Unicus est in Regno Bohemiæ Archiepiscopatus, videlicèt Pragensis, à *Clemente VI.* Pontifice Maximo, an. millesimo trigentesimo trigesimo quarto institutus.

Archiepiscopatus Pragensis, vulgò PRAGA, *in Bohemia*, *Episcopatus Suffraganei.*

Olmucensis, vulgò *Olmitz*, in Moravia.
Litomericensis, vulgò *Leutmeritz*.
Reginohradecensis, vulgò *Konigsgratz*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Dania.

Unus duntaxat in Dania, vulgò *Dannemarch*, extat Archiepiscopatus, seu Lundensis.

Archiepiscopatus Lundensis, in Dania, Episcopatus Suffraganei.

Roschildensis vulgò *Roschild*, in Zelandia Insula.
Ottoniensis, vulgò *Odensee*, in Fionia.
Slesvicensis, vulgò *Slesvvick*, in Jutia.
Ripensis, vulgò *Ripen*, ibidem.
Wiburgensis, vulgò *Wiberg*, ibidem.
Alburgensis, vulgò *Alborch*, ibidem.
Arhusiensis, vulgò *Arhusen*, ibidem.

Observari tamen debet, hunc in Dania Archiepiscopatum Lundensem ab anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo, ex quo Lundensis Civitas subest Suecis, desiisse esse Archiepiscopatum, & nunc esse tantùm Episcopatum, quia ejus loco Civitas Hafnia, à qua parùm distat Lundensis Civitas, Archiepiscopali titulo fuit decorata *à Friderico III*, Daniæ Rege anno MDCLX.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, in Suecia.

Archiepiscopatus Upsaliensis, vulgò UPSAL, *Episcopatus Suffraganei.*

Lincopensis, vulgò *Linkoping*.
Scarensis, vulgò *Scara*.
Arosiensis, vulgò *Arosen*.
Vexionensis, vulgò *Vexio*.
Aboënsis, vulgò *Abo*, in Finnonia.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Hungaria.

Archiepiscopatus Strigoniensis, vulgò GRAN, *sub Turcis*, *Episcopatus Suffraganei.*

Nitriensis, vulgò *Nitra*, sub Austriacis.
Javariensis, vulgò *Gevver*, sub Austriacis.
Agriensis, vulgò *Egher*.
Vaciensis, vulgò *Waitzen*.
Quinquecellensis, vulgò *Otegiazab*.
Wesprimensis, vulgò *Vesprin*.

Archiepiscopatus Colocensis, vulgò COLOTZA, *sub Turcis*, *Episcopatus Suffraganei.*

Bachiensis, vulgò *Bath*, qui unitus est Archiepiscopatui, & est sub Austriacorum dominio.
Zagrabiensis, vulgò *Zagrab*.
Varadiensis, vulgò *Varad*.
Sirmiensis, vulgò *Szerem*, seu *Sirmich*.
Chanadiensis, vulgò *Chanad*.
Bosnensis, vulgò *Bosna*, Sedes Jaitzæ in Bosnia.
Cibiniensis, sive Transylvaniæ, vulgò *Szeben*.
Bachoviensis, vulgò *Backovv*, in Valachia.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Polonia.

Archiepiscopatus Gnesnensis, vulgò GNESNA, *Episcopatus Suffraganei.*

Cracoviensis, vulgò *Cracovv*, in Polonia minore.
Uladislaviensis, seu Cujaviensis, vulgò *Wladislavv*, in Cujavia.
Vilnensis, vulgò *Vilenski*, in Lituania.
Posnaniensis, vulgò *Posnan*.
Plocensis, vulgò *Ploczko*, in Massovia.
Varmiensis, vulgò *Warmia*, unitus Episcopatui Sambiensi, vulgò *Szamland*.
Luceoriensis, vulgò *Lucko*, in Volhinia.
Samogitiensis, sive Medniciensis, vulgò *Samodzka Zemla*.
Culmensis, vulgò *Culmensee*, unitus cum Episcopatu Pomesaniensi, vulgò *Pomesan*.
Uratislaviensis, vulgò *Breslavv*, in Silesia.
Lebussensis, vulgò *Lebuss*, in Marchia *Brandeburgica*.
Caminensis, vulgò *Camin*, in Pomerania.
Smolocensis, vulgò *Smolensko*, in Moscovia.

Archiepiscopatus Leopoliensis, vulgò LUVOU, *Episcopatus Suffraganei.*

Præsmiliensis, vulgò *Przemyzl*, in Russia nigra.
Chelmensis, vulgò *Chelm*, in Russia nigra.
Chiovensis, vulgò *Kiovv*, in Volhinia.
Camenecensis, vulgò *Kamieniec*, sub Turcis, in Podolia.

Præter

Præter Latinos in Regno Poloniæ Episcopos, sunt & Russici, seu Ruthenici Ritus, Episcopi, sub ditione Regis Poloniæ, in communionem Orthodoxæ Ecclesiæ à *Clemente VIII.* Pontifice Maximo, anno MDXCVI. recepti, qui tamen in Comitiis Polonicis locum non habent.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Lusitania, vulgò PORTUGALLIA.

Archiepiscopatus Bracarensis, vulgò PRAGA, *Episcopatus Suffraganei.*

Portucalensis, vulgò *La Porto.*
Guardiensis, vulgò *la Guardia.*
Lamacensis, vulgò *Lamego.*
Mirandensis, vulgò *Miranda.*

Archiepiscopatus Olyssiponensis, vulgò LISBOA, *Episcopatus Suffraganei.*

Conimbricensis, vulgò *Coimbra*, in Portugallia.
Elvensis, vulgò *Elvas*, in Portugallia.
Leiriensis, vulgò *Leiria*, in Portugallia.
Septensis, vulgò *Ceuta*, in Barbaria.
Funchalensis, vulgò *Funchel*, in Madera Insula.
Angrensis, vulgò *Angra*, in *Tercera* Insula.
Congensis, vulgò *San Salvador*, in Regno Congi.
Capitis Viridis, vulgò *Ribera Grande*, in Insulis Capitis Viridis.
Sanctæ Thomæ, vulgò *San Thomè*, in Insula ejusdem cognominis, versùs Guineam.
Angolæ, vulgò *Angola*, in urbe Laonda.

Archiepiscopatus Eborensis., vulgò EVORA, *Episcopatus Suffraganei.*

Pharensis, sive Algarbiensis, vulgò, *Faro*, in Algarbia.
Tingitanus, volgò *Tanger*, unitus Episcopatui Septensi, in Barbaria.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Livonia.

Archiepiscopatus Regiensis, vulgò RIIG, *Episcopatus Suffraganei.*

Revaliensis, vulgò *Revel.*
Torpatensis, vulgò *Derpt.*
Hapsalensis, vulgò *Hapsel.*
Ossiliensis, vulgò *Oesel.*
Vendensis, vulgò *Vindovv*, nunc Livonensis.

Hodiè Civitas Riga, quæ erat Sedes illius Archiepiscopatus, in manus Magni Ducis Russiæ venit, qui eam expugnavit anno millesimo septingentesimo decimo.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Valachia, Moscovia & Russia.

In Valachia unus tantùm est Episcopatus, seu Bacchoviensis, à *Clemente VIII.* Pontifice Maximo, erectus.

In Moscovia, itemque in Russia alba, Episcopi è cœtu Monachorum Ordinis Sancti Basilii, ut plurimùm eliguntur, soléntque undecim Episcopi in universo Moschi Imperio numerari, quorum Metropolita, in urbe *Moscau* Sedem habebat. Duo etiam in Moscovia sunt Archiepiscopatus, nimirùm Restoviensis, & Novogardiæ Magnæ. Extant verò Episcopatus in Civitatibus Cortinæ, Resaniæ, Columnæ, Casani, Vologdæ, Tueriæ, Smolenski, & Susdaliæ.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, in Dalmatia.

Archiepiscopatus Jardensis, vulgò ZARA, *sub Venetis, Episcopatus Suffraganei.*

Arbensis, vulgò *Arbè.*
Veglianensis, vulgò *Veglia.*
Auiarensis, vulgò *Osero.*

Archiepiscopatus Spalatensis, vulgò SPALATO, *sub Venetis, Episcopatus Suffraganei.*

Signiensis, vulgò *Zegna*, in Croatia; sub Imperatore.
Nonensis, vulgò *Nona*, sub Venetis, in Dalmatia.
Pharensis, & Lesinensis, vulgò *Lesina*, sub Venetis, in Dalmatia.
Traguriensis, vulgò *Trau*, sub Venetis, in Dalmatia,
Scardonensis, vulgò *Scardona*, sub Venetis in Dalmatia.
Macariensis, vulgò *Macarska*, sub Turcarum dominio.
Sebenicensis, vulgò *Sebenico*, sub Venetis.
Tiniensis, vulgò *Tine*, sub Turcis.
Dulmensis, vulgò *Dulma*, in Bosnia, sub Turcis,
Alminiensis, vulgò *Almissa*, sub Turcis.

Archiepiscopatus Ragusini, vulgò RAGUSI, *sui Juris, in Dalmatia, Episcopatus Suffraganei.*

Stagnensis, vulgò *Stagno*, sub Ragusæis.
Mercanensis, vulgò *Merca*, sub Ragusæis, unitus cum Episcopatu Tribunensi vulgò *Trebingo*, sub Turcis.
Stephanensis, vulgò *Marenta*, sub Turcis.
Bratiensis, vulgò *la Brazza*, sub Venetis.
Rosonensis, vulgò *Risano*, sub Turcis.
Curzolensis, vulgò *Curzola*, sub Venetis.

Archiepiscopatus Nidosiensis, vulgò DRONTHEIM, *Episcopatus Suffraganei in Norvegia.*

Bergensis, vulgò *Bergen*, unitus Episcopatui Stavangrensi, vulgò *Stoffanger*.
Hammariensis, vulgò *Hammer*.
Ansloënsis, vulgò *Hola*, in Islandia Insula.
Scalhotensis, vulgò *Scalholt*, in Islandia Insula.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Albania.

Archiepiscopatus Antibarensis, vulgò ANTIVARI, *sub Turcis, Episcopatus Suffraganei.*

Scuttarensis, vulgò *Scuttari*.
Polatensis, vulgò *Pulati*.
Drivastensis, vulgò *Drivasto*.
Dulciuensis, vulgò *Dulcignio*.
Sappatensis, vulgo *Sappa*, unitus cum Episcopatu Sardanensi, vulgò *Sardania*.
Pisrenensis, vulgò *Prisren*, in Servia.
Samandriensis, vulgò *Semender*, in Servia.
Belgradensis, vulgò *Nandor Alba*, in Servia.
Buduensis, vulgò *Budoa*, sub Venetis.

Archiepiscopatus Dirrachini, vulgò DURAZZO, *in Albania, sub Turcis, Episcopatus Suffraganei.*

Alexiensis, volgò *Alessio*.
Lissensis, vulgò *Liis*.
Bendensis, vulgò *Benda*.
Canoviensis, vulgò *Canovia*.
Crojensis, vulgò *Croja*.

Archiepiscopatus Scupiensis, vulgò USCUB, *in Servia.*

Archiepiscopatus Sardicensis, vulgò SOPHIA, *in Bulgaria.*

Archiepiscopatus Ochredensis, vulgò L'OCRIDA, *in Macedonia.*

Archiepiscopatus Corcyrensis, vulgò CORFU, *in Epiro, sub Venetis, Episcopatus Suffraganei.*

Zacynthiensis, vulgò *Zante*, unitus cum Episcopatu Cephaloniensi, vulgò *Zefalonia*, sub Venetis, in Insulis.

Archiepiscopatus Candiensis, vulgò CANDIA, *in Creta Insula, sub Turcis, Episcopatus Suffraganei.*

Cydoniensis, vulgò *la Canea*.
Rhetimnensis, vulgò *Retimo*, unitus cum Episcopatu Milopotamensi, vulgò *Milopotamo*.
Sithiensis, vulgò *Sethia*, unitus cum Episcopatu Hierapetrensi vulgò *Hierapetra*.
Sichiinensis, vulgò *Sichimo*, unitus cum Episcopatu Arcadiensi, vulgò *Arcadia*.

Archiepiscopatus Naxiensis, vulgò NASCIA, *in mari Ægeo, Episcopatus Suffraganei.*

Thienensis, vulgò *Thiene*, ab ejus jurisdictione exemptus, in Insula ejusdem cognominis, sub Venetis.
Milensis, vulgò *Milo*.
Scirensis, vulgò *Sira*.
Chiensis, vulgò *Scio*.
Andrensis, vulgo *Andro*.
Therasiensis, vulgo *Santorini*.
Theramniensis, vulgò *Termia*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Indiis Orientalibus, sub Lusitanis.

Archiepiscopatus Goani, vulgò GOA' *Episcopatus Suffraganei.*

Cochinensis, vulgò *Cochin*.
Malacensis, vulgò *Malaca*.
Macaonensis, vulgò *Macao*, in Sinarum Imperio.
Meliaporensis, seu Sancti Thomæ, vulgo *San-Thomè*.
Nangazachiensis, vulgò *Nangazachi*, quem Episcopatum Sixtus V. Pontifex Maximus, erexit in Nangazaco, Urbe Japoniæ.
Granganorensis, anteà Angamelensis, vulgò *Angamale*, in India intra Gangem.

Archiepiscopatus Crangorensis, in Indiis Orientalibus, nullum Episcopatum suffraganeum habet.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei in Indiis Occidentalibus, sub Hispanis.

Archiepiscopatus Mexicani, vulgo MEXICO, *Episcopatus Suffraganei.*

Antequarensis, sive Quaxacanus, vulgo *Guaxata*.
Mechoacanus, vulgò *Mechoacan*.
Taxcalensis, sive Angelopolitanus, vulgò *Puebla de los Angeles*.
Guatimalanus, vulgò *Guatimala*.
Meridæ, volgò *Merida*, in Yucatania.
Nicaragua, vulgò *Nicaragua*.
Chiappensis, vulgò *Chiappe*.
Veræ pacis, vulgò *Vera paz*.
Durangi, vulgò *Durango*.
Sanctæ Fidei de Novo Mexico, vulgò *Santa Fè*

Archie-

Archiepiſcopatus Sancti Dominici, vulgò SAN DOMINGO, *in Hiſpaliola, Inſula, Epiſcopi Suffraganei.*

Epiſcopatus Conceptionis, vulgò la Conception, *de la Vega*, unitus Archiepiſcopatui.
Sancti Jacobi de Cuba, vulgo *Santjago de Cuba.*
Sancti Joannis de Portu Divite, vulgò *San Juan de Puerto Ricco.*
Venetiolæ, vulgo *Venezuela.*
Honduræ, vulgò *Honduras.*

Archiepiſcopatus Limenſis, vulgò LIMA, *Epiſcopatus Suffraganei.*

Cuſcenſis, vulgò *Cuſco.*
Quitenſis, vulgo *Quito.*
Arequipæ, vulgo *Arequipa.*
De Truxillo, vulgo *Truxillo.*
Gamangæ, vulgo *Guamanga.*
Panamanus, vulgo *Panama*, in Terra Firma.
Sancti Jacobi Ciles, vulgo *Santjago de Chile.*
Conceptionis, vulgo *la Conception de Chile.*

Archiepiſcopatus Sanctæ Fidei, vulgò SANTA FE DE BOGOTA.

Epiſcopatus Suffraganei, in novo Regno Granatenſi, ſub Hiſpanis.

Sanctæ Marthæ, vulgo *Santa Martha*, in novo Regno Granatenſi.
Charthaginis Novæ, vulgò *Carthagena la Inda*, in Terre Firma.
Popajani, vulgò *Popayan*, in regione ejuſdem cognominis.

Archiepiſcopatus Platenſis, vulgò DE LA PLATA. *Epiſcopatus Suffraganei.*

De pace, vulgò *la Paz*, ò Chuquiaca, in Perua.
Tucumanenſis, vulgò *San Miguel de el eſtero* in Tucumania.
Sanctæ Crucis de Sierra, vulgò *Santa Crux de la Sierra, ò de Baranca.*
Sanctæ Trinitatis, vulgò *Santa Trinidad de Buenos Ayres*, in Paraguaja.
Fluvii de Plata, vulgò *l'Aſſompcion*, in Provincia Fluvii de Plata.

Archiepiſcopatus Manilani, vulgò MANILA, *in Inſulis Philippinis, ſub Hiſpanis, Epiſcopatus Suffraganei.*

Nominis Jeſu, ſeu Cebuenſis, vulgò *Nombre de Jeſu.*
Novæ Segoviæ, vulgò *Nueva Sigovia.*
Cazerenſis, vulgò *Caceres de Camerina.*

Archiepiſcopatus Sancti Salvatoris, SAN SALVADOR, *in Braſilia: ſub Luſitanis, Epiſcopatus Suffraganei.*

Olindanus, vulgò *Olinda de Pernambuco.*
Sancti Sebaſtiani, vulgò *San Sebaſtiano de Rio de Janeiro.*
Maranani, vulgò *San Luis de el Maranham.*

In Francia nova nullus eſt Archiepiſcopatus, ſed unus tantum extat Epiſcopatus, ſeu Quebecenſis, qui nemini ſuffraganeus eſt, & vulgò dicitur QUEBEC.

Archiepiſcopatus & Epiſcopatus Suffraganei in Belgio, vulgò FLANDRIA.

Archiepiſcopatus Mechlinenſis, vulgò MALINES, *in Belgio Hiſpanica, Epiſcopatus Suffraganei.*

Antuerpienſis, vulgò *Anvers*, ad Scaldim fluvium, in Brabantia.
Brugenſis, vulgò *Bruges.*
Gandavenſis, vulgò *Gand.*
Iprenſis, vulgò *Ipres.*
Ruremundenſis, vulgò *Ruremonde.*
Boſcodunenſis, vulgò *Bolduc.*

Archiepiſcopatus Cameracenſis, vulgò CAMBRAY, *in Belgia Gallico, Epiſcopatus ſuffraganei.*

Atrebatenſis; vulgò *Arras.*
Tornacenſis, vulgò *Tournay.*
Namurcenſis, vulgò *Namuri.*
Sancti Audomari, vulgò *Sainct Omer.*

Archiepiſcopatus Ultrajectini, vulgò UTRECHT, *Epiſcopatus Suffraganei.*

Dravetenſis, vulgò *Draventer.*
Herlemenſis, vulgò *Harlem.*, in Hollandia.
Leovardienſis; vulgò *Leuvarden*, in Friſia.
Middelburgenſis, vulgò *Middelborg*, in Zelandia.

INDEX

INDEX
GEOGRAPHICUS
ACADEMIARUM
TOTIUS
EUROPÆ

Juxta suum Ordinem Alphabeticum, & Regnorum, seu locorum, in quibus instituta sunt, præfixis annis, & nominibus eorum, à quibus originem habuerunt.

IN ANGLIA.

Cantabrigensis, vulgò *Cambrige*, anno MCCLXXX. ab Eduardo I. Angliæ Rege erecta.

Oxoniensis, vulgò *Oxford*, anno DCCCXCV. ab *Alfredo*, Angliæ Rege fundata.

IN BELGIO.

Groningana, vulgò *Greeningben*, instituta anno MDCXIV.

Franecherana, vulgò, *Franeker*, fundata anno MDLXXXV.

Hardervicensis, vulgò *Hardervick*, fundata anno MDCXLVIII.

Lovaniensis; vulgò *Louvain*, an MCCCCXXV. à *Joanne*, Brabantiæ Duce, erecta sub Martino V. Papa.

Duacensis, vulgò *Douay*, instituta fuit à Philippo II. Hispaniæ Rege, anno MDLXII.

Lugdunensis Batavorum, vulgò *Leyden*, ab Hollandiæ Ordinibus anno MDLXXV. fundata.

Namurcensis, vulgò *Namur*.

Ultrajectina, vulgo *Utrecht*, erecta anno MDCXXXVI.

IN BOHEMIA.

Pragensis, volgò *Praga*, fundata à *Carolo IV.* Imperatore, anno MCCCLIIX.

IN DANIA.

Haphniensis, vulgò *Koppenagen*, erecta anno MCCCCXCVII.

IN GALLIA.

Andegavensis, vulgò *Angers*, anno MCCCXLVI.

Aquensis, vulgò *Aix*, in Provincia, anno MDCCCCIX. erecta ab Alexandro V. Papa, & ab Henrico IV. Rege, restaurata anno MDCIII.

Arausicana, vulgò *Oranges*, anno MCCCLXV.

Arelatensis, vulgò *Arles*, Academia recens.

Avenionensis, vulgò *Avignon*. à Bonifacio IIX. Pontifice Maximo, instituta anno MCCCIII.

Aurelianensis, vulgò *Orleans*, à Clemente V. Pontifice Maximo instituta anno MCCCV.

Bituricensis, vulgò *Bourges*, à *Ludovico XI.* Galliarum Rege, fundata anno MCCCCLXV.

Burdigalensis, vulgò *Bourdeaux*, tempore S. Hieronymi, valdè celebris, ab Eugenio IV. Papa anno 1441. instaurata, & à Galliarum Regibus *Carolo VII. & Ludovico XI*, multis privilegiis aucta.

Cadomensis, vulgò *Caen*, à Carolo VII. Galliarum Rege, fundata anno MCCCCLII.

Cadurcensis, vulgò *Cahors*, à Joanne XXII. Pontifice Maximo, erecta anno MCCCXXXII.

Dolona, vulgò *Dole*, à Philippo, Duce Burgundiæ, fundata anno MCCCCXXVI.

Flexiensis, vulgò *La Fleche*, fundata ab Henrico IV. Galliarum Rege.

Monpessulana, vulgò *Montpeiller*, à Nicolao IV. Pontifice Maximo, erecta fuit anno MCCLXXXIX.

Montalbanensis, vulgò *Montauban*, recens Academia.

Nannetensis, vulgò *Nantes*, anno MCCCCLX.

Parisiensis, omnium Academiarum facilè Princeps, & doctissimorum Virorum, qui de Ecclesia optimè meriti sunt, feracissima, à *Carolo Magno*, Francorum Rege, & Occidentis Imperatore, anno DCCXC. ut probat Vir Cl. *Bulaus* in Historia Universitatis Parisiensis, fundata est, sed hocnon estextra omnem dubitationis aleam positum, nec in confesso apud omnes. Inter plura Academiæ Parisiensis Collegia eminet Sorbonæ Collegium, quod à *Roberto Sorbona*, Canonico Parisiensi, fundatum, verè appellari potest Academiæ Parisiensis oculus, domicilium Sacræ Scientiæ, Arx Religionis, ex qua mille clypei pendent, omnis armatura fortium.

Perpi-

Perpinianensis, vulgò *Perpignan*, à Petro, Rege Aragoniæ, fundata anno MCCCXLIX.
Pictaviensis, vulgò *Poitiers*, à *Carolo VII*, Galliarum Rege, fundata anno MCCCCXXXI.
Remensis, vulgò *Reims*, erecta à *Carolo* Cardinali à Luthatingia, anno MDXLVIII. sub *Henrico II.* Galliarum Rege.
Richeleensis, vulgò *Richelien*, à *Ludovico XIII.* Galliarum Rege, instituta anno MDCXL.
Suessionensis, vulgò *Soissons*, est Academia recens.
Tolosana, vulgò *Toulouse*, à *Gregorio IX.* Papa, anno MCCXXXIII. instituta.
Turnonensis, vulgò *Tournon*, fundata à *Francisco Turnonio*, S. R. E. Cardinali.
Valentina, vulgò *Valence*, à *Ludovico*, Delphino, qui fuit postea Galliarum Rex, dictus *Ludovicus XI.* fundata fuit anno MCCCCLII.
Vesuntina, vulgò *Besançon*, à *Ferdinando I.* Imperatore, fundata anno MDLXIV.

IN GERMANIA.

Altorfiensis, vulgò *Altorf*, fundata à Ferdinando II. Imperatore, anno MDCXXII.
Argentoratensis, vulgò *Strasburg*, erecta anno MDXXXVIII.
Chilonienfis, vulgò *Kiel*, ab *Alberto*, Duce Holsatiæ, fundata anno MDCLXIX.
Coloniensis, vulgò, *Coln*, seu *Cologna*, anno MCCCLXXXVIII. ab *Urbano VI.*
Dillingensis, vulgò *Dilingen*, anno MDXLIX. ab *Othone Truchesio* Cardinali.
Erfordiensis, vulgò *Erfurt*, anno MCCCXCI.
Francofurtensis, seu Francofordiensis, vulgò *Francfort*, à *Joachimo*, Electore Brandeburgico, anno MDVI.
Friburgensis, in Brisgavia, vulgò *Freiburg*, ab *Alberto* Duce Austriæ, anno MCCCCLXIII.
Gissena, vulgò *Giessen*, recens à *Ludovico* Landgravio Hassiæ, fundata anno MDCVII.
Græciensis, vulgò *Gratz*, Academia recens.
Gripsvvaldensis, vulgò *Griphswald*, à *Philippo*, Pomeraniæ Duce, anno MDXLVII.
Heidelbergensis, vulgò *Heidelberg*, à *Ruperto II.* Electore Palatino, anno MCCCXLVI.
Helmstadiensis, vulgò *Helmstad*, quæ etiam *Juliana* dicitur à *Julio*, Duce Brunsvicensi, fundata anno MDLXXVI.
Jenensis, vulgò *Jena*, à *JoanneFederico*, Electore Saxoniæ, anno MDLVIII.
Ingolstadiensis, vulgò *Ingolstad*, à *Ludovico*, Duce Bavariæ, anno MCCCCLXXII.
Lavingensis, vulgò *Lavvingen*, à *Wolffgango*, Comite Palatino, sub *Ferdinando I.* Imperatore.
Leodiensis, antè annum MCXXIX. fundata.
Lipsiensis, vulgò *Leipzigh*, à *Friderico I.* Electore Saxoniæ, anno MCCCCVIII.
Marpurgensis, vulgò *Marpurgh*, à *Philippo*, Landgravio Hassiæ, anno MDXXVI.
Moguntina, vulgò *Maintz*, seu *Megonza*, originem habuit sub *Diethero Isemburgico*, Moguntiæ Archiepiscopo.
Osnaburgensis, vulgò *Osnabrugh*, in Westphalia, à *Carolo Magno*, Imperatore, condita dicitur.
Paderbornensis, vulgò *Paderborn*, initium habuit anno MDXCII. sub *Theodoro Furstemburgio*, Episcopo.
Rostochiensis, vulgò *Rostoch*, anno MCCCCXC.
Sigenensis, vulgò *Sigen*, antea dicta *Herborna*, à *Joanne*, Comite Nassavio, anno MDLXXXIX.
Trevirensis, vulgò *Triers*, seu *Treves*, anno MDLVIII.
Tubingensis, vulgò *Tubingen*, ab *Eberhardo*, Comite Wirtembergico, anno MCCCCLXXVII.
Viennensis, vulgò *Vienna*, in Austria, ab *Alberto III.* Archiduce Austriæ, anno MCCCLXV.
Vittembergensis, vulgò *Wittemberg*, à *Friderico III.* Electore Saxoniæ, anno MDII.

IN HELVETIA.

Basileensis, vulgò *Basel*, fuit anno MCCCCLIX. erecta à *Pio II.* Pontifice Maximo, iisque donata, ac munita privilegiis, quibus cæteræ in Germania Academiæ, seu Universitates, fuerunt ornatæ.
Genevensis, vulgò *Geneve*, à *Carolo IV.* Imperatore, anno MCCCLXV.

IN HIBERNIA.

Dubliniensis, vulgò *Dublin*, erecta an. MCCCXX. & restaurata ab *Elizabetha*, Angliæ Regina, anno MDXCII.

IN HISPANIA.

Abulensis, vulgò *Avila*.
Biatiensis, vulgò *Baeça*, erecta an. MDXXXVIII.
Cæsar-Augustana, vulgò Saragoça, à *Carolo V.* Imperatore.
Complutensis, vulgò *Alcala*, à *Francisco Ximenio*, Cardinali, erecta anno MDXVII.
Compostellana, vulgò *Compostella*, circa annum MDLXX. fundata.
Granatensis, vulgò *Granada*, à *Carolo V.* Imperatore, anno MDXXXVII.
Hispalensis, vulgò *Sevilla*, Academia antiqua.
Ilerdensis, vulgò *Lerida*, ante *Calixtum III* Papam.
Ognatensis, vulgò *Onnate*, parva Academia, quæ cœpit anno MDXLIII.
Oscensis, vulgò *Huesca*, antiqua Academia.
Ovetana, vulgò *Oviedo*, à *FerdinandoValdes*, anno MDXXXVI.
Palentina, vulgò *Palenza*, parva Academia.
Pampelonensis, vulgò *Pampelona*, an. MDCVIII.
Salmanticensis, vulgò *Salamanca*, ab *Alphonso IX.* Rege Legionensi, anno MCC.
Seguntina, vulgò *Signenza*, à *Francisco Ximenio*, Cardinali, sub Ferdinando V. Rege.
Tarraconensis, vulgò *Tarragona*, sub Philippo II. Rege.
Toletana, vulgò *Toledo*, Academia antiqua.
Valentina, vulgò *Valencia*, anno MCCCCLXX.
Vallisoletana, vulgò *Vailladolid*; à *Clemente VI.* instituta, sub *Alphonso XI.* Hisp. Rege.
Vrsonensis, vulgò *Offuna*, anno MDXLIX.

IN ITALIA.

Bononiensis, vulgò *Bologna*, Academia antiqua.
Calaritana, vulgò *Cagliari*, in Sardinia.
Catanensis, vulgò *Catagna*, in Sicilia.
Ferrariensis, vulgò *Ferrara*, à *Friderico*, Imperatore, anno MCCCXVI.
Florentina, vulgò *Fiorenza*, à *Cosmo Mediceo*.
Maceratensis, vulgò *Macerata*, à Paulo III. Papa.

Man-

Mantuana, vulgò *Mantoua*, recens Academia.
Mediolanensis, vulgò *Milano*.
Messanensis, vulgò *Messina*, à *Carolo V.* Imperatore.
Mutinensis, vulgò *Modena*.
Neapolitana, vulgò *Napoli*, à *Friderico II.* Imperatore.
Papiensis, seu Ticinensis, vulgò *Pavia*.
Patavina, vulgò *Padoua*, à *Friderico II.* Imperatore.
Perusina, vulgò *Perugia*, à *Clemente V.* Papa.
Pisana, vulgò *Pisa*, anno MCCCXXXIX.
Romana, vulgò *Roma*, Academia antiqua.
Salernitana, vulgò *Salerno*, à *Friderico II.* Imperatore.
Senensis, vulgò *Siena*, anno MCCCLXXXVII.
Taurinensis, vulgò *Torino*, quam nuperrime instauravit *Victor Amadeus*, Dux Sabaudiæ, & Rex Sardiniæ, accitisque doctissimis bonarum Artium, & Scientiarum Professoribus, maximè illustravit.

IN POLONIA.

Cracoviensis, vulgò *Cracovv*, erecta anno MCCCLXIV.
Elbingensis, vulgò *Elbingh*, ab *Alberto*, Prussiæ Duce, erecta anno MDXLII.
Regiomontana, vulgò *Konigsbergh*, ab *Alberto*, Duce Prussiæ, anno MDXLIV.
Vilnensis, vulgo *Vilna*, anno MDLXXIX.

IN LUSITANIA, vulgò PORTUGALLIA.

Conimbricensis, vulgò *Coimbra*, à *Joanne III.* Rege, fundata.
Olysiponensis, vulgò *Lisbona*, à *Nicolao IV.* Pontifice Maximo, instituta anno MCCXC.
Eborensis, vulgò *Evora*, fundata ab *Henrico* Cardinali.

IN SCOTIA.

Aberdonensis, vulgò *Aberden*, ab *Alexandro*, Rege, fundata anno MCCXL.
Andreapolitana, vulgò *Saint Andrevvs*, anno MCCCCXXXI. ab *Henrico de Vardlavv*, hujus Urbis Archiepiscopo, fundata fuit.
Edimburgensis, vulgò *Edimbourg*.
Glascuensis, vulgò *Glascovv*, fundata à *Turnbulo*, Episcopo illius Urbis.

IN SUECIA.

Aboënsis, vulgò *Abbo*, in Finnia, anno MDCXL. à *Christina*, Regina Sueciæ.
Derpatensis, vulgò *Derpt*, in Livonia, à *Gustavo Adolpho*, Rege Sueciæ, fundata anno MDCXXXII.
Lundensis, quæ & *Carolina* dicitur, vulgò *Lunden*, à *Carolo IX.* Sueciæ Rege, fuit fundata.
Upsaliensis, vulgò *Upsal*, antiqua Academia.

IN TRANSYLVANIA.

Albæ Juliæ, vulgò *Weissemburg*, fundata à Principe *Ragozio*.

IN PENINSULA INDIÆ.

Goana, vulgò *Goa*, intra Gangem, fundata à Rege Lusitaniæ.

IN AMERICA, seu NOVO ORBE.

Guatimalensis, vulgò *Guatimala*, in nova Hispania, à Philippo IV. Rege Hispaniarum, fundata.
Limana, vulgò *Lima*, in Perua, à *Philippo III.* Hispaniarum Rege, anno MDCXIV. fundata.
Mexicana, vulgò *Mexico*, in nova Hispania, à *Carolo V.* Imperatore, condita anno MDLI.
Quitoa, vulgò *Quito*, in Perua, à *Philippo II.* Hispaniarum Rege, erecta anno MDLXXXVI.
Sancti Dominici, vulgò *San Domingo*, à *Philippo II.* Hispaniarum Rege, fundata ann. MDLVIII.

Præter istas Europæ Academias in hoc Indice Geographico descriptas, fuerunt à tempore *Caroli Magni*, Galliarum Regis, & Imperatoris Occidentis, & post eundem *Carolum*, celebres in Occidente institutæ aut instauratæ Scholæ sequentes, videlicèt *Turonensis*, *Fontanellensis*, *Lugdunensis*, *Fuldensis*, *Metensis*, *Sancti Germani Antisiodorensis*, *Corbejensis* in Galliis, *Hirsaugiensis*, *Sangallensis*, *Corbejensis* apud Saxones, *Prumiensis*, *Hildesneimensis*, *Floriacensis*, *Aurelianensis Sanctæ Crucis*, *Leodinensis*, *Remensis*, *Augiensis*, *Lobiensis*, *Trajectensis*, *Parmensis*, *Hirsfeldiensis*, seu *Herveldensis*, *Bremensis*, *Tullensis*, *Sancti Petri Senonensis*, *Carnotensis*, *Abrincensis*, *Beccensis*, *Uticensis*, seu *Sancti Ebrulfi*, *Laudunensis*, *Cenomanensis*, *Gemblacensis*, *Sancti Michaëlis* super Mosam fluvium, *Augustensis*, *Casalaunensis*, *Monasterii S. Remigii Remensis*, *Blesensis*, *Lexoviensis*, *Bracarensis*, *Sangermanensis*, *Virodunensis*, *Insula Barbara* propè Lugdunum in Galliis, *Cassinensis*, *&c.* de quarum Scholarum origine ac celebritate legendus est Liber editus à *Joanne Launojo*, Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore Theologo, cui titulus est: *De Scholis celebrioribus, seu à Carolo Magno, seu post eundem Carolum, per Occidentem instauratis.* Legi etiam debet doctissima Præfatio, quam *Joannes Mabillonius*, Benedictinæ Congregationis S. Mauri decus & ornamentum, præfixit Sæculo Quarto Benedictino, quod est Ecclesiæ nonum, ubi latè edisserit de Scholis Benedictinis Sæculo Ecclesiæ nono celebrioribus.

FINIS.

HISTORIA ECCLESIASTICA, VARIIS COLLOQUIIS DIGESTA,

UBI

PRO THEOLOGIÆ CANDIDATIS

RES PRAECIPUÆ, NON SOLUM AD Historiam, sed etiam ad Dogmata, Criticam, Chronologiam, & Ecclesiæ Disciplinam pertinentes, per breves Interrogationes, & Responsiones perstringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

TOMUS PRIMUS,

COMPLECTENS

QUATUOR PRIORA ECCLESIÆ SÆCULA;

AUCTORE

FR. IGNATIO HYACINTHO AMAT DE GRAVESON,

Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore, & Collegii Casanatensis Theologo, Ord. Fratrum Præd.

EDITIO IN GERMANIA SECUNDA.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

Augustæ Vindelicorum & Græcii,

Sumptibus Fratrum VEITH, Anno MDCCXXVII.

PRÆFATIO.

Cum primùm ætas nostra, quæ nulla fortassè fuit expolitior, à barbarie respirare cœpit, tàm ardenter in studium sacræ antiquitatis incubuit, ut inter liberales hujus sæculi disciplinas, hæc præ cæteris una dominetur, & apud omnes, qui de Religione benè mereri student, principem locum optimo jure obtineat. At verò penè jacuit olim, (proh dolor!) Artium Domina, Reginaque Theologia, contagione quadam ita deformata verbis, ita rebus infuscata, succo & sanguine ita decolorata, ut in frigidis, ac spinosis dumtaxat quæstionibus plurimùm occuparetur. Sed nunc (quod ætati nostræ impensè gratulemur) purior demum, atque defæcatior meliori sydere tandem restituta est Theologia, quippè quæ in differendi subtilitate ita quidem versari amat, ut simul ad eruditæ vetustatis speciem expressa, ad SS. Patrum directa normam, ad Historiæ, & Disciplinæ Ecclesiasticæ veritatem exacta, mirifica Critices artis adjumenta, & universæ eruditionis thesauros in omnes cultarum Gentium Scholas liberaliter effundat. Hunc præclarum Theologiæ additum splendorem acceptum referre debemus indefesso studio virorum eruditorum, qui germana Theologia, & omnigenæ doctrinæ copia cumulatissimè instructi immensa non minus mole, quàm eruditione volumina hac tempestate ediderunt, quibus adolescentum animos veræ flagrantes desiderio sapientiæ ad antiquitatis studium, ad Historiæ Sacræ notitiam comparandam, admotis velut calcaribus, stimularunt, ac vehementer inflammarunt. Extat etiam doctissimi Patris Mabillonii, *quem sacræ antiquitatis bono natum lubens hic honoris causa nomino, aureus liber* de Monasticis studiis, *qui sanioris Theologiæ Magistris regiam planè viam sternit, cui maxima cum Theologici nominis commendatione utiliter insistant; quam qui secuti sunt ex Religiosissima Congregationis S. Mauri Familia viri celeberrimi, eruditis suis lucubrationibus & SS. Patrum Theologiam, & Ecclesiam illustrarunt hactenus, & modò feliciter illustrare pergunt. Quæ cùm ita sint, probari neutiquam possunt hi, qui in litteraria Palæstra, tot, tamque egregiis virorum doctorum Operibus abundè locupletata, adhuc barbariem mordicus retinere, siccis quæstionibus indulgere, & in antiquitatis totius ignoratione versari volunt; digni profectò, qui Tullianis verbis arguantur: veluti qui* perversè post inventas fruges glande vesci perseverant. *Sanè negare haud possunt illi, qui abstractis quæstionibus, velut deliciis, unicè delectantur, Theologum, ut suis omnibus numeris absolutus sit, præsidiis instructum esse oportere, hisq; armis uti debere, quibus Ecclesiæ inservire, & fidei hostes retundere, ac vincere possit. Jam verò hæc arma, hæc præsidia potissimùm petenda sunt ex Sacris Scripturis, ex divinis, Apostolicisq; Traditionibus, quæ summorum Pontificum decretis, Sanctorum Patrum Operibus, Conciliorum, Historiæ, & Disciplinæ Ecclesiasticæ monumentis continentur. Quo pacto autem ejusmodi arma tractare, eorumq; vim penitùs introspicere poterit Theologus, qui antiquitatem cùm Sacram, tùm Ecclesiasticam ne primoribus quidem labiis prægustaverit? quo pacto veterum Patrum scripta genuina a suppositititiis secernet, si in eorum Operibus peregrinus, & hospes omninò sit, vel saltem si nunquam legerit lucubrationes illustrium hujus temporis virorum, qui in sano Artis Criticæ studio, & in Scriptorum Ecclesiæ Catholicæ voluminibus ita hactenùs insudarunt, ut jam nullum penè sit neque tam obvium, neque tam reconditum antiquorum Monumentorum genus, quod justis Criticæ artis ponderibus non librârint, non graviter examinaverint. His & aliis benè multis rationibus, quibus consultò supersedeo, permotus ipse, hæc edidi Colloquia, in quibus rerum Ecclesiasticarum notitiam ex numeris*

meris voluminibus haustam compendiosè trado, & expono ad consulendum utilitati permultorum Studiosorum, qui circa prolixam temporum diuturnitatem, & graviores in comparandis multis voluminibus expensas, facili negotio poterunt brevioris istius Operis nostri præsidio totam brevi temporis spatio perlustrare, ac addiscere Historiam, & Disciplinam Ecclesiæ, eoque utentur compendio tanquàm clavi, & manuductione ad faciliùs assequenda, altiusque labili memoriæ infigenda, quæ prolixiùs, & uberius alii libri complectuntur.

Verùm, ut candidè fatear, istud qualecumque Opus eo potissimum fine lucubravi, ut promoverem studia Excellentissimi Principis Francisci Burghesii fidei meæ curæq; concrediti, qui post emensum magna cum laude Philosophiæ & Theologiæ Thomisticæ stadium, voluit, ut de rei Ecclesiasticæ studio leges, ac brevem expeditamque ei proscriberem methodum, cujus beneficio ad necessariam totius Historiæ, & Disciplinæ Ecclesiasticæ notitiam posset faciliorem nancisci aditum. In hujus studiosissimi Principis, qui ob præclaram, quam sortitus est, indolem, & eximias, quibus fulget, virtutes, sibi in dies omnium amorem, ac benevolentiam conciliat, excolendo ac perpoliendo eleganti ingenio totus incumbo. Quare ejus votis lubentissimè annui, & hanc arduam, licèt & operosam provinciam eò lubentiùs in me suscepi, quòd probè scirem, innumera penè & immensa de Historia, & Disciplina Ecclesiastica extare volumina, quæ à viris quidem eruditis maxima, ut par est, animi oblectatione perleguntur, à juvenibus tamen, qui Historiam Ecclesiasticam necdum à limine salutârunt, & quibus diuturnum juxta ac tædiosum studium haud placet, nunquàm, aut raròaut sine fructu lectitantur. At enim, ut obiter dicam, vix numerari possunt Scriptores, qui Historiam Ecclesiasticam aut literis mandarunt, aut doctissimis lucubrationibus, hac præsertim tempestate illustrârunt. Eusebius Episcopus Cæsariensis Historiam Ecclesiasticam à Christo nato usq; ad annum CCCXXV. adornavit, quam posteà ad sua usque tempora continuârunt Rufinus Presbyter Aquilejensis, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Philostorgius, Evagrius, Theodorus Lector, Auctor Historiæ Tripartitæ ex Sozomeno, Socrate, Theodoreto collectæ ab Epiphanio Scholastico Latinè versæ, & à Cassiodoro in Compendium redactæ. Hos sequitur Nicephorus Callixtus, qui Historiam Ecclesiasticam à Christi ortu ad annum usque DCX. produxit. Ex istis aliisque Scriptoribus, qui variis in sæculis partem aliquam Historiæ Ecclesiasticæ attigerunt, Eminentissimus Cardinalis Baronius, sæculo superiori elapso, ut Magdeburgensium Hæreticorum Centurias contra Ecclesiam Catholicam scriptas refelleret, Annales Ecclesiæ duodecim Tomis adamantino pectore, & labore penè suprà vires humanas digessit, quos posteà ab anno MCXCVIII in quem desiit Baronius, continuârunt Abrahamus Bzovius, Ord. Prædic. Odoricus Raynaldus Congr. Oratorii Presbyter, & Henricus Spondanus Appamiarum Episcopus. Magnam rerum Ecclesiasticarum cognitionem promovisse Baronium, & complura, quæ antehac densis tenebris erant circumfusa in manifestam lucem eduxisse certum est apud omnes, negari tamen non potest, eum in aliquot circà Historiam & Chronologiam impegisse errores, quos retexerunt, & emendarunt Catholici Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ bono nati Cardinalis Norisius, Antonius Pagius, Tillemontius, & alii. In Annales etiam Baronii calamum acuerunt inter Heterodoxos Isaacus Casaubonus, Richardus Montacutius, Joannes Henricus Hottius, Samuel Basnagius, qui tamen lucubrationes suas, ut solemne est Hæreticis, multis erroribus fœdarunt. Infinitus profectò essem, si alios doctissimos hujus ætatis Scriptores Catholicos, Thomassinum, Mabillonium, Petavium, Sirmondum, Goarum, Combefisium, Valesium,

sium, Baluzium, Bollandum, *ejusq; Continuatores de Historia & Disciplina Ecclesiæ optimè meritos vellem in præsentiarum recensere. Satis sit hìc observâsse, ingentem esse copiam Scriptorum, qui Historiam, & Disciplinam Ecclesiasticam illustrarunt immensis Voluminibus, quæ ob summam, quam complectuntur, eruditionem, apud viros eruditos in maximo pretio jure meritò habentur, ad captum tamen juvenum, ut liberè dicam, ob nimiam prolixitatem non mihi videntur satis accommodata. Quapropter, ipse Excellentissimi Principis* Francisci Burghesii *utilitati pro virili consulturus, non eos Historicos Ecclesiasticos mihi imitandos proposui, qui vel in suis Annalibus, vel in Operibus, quæ de Historia Ecclesiastica ediderunt; bene multa, quæ ad Theologiam, Controversias Fidei, Sacræ Scripturæ interpretationem, Jus Canonicum spectant, & alia hujusmodi argumenta ad res sacras, & potestatem cùm Ecclesiasticam, tùm Civilem pertinentia promiscuè inseruerunt, & prolixis Dissertationibus pertractarunt, sed potiùs his omnibus, quæ reverà Historicus Ecclesiasticus tanquam a suo scopo alienà reputare debet, valere jussis; necessarium duntaxat esse duxi, res ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis in diversis Orbis partibus actas compendiosè narrare, hoc est, Historici partes agere, non verò Theologi, aut Polemici officium usurpare, ne videlicet Opus, quod aggredior, videretur aggregatum quodpiam ex Theologia, Controversiis Fidei, Sacræ Scripturæ interpretatione, Jure Canonico, & aliis id genus quæstionibus res sacras spectantibus, quæ tamen nonnisi ex occasione, raro, & quasi perfunctoriè ab his, qui Historiam Ecclesiasticam describendam suscipiunt, examinari, aut ventilari debent. Alioquin nullis limitibus circumscriberetur Historia Ecclesiastica, sed ad immensam excrescerent molem omnia, quæ de illa producerentur opera. Ut autem facili ac perspicua methodo procederem, Historiam omnium Ecclesiæ sæculorum variis digessi Colloquiis, in quibus interlocutores sunt* Magister, & Discipulus. *Qua in re institi vestigiis* Alcuini, *qui Caroli Magni Imperatoris Præceptor fuit. Extant quippe inter Opera Alcuini tres Dialogi, in quorum uno, qui est* de Grammatica, *non alii interlocutores inducuntur, quam* Magister & Discipulus. *In alio Dialogo, qui est* de Rhetorica, *& in tertio, qui est* de Dialectica *interlocutores sunt* Carolus Magnus, & Alcuinus, *& in his Carolus Præceptorem & Magistrum suum Alcuinum semper appellat. Ad hanc, inquam,* Alcuini *Dialogorum normam ista in Historiam Ecclesiasticam Colloquia in rem duntaxat & usum Excellentissimi Principis* Francisci Burghesii *horis subcisivis elaboraveram, eaque cum nemine alio communicare animus erat. Sed, cum viri eruditi, quos impensè veneror, hujusmodi Colloquia studiosæ Juventuti utilia esse posse judicaverint, consensi tandem, ut publicam lucem adspicerent, ea tamen lege, ut fructum, si quem in his lectitandis excerpant Theologiæ Candidati, hunc totum non mihi, sed Excellentissimo Principi* Francisco Burghesio, *qui mihi Opus istud injunxit, gratis animis acceptum referant.*

In hac autem tradenda Historiæ, & Disciplinæ Ecclesiasticæ notitia, duos præsertim scopulos, ad quos multi appellere solent, majori, qua potui, diligentia declinare studui; nimiam credulitatem dico, quæ in optimi cujusque mentem irrepit facillimè; & delicatissimum quoddam fastidium, sive effrænatum illud Critices studium, quo morbo complures nostræ ætatis viros non parum laborare vix ausim inficiari. A nostris igitur Ecclesiasticis Colloquiis, quemadmodum credulitas, sic aberit fastidium, & inter utrumque scopulum veluti Scyllam inter & Charybdim, bene fortunante Deo, ibimus medio tuti. Dabo etiam operam, ut studiosæ juventuti probentur hæc nostra Colloquia. Nam, si quas illecebras habet brevitas; res tàm

 multas,

multas, tàm dissipatas, tam undique accersitas, & in grandibus Voluminibus hac illac dispersas, in singulis Colloquiis sub uno adspectu breviter, quoad ejus fieri poterit, contraham, sicque molestæ lectionis incommoda brevitatis falce ita rescindam, ut tamen obscurus non fiam, dum brevis esse laboro. Si juvat Ordo seriesq; rerum; non desultoria levitate per ætatis omnes volitabimus, sed auspicabimur à tribus prioribus Ecclesiæ sæculis, dein, per omnes ætates ibimus. Demùm, si perspicuitas in amore est; in hancce curam totus incumbam, ut dilucidus & negligenter quoque legentibus apertus scribendi modus non tàm possit intelligi, quàm ne omninò possit intelligi, neminemque à nostrorum Colloquiorum lectione deterreat, & præpostera rerum confusio, & molesta styli barbaries atq; obscuritas. Sex, aut ad summum septem Tomis minoribus totum istud Opus comprehendam, quorum hic primus quatuor priorum Ecclesiæ sæculorum Historiam ac Disciplinam exhibet. Alter verò Tomus, qui jam sub prælo sudat, & duorum Ecclesiæ sæculorum quinti videlicet & sexti Historiam & Disciplinam complectitur, propediem in lucem prodibit, cumque, si Deus Optimus Maximus me sospitem & incolumem servet, alii Tomi, brevissimo interjecto temporis intervallo, excipient. Ultimus Tomus continebit Tabulas Chronologicas omnium Romanorum Pontificum, Imperatorum, Illustrium Scriptorum, Hæresi m & Conciliorum cujuslibet sæculi, nec non locupletissimum Indicem rerum, quæ in universo Opere pertractantur. Æqui igitur bonique consule, erudite lector, hoc qualecumque Opus, quod in rem tuam publici juris facio, quodq; Sanctæ Rom. Ecclesiæ omnium Ecclesiarum Matris ac Magistræ, atque Sedis Apostolicæ judicio lubens submitto, aureum istud usurpans S. Paciani *Barcinonensis Episcopi dictum*: Christianus mihi nomen, cognomen Catholicus, *Epistola* 1 *ad Sempronianum, Deumq; obsecrans & obtestans, ut mihi tribuat Scientiæ donum, simul & studium ac virtutem operandi bonum.* · Quod, si voluntas, studium virtusque operandi bonum non prosequitur scientiæ donum; satis mihi est, Domine, stultum hebetemque esse. Neque enim ideò patriam, parentesque reliqui, ut mihi scientiæ dona largireris, sed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certè hanc commutationem. Quod si utraque non mereor, doctrinam scilicet ac operationem; aufer, quæso doctrinam, tantum ut tribuas operationem virtutum. *Verba sunt Sancti Abbatis* Ambrosii Authperti *natione Galli, & octavi sæculi Scriptoris ad calcem lib.* 10. *in Apocalypsin.*

NOS·FR. ANTONINUS CLOCHE

Sacræ Theologiæ Professor, ac totius Ordinis Fratrum Prædicatorum humilis Magister Generalis & servus salutem.

TEnore præsentium nostrique auctoritate Officii licentiam facimus Reverendo admodum Patri Fratri *Ignatio Hiacyntho Amat de Graveson*, in Sacra Facultate Parisiensi Doctori ac in Collegio Casanatensi Conventûs Sanctæ MARIÆ super Minervam de Urbe Theologo, Provinciæ nostræ Alumno, typis edendi Opus in plures Tomos distributum, cui titulus est: *Historia Ecclesiastica variis Colloquiis digesta, &c.* dummodò priùs approbatum fuerit à duobus Ordinis nostri in Theologia Magistris, & aliis servatis de jure servandis. In quorum fidem &c. Datum Romæ in Conventu nostro Sanctæ MARIÆ super Minervam die 8. Martii Anno 1717.

Fr. Antoninus Cloche,
Magister Ordinis.

Registr. fol. 79.

Loco ✠ Sigilli.

Fr. Bernardus d'Arcet, Magister & Socius.

Si Theo-

SI Theologus tantum curæ impendit & vigiliarum in quæstionibus speculativis sæpè spinosis, & interminabilibus, quantò justius & utilius, & Theologo vero dignius censendum est Historiæ Ecclesiasticæ notitiâ pulcherrimâ imbui, quæ traditioni confert & pietati, per aliquot otii sui horas navare Operam Ecclesiast. Historiæ, vitæ Magistræ, prudentiæ subsidio, luci veritatis & potissimo vitæ & consociationis humanæ instrumento, quod locupletum auctorum testimoniis innixum est, in quo nil superstitiosè atque aniliter, sed singula gravi constantiq; sibi ratione narrantur: quibus si homines minimè crederent, humana profectò societas interiret. Si teste S. Augustino *lib. 2. de Doctr. Christ.* ipsæ Ethnicorum Historiæ ad S. Scripturæ intellectum non mediocriter conferunt, ex earumq; ignoratione auctores alioquin graves non semel cespitarunt, ut manifestissimis illustrari exemplis absque negotio posset: quantò magis Ecclesiastica Historia Theologo nedum perutilis, sed pernecessaria censenda est, tum in disputatione adversus Fidei Cathol. hostes, tum ad speculationes exemplis locupletandas, tùm ut in moralibus casuum decisionibus quidpiam justum esse persuadeat, vel injustum; prout à viris aut probis, aut improbis usurpatum est. Bono litterarum, & studiosæ juventutis natus Rev. admodum Pater Fr. *Ignatius Hiacynthus Amat de Graveson* vir summâ doctrinâ, ingenio præstanti, florido eloquio, lucubrationibus suis in lucem editis orbi litterario haud ignotus aggreditur sex Voluminibus, bessibus foliis, stylo facili, brevi, terso Hist. Ecclesiasticam scribere, res eidem subjectas Colloquiis sex, nomini Discipuli, & Magistri, haud perfunctoriè persequi controversiasq; pro re nata emergentes tribus verbis pertractare juxta Canones à viris doctis, narisque emunctioris probatos cum Historiæ, tùm Critices, & Chronologiæ. In uno perpulchrè depingit immanium persecutionum procellas, quibus Ecclesia exagitata est, & fuit semper victrix, semper triumphans, tot ornata palmis, quot fuit infidelium armis, & irruptionibus lacessita. In altero seriem Antistitum illustriorum Sedium Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, Constantinopolitanæ repræsentat. In tertio hæreseon describit ortum, progressum, interitum. In quarto exhibet Concilia, quibus vel Hæreses profligatæ vel mores instituti, vel disciplina sancita, vel Schismata restincta sunt. In quinto ponit ob oculos Lectoris viros scriptis, ac pietate insignes. In postremo adumbrat Fidem Orthodoxam, Christianam Ethicam, Politiam Ecclesiasticam cujusque sæculi. Jussu Reverendissimi Patris Antonini Cloche Ordinis Prædicatorum Generalis Magistri sedulò, summáque animi oblectatione perlegi duo priora volumina Ecclesiast. Historiæ priora sex sæcula complectentia, nihilq; in ipsis offendi, quod fidei regulæ, bonisq; moribus apprimè non consentiat, nec in eis vel apicem habent tetrici, ac morosi Scriptorum censores, quem arrodant. Hujus itaq; aurei Operis primam partem censeo dignissimam, quæ luce publica donetur. Romæ in Conventu & Colleg. S. Mariæ super Minervam die 26. Febr. ann. 1717.

Fr. ANTONIUS BARDON, Ord. Præd. Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor Theologus, & Cathedraticus Casanatensis.

HIstoriæ Ecclesiasticæ studium, cùm Viris Ecclesiasticis omnibus, tum potissimum Theologis perquam necessarium esse, nemo est, quod sciam, qui id in dubium revocare velit. Enim verò, hoc ipsum ut paucis perstringam, nonne ex saluberrimis Historiæ Ecclesiasticæ fontibus haustum deductumq; habemus, quid circa Fidem, Mores, disciplinam Ecclesiast. & Hæreses in Conciliis sancitum fuerit. Quid à Sanctis Patribus, aliisq; Scriptoribus Ecclesiast. in commune Ecclesiæ commodum litteris proditum, seræq; posteritati transmissum sit. Quid tandem, ut cætera mittam, præclara Sanctorum gesta, ad quorum normam: vir Ecclesiast. vitam suam exigat, necessum sit, spectet attineatque. Hæc, cùm ita sint, sæpè mecum cogitare soleo, quid causæ sit, quamobrem pauci adeo sint, qui utilissimo huic atqoe jucundissimo studio incumbere operamq; navare minimè satagant. Multa hanc in rem animo pervolventi, istud demum occurrit, quod, nisi mea me fallat opinio, in causa est, cur plerique ab hujusmodi studio deterreantur. Scilicèt prægrandia sive veterum, sive recentiorum Historiæ Ecclesiast. concinnatorum Volumina, quibus haud perfunctoriè decurrendis, & otii quam plurimum, & maximæ memoriæ tenacitas desiderantur, cùm à primo, quod ajunt, limine. vix salutaverint, ecce animum confestim despondere, curamq; omnem Historiæ Ecclesiast. capessendæ penitus abjicere non dubitant. Gravissimo hoc genus offendiculo medelam ut afferret, atque viam ad frugiferam Historiæ Ecclesiast. cognitionem comparandam sterneret, complanaretque Rev. admodum Pater Fr. *Ignatius Hiacynthus Amat de Graveson*, Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor, & Collegii Casanatensis Theologus, Methodum hanc facilem, claram, limpidam, ac compendiosam excogitavit, quam si maturbus terant viri Ecclesiastici, id in me recipio futurum, ut Ecclesiasticam, quà latè pateat, Historiam, nullo negotio ediscere possint. Hujus methodi Tomum priorum, quatuor priora Ecclesiæ sæcula complectentem, cum ex præscripto Reverendissimi Patris Generalis Antonini Cloche sedulò ac diligenter lectitaverim, nihil in eo observavi, quod sanam doctrinam non sapiat. Nihil, quod bonos mores non spirat. Nihil, quod sanctiorem Ecclesiæ disciplinam non sonet. Nihil, quod singularem in rebus Ecclesiast. eruditionem non redoleat. Nihil denique, ut alias præcellentes Clarissimi auctoris in scribendo dotes silentio prætercam, quod lacteum quemdam Eloquentiæ fontem, non indigitet. Quare opus istud, ut prælo citius committatur, & censeo, & percupio, ne Historiæ Ecclesiast. eæ studiosi præclaro sanè, ac proficuo Opera diutius orbentur. Reliquum est, ut iidem notitiæ Ecclesiasticæ peramantes, vota, precesque Deo Opt. Max. nuncupent, quò Doctissimus Auctor prolixa vita, incolumiq; valetudine donatus, quam auspicatus est Ecclesiast. Historiam, ad umbilicum usque, felicissimumq; exitum perducere valeat. Ita fiet, ut quidquid in priscis Ecclesiæ Historicis reconditum magis, quidquid etiam in modernis selectum, scituque dignum reperitur, totum hoc pleno, nobili, gratoq; calamo sit ipse Orbi Ecclesiastico propinaturus. Dat Romæ die 8. mensis Martii anni 1717.

Fr. PATRICIUS PLONKET, Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor, & Theologus Casanatensis Ord. Præd.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici,

N. Card. Caracciolus Pro-Vic.

APPRO-

APPROBATIO
Illustrissimi, & Reverendissimi Domini
JUSTI FONTANINI
A cubiculo honorario Sanctissimi D. N.
CLEMENTIS XI.

JUbente Reverendissimo Patre Fr. Gregorio Selleri Magistro Sacri Palatii Apostolici perlectus est liber inscriptus: *Historia Ecclesiastica variis Colloquiis digesta, &c.* nec in eo quicquam offendi, quod ejus editionem remorari posse videatur. Quare typis dignum censeo, tanquam opus tironibus perutile, quorum institutioni optimus & clarissimus auctor, pro singulari modestia sua, ab se elaboratum fuisse significat. Dabam Romæ die 13. Decembris anno Domini 1716.

Justus Fontaninus Abbas Sextensis.

IMPRIMATUR

Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

INDEX
COLLOQUIORUM,
Quæ continentur in hoc primo Tomo.

COLLOQUIA
Iu Historiam trium priorum Ecclesiæ sæculorum.

COLLOQUIA
In Historiam Ecclesiasticam IV. sæculi.

* *
*

HISTORIA

HISTORIA
ECCLESIASTICA
I. II. & III. Eccleſiæ Sæcul.
Variis Colloquiis digeſta.

Septem circa Hiſtoriam trium priorum Eccleſiæ Sæculorum colloquia inſtituam. In primo, referam perſecutiones, quæ tribus prioribus Sæculis Eccleſiam exagitarunt, ibidemque, juxtà accuratiſſimam Chronologiam, ſeriem Romanorum Imperatorum, qui tribus primis Eccleſiæ Sæculis ſummâ rerum potiti ſunt, attexam. In altero, exhibebo continuam ſeriem Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexaodrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam in tribus primis Sæculis tenuerunt. In tertio, texam Hiſtoriam Judæorum ab obitu Herodis uſque ad ultimam Urbis Hieroſolymitanæ ſub Veſpaſiano Imperatore cladem, eorum Sectas, & funeſtam poſt Hieroſolymitanum excidium conditionem itidem deſcribam. In quatto, proferam in medium Hæreſes, quæ tribus primis Sæculis Eccleſiam infeſtarunt. In quinto, agam de Conciliis, quæ in tribus primis Sæculis fuerunt variis in locis celebrata. In ſexto, diſſeram de Viris illuſtribus, qui in tribus primis Sæculis Eccleſiam doctrinâ, & pietate illuſtrarunt, eorumque genuina opera à ſpuriis & ſuppoſititiis juxtà artis Criticæ Regulas ſecernam. In ultimo, perſtringam, ac ſummatim delibabo Doctrinam, Diſciplinam, & Moralem trium priorum Eccleſiæ Sæculorum. Conſultò autem prætermittam nonnullas difficultates, quæ in primo Eccleſiæ Sæculo vulgò ventilari ſolent, videlicèt; de anno, quo Chriſtus Dominus noſter natus, baptizatus, & mortuus eſt; quia ejuſmodi difficultates jàm diſcuſſi, & pleniſſimè elucidavi in Tractatu, quem edidi, *de Myſteriis & annis Chriſti.* Miſſas etiàm faciam quæſtiones, quæ ſpectant libros ſacros novi fœderis, eorumque Auctores, qui afflati Spiritu Sancto cœleſtem doctrinam in primo Eccleſiæ Seculo literis conſignarunt. Has quippè quæſtiones tàm latè expendi in alio Tractatu, quem publicâ luce donavi, *de Scriptura Sacra*, ut otio lectoris abuterer, eique literatis repetitionibus faſtidium ingererem, ſi denuò eas hìc excutiendas ſuſciperem. Nunc igitur permittamus vela ventis, Deumque Optimum Maximum obnixè deprecemur, ut curſum noſtrum ſplendidiſſima gratiæ ſuæ luce dirigere, ac benè fortunare dignetur.

COLLOQUIUM PRIMUM.

In quo deſcribitur Hiſtoria Perſecutionum, quæ tribus prioribus Sæculis Eccleſiam exagitarunt, & texitur ſeries Imperatorum, qui tribus primis Eccleſiæ Sæculis ſumma rerum potiti ſunt.

Magist. Votis tuis abundè me feciſſe ſatis autumo, dum in his, quas non multos abhinc annos publici juris feci, lucubrationibus, omni argumentorum genere adversùs Judæos, & Ethnicos evici, JEſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam Prophetarum vaticiniis prædictum, totamque Servatoris noſtri, Deumque inter & homines Mediatoris vitæ Oeconomiam, mortem, ad vitam reditum, & glorioſum in Cœlos aſcenſum lato calamo ſum proſecutus. Supereſt nunc, difficultates, ſi quas inter legendum nactus es, quæ tibi aliquid negotii faceſſant, in iſtis, quæ mox inſtituimus, litteratis colloquiis ſingillatim mihi proponas, ut his ſemel diſcuſſis, atque dilucidatis, major tibi lux affulgeat, & omnis tuo adhuc hærens animo ſcrupulus, admotâ veritatis luce, penitùs eximatur.

Discip. Tàm expeditâ methodo Myſteria JEſu Chriſti Servatoris noſtri pertractaſti, ſiniſtras interpretationes, queis obſtinati Judæi utuntur, ut ſacra Prophetarum de venturo Meſſia Oracula perperam detorquere, & in Chriſto fuiſſe completa inficias ire poſſint, tàm ſolidè confutaſti; poſtremò, Ethnicorum, aliorumque hujus furfuris hominum, qui ne Chriſtum eſſe verum Meſſiam fateri cogantur, omnem omninò Reve-

lationem, Inspirationem, Antiquitatem, & Authoritatem Sacrorum cùm veteris, tùm novi fœderis librorum impiè negare præsumunt, decantata sæpiùs argumenta ea perspicuitate elisisti, ut uberiori explicatione opus in præsentia non habeam, sed, sicut vulgari fertur Adagio, *nare sine cortice* possim. Quocircà te etiam atquè etiam rogo, ut me, Mysteriorum JEsu Christi veri Messiæ notitiâ plenè imbutum, Historiam Ecclesiæ, quam suo pretioso sanguine fundavit Christus Dominus, edocere pergas, delibando, ac summatim attingendo omnia, quæ à jactis Ecclesiæ fundamentis ad hanc usquè ætatem scitu digna contigerunt, quæque à Scriptoribus probatissimæ fidei memoriæ proditæ sunt, ac litteris consignata.

M. Rem sanè arduam, aleæque plenam postulas, dum universam, quà latè patet, Historiam Ecclesiasticam, me ductore, perlustrare desideras. Non possum tamen, quin laudabile istud, quod te Historiam Ecclesiasticam addiscendi incessit studium, vehementer meo calculo approbem. Quæ enim, amabo, doctrina homini Theologo cordi magis, ac curæ esse debet, quàm Religionis antiquitatem inde usque à Christo profectam callere, quàm veterum Sacrorum Monumentorum replicare memoriam, Ecclesiæque fastos sæpiùs lectitare, ut ex his fontibus haurias Consulta Patrum, Conciliorum Decreta, Edicta Pontificum, Martyrum Acta, illustria veteris Sanctitatis exempla, Ecclesiæ Doctorum immortalia facta, Majorum instituta, Leges, Cæremonias, Sacrorumque Religionis, aliaque id genus benè multa, quæ sacræ doctrinæ studiosis pietatem, & eruditionem instillare possunt? tuæ igitur utilitati consulturus hanc operosam licèt, meisque viribus imparem provinciam suscipio, & quia perspicuitas cum brevitate conjuncta tibi in amore est, id pro virili agam, ut breviter juxtà ac dilucidè differens, viam facilem sternam, quâ totam possis inoffenso pede decurrere Historiam Ecclesiasticam.

D. Benè habet. Facis omninò, ut decet optimum Magistrum. Sed obsecro te, pro eâ singulari, quâ me dignaris, benevolentiâ, ut mihi in primis exponas, quænam fuerint Ecclesiæ incunabula, primordiaque? qui progressus, & incrementa? qui casus, laboresque? quibus defuncta periculis fuerit? quibus fundata legibus, quibus sanctionibus firmata? quot emerserint Hæreses? quot ad illas profligandas celebrata Concilia? quibus gradibus fluxa illa, solutiorque, quæ postea increbuit Disciplina, à primitiva desciverit. De his omnibus, in quibus, ut candidè fatear, peregrinus planè, & hospes sum, à te erudiri percupio: nam nudiustertiùs in celebri virorum doctorum corona de his interrogatus hæsi ad aquas, ac ne verbum quidem ullum ignorantiæ meæ probè conscius hiscere, aut mussitare potui.

M. Ut pedetentim progrediamur, operæ pretium est, ut in antecessum scias, quod Ecclesia, cujus fundamenta jecit Christus Dominus, & quam Apostoli per totum penè Imperium Romanum propagarunt, doctrinam fidei, & morum, quam ab ipsomet Christo omnium Gentium Doctore accepit, ad nos usque sartam tectam jugitèr conservavit. Tentarunt quidem, immò omnem moverunt lapidem Ethnici Imperatores, ut nascentem Ecclesiam quasi in cunis præfocarent, ferro, flammaque sæviendo in Christianos. Quin, & ipsamet Ecclesia perduelles interdum peperit Filios, qui virulentas doctrinas, seu Hæreses, diraque Schismata invehentes, viperino dente ejus sinum prosciderunt, ejusque inconsutilem tunicam varias in partes distraxerunt. Infernus deniquè quosdam malè feriatos evomuit homines, qui typho superbiæ tumidi, philosophiâ armati, instructi eloquentiâ, favore Principum formidabiles contrà Ecclesiam aperto Marte vexillum erexerunt, illiusque sacrosanctam authoritatem factâ manu, atquè conglomerato agmine oppugnarunt. Ast tamen, juxtà Christi Domini Oraculum, Portæ Inferi adversùs Ecclesiam conjuratæ prævalere haut potuerunt. Stetit semper invicta Sponsa Christi tutissimo sanæ doctrinæ munita præsidio, avita ipsius fides sacris Conciliorum definitionibus, quibus furentium Hæreticorum repressa est audacia, permansit illibata, ac perdoctis Sanctorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum illustrata operibus, gloriosum de his omnibus, qui in ejus perniciem certatim conspirabant, triumphum reportavit.

D. Crassiori, si placet, Minervâ exponas mihi velim, quid sit Ecclesia? quarumve rerum notitiam præcipue complectatur Historia Ecclesiastica?

M. Ecclesia, sicut in confesso est apud omnes, Catholicos, est Cœtus Fidelium baptizatorum, qui sub legitimis Pastoribus uni Supremo visibili Capiti in terris, seu Pontifici Romano, subordinatis congregantur, quique spe æternæ beatitudinis consequendæ, Charitatis vinculo, ejusdem fidei, & doctrinæ professione, cultus externi, & signorum sensibilium, seu Sacramentorum participatione tanquam ejusdem Corporis Mystici membra connectuntur. Hæc Ecclesia est una, Sancta, Catholica & Apostolica, sub Capite suo visibili Romano Pontifice semper indefectibilis, Traditionis Custos, omnium Controversiarum Judex. Complectitur in suo gremio peccatores ut membra languida, & infirma, arcet à sua Communione Hæreticos, Schismaticos, & Excommunicatos, atque inter cæteros veritatis characteres, quibus ejus doctrina insignitur, hic unus instar omnium est, quod non vi armorum instituta, conflata, ac propagata fuerit, non fluxis vitæ deliciis, non humanæ eloquentiæ lenociniis in Orbem invecta, sed ab Apostolis, nempe duodecim Piscatoribus, qui alios fallendi, ac fraudes concinnandi artem penitùs ignorabant, simplici, rudique sermone prædicata, ad extremos Mundi fines tàm felici exitu brevi tempore diffusa sit, ut iidem Piscatores omnibus exosi, omnique prorsùs humano destituti præsidio, Philosophorum supercilia, Oratorum eloquentiam, Principum sceptra subjugarint, & pro defensione doctrinæ, quam prædicabant, atque innumeris miraculis confirmabant, acerbissima tormenta, mortemque ipsam constantèr oppetentes, induxerint mortales vitiis, & Idolorum cultui deditos ad amplectendam Fidem Mysteriorum, quæ rationi impervia sunt, & perpetuùm sensibus bellum indicunt. Hic fuit Ecclesiæ triumphus, qui magis ac magis resplenduit in variis persecutionibus, quibus Ethnici Imperatores, & nefarii Hæretici eam exagitarunt. Ethnicis siquidem Imperatoribus Christianorum sanguinem ubique effundentibus

miram

miram dumtaxat patientiam, summamque in adversis æquanimitatem opposuit Ecclesia. Ad compescendos verò tumultuantium Hæreticorum impetus non arma sumpsit, sed Sanctiones Summorum Pontificum, & Conciliorum adhibuit, quibus antiquæ fidei, morumque doctrinæ optimè consultum est, extinctæ Hæreses, sancita disciplina, conditæ Regulæ pro pacifico ipsius Politico, seù externo Regimine, cui viri doctrinâ, & pietate conspicui maximum splendorem omni ævo contulerunt.

Harum rerum notitiam præcipuè complectitur Historia Ecclesiastica. Quapropter in hisce Colloquiis Ecclesiasticis primum tibi ob oculos ponam statum, seu conditionem Ecclesiæ in singulis sæculis sub Imperatoribus, aut Principibus sive Ethnicis, sive Christianis. Dein, continuam, & nullâ temporum serie ab ipsis Apostolorum temporibus interruptam exhibebo Episcoporum in præcipuis Sedibus successionem. Posteà, omnia dissidia, quæ circà doctrinam, & disciplinam exorta sunt, necnon Concilia; quæ illis enatis litigiis ultimam diem imposuerunt, referam, omnium Hæresum initium, progressum, casum, atque interitum compendiosè narrabo; vitam Illustrium Virorum, qui doctrinâ, & vitæ sanctimoniâ variis Ecclesiæ temporibus floruerunt, delibabo; doctrinæ, & disciplinæ Ecclesiasticæ juxtà sæculorum seriem, Synopsin exhibebo. Horum omnium notitia tibi ad studium Historiæ Ecclesiasticæ animum appellenti, multam, ut spero, lucem circa præcipua illius capita affundet, & non contemnendam suppeditabit eruditionem. Dabo autem operam, ut ea, quæ in medium adducam, facta historica sint extrà omnem dubitatioois aleam posita, testesque habeant locupletissimos, & omni exceptione majores. Si quæ tamen interdum proferam, quorum fides nutare possit, ea indicare haud pigebit, ne dubia, & incerta, pro certis & indubitatis obtrudere, & promiscue in eumdem fasciculum congerere videar. Quæstiones etiam, quæ ad Critices, & Chronologiæ disciplinam spectant, obiter & quasi primoribus labiis, ne tibi fastidium ingeram, attingam. Tu interim fac, ut arrectas aures, & animum præbeas attentum, totusque in eam curam incumbas, ut me de singulis appositè interroges, nihilque, quod non fuerit plenè, planèque discussum, prætermittas.

D. Mirum! quantum mihi arrideat tàm expedita methodus tamque accommodata captui Juvenum, qui Historiam Ecclesiasticam necdum à limine salutarunt. Me planè beasti, ac nunc gestit animus te secretiora Historiæ Ecclesiasticæ pandentem arcana abjectâ omni cunctatione auscultare.

M. Age ergò, auspicemur à tribus prioribus Sæculis, & in isto colloquio sermonem instituamus de variis persecutionibus, quibus ab Ethnicis Imperatoribus fuit agitata Ecclesia.

D. Edissere, quæso, quo loco fuerint res Ecclesiæ in tribus primis Ecclesiæ Sæculis.

M. Jam à me audisti, quo pacto Apostoli præcepto Christi Domini morem gerentes, per varias imperii Romani Provincias doctrinam ipsius infracto, alacrique animo promulgarint, Ecclesias ubique constituerint, & innumeros penè homines densissimis Idololatriæ tenebris immersos ad fidem Christi adduxerint. Porrò, vix credi potest, quot, & quantas tragœdias ad impediendam doctrinæ Christianæ ab ipsis Apostolis, eorumque Discipulis disseminatæ propagationem excitarint Ethnici, qui à falsa Religione, quam à suis majoribus acceptam cum lacte suxerant, nullo pacto abduci poterant. Politicis siquidem consiliis adducti Principes, & Populi vanis, impiisque superstitionibus à Diabolo delusi classicum canere cœperunt, & adversùs Sacri Evangelii Satores furiis invecti insurrexerunt, nihilque intentatum reliquerunt, ut nascentem Ecclesiam opprimerent, atque exterminarent.

Nero, scelestissimus post hominum memoriam Imperator, omnium Christianæ Ecclesiæ Persecutorum agmen ducit. Ille quippè sibi malè conscius Tyrannus, omnibusque invisus, quod ardentem Trojam, uti à Poëtis depingitur, adspectare cupiens, Romam incendisset; in Christianos culpam derivavit, iis crimen suum affinxit, atque crudelem in eos exercuit lanienam. Alios siquidem ferarum pellibus tectos à bestiis membratim discerpendos curavit; alios pice, sebo, & adipe illitos pro facibus ardere jussit, & feralem nocturnis spectaculis exhibere lucem. Hanc à sæculis inauditam Neronis immanitatem *Cornelius Tacitus* lib. 15. Hist. Rom. exprimit his verbis: *Neque ulla re Nero efficiebat, quin ab eo jussum incendium putaretur. Igitur vertit invidiam in Christianos, actaque in innoxios crudelissima quæstiones. Quin & nova mortes excogitata, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flamma usti. Plerique in id reservati, ut, cum defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur.* Hæc Neronis persecutio in Christianos ardere cœpit anno Christi sexagesimo quarto, qui connectitur cum anno undecimo Imperii Neronis, qui eodem anno Imperii sui Decennalia celebravit, sicut disertè ostendit *Antonius Pagius* in sua Critica Baronii ad annum Christi 64. Imperii verò Neronis undecimum.

D. Quid sibi volunt illa Decennalia, quæ Nero, ut mox dixisti, dedit anno undecimo Imperii sui?

M. Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & Vicennalia Imperatorum suam habuerunt originem ab Imperatore Augusto, teste Dione lib. 53. Augustus quippè Imperium sibi omnium suffragiis adjudicatum, non perpetuum esse voluit ad magis sibi conciliandum amorem Populi Romani, sed illud tantùm ad decennium assumpsit, quo exacto, accedente denuò Senatus, Populique Romani consensu, in quinquennium prorogavit, deniquè in plura decennia retinuit. Hoc Imperatoris Augusti exemplum imitati alii Imperatores, Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & Vicennalia Imperii sui solemni pompâ celebrarunt. At enim in his solemniis Imperatores Ethnici novum Consulatum inibant, nova Templa consecrabantur, vel dedicabantur, Edicta in favorem Religionis, vel boni publici promulgabantur, persecutiones in Christianos indicebantur, vel, si jam motæ essent, ingravescebant; tributa tollebantur, aut laxabantur, Donativa Militibus, ac Populis dabantur, rei è carceribus dimittebantur, à præclarissimis Oratoribus Panegyrici de Imperatoribus publicè recitabantur, Convivia, Epulæ, Spectacula celebrabantur cum votis solemnibus, ludis Circensibus,

ſibus, Gladiatoriis, Amphitheatralibus, Scenicis, Thimeliacis, & Sacrificiis, quæ vulgò *Hecatombæ* appellabantur, in quibus centum Hoſtiæ ad Aram mactabantur. Hunc morem etiam celebrandi Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & Vicennalia Imperatorum, pace per Conſtantinum Imp. Eccleſiæ redditâ, retinuerunt Imperatores Chriſtiani, cum hoc tamen diſcrimine, quod antiquato ſuperſtitioſo Idolorum cultu, ad Aram Dei Opt. Max. pro Decenniis, & Vicenniis ſuis Sacrificia offerebant, vota nuncupabant, Edicta pro Chriſtianæ Religionis propagatione promulgabant, & Gladiatorum ludis omiſſis, vero Deo Templa extrui jubebant, ac Deorum Delubra ſolo æquari. Nero igitur, cum Decennalia Imperii ſui celebrare debuiſſet anno decimo Imperii ſui, ea uno anno dilata dedit anno undecimo Imperii ſui, eaque ut celebriora redderet, immanem in Chriſtianos perſecutionem excitavit.

D. Fuitne univerſalis hæc Neroniana perſecutio?

M. Hanc Neronianam perſecutionem fuiſſe univerſalem, & non tantùm Romæ, ſed in omnibus Imperii Romani Provinciis longè latèque graſſatam fuiſſe, luculenter colligitur ex *Lactantio*, qui lib. de mortibus Perſecutorum cap. 2. hæc habet de Neroniana perſecutione: *Cum animadverteret;* (Nero) *non modò Romæ, ſed ubique quotidie magnam multitudinem deficere à cultu Idolorum; & ad Religionem novam; damnata vetuſtate, tranſire, ut erat execrabilis, ac nocens Tyrannus, proſilivit ad exſcindendum Cæleſte Templum.* Idem teſtatur Paulus Oroſius, qui lib. 7. cap. 5. hæc ſcribit: *Primus* (ſcilicèt Nero) *Romæ Chriſtianos ſuppliciis, & mortibus affecit, ac per omnes Provincias pari perſecutione excruciari imperavit: ipſumque nomen extirpare conatus, Beatiſſimos Chriſti Apoſtolos Petrum cruce, Paulum gladio occidit.* Fuit igitur univerſalis Neroniana perſecutio.

D. Quo Imperii Neronis anno Petrus, & Paulus morti fuerunt traditi?

M. De anno Imperii Neronis, quo Petrus, & Paulus morti traditi ſunt, non una omnium eſt ſententia. Cenſet in primis *Euſebius*, Petrum & Paulum martyrio Romæ fuiſſe coronatos anno decimo quarto exeunte Imperii Neronis, ſeu anno Æræ Chriſtianæ ſexageſimo octavo. Sed hæc ſententia omni probabilitate caret, quia annus decimus quartus Imperii Neronis, ſicut omnes ad unum fatentur periti Chronologi, cœpit die 13. Octob. anni ſexageſimi ſeptimi Æræ vulgaris, Conſulibus *L. Fontejo, & Cajo Julio Rufo*, finemque accepit die 9. menſis Junii Æræ vulgaris, ſeù Chriſtianæ, ſexageſimi octavi, Conſulibus *C. Silio Italico, & M. Galerio Turpiliano.* Hac ſiquidem die nonâ Junii ſibi necem conſcivit Nero. Cum igitur ex perpetua Eccleſiæ Romanæ traditione, & ex omnibus Kalendariis cùm antiquis, tùm recentioribus certiſſimè conſtet, Petrum & Paulum martyrii palmam fuiſſe adeptos ſub Nerone die 29. menſis Junii, manifeſtò ſequitur, Petrum & Paulum morti non fuiſſe traditos anno decimo quarto exeunte Imperii Neronis, ſeu anno Chriſti ſexageſimo octavo. *Baronius* autumat, Petrum & Paulum martyrium Romæ ſubiiſſe anno decimo tertio exeunte Imperatoris Neronis, ſeù anno Æræ Chriſtianæ ſexageſimo ſeptimo. Sed hæc Baronii opinio nihilo præcedenti probabilior eſt, quia Nero toto hoc anno decimo tertio Imperii ſui in Græcia commoratus eſt, Romamque dumtaxàt rediit anno Æræ Chriſtianæ 68. Conſulibus *C. Silio Italico, & Galerio Turpiliano*, quos ipſemet Nero Conſulatu abdicavit, ſeque Conſulem creavit, & omnem Senatum veneno tollere in animum induxit, ſed deſperans de ſucceſſu, & ab omnibus planè deſertum ſe videns fugam arripuit, ſeque proprio mucrone confodit die 8. Menſis Junii ejusdem anni Æræ Chriſtianæ 68. ſicut ex Dione, & ex Joanne Xiphilino luculentèr probant *Antonius Pagi* ad annum Chriſti 67. & *Bollandus* tom. 1. Aprilis pag. 16. Quapropter ipſe probabilius cenſeo, Petrum, & Paulum martyrio fuiſſe coronatos anno duodecimo exeunte Imperii Neronis, ſeu anno Æræ Chriſtianæ 66. Conſulibus *C. Luccio Teleſino, & G. Svetonio Paulino.* Hoc ſiquidem anno præſens aderat Romæ Nero, quando illius juſſu Petrus, & Paulus die 29. menſis Junii ejusdem anni occiſi ſunt. Nec neceſſe eſt martyrium Petri, & Pauli retrahere ad annum undecimum Neronis, ſeu ad annum Chriſti 65. ſicut viſum eſt *Pagio, Bollando, & Schelſtrato*, nec cum Clariſſimo *du Pinio* Doctore Sorbonico ad annum decimum Neronis, ſeu ad annum Chriſti 64.

D. Fueruntne conſervata nomina Chriſtianorum, qui, Nerone ſæviente, ſanguinem pro Chriſto fuderunt?

M. Baronius ad annum xv. Imperii Domitiani optimè obſervat, Acta Martyrum, qui in perſecutione Neroniana, & in aliis perſecutionibus paſſi ſunt, ſollicitè quidem, & curioſè ſcripta fuiſſe, quæ tamen in Diocletianea perſecutione combuſta miſerum naufragium fecerunt. Quocirca nemini nunc mirum videri debet, quod in antiquiſſimis Martyrologiis paucorum Martyrum nomina legantur, quamvis certo certius conſtet ingentem eorum fuiſſe multitudinem.

D. Fueruntne ſub aliis Imperatoribus, qui poſt Neronem Imperii Romani clavum rexerunt, perſecutionibus vexati Chriſtiani?

D. Sub *Galba, Othone, & Vitellio*, qui inteſtinis bellis inter ſeſe pugnantes, diuturnum non geſſerunt Imperium, nec non ſub *Veſpaſiano, & Tito*, qui optimos inter Imperatores jure cenſentur, pace potita eſt Eccleſia. At Domitianus anno Æræ Chriſtianæ 81. ſalutatus Imperator, quem Tertullianus in Apologetico cap. 5. ob inmanem, quâ in omnes ſæviebat, crudelitatem, *Portionem Neronis* appellat, poſtquàm primores è Senatu viros exilio, bonorum proſcriptione, & morte mulctaſſet, furorem tandem ſuum admotis perſecutionis facibus in Chriſtianos exacuit, multaque circa decimum quartum, vel decimum quintum Imperii ſui annum feralia emiſit edicta, quibus plurimi Chriſtiani aut morte affecti, aut variis ſuppliciorum generibus excarnificati, aut in exilium fuerunt amandati. Imperator *Nerva* hæc Domitiani Deceſſoris ſui lata in Chriſtianos Edicta ex Senatus Conſulto reſcidit, eosque ab exilio revocavit. In hac Domitianea perſecutione S. Joannes Evangeliſta, teſte Tertulliano lib. de præſcript. cap. 36. poſtquam in oleum ignitum fuiſſet conjectus, indequè ſalvus & incolumis ſtupendo miraculo evaſiſſet, fuit deindè in Inſulam Pathmos relegatus, ubi ſuam Apocalypſim multis gravidam Myſteriis ſcripſit, à quo exilio ſub Imperatore *Nerva* ſolutus, rediit

Ephe-

Ephesum, ut suæ provideret Ecclesiæ, quam *Apollonius Thyanaus* insignis id temporis Magus infestabat. In eadem persecutione *Flavius Clemens* Imperatoris Domitiani Patruelis, Consul, ob fidem Christi cæsus est. *Flavia* quoquè *Domitilla* ejus uxor, & Imperatoris itidem consanguinea, eamdem ob causam militans, in Pandatariam insulam relegata est. Flavia etiam Domitilla Virgo, Flavii Clementis Consulis ex Sorore Neptis ab Aurelio Sponso accusata, quod Christiana esset, in Pontiam Insulam deportata est, atquè in carcerem detrusa lentum Martyrium, quod diù constanti animo sustinuit, Terracinæ tandem fuso sanguine complevit. Cruentam fuisse hanc Domitianeam persecutionem testantur *Lactantius & Eusebius.* In lib. de mortib. persecutorum cap. 3. Sic de Domitiano effatur Lactantius: *Cùm exerceret invisam dominationem, subjectorum tamen cervicibus incubavit, quàm diutissime tutùque regnavit, donec impias manus adversùs Dominum tenderet; postquàm verò ad persequendum justum Populum instinctu Dæmonum incitatus est, tunc traditus in manus inimicorum pœnas luit.* Eusebius verò lib. 3. Hist. Eccles. cap. 17. hæc habet: *Domitianus cùm jam multa in multos crudelitatis suæ specimina edidisset, nec paucos nobilium, & illustrium virorum Urbis Romæ injustè interemisset, alios præterea innumerabiles summæ dignitatis viros, licèt insontes, exilio, & bonorum proscriptione mulctasset, & extremum Neroniana impietatis, bellique & odii adversùs Deum, Successorem se ipsum professus est.*

Hegesippus apud Eusebium lib. 3. Hist. Eccles. cap. 20. refert, quod *Domitianus* Imperator, cùm audisset jus Sceptri Judææ posteris Davidis Regis assertum esse, vano terrore, instar Herodis, perculsus, omnes Christi Domini agnatos ex prosapia Davidis oriundos summa cum sollicitudine conquiri jussit, quorum aliqui Romam adducti, & ab ipso interrogati, quale esset Regnum Christi? ingenuè responderunt, Regnum Christi non esse hujus Mundi, sed Cæleste planè, & Angelicum. Quo responso placatum esse Imperatoris furorem scribit idem laudatus Auctor. Sed quia hujus facti Historici ab Hegesippo relati fidem in dubium vocant periti hujus ætatis Critici, nolim ipse prò illius tuenda veritate me vadem, ac sponsorem exhibere. Præstat igitur, ut illud in medio relinquamus.

D. Fuitne diuturna hæc Imperatoris Domitiani persecutio?

M. Non fuit diuturna, quia, ut mox insinuavi, Imperator Domitianus huic persecutioni circa decimum quartum, vel decimum quintum Imperii sui annum dedit initium, & ipse è vivis sublatus est anno Imperii sui decimo sexto. *Nerva* ejus in Imperio successor nihil contra Christianos molitus est. *Trajanus*, qui post *Nervam* Imperium tenuit, nullis nefastis Edictis pacem Ecclesiæ turbavit, & tamen quæ à Nerone, & Domitiano in Christianos lata erant Edicta, vim obtinere voluit. Quin, & popularibus persecutionibus hinc indè in Christianos excitatis occasionem dedit *Trajanus* eo rescripto, quo Provinciarum Præfectis præcepit, ut omni adhibitâ sedulitate, & Imperiali interpositâ authoritate impedirent, ne Christiani privatos, & clandestinos conventus agerent. *C. Plinius* Bithyniæ Proconsul scripsit ad Trajanum Epistolam (quæ est 97. lib. x.) in qua appellat Christianos viros bonos, & ad subeundam pro Religione mortem paratissimos. Cui Epistolæ sic respondit Trajanus: *Conquirendi non sunt*, scil. Christiani, *si deferantur, & arguantur, puniendi sunt, ità tamen, ut qui negaverit se Christianum esse, idque reipsa manifestum fecerit, id est, supplicando Diis, veniam ex pœnitentia impetret, sinè authore verò propositi libelli nullo crimine locum habere debent.* In hoc Trajani rescriptum, ceù à recta ratione, & æquitate prorsus alienum, jure optimo invehitur Tertullianus cap. 20. lib. Apologetici his verbis: *O sententiam necessitate confusam! negat inquirendos ut innocentes, & mandat puniendos ut nocentes. Parcit, & sævit, dissimulat, & animadvertit. Quid teipsum censura circumvenis? Si damnas, cur non inquiris? Si non inquiris? cur non & absolvis?* Sub Imperio Trajani S. Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus damnatus ad bestias Romam missus est anno Christi 107. & in Amphitheatro publico leonibus expositus, ità ab illis voratus est, ut nihil, prætèr firmiora ossa, superesset, sicut videre est apud Eusebium lib. 3. Hist. Eccl. cap. 36. Simeon etiam Hierosolymorum Episcopus annos natus 120. jussu Attici Consularis post atrocissima verbera in crucem actus est, & gloriosâ morte diuturnæ vitæ finem imposuit, cujus Martyrium Eusebius ex Hegesippo describit lib. mox laudati cap. 32. Hic autem prætermittere haud possum rem certè singularem, & observatione dignam, quæ furentibus illis popularibus persecutionibus contigit. Cum enim *Arrius Antonius* Asiæ Proconsul Christianos plusquam Scythicâ crudelitate persequeretur, mortique traderet; turmatim omnes Christiani illius Civitatis, in qua degebat hic Proconsul, ad ipsius Tribunal convolarunt, ut pro Christo, cujus fidem palam profitebantur, sanguinem profunderent. Quo spectaculo adeò territus est hic Proconsul, ut, postquàm aliquot ex his Christianis variis suppliciis excruciari jussisset, alios remiserit dicens: Si vos tàm ardens mortem oppetendi incessit desiderium, funes, & parata habetis præcipitia. Ite ergò, vestra complete vota, ac, si vultis, optatam vobis consciscite necem.

Hæ populares in Christianos motæ persecutiones sub *Hadriano*, qui Trajano successit, suum cursum retinebant. Ast Imperator Hadrianus, postquàm perlegisset Quadrati Atheniensis Episcopi, & Aristidis Philosophi libros pro Christiana Religione Apologeticos, propensiorem in Christianos sese exhibuit, inflexus non solùm eorum rationibus, sed potissimùm permotus litteris *Sereni Granii*, vel *Graniani* Asiæ Proconsulis, qui antequam suâ Provinciâ discederet, eum admonuerat, indignum prorsus esse, quod Christiani non ex judiciis, ut fieri solemne est, sed ex tumultuantium Populorum clamoribus ad supplicia raperentur, atque passim per summam immanitatem necarentur. *Quadratus*, inquit Eusebius in Chronico, *Discipulus Apostolorum, & Aristides Atheniensis noster Philosophus libros prò Christiana Religione Hadriano dedere compositos. Et Serenus Grannius legatus, vir apprimè nobilis, literas ad Imperatorem misit, iniquum esse dicens, clamoribus vulgi innocentium*

hominum sanguinem concedi, & sine ullo crimine, nominis tantum, & Secta reos fieri. Quibus commotus Hadrianus Minutio Fundano Proconsuli Asiæ scripsit, non sine objectu criminum Christianos condemnandos. Hoc Imperatoris Hadriani Edicto, quod legitur apud Eusebium lib. 4. Hist. Eccl. cap. 9. defervescere cœperunt motæ variis in locis persecutiones, quibus demetebantur Christianorum capita, testatur quippè S. Hieronymus in Epist. 84. ad *Magnum* Oratorem, complures Christianos, Hadriano imperante, Martyrium passos fuisse.

Imperator *Antonius Pius*, qui Hadriano successit, nullum in Christianos infaustum tulit Edictum, Sed ex Apologia, quam *S. Justinus* Martyr pro Christianis huicce Imperatori obtulit, facili negotio colligitur, Præfectos, ac Præsides sub initio Imperii Antonini Pii in Christianos sævisse, quod ne in posterum fieret, datis ad Larissæos, ad Thessalonicenses, & ad omnes Græcos litteris, vetuit Imperator. Nihilò secius, cùm istæ locales, ac populares persecutiones necdùm sub Marco Aurelio Antonini Pii successore essent sopitæ, sed potiùs in dies recrudescere viderentur, ad *Commune* Asiæ in gratiam Christianorum anno 161. vel, ut alii volunt, 164. scripsit Epistolam *Marcus Aurelius*, in qua ut videre est apud Eusebium lib. 4. Hist. Eccles. cap. 13. hæc habet: *Porrò de his hominibus,* id est, Christianis, *plurimi Provinciarum Rectores Divo Patri nostro scripserunt, quibus ille rescripsit, ejusmodi homines nulla molestia afficiendos esse, nisi fortè contra Statum Imperii Romani aliquid moliri videantur.* Undè in eadem Epistola præcipit Imperator, Christianum eo nomine absolvi, delatorem puniri debere. At proh dolor! hujus Imperatoris Edicto acriùs in Christianos motæ persecutiones excanduerunt, nedum foerunt repressæ. Populi siquidem cæco furore abrepti omnes, quos noverant, Christianos, quà vi, quà clamoribus, quà concitis ubique tumultibus tanquàm gravissimorum criminum reos ad necem postulabant, eosque ad *leonem*, ut testatur Tertullianus, acclamabant; quorum insaniis, & tumultuosis acclamationibus, cùm Magistratus, Judices, & Provinciarum Præfecti obsistere, suáque authoritate intercedere debuissent, illos potiùs, quasi oleum camino addentes, de industria fovebant, & Christianos ad se delatos, aliis quæsitis non tàm causis, quàm coloribus morti adjudicabant. Quò factum est, ut totus Orbis, teste Eusebio Cæsariensi in procemio lib. 5. Hist. Eccles. sparso Christianorum sanguine fuerit cruentatus. Accessit ad malorum cumulum ejusdem Imperatoris alterum, sed præcedenti omninò oppositum Edictum, quo Galliarum Præfecto præcipiebat, ut hi, qui à Christiana Religione desciscere nollent, gladio cæderentur, aliis verò, qui hanc Religionem ejerabant, ignosceret, sicut legitur in Epistola Christianorum Lugdunensium. Quin, & idem Imperator nova in Christianos jussit in Asia promulgari Edicta, queis atrocissimæ persecutionis face accensâ complures fidei Christianæ strenui Athletæ Martyrii coronam consecuti sunt, quos inter eminuit S. Polycarpus, qui Smyrnæ anno Christi 166. vel, ut alii volunt 169. & alii benè multi Martyrium passi sunt, de quorum gloriosa passione, præclara extat Ecclesiæ Smyrnensis Epistola, cujus maximam partem Eusebius lib. 4. Hist. Eccles. cap. 15. inseruit. Celebris etiam fuit Lugdunensium Martyrum cædes, qua *Iothinus* Lugdunensis Episcopus, & alii penè innumeri Christiani anno Christi 177. sublati sunt, Martyresque effecti in Amphitheatro, cujus etiamnùm Lugduni rudera visuntur in Colle *Forviere*, quorum corpora ludibriis plebis exposita sunt per sex dies, deindè combusta in *Athanaco* loco vulgo dicto *Aisnay*, & eorum cineres dejecti in Rhodanum. Sanctorum illorum Martyrum Lugdunensium certamina descripta leguntur in Epistola Ecclesiarum Viennensis & Lugdunensis ad Ecclesias Asiæ & Phrygiæ datâ, quæ extat apud Eusebium lib. 5. Hist. Eccles. cap. 1. 2. & 3.

Ecclesia sub Imperatore *Commodo* Marci Aurelii filio altâ pace potita est, nec ulla fuit persecutione agitata. *Apollonius* Romanus Senator, Vir doctissimus, & Magnus Philosophus, coram *Perenni* Prætorii Præfecto accusatus, quod Christianus esset, ad Senatum remissus, ut coram eo oblatum sibi crimen dilueret, nobilem pro se, atque pro Christianis coram Patribus Conscriptis Apologiam à se concinnatam recitavit, à quibus tamen damnatus, & securi percussus mortem pro Christo obiit. Ejus tamen delator, juxta legem ab Imperatore Hadriano editam, mulctatus est crurifragio.

Sub Imperii *Severi* initium adhùc in sinu pacis quiescebat Ecclesia, sed circa decimum Imperii sui annum *Severus* Edicto sub acerbissimis pœnis vetuit, ne quis ad Judæos, & Christianos transiret. Hinc persecutio in Christianos, quæ jam in Africa præcedenti anno Christi 200. sub *Saturnino*, & sub *Scapula* Saturnini successore anno 201. cœpta fuerat, tanto per omnes Provincias furore exarsit, ac debacchata est, ut numerari haud possint Christiani, qui ubique pro fide occubuerunt, sicut scribit Eusebius lib. 6. Hist. Eccles. cap. 1. Atrociùs tamen hæc persecutio Alexandriæ viguit, ubi totius Ægypti, & Thebaidis Christiani variis & crudelissimis suppliciis, quæ horret calamus scribere, trucidati sunt. Quorum alii crucibus suffixi, alii unguibus dilaniati, alii capite plexi, alii vivi combusti, alii ad bestias projecti, alii, quorum mitissima censebatur pœna, ad metalla damnati, vel ad barbaras Insulas relegati. Verbo dicam, tàm atrox, tamque cruenta incubuit persecutio, ut Christiani, teste Eusebio lib. 6. Hist. Eccles. cap. 7. tum temporis existimarent imminere adventum Christi Domini ultimum, & Antichristum non procul abesse. Inter præcipuos, qui in hac persecutione sanguinem pro Christo fuderunt, censentur *S. Perpetua*, & *S. Felicitas*, quæ heroicæ fortitudinis in fragili sexu specimen dederunt, *Leonides* Pater Origenis, quem cum captum videret Filius annos tum natus 17. sicut asserit Eusebius lib. 6. Hist. Eccles. cap. 1. tanto martyrii ardore flagravit, ut non nisi ægrè, variisque artibus à matre impeditus sit, quominùs clàm se domo subduceret, & patris sequeretur exemplum. In Galliis S. Irenæus Lugdunensis Episcopus, suis stipatus Lugdunensibus Christianis, fidem, quam perdoctis suis lucubrationibus defendit, sanguine firmavit, & unà cum illis martyrii gloria donatus est. Hac Severiana flagrante persecutione *tanta*, inquit Gregorius Turonensis lib. 1. Hist. cap. 39. *multitudo Christianorum*

anorum ob Confessionem Dominici nominis est jugulata, ut per plateas flumina currerent de sanguine Christiano, quorum nec numerum, nec nomina colligere potuimus. Dominus enim eos in libro vitæ conscripsit.

Sub Imperio *Antonini Caracallæ* respirare cœpit Ecclesia, nec ullas sub Imperatoribus, *Macrino*, *Elagabalo*, seu *Heliogabalo*, & *Alexandro Severo* persecutiones passa est. Scribit *Lampridius*, Alexandrum Severum Imperatorem coluisse Christum in laratio suo, eique Templum, & Apotheosim parare voluisse. Sic enim scribit cap. 43. in vita Alexandri Severi: *Alexander Severus Christo Templum facere voluit, eumque inter Deos recipere, quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui Templa in omnibus Civitatibus sine simulacris jusserat fieri, quæ idcircò, quia non habent Numina, dicuntur Hadriani, quæ ille ad hoc parasse dicitur, sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra, repererunt omnes Christianos futuros, si id optatò evenisset, & Templa deserenda.* Verùm Lampridii fides hac in re non est indubitata apud omnes; nam eum allucinatum fuisse, dum scribit Hadrianum Imperatorem Christo Templa extruere voluisse, *Casaubonus* in notis ad hunc Lampridii locum, & *Cl. Pagius* in Critica Baronii ad annum Christi 134. evincunt ex silentio Justini Martyris, Athenagoræ, Tertulliani, Cypriani, aliorumque veterum Patrum cùm Græcorum, tùm Latinorum, qui ne ullum quidem verbum de tàm nobili historia Christianæ Religioni perhonorifica fecerunt. Jussit quidem Hadrianus Templa fieri in omnibus Civitatibus suo Numini sine dubio consecranda, quod & Spartianus in illius vita testatur, sed mortuo Hadriano priusquàm hæc Templa absolverentur, mansere pleraque ipsorum imperfecta, neque unquam dedicata sunt. Quò factum est, ut id ætatis multi in animum inducerent, quibus assentitur Lampridius, non sibi Hadrianum Templa illa extruxisse, sed Christo. Ut ut sit de veritate illius facti historici, quod narrat Lampridius, certissimè constat, Alexandrum Severum Imperatorem à Mammæa matre, quam nonnulli Christianam fuisse affirmant, sanctissimè institutum, Christianis impensè favisse. At, occiso Alexandro Optimo Principe, *Julius Maximus* Imperium invasit, qui non Imperatorem, sed Tyrannum agere cœpit, Episcopos siquidem, & Sacerdotes dato Edicto morti crudeliter addixit, quod multis in locis summa cum sævitia executioni mandatum est, ejusque occasione passim edita Episcoporum, Sacerdotum, & Clericorum funesta strages. Hæc persecutio toto Imperii Maximini tempore, hoc est, per tres annos integros à mense Martio anni 235. usque ad eundem mensem anni 238. sævit, tuncque solo æquata sunt Christianorum Templa, quæ, imperante Alexandro Severo, in honorem Supremi Numinis fuerant extructa, atque consecrata.

Interempto Maximino Imperatore, restituta fuit Ecclesiæ pax, & tranquillitas, quæ nullâ deinceps usque ad Imperium Decii persecutione fuit perturbata. At enim *Philippus*, qui post Gordianos à Senatu renunciatus est Imperator, in Christianos fuit propensissimus, & de illis optimè meritus. Quin, & Baronius Annalium Ecclesiasticorum Parens ad Annum Christi 245. secutus Eusebium lib. 6. Hist. Eccles. cap. 34. putat *Philippum* Imperatorem Christo nomen dedisse, eumque sacris aquis immersum, & publica Exomologesi coram Fabiano Pontifice Romanoque Clero eluisse, ac detersisse, quidquid peccaverit contra Gordianum Prædecessorem suum, quem spoliatum Imperii sui ornamentis cædendum jusserat. Sed, ut ut sit de hoc facto historico, quod multi Critici in dubium revocant, & præsertim *Antonius Pagius* in Critica Baronii ad annum Christi 244. certum est, *Philippum* Imperatorem benevolentiâ suâ Christianos dignatum fuisse. Sub finem tamen ipsius Imperii nescio quis Pseudo-Vates, seu Magus sic Populum Alexandrinum in Christianos accendit & instigavit, ut multi ex illis capti, fuerint è vivis sublati. Tùm temporis *Apollonia* Virgo, postquam ipsi contusi, ac evulsi fuere dentes, extra Civitatem adducta, ut combureretur, sua sponte in rogum accensum intrepida prosiliit. *Serapio* è fenestris præcipitatus, & collisus ad solum extinctus est. Ædes Christianorum à furente Populo passim diripiebantur, nec ullus Christianorum palàm prodire audebat. Capti verò, & Christianum nomen abjicere nolentes per vicos trahebantur, vivique urebantur. Huic tandem Populari persecutioni finem dederunt enata dissidia inter illos scelestos & furibundos homines, qui sese, ita permittente Deo, civili bello, mutuisque cladibus attriverunt. Legi potest Epistola Paschalis S. Dionysii apud Eusebium lib. 7. Hist. Eccles. cap. 22.

Hæc localis in Christianos persecutio præcessit anno integro persecutionem illam, quæ sub *Decio* Imperatore debacchari cœpit exeunte anno Christi 249. *Decius* quippè cognomento *Trajanus*, in odium Christianorum, qui plerisque in locis Idola, & Fana diruerant, atrocissimum Edictum sub initium Imperii sui promulgavit, minas intentans in Præsides, qui in Christianos omnia supplicia non congererent. Tàm severo, & iniquo Edicto obtemperarunt Præsides, datâque sibi ab Imperatore sæviendi potestate, adeò crudeliter usi sunt, ut quamplurimis Christianis, qui tempore pacis maximum in numerum excreverant, suppliciis, carceribus, summâque rerum omnium egestate diram necem intulerint, eosque per gloriosum martyrium Cœlo inseruerint.

At, quod certè dolendum est, complures id ætatis reperti sunt Christiani, qui in sinu diuturnæ pacis molles, & languidi effecti, avitam fidem deseruerunt, thusque Idolis adoleverunt, de quibus conqueritur Cyprianus in libello de *lapsis*. Sub initium istius persecutionis *Moyses*, *Maximus*, *Celerinus* ob constantem fidei confessionem à Decio Imperatore vinculis constricti in angustissimos carceres conjecti sunt anno Christi 249. *Fabianus* itidem Pontifex Romanus ineunte anno 250. Sedem Petri suo sanguine illustravit. Nec Romæ solùm, sed in omnibus Romani Imperii Provinciis sævitum est in Christianos, nec Christianis, qui in Gallia Celtica, & in Hispania degebant, parcitum. Crudelior tamen fuit persecutio in Asia, in Oriente & in Ægypto, quæ tamen sub finem anni Christi 250. deferbuit, & ante obitum Decii Imperatoris sedata est, sed postea instaurata fuit ab Imperatoribus Gallo, & Volusiano, qui mense

Junii

Junii dederunt Edictum, quo omnes Christiani ad sacrificandum Idolis obstringebantur. *Cornelius* Pontifex Romanus, & *Lucius* ejus successor cum multis è Clero Romano ad Centum Cellas relegati fuerunt, ac martyrio coronati, ut liquet ex Chronico Damasi.

Valerianus principio imperii sui Christianis favere visus est, teste Eusebio lib. 7. Hist. Eccles. cap. 10 sed consiliis, malisque artibus cujusdam Macriani Ægyptii Magi dementatus Imperator, eorum crudelissimus persecutor evasit anno Christi 257. In primis districtè inhibuit, ne Christiani conventus agerent: dein, edixit, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi morti addicerentur. Senatores, Equites, & Magistratus Christianæ Religionis cultores officiis, dignitatibus, ac bonis omnibus privavit, eosque pœnam capitis subire voluit, si Christianum nomen abjicere nollent. Mulieres autem nobiles Christianæ bonis expoliatæ, ut in exilium mitterentur, jussit. Quæ omnia impii voluntatis Imperatoris Ministri executi sunt, & ubique crudelem Christianorum carnificinam profuso eorum sanguine ediderunt. Sanctus Cyprianus in hac persecutione Valeriani martyrium passus est anno Christi 258. Sed à *Sapore* Persarum Rege capto Valeriano, ac vivo excoriato, refloruit pax Ecclesiæ sub *Gallieno* ejus filio, qui excitatam in Christianos persecutionem omninò compescuit, ipsisque ablata Templa, & Cœmeteria restitui jussit. Eusebius lib. 7. Hist. Eccles. cap. 13. recitat rescriptum, quod Gallienus Imperator ad Dionysium Alexandrinum, aliosque Ægypti Epicsopos dedit, quo motam persecutionem sedavit, & pacem Ecclesiis per Ægyptum constitutis reddidit. His autem verbis conceptum erat Gallieni rescriptum: *Imperator Cæsar P. Licinius Gallienus, Pius, Fœlix, Augustus, Dionysio, Pinna, Demetrio, & reliquis Episcopis. Indulgentiam beneficii nostri, per universum Orbem diffundi præcepimus, ut cuncti à religiosis locis abscedant. Quocircà & vos rescripti nostri forma uti potestis, ut nullus vobis deinceps molestiam facessat, atque id quod vobis exequi licèt, jamdudum à me concessum est.* Ex quo Imperatoris rescripto ad Episcopos Ægypti misso, & ab Eusebio relato, facilè dignoscitur, jam aliud rescriptum ab eodem Gallieno per universum Imperium fuisse publicatum, quo in Christianos vetita fuit persecutio. Viguit hæc pax Ecclesiæ ab Imperatore Gallieno concessa usque ad persecutionem Diocletiani, quæ anno 303. initium habuit, adeòque crudeliter sæviit, ut omnes fermè Imperii Romani Provinciæ Christianorum sanguine maduerint, Ecclesiæ dirutæ, & Scripturæ Sacræ igne consumptæ fuerint. Hinc *Lactantius* cap. 15. lib. de mortibus Persecutorum sermonem habens de hac Diocletianea persecutione, ait: *Non mihi si linguæ centum, oraque centum, ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas, omnia pœnarum percurrere nomina possem, quæ Judices per Provincias justis, atque innocentibus detulerunt.*

D. Tot inter gravissimas persecutiones quo in statu erant res Ecclesiæ?

M. Tantùm abest, ut istæ persecutiones ultimum exitium attulerint Ecclesiæ, ut potiùs splendorem, majusque ei contulerint incrementum, quia, sicut appositè ait Tertullianus in Apolog. *Plures efficimur, quoties à vobis metimur, sanguis Martyrum est semen Christianorum*, qui eò latius propagabantur. At enim jam in primo Sæculo suas Asia, & Gallia habuere Ecclesias, sicque in immensum crevit Christianorum numerus, ut in tertio Sæculo mediam Imperii Romani partem impleverint, atque numerosæ in singulis Civitatibus existerent Ecclesiæ, quæ ab Episcopis, Presbyteris, & Diaconis regebantur, inter quas nonnullæ cæteris dignitate eminebant, & Episcopi, qui illis præerant, majori pollebant authoritate. Ecclesia Romana à S. Petro Christi in Terris Vicario fundata principem locum obtinebat. Alexandrina secundum. Antiochena tertium. Hierosolymitana verò Ecclesia, quæ nascenti Christianæ Religioni obstetricis & crescenti nutricis præstitit officium, in singulari veneratione erat apud Fideles. Arctissimo tamen ejusdem communionis vinculo, pacisque fœdere junctæ omnes illæ Ecclesiæ unum & idem corpus conflabant.

D. Nunc memoriâ teneo omnes persecutiones, quibus Ecclesia in tribus prioribus Sæculis fuit ab Ethnicis Imperatoribus exagitata. Velim modò mihi exhibeas continuam seriem Episcoporum, qui in celebrioribus Ecclesiis, quas mox laudasti, videlicèt Romana, Alexandrina, Antiochena, & Hierosolymitana suas Sedes à temporibus Apostolorum fixerunt, easque curâ pastorali administrarunt, rexerunt, ac gubernarunt.

M. Cùm hæc de serie Episcoporum, qui præcipuas Ecclesias rexerunt, accurata discussio longius nos abduceret, consultius est, ut ejus examen remittamus ad alterum colloquium, quod crastinâ die post prandium eâdem horâ in Musæo instituemus.

D. Adeò me oblectat Historiæ Ecclesiasticæ notitia, ut noctu diuque ejus studio totus incumbere vellem, teque audiendo libenter pernoctarem. Quapropter antequam Colloquio nostro finem imponamus, pergratum mihi faceres, si vitam, & seriem Imperarorum, qui tribus primis Ecclesiæ Sæculis summâ rerum potiti sunt, velles compendiosè describere.

M. Romanum Imperium sumpsit exordium à *Cajo Julio Cæsare*, è Nobili gente Julia Romana, Lucii Julii Cæsaris, & Aureliæ filio, qui victo Pompejo, & actis quinque triumphis, acceptâ inter alios honores Dictaturâ perpetuâ, atque Imperatoris nomine assumpto, Romani Imperii fundamenta jecit, anno antè natum Christum 46. Princeps in rebus bellicis clarus, nec pacis artibus minor, facundiâ insignis, factâ in eum Romæ conspiratione confossus est in Senatu tribus & viginti vulneribus, M. Bruto, & C. Cassio Conjuratorum principibus anno ætatis suæ 56. Imperii 4.

Julio Cæsari successit *Octavianus* Octavii ex Equestri, ac Senatoria Familia, & Acciæ filius, à C. J. Cæsare adoptatus, & Cæsar nominatus. Imperii sui decimo sexto Augustus est appellatus. Urbem mirum in modum restauravit, & magnificis auxit ædificiis, inter quæ celebriora *Pantheon*, & *Templum Quirini*. Denique, postquam res domi, forisque optimè gessisset, & sapientissimas leges condidisset, obiit Nolæ ex profluvio ventris; dubium, an ex ficubus veneno illitis, anno ætatis suæ 77. Præfuit annis quinquaginta septem, sex mensibus. Anno ejus Imperii 40. natus est Christus Dominus, ut osten-

ostendimus Dissertationa quintâ Tractatus de Mysteriis, & annis Christi.

Tiberius è gente Claudia Romæ Nobili Tiberii Neronis, & Liviæ Drusillæ filius, ab Augusto Vitrico adoptatus Imperium post aumdem consecutus ast anno Christi 14, victutum, & vitiorum penè omnium exercitia miscuit, & professus est. Decessit *Miseni*, crediturque à Cajo nepote suo suffocatus, anno ætatis suæ 78. Imperii à morte Augusti 23. Vide, quæ in Dissertatione dacima Tractatus de *Mysteriis*, & *annis Christi* diximus de exordio Imperii Proconsularis, & Augustæi imperii, ubi etiam commonstravimus Christum baptizatum fuisse anno decimo sexto Imperii Proconsularis Tiberii, & in Crucem actum fuisse anno decimo nono ejusdem Imperii Proconsularis Tiberii.

Cajus cognomento *Caligula*, quod in Exercitu caligis militaribus uteretur, Germanici, & Agrippinæ filius, adoptatus fuit à Tiberio, & imperare cœpit an. Christi XXXVII. Optimi Patris pessimus filius fuit, omnibusque vitiis contaminatus, ptopter quæ omnibus exosus, trucidatus est Romæ à Cassio Cherea, aliisque conjuratis, anno ætatis suæ 28. Imperii 4.

Tiberius Claudius Drusi Majoris, & Antoniæ Minoris filius, Germanici frater, in Palatii angulo à Prætorianis inventus post Caligulæ mortem, raptus est, & Imperator acclamatus anno Christi 41. Principiin Imperii optimas sanctiones tulit, multaque opera publica extruxit. Sed multis postea vitiis deditus, periit sumpto in boletis veneno, conscia uxore Agrippina, anno ætatis suæ 64. Imperii 14.

Claudius Domitius Nero Cnei Domitii Ænobarbi, & Agrippinæ filius à Militibus ad Imperium avectus est anno Christi 54. Initio Imperii egregia dedit virtutis specimina. Sed deindè passimus evasit, nullumque fuit vitium, quo se non fœdaverit. Bellum Britannicum infelicitèr gessit, felicitèr verò Parthicum per Domitium Corbulonem, & Judaicum per Vespasianum, Propter scelerum multitudinem à Senatu hostis judicatus est, & contra ipsum acclamatus Imperator in Hispania *Sergius Galba*. Quo accepto nuncio, sibi mortam pugione conscivit, anoo ætatis suæ 32. Imperii 41.

Sergius Sulpicius Galba Romanus è Nobilissima Sulpiciorum familia, patre Servio Sulpicio, matre Mummia Achaja genitus, à Militibus acclamatus est Imperator contra Neronem anno Christi 68. à Prætorianis Ottoni faventibus trucidatus ast Romæ in Foro, caputque ipsius ad aundem Ottonem in castra missum. Obiit anno ætatis suæ 73. Imperii mense septimo.

Marcus Salvius Otto Lucii Ottonis, & Albiæ Terentiæ filius, Familia Nobili ex Etruria Oppido Ferentino a ægrè ferens prælatum sibi adoptione Pisonem à Galba, militum sibi conciliavit animos, & ab iis deductus in castra Imperator est salutatus. Sed victus ab Exercitu Vitellii, qui fuerat Imperator acclamatus, ne sibi tanto Civium sanguine, ac periculo Imperium tueretur, pugione sa transfixit, anno ætatis suæ 38. Imperii die nonagesimo quinto.

Aulus Vitellius Lucii Vitellii, & Sextiliæ filius, Romano genere nobilissimus à Germanico Exercitu propè Coloniam salutatus est Imperator, vivente adhuc Galba. Sed deficientibus ad Vespasianum Legionibus Mœsiarum, & Pannoniæ, item Judææ, ac Syriæ, tractus est in forum religatis post terga manibus, & injecto cervicibus laqueo minutissimis ictibus excarnificatus est, & unco posteà raptus ast, & projectus in Tyberim anno ætatis suæ 57. Imperii mense decimo.

Flavius Vespasianus, Titi Flavii Sabini, & Vespasiæ Polæ filius, ab Exercitu Syriaco, cujus erat Rector, dictus est Imperator, dum Otto, & Vitellius de Imperio contenderent, an. Christi LXIX. fuit optimus Imperator. Judæam omnem, præter Hierosolymam, & unum, aut alterum Oppidum subegit, obiitque in Campania anno ætatis suæ 69. Imperii 10.

Titus Vespasianus Patti successit in Imperio anno Christi 79. illodque præclaris virtutibus exornatus ità sapienter, & feliciter administravit, ut vulgò *humani generis delicia* nuncupaetur. Bellum Judaicum jam à Patre susceptum captâ Urbe Hierosolymâ, penitùs absolvit. Obiit seu ex febri, seu veneno non sine suspicione à fratre Domitiano propinato, anno ætatis suæ 42. Imperii secundo.

Flavius Domitianus fratri suo Tito Vespasiano successit anno Christi 81. fuit pessimus Imperator, & in expeditionibus, quas non semel adversus Dalmatas, Cattos, & Dacos suscepit, adversâ usus fortunâ, trucidatus est in cubiculo suo, factâ libertorum, & amicorum coospiratione, Principe Stephano, & consciâ ipsius uxore Domitia, an. ætatis suæ 45. Imperii decimo sexto ineunte.

Nerva Cocceius illustri genere ex Oppido Narniensi natus, ab interfectoribus Domitiani Imperator salutatus ast anno Christi 96. Princeps fuit multis virtutibus commendabilis, & pacis artibus insignis. Sed cum propter senium fermè despiceretur, Trajanum adoptavit. Obiit stomachi dolore correptus anno ætatis suæ 66. Imperii primo cum dimidio circitèr.

Nerva Trajanus Ulpius post Nervam, à quo fuarat adoptatus, Imperium obtinuit anno Christi 98. & ob egregias, quibus præditus fuit, virtutes, Optimus dictus est. Germanos, Dacos, Armenios, Parthos, & Judæos non semel repressit, vicit, ac profligavit. In Italiam dum reverti parat, obiit apud Selinuntem Ciliciæ anno ætatis suæ 64. Imperii 19. cum dimidio.

Ælius Hadrianus Ælii Hadriani, & Domitiæ Paulinæ filius, gente Hispanus, Romæ tamen natus, Plotinæ operâ Trajani adoptionem mentitus Imperii habenas moderari cœpit anno Christi 117. Judæos tumultuantes, Urbemque Jerosolymam Æliam Capitolinam nominavit, Obiit ex hydrope apud Bajas anno ætatis suæ 62. Imperii 21.

Antoninus Pius Imperatori Hadriano, à quo fuerat adoptatus, successit anno Christi 138. Princeps fuit tùm moribus, tùm optimis artibus clarissimus. Bella in Britannos, Mauros, Germanos, Dacos, Judæos, Græcos felicitèr gessit, obiitque anno ætatis 72. Imperii, 23. cum dimidio.

Marcus Aurelius Antoninus Annii Va ri, & Domitiæ Calvillæ filius, ab Antonino jussu Hadriani adoptatus eidem suffectus ast anno Christi 161, Collegam sibi statim ax jussu ejusdem adsciviт *Lucium Verum*. Studiis suprà modum

modum, & inter cætera Philoſophiæ addictus fuit. Parthos, Britannos, Cattos, Marcomannos vicit, obiitque apud Vendobonam, quæ nunc Vienna dicitur, anno ætatis ſuæ 59. Imperii 19.

Lucius Verus Ælii Cæſaris filius à M. Aurelio, ut mox dixi, adoptatus eſt, & cum eodem imperavit. Princeps fuit luxoriæ deditus, & obiit apoplexiâ correptus in expeditione contra Germanos anno ætatis ſuæ 42, Imperii nono, teſte Cl. P. Pagio in Critica Baronii ad annum Chriſti 169. quarè errarunt *Capitolinus* in vita Marci, *Victor* in Epitome, *Caſſiodorus* & *Eutropius*, qui annos imperii undecim Lucio Vero aſſignant.

Lucius Aurelius Commodus M. Aurelii, & Fauſtinæ filius, patri ſucceſſit anno Chriſti 180. Princeps fuit multis vitiis inquinatiſſimus, & nihilo Nerone inferior. Quapropter, cum venenum ſibi propinatum magna ex parte per vomitum rejeciſſet, ſuffocatus eſt à Narciſſo validiſſimo Palæſtrita, anno ætatis ſuæ 32. Imperii 13.

Publius Helvius, Pertinax cognominatus ab ingenii pertinacia in omnibus propoſitis, ab interfectoribus Commodi Imperator eſt renunciatus, quamvis invitus, an. Chriſti 193. Princeps fuit verè antiquis moribus, & ſummâ gravitate præditus, qui Aulicorum licentiam ſeverè cohibens, ipſorum in ſe concitavit odia, & ab iisdem trucidatus eſt, maximo cum Populi, Senatusque dolore, anno ætatis ſuæ 61. Imperii menſe tertio.

Marcus Didius Severus Julianus natione Mediolanenſis Imperium à Prætorianis magnâ vi pecuniâ pollicitâ obtinuit. Sed acclamato interim *Peſcennio Nigro* primùm, poſteà Septimio Severò, à Senatu capitis damnatus eſt, Princeps crapulæ, deliciiſque deditus anno ætatis ſuæ 57. Imperii menſe ſecundo.

Septimius Severus, cum Didius Julianus malè probaretur in Imperio, acclamatus eſt à Germanicis Legionibus Imperator propè Carnutum anno Chriſti 193. Vicit Peſcennium, & Albinum, qui Imperium affectabant; domuit etiam Parthos, Adiabenos, & Britannos, obiitque Eboraci in Anglia anno ætatis ſuæ 66. Imperii 18.

Antoninus Caracalla, & Geta, duo Severi, & Juliæ pari jure poſt mortem patris imperàrunt anno Chriſti 211. Sed Carscalla, ità dictus à quodam veſtis genere ad talos uſque demiſſæ, quam militibus dedit & populo; conſortis impatiens, fratrem ſuum Getam in gremio matris interfecit. Suſcepta autem expeditione adversùs Parthos occiſus eſt à Centurione Martiali propè Carras, dum levando ventri operam daret, anno ætatis ſuæ 29. Imperii 6.

Marcus Severus Opelius Macrinus, ſublato Caracalla, Imperator factus eſt à Militibus in Aſia anno Chriſti 217. Cum Parthis ancipiti eventu pugnavit, ab eorumque Rege Artabane pacem tandem emit. Quam ob rem deſpectus à Militibus, quos etiam Eliogabali Avia Julia Mæſa corruperat, è vivis ſublatus eſt in Bithynia anno ætatis ſuæ 54. Imperii ſecundo inchoato.

Heliogabalus, vel, ut legitur apud alios, *Elagabalus*, Imperator acclamatus eſt in Aſia anno Chriſti 218. Imperium peſſimè adminiſtravit, & occiſus eſt in latrina à Prætorianis Alexandro faventibus, ipſiusque corpus in Tyberim projectum anno ætatis ſuæ 18. Imperii 4.

Aurelius Severus Alexander, obtruncato Heliogabalo, ad Imperium evectus eſt anno Chriſti 222. Rempublicam ſummâ ſapientiâ rexit, obiitque anno ætatis ſuæ 26. Imperii 13.

Julius Maximinus è Thracia, Paſtor olim, & Opilio, ſublato Alexandro, à militibus propè Moguntiam acclamatus eſt Imperator anno Chriſti 235. Sed auditâ Gordiani in Imperatorem electione, crudelitèr in ſuos ſævire cœpit. Quocircà commoto exercitu trucidatus eſt, dum quieſceret in tentorio, anno ætatis ſuæ 60. Imperii tertio.

Marcus Antonius Gordianus à Militibus Imperator acclamatus eſt anno Chriſti 237. Sed cum ipſi bellum illatum fuiſſet, rebus deſperatis necem ſibi in cubiculo conſcivit anno ætatis ſuæ 80. Imperii I.

Marcus Antonius Gordianus junior ſenioris filius, qui non multò poſt electum patrem, Imperator dictus erat, cæſus paritèr eſt. In eorum locum ſubrogati ſunt *Pupienus & Balbinus*, ſed cum duo iſti Imperatores inter ſe concordes non eſſent, à Militibus contrucidati ſunt anno Chriſti 238. Imperii I.

Marcus Antonius Gordianus III. Gordiani ſenioris ex filia, vel, ſecundùm alios, ex filio nepos, Cæſar jam declaratus ex Militum voluntate, quando Pupienus, & Balbinus Imperatores facti ſunt, occiſis iisdem, Militum, Senatusque conſenſu Imperator inauguratus eſt anno Chriſti 238. & poſtquàm Reipublicæ præclaris ornatus virtutibus optimè præfuiſſet, occiſus eſt propè Cteſiphontem artibus Philippi anno ætatis ſuæ 22. Imperii 6.

Marcus Julius Philippus, occiſo Gordiano, Imperium obtinuit anno Chriſti 244. ludos Sæculares celebravit, & movens contra Decium Imperatorem à Militibus ſalutatum, occiſus eſt à ſuis Veronæ anno Imperii 5.

Marcus Quintus Trajanus Decius, cum à Philippo contra Marinum miſſus eſſet, Imperator ab exercitu in Illyrico dictus eſt anno Chriſti 249. Scythas multis prælus vicit, ab ipſis verò tandem inſidias tractus obiit, crediturque in Palude demerſus anno ætatis ſuæ 50. Imperii 2. necdum expleto.

Cajus Valens Hoſtilianus, occiſo Decio, à Senatu Imperator eſt ſalutatus, ſed non multò poſt electionem ſuam obiit ex peſtilentia anno 251.

Cajus Vibius Trebonianus Gallus acclamatus eſt poſt Decium à Militibus Imperator, ſed à Militibus ejus ignaviam deſpicientibus occiſus eſt anno ætatis ſuæ 47. Imperii 3. *Voluſianus* ejus filius factus conſors Imperii unà cum patre à Militibus trucidatus eſt.

Cajus Julius Æmilianus, natione Maurus, Imperator à Militibus factus eſt an. Chriſti 254. At, *Valeriano* ad Imperium acclamato, à propriis Militibus metu civilis belli occiſus eſt propè Spoletium anno ætatis ſuæ 40. Imperii menſe tertio.

Publius Licinius Valerianus ab Exercitu Rhætico ſalutatus eſt Imperator anno Chri-

ſti

sti 254. Contra Saporem Persarum Regem pugnetururus ab eodem captus est anno Imperii sexto. Obiit tandem post miserandam servitutem, à que nullis precibus nulloque pretio potuit exsolvi, escorietus à Persis, & sale conspersus anno ætatis suæ 76.

Publius Licinius Gallienus Valeriani filius à petre Cæsar jam fectus, rerum summâ solus potitus est eodem capto, Imperatorque dictus est anno Christi 260. occisus est propè Mediolanum anno ætatis suæ 50. Imperii post patrem 8.

Marcus Aurelius Claudius Gallieno mortuo votis omnium dictus est Imperetor anno Christi 268. Obiit Sirmii anno ætatis suæ 32. Imperii secundo.

Marcus Aurelius Quintillus Claodii frater, Vir optimis moribus conspicuus, fretre mortuo, à Senetu Imperator factus est enno Christi 270. Verùm ipse huic tanto sustinendo oneri se imparem cernens, venas sibi solvit die decimo septimo Imperii sui.

Valerius Aurelianus à Militibus evectus est ad Imperium anno Christi 270. dùm contà Persas revertitur, interfectus est à Militibus anno Imperii sui quinto cum dimidio.

Marcus Claudius Tacitus, post sex meosium Interregnum, Imperator electus est à Senatu invitus, ac reluctans anno Christi 275. Princeps optimus, dum ex Asie in Europam pergeret, obiit Tarsi aut ex febri, aut ex Militum insidiis, Imperii mense sexto.

Marcus Annius Florianus, Taciti frater, mortuo fretre, arripuit Imperium anno Christi 276. interfectus est à Militibus Tarsi, acclamato Probo. Alii eutem scribunt, ipsum sibimet necem solvendo venas intulisse.

Marcus Aurelius Probus è Militibus Imperetor electus est in Oriente anno Christi 276. cum esset disciplinæ militaris severissimus custos, à Militibus propè Sirmium interemptus est enno ætatis suæ 50. Imperii ineunte septimo,

Marcus Aurelius Carus, occiso Probo Imperetor à Militibus acclamatus est anoo Christi 282. Obiit ictu fulminis propè Ctesiphontem ad Tigrim Fluvium enno Imperii sui secundo.

Marcus Aurelianus Carinus Cari filius natu major, à patre cum Numeriano fratre ad Imperii consortium edscitus, Imperii habenas moderari cœpit anno Christi 283. Contra Diocletienum Imperatorem factum sæpiùs conflixit, tendem à suis desertus interfectus est à Tribuno suo propè Mursiam in Mœsia anno Imperii secundo inchoato.

Valerius Diocletianus Imperetor factus est à Militibus in Oriente anno Christi 284. Christianos sævissimè persecutus est, deposuitque Imperium, postquam illud per annos 21. tenuisset.

Marcus Aurelius Valerius Maximianus, cognomento *Herculius*, quod se de genere Herculis jactitaret, a Diocletiano Imperator sibique Collega factue est anno Christi 286. Fuit Princeps sævissimus, & Reipublicæ pestis. Quo die Diocletianus Nicomediæ, Maximianos Mediolani deposuit Purpuram, & in Lucaniam secessit anoo Imperii sui 19. seu anno Christi 305. ut videre est apud clarissimum Pagium in Critica Baronii, ubi ex antiquis Historiæ Romanæ Scriptoribus, & ex optimorum Numismetum fide seriem Imperatorum, eorumque gesta juxtà accuratissimam Chronologiem latè prosequitur. Sed hæc summatim ettigisse sufficiat, ne longius, quàm par sit, nostrum protrahetur colloquium.

COLLOQUIUM II.

De continua serie Episcoporum, qui præcipuas Ecclesiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hierosolymitanam in tribus primis sæculis rexcrunt.

M. CHronologia Pontificia, cum sit Historiæ Ecclesiasticæ pars maximè oecessaria, accuretè, quantum fieri potest, præfigi debet. Alioquin, quid, amabo, certi in Historia Ecclesiastica esse poterit, si tenebrarum, & confusionis plena sint tempora, nec quot quisque Pontifex Romanue annis sederit, nec quando Pontificatum inierit, & Ecclesiam regendam suo Soccessori reliquerit, compertum sit, atque exploratum? Idem esto Judicium de serie Episcoporom, qui præcipuas Ecclesiæ Sedes, Alexandrinam, Antiochenam, & Hierosolymitanam tenoerunt. Nisi enim hæc Episcoporum series accuratè uti par est, texatur, incerta, & tenebris obsita remanebunt tempora, nec ullus planè invenietor, qui Historiæ Ecclesiasticæ studioso in tanta rerum caligine oberranti facem præferre valeat. Quocircà, ut major lux affundatur Historiæ Ecclesiasticæ, debemus sedulò investigare, præfigere, & in optimo lumine collocare seriem Episcoporum qui præcipuas Ecclesiæ Sedes, Romanam videlicet, Alexandrinam, Antiochenam, & Hierosolymitanam tribus primis sæculis occuparunt. Ordiemor autem ab Ecclesia Romana, quæ Caput est, & Mater omnium Ecclesiarum.

D. Primum Ecclesiæ Romanæ Summum Pontificem fuisse S. Petrum Apostolorum Principem, & Christi in Terris Vicarium, lippis ac tonsoribus notissimum esse certissimè scio. Ast non ità certa est, atque perspicua series Pontificum, qui, post Sanctum Petrum, Ecclesiæ Romanæ Clevum gubernârunt. Vellem igitur, ut me impræsentiarum edoceres seriem, & nomina Summorum Pontificum, qui in tribus primis Ecclesiæ sæculis Sancto Petro successerunt, necnon annos, per quos quisq; Pontifex Sedem Romanam tenuit,

M. In hac describenda serie Summorum Pontificum, qui in tribos primis Ecclesiæ Sæculis Sedem Romanam tenuerunt, Ducem sequar Clarissimum, & de Historia Ecclesiastica optimè meritum Patrem *Antonium Pagium*, qui in sua Critica Baronii, Eminentissimi Anneliorum Parentis, librum Pontificalem, qui *Anastasio* Bibliothecario, Noni Sæculi Scriptori vulgò tribuitur, & in quo veterum Pontificum Romanorum texitur Catalogus, à multis mendis, quibus antehac scatebat, repurgavit ad normam decem veterum Pontificum Catalogorum, qui necdum fuerant editi quique in

Bibliotheeis Regis Christianissimi, Colbertina, & Thuanea asservantur. Porrò annum, quo Summi Pontifices inieront Pontificatum, vel è vivis excesserunt, notâ Consulum indicabo, quia, ut optimè ait doctissimus Annalium Ecclesiast. Scriptor *Baronius* ad annum Christi 96. n. 36. *Tempora adnumerata per Consules libentioribus sunt accipienda auribus, cum cæteris illa frequentior, liberalior, & noscatur Chronographia, atque in usum frequentiorem accepta, quæ à fastis deducta est Consularibus. Certè quidem cùm vetera monumenta in antiquis Scriptoribus interdum invenimus esse Consulibus consignata, magno afficimur gaudio, perinde ac si fax aliqua in tenebris oberranti ex optato præfulgeat.* Hoc pacto Historiæ Ecclesiæ veritati consulemus, cujus fides periclitatur, quando non sibi constat ratio temporum. *Ubi temporum ratio non cohæret, ibi ne Historia quidem vera esse potest*, ait *Tatianus* Oratione adversùs Græcos tom. 1. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ. Rem igitur aggrediamur.

Sanctus *Petrus*, qui primus in Ecclesia Romana Pontificatum gessit, sedit, juxta Authorem Chronici Damasi, annis viginti quinque, mense uno, & sub Nerone martyrium fecit die XXIX. mensis Junii anni Christi, ut censet Cl. Pagius, sexagesimi quinti, vel ut ipse probabiliùs autumo, sexagesimi sexti, Consulibus C. Lucio Telesino, & C. Suetonio Paulino. S. Petro successit *Linus*, qui ad Cœlestem Patriam migravit, non quidem anno Christi 77. ut Baronius existimavit, sed anno Christi 67. ut liquidò colligitur ex Chronico Damasi, in quo sic legitur: *Linus sedit annis duodecim, mensibus quatuor, diebus decem. Fuit temporibus Neronis à Consulatu Saturnini, & Scipionis, usque Capitone, & Rufo.* Ex quo liquet, Linum obiisse anno Christi LXVII. qui notatur Consulatu *Fonteii Capitonis, & C. Julii Rufi.* Observat tamen Doctissimus *Pagius* in Chronicon Damasi, circa annos Pontificatus Lini irrepsisse mendum: nec enim legendum est. *Linus sedit annis duodecim &c.* sed meliùs cum auctiori Chronico veterum Pontificum sic legendum est: *Linus sedit annis* XI. nam ab anno Christi LVI. quo Consules fuerunt *Saturninus*, & *Scipio*, usque ad annum Christi LXVII. quo Consules fuerunt *Fonteius Capito, & C. Julius Rufus*, non anni duodecim, & quatuor menses fluxerunt. Quapropter, ut Chronico Damasi sua constet veritas, dicendum est, Linum per decem annos, hoc est, ab anno Christi 56. usque ad annum Christi 66. quo sub Nerone cæsus est S. Petrus fuisse S. Petri in Sede Romana Vicarium, sicut tradiderunt benè multi Sancti Patres, eumque, mortuo S. Petro, ab anno Christi LXVI. usque ad annum LXVII. Pontificatum tenuisse.

Lino successit *Clemens*, ut testatur Tertullianus lib. de Præscript. Hæret. cap. 32. & vetustus Author Constitutionum Apostolicarum. Sedit autem Clemens, Ecclesiamque Romanam rexit usque ad finem anni Christi LXXVI. sic enim legitur in Chronico Damasi: *Clemens annis novem, mensibus undecim. Fuit temporibus Galbæ Vespasiani, à Consulatu Trachali, & Italici, usque Vespasiano VII. & Tito Cæsare V.* Clemens itaque anno Christi LXVII. Lino successit, & Ecclesiam rexit ad finem anni Christi LXXVI. quo Consules fuerunt Vespasianus Augustus VII. & Titus Cæsar V.

Clementi successit *Cletus* juxta Chronicon Damasi anno Christi LXXVII. Consulibus *Vespasiano Aug. VIII. & Tito Cæsare VI.* Sedit annis sex, mensibus duobus, diebus septem, & migravit ad Dominum anno Christi octogesimo tertio, qui Consulatu *Domitiani Augusti IX. & Petilii Rufi II.* insignitur.

Cleto substitutus est *Anacletus*, qui, ut legitur in Chronico Damasi, sedit annis XII. mensibus decem, diebus tribus. Fuit temporibus Domitiani, à Consulibus *Domitiano X. & Sabino, usque Domitiano XVII. & Clemente.* Anacletus igitur in locum Cleti suffectus est anno Christi octogesimo tertio, quo *Domitianus IX. & Rufus II.* Consules designantur. Nam, ut optimè observat Pagius ad annum Christi 101. in Chronico Damasi Pontificatus Successoris inchoatur à Consulibus, qui post mortem Decessoris annum aperuere, unde in eo dicitur, Anacletum iniisse Pontificatum *Domitiano X. & Sabino* Consulibus, qui annum Christi octogesimum quartum aperuere, quamvis reverà Anacletus successerit Cleto anno præcedenti Consulibus Domitiano IX. & Rufo II. obitus Anacleti incidit in annum Christi nonagesimum quintum, quo Consules fuerunt *Domitianus XVII. & T. Flavius Clemens.*

Anacleto successit *Evaristus*, qui Pontificatum iniit anno Christi nonagesimo quinto, & martyrio fuit coronatus anno Christi CVIII. Consulibus *Ap. Annio Treboniano Gallo, & M. Attilio Metilio Bradua.* Sic enim legitur in Chronico Damasi: *Evaristus annis tredecim, mensibus septem, diebus duobus, Fuit temporibus novissimis Domitiani, & Nervæ, à Consulatu Valentis, & Veri* (legendum *Veteri*) *usque Gallo, & Bradua.* Irrepsit tamen in Chronicon Damasi error circa annos Pontificatus Evaristi. Loco siquidem *tredecim annis*, legendum est, *annis duodecim*, ut Consulatus, sub quo Evaristus Pontificatum iniit, & Consulatus, sub quo vivere desiit, apertè evincunt. Evaristus quippè Pontificatum iniit anno Christi nonagesimo quinto, *Domitiani XVII. & Flavii Clementis* Consulatu notato, obiitque anno Christi CVIII. mensibus, & diebus incertis, Consulibus *Gallo, & Bradua.*

Mortuo Evaristo, *Alexander* anno Christi CVIII. ad Ecclesiæ Romanæ gubernacula admotus est, qui juxta Chronicon Damasi *sedit annis octo, mensibus duobus, die uno. Fuit temporibus Trajani, à Consulatu Palmæ, & Tulli, usque Æliano, & Vetere.* Ex quo apparet, Alexandrum, qui Pontificatum obtinuit anno Christi CVIII. *Coss. Gallo & Bradua*, Martyrium subiisse anno Christi CXVI. *Coss. Ælio Lamia, & Æliano Vetere.*

Alexandrum *Sixtus Primus* excepit, qui anno CXXVI. vitâ functus est. Sic enim legitur in Chronico Damasi: *Sixtus annis decem, mensibus tribus, diebus viginti uno. Fuit temporibus Hadriani à Consulatu Nigri, & Aproniani, usque Vero III. & Ambibulo, qui Consules fuerunt anno Christi CXXVI.* Sixtus itaque Primus eodem anno, quo Alexander è vivis excessit, seu anno CXVI. Pontificatum iniit, & ad Deum migravit anno Christi CXXVI.

Sixto successit *Telesphorus*, qui sedit annos unde-

undecim mensibus tribus, diebus tribus, & martyrium passus est anno Christi cxxxvii. ut videre est in Chronico Damasi; in quo sic legitur: *Telesphorus annis undecim, mensibus tribus, diebus tribus. Fuit temporibus Macrini* (legendum *Hadriani*) *à Consulatu Titiani, & Gallicani, usque Cæsare, & Balbino,* qui Consules fuerunt anno Christi cxxxvii. Quapropter Telesphorus Pontificatum suscepit anno Christi cxxvi. & obiit anno cxxxvii. qui *Lucii Cæsaris II. & P. Cœlii Balbini Vibullii* Consulatu notatur.

Eodem anno Christi cxxxvii. Romanus Pontifex inauguratus est *Hyginus*, qui annos dumtaxàt quatuor sedit, sicut legitur in auctiori Chronico veterum Pontificum, in Codice Palatino-Vaticano, in Chronico, & in Historia Ecclesiastica Eusebii. Cum igitur Hyginus fuerit Pontifex ordinatus anno Christi cxxxvii. obiit anno cxli. quo Consules fuerunt *Peducæus Syloga Priscinus, & T. Hænius Severus.* Manifestus igitur error irrepsit in Chronicon Damasi, in quo sic legitur, *Hyginus annis duodecim, mensibus tribus, diebus sex. Fuit temporibus Veri, à Consulatu Gallicani, & Veteris, usque Præsente, & Rufino.* Hic, inquam, manifestus occurrit error. Nam, ut mox observavi, Telesphorus Decessor Hygini obiit anno Christi cxxxvii. at Consulatus *Gallicani, & Veteris* incidit dumtaxàt in annum CL. Consulatus verò *Præsentis & Rufini* connectitur cum anno Christi cliii. ex quo planè sequitur, Chronicon Damasi hac in parte mendosum esse, ac interpolatum.

Anno cxli. *Pius* in Pontificatu successit Hygino, & sedit per decem annos, menses quatuor, dies tres, ac subindè mortuus est anno Christi cli. *Quintilii Condiani*, & *Quintilii Maximi* Consulatu insignito. Unde corruptum est per hæc tempora Chronicon Damasi. In eo quippè deest Anicetus, & de Pio Pontifice hæc leguntur: *Pius annis viginti, mensibus quatuor, diebus viginti uno. Fuit temporibus Antonini Pii, à Consulatu Clari, & Severi usque diebus Augustis.* At pium non annis viginti, sed tantùm decem, & aliquot mensibus sedere potuisse, ex eo maximè liquet, quod anno IV. Antonini Pii Imperatoris fuit electus Pontifex. Anicetus verò Pii Successor eodem imperante Antonino, Pontificatum gessit. Si autem Pius sedisset annos viginti, non potuisset Anicetus, Imperante Antonino, Pontificatum gerere, quia Antoninus Pius post Hadriani mortem imperavit dumtaxàt annos XXII. menses VII. dies xxvi.

Mortuo Pio Papa, in ejus locum assumptus est *Aniceeus* anno Christi CLI. qui per decem annos Pontificatum tenuit, & obiit anno Christi clxi. quo Consules fuerunt *M. Ælius Aurelius Verus Cæsar, & L. Ælius Commodus II.*

Eodem anno clxi. Aniceto Papæ demortuo successit *Soter*, qui sedit annos novem, & aliquot menses, ac dies, & obiit anno Christi clxx. *Cornelii Cethegi, & C. Erucii Clari* Consulatu insignito, ut legitur in auctiori Chronico Veterum Romanorum Pontificum. Chronicon siquidem Damasi depravatum esse observat Cl. Pagius ad annum Christi LXXVII.

Mortuo Aniceto anno Christi clxx. successit *Eleutherus*, qui secunda die mensis Maji ejusdem anni fuit inauguratus Pontifex & ad Deum migravit die XXV. mensis Maji anni clxxxv. *Materni, & Bradua* Consulatu notato, postquàm sedisset annos quindecim, dies viginti quatuor.

Eodem anno Christi clxxxv. in locum Eleutheri subrogatus est *Victor*, qui sedit annos duodecim, mensem unum, dies sedecim, & è vivis obiit anno Christi centesimo nonagesimo septimo, quo Consules fuerunt *Claudius Lateranus & Titius Rufinus.*

Zephirinus eodem Christi anno cxcvii. successit Victori Papæ, & mortuus est die decima Julii anni Christi ccxvii. quo Consules fuerunt *C. Brutius Præsens, & T. Messius Extricatus II.* postquam sedit annos novemdecim, menses undecim, dies quinque.

Zephirino successit *Callixtus*, qui Pontificatum iniit die 18. mensis Julii anni Christi ccxvii. sedit annos quinque, menses duos, dies decem, & in vivis esse desiit anno Christi ccxxii. qui in Fastis notatur Consulatu *M. Aurelii Antonii Elagabali Aug. IV. & M. Aurelii Severi Alexandri Cæsaris.*

Urbanus successor Callisti mense Octobri anni Christi ccxxii. Pontificatum iniit. Sedit annos septem, & aliquot menses, ac dies, & tandem anno Christi ccxxx. *L. Viris Agricola, & Sex. Carii Clementini* Consulatu notato mortalitatem explevit.

Pontianus successor Urbani die vigesima secundâ mensis Junii anni Christi ccxxx. ordinatus fuit Pontifex, & die XXVIII. mensis Septembris anni ccxxxv. Coss. *Severo, & Quintiano* obiit. Sedit igitur Pontianus annos quinque, menses tres, & dies septem, à die nempè xxii. mensis Junii anni ccxxx. usque ad diem vicesimam octavam mensis Septembris anni ccxxxv.

Auterus successit Pontiano die vigesima prima mensis Novembris anni Christi ccxxxv. & excessit è vivis die tertia mensis Januarii anni ccxxxvi. Coss. *Julio Verò Maximino Aug. & Julio Africano.* Sedit Anterus mensem unum, & dies tredecim, die emortuali excluso.

Fabianus post mortem Anteri fuit ordinatus Romanus Pontifex die XI. mensis Janoarii anni Christi ccxxxvi. & mortem pro Christo oppetiit die XX. mensis Janoarii anni CCL. *sub Consulatu Decii II. & Grati.* Unde sedit annos XIV. & dies X.

Sublato è vivis Fabiano anno Christi CCL. vacavit Sedes uno anno, hoc est, usque ad annum CCLI. quo *Cornelius* ad Pontificatum fuit evectus, Consulibus *C. Trajano Decio Aug. III. & Q. Herennio Hetrusco Decio* Cæsare, & postquam sedisset unum annum, menses tres, dies decem, migravit ad Dominum Centumcellis, die quarto mensis Septembris anni Christi CCLII. *Consulibus C. Vibio Treboniano Gallo Augusto II. & C. Vibio Volusiano Cæsare.*

Post diem decimum quartum mensis Septembris ejusdem anni CCLII. *Lucius* fuit Romanus Pontifex consecratus. Dies ejus Ordinationis, duratio Sedis, ejusque post Cornelii obitum vacatio in obscuro sunt. Probabiliùs tamen cum *Pearsonio, & Pagio* censeo, Lucium Romæ Pontificem ordinatum fuisse die XXV. mensis Septembris anni CCLII. eumque menses quinque integros, dies decem sedisse, & mor-

tuom fuisse die quarta mensis Martii anni insequentis, seu anni Christi CCLIII. *quo Coss. fuerunt C. Vibius Volusianus Aug. II. & M. Valerius Maximus.*

Post Lucii obitum vacavit Sedes menses duos, dies sex. Die autem decimo tertio mensis Maji anni Christi CCLIII. *Stephanus* Pontificatum obtinuit. Sedit annis quatuor, mensibus duobus, diebus viginti uno. Martyrium passus est anno Christi CCLVII. *P. Licinio Valeriano Aug. IV. & P. Licinio Gallieno Aug. III.* Coss.

Sixtus Papa hujus nominis II. successit Stephano die vicesima quarta mensis Augusti ejusdem anni CCLVII. Sedit menses XI. dies sex, & gloriâ martyrii donatus est anno Christi CCLVIII. Coss. *M. Aulio Memmio Tusco, & Basso.*

Post martyrium Sixti, vacavit Sedes anno fermè uno, id est, usque ad diem XI. Kal. Aug. anni Christi CCLIX. Die autem vigesima secunda mensis Julii anni Christi CCLIX. *Æmiliani, & Bassi* Consulatu insigniti *Dionysius* fuit ordinatus Pontifex, & obiit die vigesima sexta mensis Decembris anni Christi CCLXIX. Consulibus *M. Aurelio Claudio Aug. II. & Paterno.* Sicque Dionysius sedit annos decem, menses quinque, dies quatuor, emortuali nempè exclusio.

Sedes Romana post obitum Dionysii vacavit duobus diebus. Unde die vigesima octava mensis Decembris ejusdem anni CCLXIX. *Felix* hujus nominis Primus fuit ad Pontificatum promotus. Sedit annis quatuor, mensibus undecim, diebus viginti quinque, & mortuus est die vigesima secunda mensis Decembris anni Christi CCLXXIV. Coss. *Aureliano Aug. III. & C. Julio Capitolino.*

Eutychianus successit Felici in Pontificatu. Sed die tantum quinta Januarii anni Christi CCLXXV. quo Consules fuerunt *L. Domitius Aurelianus Augustus IV. & T. Avonius Marcellinus,* fuit Romanus Pontifex ordinatus. Quare post Felicis obitum vacavit Sedes diebus tredecim. Sedit autem Eutychianus annis octo, mensibus undecim, diebus tribus, & mortuus est die VII. mensis Decembris anni Christi CCLXXXIII. Coss. *M. Aurelio Caro Aug. II. & M. Aurelio Carino.* Legitur quippe in Chronico Damasi: *Eutychianus annis octo, mensibus undecim, diebus tribus. Fuit temporibus Aureliani III. & Marcellini usque in diem Idus Decembris Caro II. & Carino Consulibus.* Constat autem, *Carum, & Carinum* Consulatum gessisse a. Christi CCLXXXIII. quo vitâ functus est Eutychianus Pontifex Romanus.

Post mortem Eutychiani vacavit Sedes dies octo. Unde decima quinta die mensis Decembris anni CCLXXXIII. *Cajus* fuit ordinatus Pontifex, seditque annos duodecim, menses quatuor, dies septem, ut legitur in Chronico Damasi, & obiit die 22. mensis Aprilis anni Christi ducentesimi nonagesimi sexti *Coss. Diocletiano Aug. VI. & Constantio Cæsare II.*

Post obitum Caji vacavit Sedes duobus mensibus, & octo diebus. *Marcellinus* siquidem post Cajum suscepit Pontificatum pridie nonas Kal. Julias, seu die trigesimâ mensis Junii anni Christi ducentesimi nonagesimi sexti. Sedit autem Marcellinus annis octo, mensibus tribus, diebus viginti quinque, ac subindè obiit die XXIV. Octobris anni Christi CCCIV. Consulibus *Diocletiano Aug. IX & Maximiano Herculio Aug. VIII.* Habes nunc in Compendio accuratiorem seriem Chronologicam Summorum Pontificum, qui tribus primis Ecclesiæ Sæculis Sedem Romanam occupârunt, suâque pietate illustrârunt.

D. Nunquam igitur, ut video, tot inter persecutiones, quibus Ecclesia in tribus primis Sæculis exagitata fuit, interrupta est series Pontificum, qui à tempore S. Petri Romanam Sedem obtinuerunt.

M. Nunquam hæc series interrupta est, singulari favente patrocinio, quo Deus Ecclesiam Sponsam suam dignatus est. Hinc optimo jure Tertullianus in lib. de præscript. cap. 32. efficax depromit argumentum ad oppugnandos Hæreticos, qui hanc ab ætate Apostolorum continuam in suis Ecclesiis Episcoporum successionem exhibere haud possunt: *Edant, inquit, origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit authoritatem, & Antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt: Sicut Smyrnæorum Ecclesia habens Polycarpum ab Joanne conlocatum refert: sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. Proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatu constitutos Apostolici seminis traduces habent.* Eodem argumento, quod Hæreticorum jugulum petit, sæpius contra Donatistas à vera Ecclesia extorres usus est S. Augustinus in libris, quos adversùs illos lucubravit.

D. Vim istius argumenti propè capio. At optarem, ut mihi indicares Opera, si quæ sint, ab illis trium priorum Ecclesiæ Sæculorum Romanis Pontificibus edita. Ea quippe validissima suppeditarent argumenta ad convincendam perfidiam nostri temporis Hæreticorum, qui, ut frequentes ab ipsis audivi, tria priora Ecclesiæ Sæcula plenis, ac crepitantibus buccis *Sæcula Aurea* appellitare solent, in quibus etiam, ut dictitant, Apostolorum doctrina nulla adhuc erroris labe aspersa, sed pura, & illibata vigebat.

M. Certum est, quasdam esse genuinas veterum illorum Pontificum Decretales Epistolas, cujusmodi sunt Epistolæ S. Cornelii Papæ, quæ extant inter Opera S. Cypriani; Epistolæ Decretales Julii I. quæ referuntur à S. Athanasio Apolog. 2. Epistolæ Liberii, quæ à S. Hilario in fragmentis recensentur; Epistola Damasi ad Illyrici Episcopos, quam Theodoretus lib. 2. Hist. Eccles. cap. 22. exscripsit, & aliæ ejusdem Pontificis Epistolæ, quæ Operibus S. Hieronymi insertæ sunt. Has, inquam, veterum Pontificum Romanorum Epistolas Decretales, quas vel laudant Sancti Patres, vel antiqui Historiæ Ecclesiasticæ Authores recensent, genuinas esse certissimè constat. Cæterùm alias Decretales Epistolas, quæ veteribus Romanis Pontificibus usque ad Siricium adscribuntur, suppositititias esse, easque ex officina cujusdam Isidori Mercatoris prodiisse, concors est omnium eruditorum hujus ætatis Criticorum sententia. Quocircà ad Apocryphorum classem ablegari debent istæ veterum Romanorum Pontificum Decretales Epistolæ, scilicet quin-

quinque Sancti Clementis, tres Anecleti, duæ Evaristi, tres Alexandri, duæ Sixti I. unica Eleutherii, quatuor Victoris, duæ Zephyrini, duæ Callisti I. unica Urbani I. duæ Pontiani, unica Anteri, tres Fabiani, tres Cornelii, quarum una inscribitur: *Charissimis, atque dilectissimis Fratribus Sanctæ Dei Ecclesiæ Filiis, & omnibus in Domino recta fide famulantibus.* Altera: *Rufo Coëpiscopo.* Tertia: *Lupicino Viennensi Episcopo.* Unica Lucii, duæ Stephani I. duæ Sixti II. duæ Dionysii, tres Felicis I. duæ Eutychiani, unica Caji, duæ Marcellini, duæ Marcelli I. tres Eusebii, una Melchiadis, una Silvestri, una Marci, duæ Felicis II. plures denique Epistolæ, quæ adscribuntur Damaso. Ne igitur in Epistolis veterum Pontificum Romanorum hallucineris, & spurias cum genuinis eorum Epistolis promiscuè confundas, oportet, ut huic accuratissimo Critices disciplinæ peritorum judicio constanter adhæreas.

D. Ægrè adducor, ut in eam Criticorum descendam sententiam, quæ omnem detrahit authoritatem his veterum Pontificum Romanorum Epistolis, & haud parum favere videtur Hæreticis, qui omnem suam operam in id potissimum conferunt, ut antiquorum monumentorum, quæ Romanorum Pontificum autoritatem, & avitam Ecclesiæ disciplinam adstruere possunt, fidem eleveut, & jejunis planè, frigidisque conjecturis veritatem labefactent.

M. Bona verba quæso. His certè spuriis veterum Pontificum Romanorum Epistolis non indiget Sancta Romana Ecclesia, quæ ex legitimis, germanisque aliorum Pontificum Romanorum Epistolis Decretalibus satis superque corroborata subsistit, ut optimè observat Eminentissimus Annalium Parens Cardinalis Baronius tom. X. ad annum Christi 865. Baronio succinunt doctissimi Cardinales *Perronius*, *& Bona*, nec non *Petrus de Marca* Archiepiscopus Parisiensis *Antonius Augustinus* Tarraconensis Episcopus, *Sirmondus*, *Petavius*, *Labbeus*, *Christianus Lupus*, *Emmanuel Schelstratius*, & innumeri Catholici Doctores, quos hac in re Hæreticis patrocinari voluisse, nemo, qui micam, vel minimam rationis scintillam habeat, silentere sudeat. Non inficior quidem *Blondellum*, Scriptorem apud Calvinistas celebrem, lato calamo probasse in libro, cui Titulus est: *Pseudo-Isidorus, & Turrianus vapulantes*, ejusmodi veterum Pontificum Epistolas Decretales priscis illis Pontificibus esse abjudicandas, at non ideò Blondelli sententia, quasi solos Hæreticos nacta esset patronos, proscribi debet, cum certo certius sit, id entè Blondellum animadvertisse viros apprimè Catholicos, tamque solidis communiisse rationibus, ut mox sese omnibus deridendum propinaret ille, qui detritas, & obsoletas illas merces venditare, & spurios fœtus pro genuinis obtrudere vellet.

D. Cedo mihi, si placet, momenta, quibus moventur periti hujus temporis Critici, ut prædictas Epistolas Decretales priscis Romanis Pontificibus abjudicent. Audivi enim sæpius, quosdam esse intemperantioris Critices viros, qui præposterè omnia in dubium revocant, & antiqua monumenta, quæ non sunt ad ipsorum salivam temperata, adducto supercilio, & plusquam dictatoria authoritate supposititia esse quasi è tripode pronunciant. Id genus hominum, qui novum in Ecclesiam vellent invehere Pyrrhonismum, odi, & exector. Quamobrem eruditæ gestio argumenta, quæ in medium proferunt periti hujus temporis Critici, quæ si rem, ut dicis, planè conficiant, e me nullo negotio assensum impetrabunt.

M. Rem æquissimam postulas. Absit enim, ut hos imitari velim Pseudo-Magistros, qui inflati typho superbiæ omnia, etiamsi certissima antiquitatis monumenta, eo solo nomine falsi insimulant, quia *Magister dixit*, vel rationes, si quas producunt, instar aranearum telæ adeò leves sunt, ut unico flatu confestim exsufflari possint. Audi igitur argumenta, quæ viros eruditos, & veritatis studiosos convincere possunt. In primis, ejusmodi Epistolæ Decretales priscis Romanis Pontificibus ideò affictæ dicuntur, quia sub finem septimi sæculi confictæ, & consarcinatæ fuerunt, quippè quæ sententiis Canonum, Legum etiam Civilium, & Sanctorum Petrum, qui in quarto Ecclesiæ Sæculo floruerunt, magna ex parte, torpi Anachronismo contextæ sunt, ut Sole clarius ante *Blondellum* in Prolegomenis Pseudo-Isidori cap. 13. evicit Bellarminus in Dissertatione inedita. Unde patet, harumce consarcinatorem Epistolarum reum esse turpissimi plagii & longè posteriorem ætate Romanorum Pontificum, qui primis tribus Sæculis Sedem Romanam tenuerunt. Idque luculentius confirmari potest ex Scripturæ Sacræ textibus, qui passim in his Epistolis Decretalibus laudantur juxtà Versionem vulgatam à S. Hieronymo in quinto sæculo concinnatam. Qui autem fieri potest, ut Romani Pontifices, qui tribus primis Sæculis Ecclesiam rexerunt, Scripturam Sacram in suis Epistolis Decretalibus usurpaverint, atque citaverint juxta Versionem, quam adornavit S. Hieronymus, & quæ, ut norunt omnes, progressu tantum temporis authoritatem in Ecclesia obtinuit. Ad hæc, accedit styli similitudo, idemque planè in omnibus illis Epistolis Decretalibus dicendi, & scribendi charactèr, qui evidentèr probat, eas non à diversis Pontificibus, sed ab uno potius Authore fuisse exaratas, qui semper, inter scribendum, usus est eodem stylo, eoque sordido, ac barbaro, qui sanè ab elegantia, & pure priorum Ecclesiæ Sæculorum Latinitate omninò alienus est. Porrò, nullâ ratione verosimile reddi potest, veteres Pontifices, quos constat, studiis, doctrinâque haud vulgari fuisse excultos, datâ tamen operâ voluisse, instar hominum ex infimâ vulgi fæce, suas Epistolas culinarii sermonis sordibus conspurcare. Nullus etiam, si tantisper præjudiciis liber sit, suum in animum inducere poterit, veteres illos Pontifices falsis Consulatuum notis suas consignasse Epistolas, sicut apparet legenti illas Epistolas Decretales, quæ sub veterum Pontificum nominibus circumferuntur, & multis Anachronismis in designandis Consulum notis turpissimè fœdantur. Uno verbo, has Epistolas Decretales, quæ priscis Pontificibus adscribuntur, nullus antè nonum Sæculum nec nominavit quidem, non S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccles. non Siricius, non Innocentius, non S. Leo, aliique Sanctissimi Pontifices; non ullum octo priorum Conciliorum Oecumenicorum; non Photius antiquitatis indagator studiosissimus, & immensæ lectionis author. His, & aliis id genus argumentis, quæ in re tam liquida producere supervacaneum omninò esset, palam evincitur,

Epi-

Epistolas Decretales, quæ sub veterum Romanorum Pontificum nominibus prostant, non esse genuinas, sed spurias, & suppositititas, quæ tamen, cum benè multa veritati, & pietati apprimè consentanea complectantur, non debent Hæreticorum spiritu, quo afflatus fuit Blondellus, conviciis proscindi, ac lacerari.

D. Tam solidis, quas adduxisti, rationibus, sicut & Criticæ disciplinæ peritorum Judicio fasces submitto, & omnia, quæ hactenus dixisti de Priscis Pontificibus, qui Romanam Sedem in tribus primis sæculis occuparunt, oppidò quàm libenter accipio. Nunc à te discere percupio originem, & seriem Episcoporum, qui Sedem Alexandrinam, cæteris, post Romanam, dignitate præeminentem in tribus primis sæculis tenuerunt. Sed circa hanc Sedem Alexandrinam opportune venit in mentem Historia, quam nudiustertiùs audivi à quibusdam Monachis, qui Monachatus ut adstruerent antiquitatem, ajebant S. Marcum Evangelistam, qui fuit primus Sedis Alexandrinæ Episcopus, instituisse propè Urbem Alexandriæ societatem Christianorum, quorum religiosum cultum, & austerum, durumque vitæ genus graphicè describit *Philo* Judæus in libro *de vita Contemplativa*, quosque, si benè memini, appellat *Therapeutas*, seù Cultores, eo quod relictis Civitatibus, in agro & solitudine degentes orationibus, contemplationi, aliisque id genus piis exercitiis noctu diuque vacabant. Huic igitur Christianorum societati à S. Marco institutæ originem Monachatus acceptam referri debere mordicùs perjendebant Monachi. Nunc quid tu hac de re sentias, & an hæc Historia vera sit, vel potius intèr aniles fabulas recensenda? aperire haud graveris.

M. Hic profectò non levem proponis difficultatem, in qua dirimenda necdum convenit inter viros eruditos. Eusebius lib. 2. Hist. Eccles. cap. 17. hos Therapeutas, quorum mentionem facit, & mores, vivendique normam describit Philo Judæus, Christianos fuisse affirmat. Scaligerus verò lib. 9. *de emendatione temporum*, & Valesius in notis Eusebianis lib. 2. cap. 17. autumant, illos Therapeutas fuisse Judæos. Sunt alii, qui cum Baronio ad annum Christi 64. existimant, istos Therapeutas fuisse Monachos, & ab his manasse vitæ Monasticæ originem. Verùm si mihi tot inter eruditos viros meum liceat interponere judicium, crediderim ipse cum Eusebio, illos Therapeutas fuisse quidem Christianos, at illos Monasticam vitam fuisse professos nullâ ratione mihi persuadere possum. Institutum quippè Monachorum, qui à Plebe prorsus secreti & ab ejus societate penitùs avulsi erant, longè post tempora Philonis Judæi, qui S. Marci Evangelistæ ætate florebat, cœpisse, liquidò patet ex vita S. Pachomii, quam Bollandus in Actis Sanctorum die XIV. mensis Maji inseruit, ac illustravit. Author siquidem illius vitæ disertè asserit, S. Pachomium esse primum Institutorem Monachorum, idque probat ex verbis S. Antonii, qui vitæ Monasticæ originem ad S. Pachomium refert: *Quo ego tempore*, inquit S. Antonius, *Monachum cæpi agere, nullum uspiam extabat Cœnobium*: &, paucis interjectis, sic prosequitur: *Postea Pater noster* (Sacchæum alloquitur S. Pachomii discipulum) *tantum bonum DEO adjuvante effecit*: Cum igitur, teste S. Antonio, antè S. Pachomium nullum adhuc extaret Cœnobium, non video, qua ratione dici possit, Therapeutas, quorum vivendi normam describit Philo, fuisse Monachos. Præterquam quod Monasticum institutum non ferebant gravissimæ persecutiones, quibus in tribus primis Ecclesiæ Sæculis Ethnici Imperatores in Christianos omnes grassabantur. Hinc meritò *Holstenius* in præfatione ad Regulas veterum Monachorum arcessit duntaxât vitæ Monasticæ originem ab ætate Constantini Magni, seu à quarto Ecclesiæ Sæculo. Tunc enim Sancti Patres, Athanasius & Hieronymus, primorum Eremitarum vitam descripserunt, quorum nomen, sicut & Monachorum in tribus prioribus sæculis erat omninò ignotum, sicut constat ex silentio S. Ignatii Martyris, Tertulliani, & S. Cypriani, qui licèt Viduas, & Virgines Deo sacras in suis Operibus commemorent, de Monachis tamen ne verbulum quidem habent. Denique, illi Therapeutæ, quorum meminit Philo Judæus, cohabitabant cum Mulieribus ejusdem instituti, quas Philo appellat *Therapeutrias*, id est, *Cultrices*. Porrò in tota retrò antiquitate temporum planè inauditum est, Monachos aut Mulieres habuisse, aut contubernales illas habere potuisse. Therapeutæ igitur non fuerunt Monachi, sed erant Christiani, qui ob singularem, quâ præfulgebant, pietatem, dicti sunt *Ascetæ*, ut scribit Eusebius loco mox à me laudato. Ascetæ siquidem priscis temporibus vocabantur illi, qui inter Christianos strictius quoddam, & durius amplectebantur, ac profitebantur vitæ genus, quique distant à Monachis, ut genus distet à specie. Ascetæ etiam semper fuerunt in Ecclesia, at Monachorum nomen, & institutum serius cœpit.

D. Proponam, cum bona tua venia, scrupulum, qui circa illam Therapeutarum Historiam hæret adhuc animo, quem mihi eximas velim. In primis, non mihi verosimile videtur, Philonem Judæum tot elogiis efferre voluisse Christianorum mores, adeòque per Therapeutas indigitasse Christianos. Deinde, illi Therapeutæ, ut ex Philone Judæo observâsti, cum Mulieribus habitabant, quod sanè alienum est à Moribus Christianorum, qui antiquitùs vitam asceticam profitebantur, & mundo, ejusque deliciis omnium remittentes, consortia Mulierum, quibus nihil damnosiùs, nihil periculosiùs esse potest, sedulò vitabant. Therapeutas igitur Christianæ Religioni nomen dedisse, ex Philone Judæo colligi minimè potest.

M. Quamvis Philo fuerit Judæus, difficile tamen creditu non est, eum descripsisse, ut oculatum testem, Christianorum sui temporis mores, eosque, sicut scribit Eusebius, sententiâ, & opinione suâ vehementer approbâsse. Numquid Josephus fuit Judæus? & tamen ipse cap. 4. lib. 18. Antiquitatum Judaicarum, vitam, miracula, & resurrectionem Christi Servatoris nostri egregio testimonio commendat, tamquàm fidelis, & accuratus Historicus, qui semoto omnium partium studio, veritati tantùm in his, quæ narrat, litare, non proprio affectui indulgere debet. Sed Therapeutæ, inquis, cum mulieribus ejusdem Instituti habitabant. Id certè non inficias eo, imò potiùs ea de causa dixi, illos non fuisse Monachos, quibus

quibus vetitum erat, ne uxores ducerent, & cum illis contubernium haberent. At inde nullo pacto evinci potest, Therapeutas non fuisse Christianos, qui vitam Asceticam in solitudine procul mundanis negotiis profitebantur. Ratio in promptu est. Quia sicut temporibus Apostolorum omnes Christiani vitam Asceticam in societate peragebant, quamvis benè multi ex illis suas uxores haberent; ita in primo Ecclesiæ sæculo fuerunt Christiani, qui eamdem vitæ perfectionem in solitudine, ubi est major animi tranquillitas, & fuga mundi, unà cum suis uxoribus, quæ sponte idem institutum amplectebantur, peragebant. Nec enim, opinor, in ullius mentem venit, matrimonium a Christo Domino institutum vitæ Asceticæ esse oppositum, cum Historia Ecclesiastica suppeditet multa exempla virorum, & mulierum, quæ in Christiano matrimonio sanctissime vixerunt. Vita autem Ascetica, quam Therapeutæ agebant in solitudine, perfectior erat ea vita Asceticâ, quam Christiani temporibus Apostolorum in societate, & in suis ædibus ducebant. Christiani siquidem, qui vitam Asceticam in societate profitebantur, in iisdem ædibus cum suis uxoribus permanebant, & ab usu matrimonii non abstinebant. Therapeutæ verò, quamvis in eadem solitudine cum suis uxoribus degerent, nihil tamen commercii cum illis habebant, sed seorsim ab illis in sacris ædiculis habitabant, dumque, teste *Philone*, singulis diebus Dominicis mulieres ad eamdem Ecclesiam unà cum viris Therapeutis conveniebant, specialem occupabant locum sejunctum à loco virorum, interpositis videlicèt parietibus, qui à solo surgebant tribus, quatuorve cubitis, ita ut tamen superiora usque ad tectum paterent. *Undè* scribit idem Author, ***gemina provenit commoditas, & quod pudori fœminei sexus consulitur, & quod verba Doctoris exaudiuntur facilè absque ullis obstaculis, quæ vocem ejus intercipiant.*** Viden' in his verbis clarè expressam Asceticam vitam, quam Therapeutæ cum mulieribus ejusdem instituti in solitudine avulsi à societate plebis ducebant?

D. Video planè, nec ullam modò in Therapeutarum Historia difficultatem invenio, quam tua non facilè solvat opinio. Quapropter perge nunc Sedis Alexandrinæ texere Episcoporum seriem, à qua tantisper occasione hujus Therapeutarum Historiæ digressi sumus.

M. De anno, quo S. Marcus Evangelista Ecclesiam Alexandrinam fundavit, & rexit, non est omninò certum. Eusebius in suo Chronico scribit S. Marcum, S. Petri Interpretem, in Ægypto, & Alexandriæ Christum annunciasse anno Christi **43.** eumque migrasse ad Deum anno Christi **62.** cui Eusebianæ, cum nulla alia exactior accuratiorve occurrat in aliis Scriptoribus Ecclesiasticis, stare debemus. Episcopos Alexandrinos, qui Sancto Marco in primis tribus sæculis successerunt, diligenter in suo Chronico annotavit Eusebius, quorum nomina, annum quo Pontificatum inierunt, & Pontificatus annos in hac Tabula in rem tuam à me delineata uno obtutu videre, tuæque memoriæ facilè mandare poteris.

T A B U L A.

Nomina Episcoporum Sedis Alexandrinæ.	*Initium illorum Pontificatus.*	*Anni eorum Pontificatus.*
Annianus, Primus post S. Marcum Evang. Sedis Alexand. Episc.	anno Christi 62.	22.
Abilius	anno Christi 84.	13.
Cerdo	anno Christi 97.	11.
Primus	anno Christi 109.	12.
Justus	anno Christi 119.	11.
Eumenius, vel Hymenæus	anno Christi 130.	13.
Marcus, vel Marcianus.	anno Christi 143.	10.
Celadion	anno Christi 153.	14.
Agrippinus	anno Christi 167.	12.
Julianus	anno Christi 179.	10.
Demetrius	anno Christi 189.	43.
Heraclas	anno Christi 231.	16.
Dionysius	anno Christi 248.	17.
Maximus	anno Christi 265.	18.
Theonas	anno Christi 282.	19.

In hac Tabula descripsi, juxta Chronicon Eusebii, seriem Episcoporum, qui in tribus primis Ecclesiæ sæculis Sedem Alexandrinam tenuerunt, necnon initium illorum Pontificatus, & annos, per quos Pontificatum gesserunt. Ad hanc igitur Tabulam Chronologicam, si oculos conjicias, animumque advertas, continuò perspectam habebis Episcoporum Alexandrinorum in tribus primis Ecclesiæ sæculis non interruptam successionem.

D. Nihil profectò hac Tabula Chronologicâ ad meam juvandam memoriam commodiùs esse potest. Rem igitur mihi gratissimam faceres; si aliam velles delineare Tabulam, in qua Episcoporum, qui Ecclesiam Antiochenam in primis tribus sæculis rexerunt, series, nomina, initium, & anni Pontificatus accuratè describerentur.

M. Non tàm exactè præfigi potest series Chronologica Episcoporum, qui tribus primis Ecclesiæ sæculis Ecclesiam Antiochenam gubernarunt, quia Eusebius in ea Antiochenorum Episcoporum serie describenda non eamdem diligentiam observavit; quo fit, ut Antiochenorum Episcoporum Chronologia densis tenebris oblita sit, quas discutere non ita pronum est. Attamen votis tuis ut faciam satis, Episcopos Ecclesiæ Antiochenæ ad initium usque quarti sæculi eo ordine recensebo, quo illos in suo Chronico recenset Eusebius.

Primum Ecclesiæ Antiochenæ post Apostolos ordinatum fuisse Evodium anno Christi **43.** scribit Eusebius, sed annos ipsius Pontificatus omnino prætermisit. Deindè, initium Pontificatus S. Ignatii, quem nonnulli immediatum post Apostolos in Sede Antiochena Episcopum fuisse tradunt, illigat Eusebius anno **14.** Imperii Neronis, seu anno Christi 68. Cujus in eadem Sede successores fuerunt Hero, Cornelius, Heros, Theophilus, & Maximinus. Sed de exordio, & annis eorum in Sede Antiochena Pontificatus nihil planè certi ex

Eusebio elici potest. Nam, exempli gratiâ, Eusebius finem Pontificatus Theophili refert in suo Chronico ad annum Christi 177. & tamen ex Operibus illius Episcopi Antiocheni liquet, ipsum adhuc anno Christi 181. superstitem fuisse, quo anno ei successit *Maximinus*. Maximino in Sede Antiochena successit *Serapio* anno decimo Imperii Commodi, seu anno Christi 189. vel 190. & juxta Eusebium rexit Ecclesiam Antiochenam ad annum usque primum Imperii Caracallæ, seu ad annum Christi 211. Serapio successorem habuit *Ascelpiadam*, qui obiit anno Christi 217. Asclepiade successit *Philetus*; & Phileto, *Zebennus*, qui vixit usque ad annum Christi 238. quo anno in ejus locum suffectus est *S. Babylas*, qui in persecutione Imp. Decii anno Christi 250. vel 251. martyrio fuit coronatus. Babylam in Sede Antiochena excepit *Fabius*, & post Fabium, *Demetrianus* fuit ordinatus Episcopus Antiochenus. Demetriano successit *Paulus Samosatenus* Anno Christi 260. qui, ob Hæresim, quam disseminabat, fuit Episcopatu Antiocheno abdicatus anno Christi 272. & in ejus locum subrogatus est *Dominus*. Denique, Domnino in Sede Antiochena ordine successerunt *Timæus* & *Cyrillus*, qui Ecclesiam Antiochenam ad initium usque quarti sæculi gubernarunt.

D. Descripsitne Eusebius seriem Episcoporum, qui in tribus primis sæculis rexerunt Ecclesiam Hierosolymitanam, quæ, ut nuperrimè dicebas, in maxima erat apud antiquos Christianos veneratione? hanc quippe continuam Ecclesiæ Hierosolymitanæ Episcoporum ad initium usque quarti sæculi successionem scire quoque peroptarem.

M. Seriem Episcoporum Ecclesiæ Hierosolymitanæ usque ad exordium quarti sæculi hoc ordine descripsit Eusebius in Chronico. Primus Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus fuit *S. Jacobus* frater Domini ab Apostolis ordinatus. Cui mortuo, & à Judæis lapidibus oppresso successit anno Christi 60. *Simeon*, vel *Simon*, dictus, qui Ecclesiam Hierosolymitanam tegebat, quando ad puniendam perfidam Nationem Judaicam, quæ cæco furore abrepta Jesum Christum verum Messiam agnoscere detrectavit atque in Crucem egit, ab Exercitu Romanorum, imperante Vespasiano, Civitas Hierusalem obsessâ, & solo æquata, totaque Gens Judaica hàc illàc miserè dissipata est, sicut disertis verbis prædixerat Christus Servator noster. Porro hic *Simeon* vel *Simon* dictus, qui id ætatis præerat Ecclesiæ Hierosolymitanæ, tandem annos natus centum viginti, movente adversùs Christianos persecutionem Imperatore Trajano, post varia tormenta cruci suffixus est anno decimo Imperii Trajani, id est anno Christi 107. Simeoni successit in Sede Hierosolymitana *Justus*, qui obiit anno Christi CXI. Post Justum, Episcopatum Ecclesiæ Hierosolymitanæ quartus suscepit *Zachæus*, Post quem quintus, *Tobias*. Cui successit sextus, *Benjamin*. Deindè septimus, *Joannes*. Octavus, *Matthias*. In cujus locum nonus constituitur *Philippus*. Post Philippum, decimus Ecclesiæ Hierosolymitanæ præficitur Episcopus *Seneca*. Undecimus, *Justus*, cui succedit duodecimus, *Levi*. Post quem, tertius decimus, *Ephras*. Quartus decimus, *Joses*, Quintus decimus, *Judas*. Hi omnes Episcopi, qui, ut scribit Eusebius, ex Circumcisione fuerunt, Ecclesiam Hierosolymitanam rexerunt usque ad integram eversionem, quam ab Imperatore Hadriano perpessa est Civitas Hierusalem, hoc est usque ad annum 18. Imperii Hadriani, Christi verò 135. Quaproptèr, anno Christi 135. cessantibus in Ecclesia Hierosolymitana Episcopis, qui fuerant ex Judæis, primus ex Gentibus Hierosolymitanæ Ecclesiæ constituitur Episcopus *Marcus*, qui usque ad annum Christi 156. Pontificatum tenuit, fuitque ordine decimus sextus Episcopus Hierosolymitanus. Post Marcum, decimus septimus Episcopatum Hierosolymitanum suscepit *Cassianus*. Post quem decimus octavus, *Publius*. Publio successit decimus nonus, *Maximus*. Vicesimus, *Julianus*. Vicesimus primus, *Gajanus*; vicesimus secundus, *Symmachus*. Vicesimus tertius, *Gajus*. Vicesimus quartus, *Julianus*. Vicesimus quintus, *Capito*. Vicesimus sextus, *Maximus*. Vicesimus septimus, *Antonius*. Vicesimus octavus, *Valens*. Vicesimus nonus, *Dolichianus*. Tricesimus, *Narcissus*, qui insigni pietate, & miraculorum dono sub Imperatore *Commodo*, ut scribit Eusebius, præfulsit. Sede tamen suâ, ob sibi grave objectum, affictumque crimen, cum fuisset privatus, in ejus locum assumptus est *Dius*, qui fuit tricesimus primus Episcopus Hierosolymitanus. Dio successit *Germanius*, tricesimus secundus Episcopus. Tricesimus tertius, *Gordius*. Post mortem verò *Gordii*, Sedem suam iterùm obtinuit, & gubernavit *Narcissus* unà cum Alexandro, qui vivente adhuc, & volente Narcisso, Hierosolymorum Episcopus est ordinatus, & hanc Ecclesiam simul cum Narcisso rexit. Mortuo autem Narcisso, *Alexander* Ecclesiam Hierosolymitanam solus gubernavit usque ad persecutionem Decii, qua grassante, in carcerem conjectus pro Christo mortem oppetiit anno Christi 250. vel 251. Cui successit *Mazabanus*, de quo mentionem facit Dionysius in Epistola ad Stephanum Papam. Mazabano successit *Himenæus*, qui interfuit Conciliis contrà Paulum Samosatenum celebratis anno Christi 264. & 270. diùque rexit Ecclesiam Hierosolymitanam. Eusebius siquidem in Chronico scribit, anno dumtaxàt Christi 298. Hymenæo successisse *Zabdam*, qui præfuit Ecclesiæ Hierosolymitanæ usque ad initium quarti sæculi. Habes nunc, ut promiseram, continuam successionem Episcoporum, qui in tribus primis Ecclesiæ sæculis præcipuas Sedes occuparunt, Romanam, videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hierosolymitanam.

D. Fidem tuam plenè liberasti, votique meis abundè fecisti satis. Quia tamen texendo seriem Episcoporum, qui tribus primis sæculis Hierosolymitanæ Ecclesiæ præfuerunt, mentionem fecisti de obsidione, & destructione Urbis Hierusalem factâ ab Exercitu Romanorum, imperante Vespasiano, incessit animum cupido addiscendi Historiam Judæorum à morte Herodis, quo regnante in Judæa, natus est Christus Dominus, usque ad ultimam Jerosolymæ cladem, seu usque ad integram ruinam, & totius gentis Judaicæ dispersionem.

M. Le-

M. Legisti, opinor, ea, quæ in Tractatu *de Mysteriis, & annis Christi* scripsi de statu, & conditione Judæorum, regnante Herode in Judæa, quomodò videlicèt, regnante in Judæa Herode, qui erat alienigena, & à Senatu Romano Judææ Regno donatus, Sceptrum, seu Regie, vel Ducalis dignitas fuit à gente Judaica omninò ablata, paulò antequàm nasceretur Christus verus Messias, in quo impletum est illud Jacobi propediem morituri Oraculum: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Genesis 49. Cùm igitur ea, quæ spectant Historiam Judæorum, regnante Heroda, jàm explorata, compertaque habeas possis ex lectione prælaudati Tractatus à me lucubrati, bis impræsentiarum referendis, ne tibi fastidium ingeram, lubens supersedebo. In proximo autem Colloquio texam Historiam rerum, quæ perfidæ Nationi Judaicæ contigerunt ab obitu Herodis usque ad ultimam Urbis Hierosolymitanæ cladem, ex qua narratione facilè intelliges, totam Nationem Judaicam eo solo nomine fuisse à Deo reprobatam & quaquà versùm dissipatam, quòd JEsum Christum verum Messiam agnoscere, ejusque doctrinam auscultare detrectavit. Claré etiam perspicies, omnes JESU Christi Servatoris nostri prædictiones de excidio & integre desolatione Populi Judaici, de Urbis & Templi, quo nihil antiquiùs habebant Judæi, funesta destructione, & ruina, fuisse omninò completas. Denique, tibi ob oculos ponam terribilem effectum illius imprecationis Judæorum, qui, injustam à Pilato ut extorquerent sententiam damnationis in Christum, exclamarunt cœco furore abrepti: *Sanguis ejus*, id est, Christi, *super nos, & super filios nostros.* Quorum omnium certissimum eventum nunc coruscante Sole meridiano clariorem probant Historiæ, ac præsens deploratissima Judæorum conditio. Hoc erit igitur proximi nostri Colloquii argumentum.

D. Ægrè à te divellor, sed, quia id præcipis, ad meos familiares lares redeo, eâ tamen lege, ut crastinâ die hùc revertar, gentis Judaicæ Tragœdiam pronis ac suspensis auribus auditurus.

COLLOQUIUM III.

In quo exhibetur Historia Judæorum ab obitu Herodis usque ad ultimam Urbis Hierosolymitanæ cladem, eorumque referuntur Sectæ, & funesta post excidium Hierosolymitanum conditio.

M. RUinam Hierusalem, & Judæorum Tragœdiam accuratissimè describit *Josephus* Hebræus in septem libris, quos edidit, *de bello Judaico*, totiusque gentis suæ Judaicæ universalem Historiam à conditu Mundi ad sua usque tempora complexùs est viginti libris, quibus, *Antiquitates Judaicæ*, titulum dedit. Ex hoc igitur probatissimæ fidei, magnique apud Judæos nominis Authore compendiosè hìc perstringam Historiam Judæorum ab obitu Herodis usque ad excidium Urbis Hierosolymæ.

In primis, ut rem ab ovo, sicut ajunt, nerrare incipiam; postquam Herodes, qui quinto anno Imperii Augusti Rex Judææ à Romano Senatu fuerat declaratus, regnâsset triginta circitèr septem annis, in gravissimum morbum annos natus LXX. incidit. Quo morbo, pœnas impietetis Herodis exigente Numine, in dies ingravescente, & post varia, sed frustre adhibite remedia, profectus est Herodes ultrà Jordenem, ubi sese calidis fovebat aquis. Ibi cum fere exanimis visus esset efflare animam, Hierieontem repetiit, atque tunc valetudinem suam omninò deploratem esse intelligens, nobilissimos intèr Judæos ferali Edicto huc accersiri, & in circo concludi jussit, datis mandatis *Salome* sorori suæ, ut postquem ipse foto cessisset, per milites ad unum omnes occiderentur, quò videlicèt gaudium de morte sua qnadantenùs temperaret Judæorum necessarius in morte propinquorum suorum luctus. Interim Româ accepit litteras Herodes, quibus ab Imperatore Augusto potestas ipsi permittebatur animadvertendi in filium suum Antiparrum, quem contra ipsius vitam conspirasse compererat. Hoc læto nuncio tentisper recreatus est, & acutis doloribus liberetus Herodes, sed ita paulò post vehementius quàm antehac excruciatus, sibi necem consciscere tentavit, à quo scelere impeditus à suo consobrino, indolvit scelestissimus ille Rex sibi præreptem fuisse occasionem violentas sibi inferendi manus. E vestigio tamen per Palatium sparsus est rumor, & ingens auditus de morta Herodis clamor, isqua ad aures Antipatri carcere detenti pervenit, qui sui criminis impunitatem ex morte patris sperans, fugam è carcere meditatus est. Quod ubi rescivit Herodes, vivum adhuc cadaver, sibi temperare non potuit, sed actus in rabiem filium suum Antipetrum crudelitate plusquàm Scythicè auctorùm jugulari jussit. Ipse verò quintâ die post uccisionem filii sui Antipatri vermibus arrosus, domi vexatus à suis, exagitatus criminum furiis, oppressus undecunque caterve malorum, tum pem animam expuit anno tricesimo septimo Regni sui, postquàm videlicèt à Senatu Romano fuisset Rex Judææ declaratus, sed à morte Antigoni ultimi ex Assamonæorum, seu Machabæorum stirpe Principis, post quem Herodes solus regnavit in Judæa, anno tricesimo quarto. Ità tot sceleribus infamis Herodes, atquè Innocentium Bethleemiterum cæde potissimum exacrandus, è vivis sublatus est, dignus sanè, qui ultricem Dei manum pateretur, cujus item nefandis suis flagitiis tamdiù provocaveret.

Mortuo Herode, impiæ illius jussionas de occidendis his Judæis, quos in circo concluserat, exitu caruerunt. *Salome* siquidem, ejusque vir *Alexas* ejusmodi Judæos in pristinam libertatam assertos, quasi Herodes ante obitum suum ità jussisset, salvos, & incolumes ad suos proprios lares remiserunt. Non defuit tamen Judæis post mortem Herodis tristitiæ causa. Tunc enim peremtes, & affines Matthiæ, aliorumque Judæorum, quos, ob deturbatam Aquilam auream, vivos comburi jusserat Herodes, antequam moreretur, tumultuari cœperunt, in mortuum Herodem jacientes convicia, & ad supplicium nonnullos Regis amicos deposcentes; cumque illos *Archelaus* Regni succes-

ſuccaſſor in teſtamentu Hatodis patris ſui deſiguatus verbis placara, & emollire haud potoiſſet, immiſſu exercitu tria eorum millis iu feſto Paſchæ concidit. *Archslaus* anuo elapiu ab ubitu Herodis patris ſui Romam pruſactus eſt, ut litem intèr ſe, & ſuos fratres *Autipam*, & *Philippum* de teſtamento Herodis obortam ad Imperatorem Auguſtum daſerrer, & ab eo Judææ Reguum, ad quud in teſtamanto Patris ſui fuatat deſignatus, coufirmatum obtineret. Verùm abſente Archelao, gravis Hieroſolymis, uccaſioue avaritiæ *Sabini* ab Auguſto Imp. puſt mortem Harodis iu Judæam miſſi, concitata eſt ſeditio, quam bis mille crucibus, quibus ſeditioſi Judæi ſuffixi ſunt, & quorumdam aliorum inceudio upportunè raſtinxit *Quinctilius Varus*, Syriæ Præſes, qui *Sabino* Hiaroſolymis periclitanti, & tantum non à Judæis oppreſſo ſupetias tulit.

Dum bæc Hieroſolymis agereutur, totaque Judæs srmis ſeditiuſurum bomiuum, qui Principatum ambiebaut, cruentaraiut; Imperator *Auguſtus* litem inter filios Herodis motam de Patris teſtamento ita diremit, ut Herodis ditio in tres psrtes diſtribueratur. *Archelaus* Judæam, Samariam, & Idumæam, nou tanquàm Rex, ſed ut Ethnarcha obtiuuit. *Herodes Autipas* Archalai frater couſtitutus eſt Etbnarcha Galilææ, & Petreæ. Deniqua, *Philippus* tertius Herodis filius Ituraæ, & Trachonitidis Tetrarchiâ douatua eſt. Arcbelaus igitur Judæam tamquàm Ethuareha uovam annis rexit, ſed à Proceribus Judæorum, & Samsritanurum, qui ejus tyrannidem farre non poteraut, spud Imperatoram Auguſtum accuſatus, omui ditiona, & pecuniá mulctatus, Viennam in Galliis fuit in axilium amandatus, & poſt illius exilium miſſus eſt ab Auguſto Imp. in Judæam *Quirinius*, ut percenſaret facultates Judæorum, & Archelai pecuniam in poteſtatem ſuam tedigeret. Tunc Judæa in Pruvinciam Imperii Romaui redacta ſuos cœpit habare Præſectos à Romanis Imparatoribus miſſos, à Præſidibus Syriæ omuinò diſtiuctos. Sub idem rempua, cum Quitinius cenſum in Judæa perageret, ingeutem ſeditiunem *Judas* Galilæus ex Oppido Gamala axcitavit; negsbat quippè à Judæis, qui erant Filii Dei, Romanis Dei ſetvis tributa aſſe perſolvenda, ſicque umni, quâ pollabat, eloquaatiâ hottabatur Judæos ſuapte naturâ ad defactionem proclives, ut à ſuis cervicibus axcuterent Romanorum jugum, & denagarent tributa, quæ ab ipſis nomine Imperatoris axigebantur. Verùm, ad nihilum recidarunt umnes illi tumultus; nam capto à Romanis, ac cæſo illu Juda Galilæo, duobusque ajus filiis in crucem actis, domiti Judæi colla ſua Romanorum jugu ſubdere, ſeque ut ſervos agnoſcere coacti ſuut.

Primus Præfectus à Romanis in Judæam miſſus fuit *Coponius*, cui ſucceſſit *Ambivius*, Ambivium iu Judææ Præfectura excepit *Annius Rufus*, Ruſo ſucceſſit *Valerius Gratus*, ſub quo Româ axpulſi ſunt Judæi, quorum qustuor millia iu Sardiniam, gravioris Cœli Inſulam, diſtribuit *Tiberius* tùm tempòris Imperator. Poſt Valerium Gratum in Judæam à Tiberio Imp. miſſus eſt novus Præſes *Pontius Pilatus*, vile mancipium Imperatoris, cujus ut ſibi benevolentiam conciliaret, totam in ſuo iugraſſu Judæam funeſtavit, illatis videlicet Hieruſolymam clypeis, quos iu Tiberii gratiam, atque in odium populi Judaici dedicatoa juſſit iu ipſa Herodis Regia collocari. His clyepeis imaginem Cæſatis inſculptam fuiſſa tradit *Joſephus* Judæus lib. 18. Antiq. Jud. cap. 3. & lib. 2. de bello Judaico cap. 8. *Philo* verò alter Judæus iu lib. *de legatione ad Cajum* uomau tantùm Cæſaris bis clypeis iuſcriptum fuiſſa affirmat. Utcumqua tes ſeſe habuerit, certiſſimè couſtat, Judæos exiſtimantes hac uovitste patrios ſuus ritus violari, excanduiſſa, arma ſumpſiſſe, & ſtrenuè Pilato reſtitiſſe, ne quam contumeliam Judaicæ leges paterentur. Quo factum aſt, ut Pilatus metuens conſtantiam Judæorum, qui ſe pro lega DEI mori promptiſſimos axhibebaut, clypeos juſſerit Cæſaream aſportari. Hæc fuerunt axordia Magiſtratus Ponrii Pilati Judææ Præſidis, qui non ſolùm injuſtè vexavit populum, ſad etiam non multos poſt annos, ad execranda Judæorum poſtulata JEſum Chriſtum verum DEUM & hominem Crucis ſupplicio addixit.

Vitellius Syriæ Præſes miſit *Marcellum* Judææ Procuratorem in locum Pilati, quem à Judæis accuſatum Romam uavigara juſſit, cauſam ſuam coràm Imperatore Tiberio peroraturum. Amovit atiam Vitellius Poutificatu Caipham, eique ſubrogavit Jouathan Auani filium. Tunc autem vanalis eſſa cœpit ſacer ille Magiſtratus, ad quem capeſſendum uon ſcientia, uon pietas, ſed humauus favor, uummique flagitabautur.

Mortuo Imperatora Tiberio, ſumma rerum potitus eſt *Cajus Caligula*, ſub cojus Imperii exordium, *Agrippa* Judæus, filius Ariſtobuli, nepos Herudis, qui primò varſatus in officiis *Druſi* & *Caji*, delatione deindè *Eutychi* ſui Liberti, quaſi Tiberio mortem, & Cajo, quem impenſè diligabat, Imperium apprecatus eſſet, in viucula ſex manſibus antè obitum Imperatoris Tiberii datus fuerat, vinculis axſolutus aſt, eique *Cajus* Imperator catenam auream pro ferrea impoſuit, & Tetrarchidem Ituræ, & Trachonitidis Philippi patrui ejus nuper ſuuere elati, uec non Tetrarchidem Abilinæ, quam poſſederat *Lyſanias*, ſimul cum regia dignitate ei conceſſit. Aſt, dum Agrippa titolo Regis suctus ſuum per Ægyptum in Judæam reditum meditatur, Ægyptiorum, & maxime Alexaodrinorum, iu Judæus excitavit iuvidiam. Hi ſiquidam ægrè admodùm ferentes inſenſæ ſibi nationis Judaicæ in uovo Rege felicitatem, ſed præſertim maguo ipſius Regis Agrippæ faſtù offenſi, Præſidem Ægypti *Flaccum* iu Judæus exſperarunt, quo, ſi miuus apertè ageute, ſaltem aonnivante, Agrippam Regem maguo Alexandrini exceperuot ludribrio, eique ludicrum Regem, *Carabbam* nomiue, fictis ornatum inſiguibus, & inter iuſanientis plebeculæ inconditos clamores per compita ductum oppoſuerunt. Neque bic fuit ultimus fabulæ actus; nam derepemè, mutatâ ſcenâ, ludus verſua aſt in tragicum luctum. In Judæos Alexandriæ degentes immiſsâ clade promiſcuè ſævitum aſt. Plures ax illis palam uſtulati, innumeri ferro, aut fsma perempti, flagris cæſi, membratim diſcerpti, vel in crucem acti, dirutæ domus, Synagogæ ſimulacro Caji Imperatoris pollutæ, aliæque demùm acceſſere calamitatas, quas *Philo* Judæus oculatus teſtis lato calamo deſcripſit tum in Commentario adverſùs Flaccum Ægypti Præfectum, tùm in ſua

lega-

legatione ad Cajum Imperatorem. Hæc omnia mala, quæ Alexandriæ paſſi ſunt Judæi, fuerunt præludia longè majorum malorum, quibus divina ultio Judæos ob affuſum Chriſti Servatoris noſtri ſanguinem affligare debebat. Nam circa idem tempus in una ſola Seleuciæ Urbe, conſpirantibus in Judæos Græcis cum Syris, ſupra quinquaginta Judæorum millia fuerunt trucidata.

Verùm, ut revertamur ad id, undè paululùm digreſſi ſumus, poſtquàm Rex Agrippa in ſuum Judææ Regnum poſt varia diſcrimina, & molta regiæ ſuæ dignitati ab Alexandrinis Civibus illata opprobria, appuliſſet, Herodis Antipæ patrui ſui incurrit invidiam. Antipas quippè Tetrarchiæ ſuæ in Regnum commutandæ percupidus, uxoris ſuæ Herodiadis ſuaſu, Romam unà cùm ipſa, ut hoc beneficium ab Imperatore impetraret, navigavit. Sed Antipas litteris Agrippæ apud Cajum Imperatorem proditionis accuſatus, in exilium ablegatus eſt Lugdunum cum uxore, quæ infauſtam ipſius ſortem ultrò ſecuta eſt.

Agrippam Regem Tetrarchiâ Antipæ in exilium pulſi donavit *Cajus* Imperator, ejusque Regnum, adjectis Judæâ & Samariâ, dannò amplificavit *Claudius* ſucceſſor Caji. At in tam ampla fortuna, Regnique proſperitate inſoleſcens Agrippa morte fœdiſſimâ periit. Enimverò, ſicut legitur in Actibus Apoſt. cap. 12. v. 21. ſtatutâ quadam die, veſte regiâ & ſplandidâ ornatus ſedens pro Tribunali Agrippa, & orationem ad populum habens, ſui penitùs oblitus ſivit ſe tamquam Deum honorari à populo acclamante: *Dei voces, & non hominis, confeſtimque percuſſit eum Angelus Domini, eo quod non dediſſet honorem Deo, & conſemptus à vermibus expiravit.* Sic mortuus eſt Agrippa, Filiumque ſuperſtitem reliquit natum annos 17. dictumque Agrippam juniorem, quem patris ſui Regno Judææ in tot factiones diſtracto gubernando imparem cùm judicaret *Claudius* Imperator, conſtituit poſt obitum Agrippæ *Cuſpium Fadum* Præſidem Judææ, cui præcepit, ut graviter animadverteret in Cæſarienſes, & Sebaſtanos, qui mortuo Agrippæ Regi inſignem ignominiam intulerant. Conceſſit etiam idem Imperator Herodi Chalcidis Regi, qui junioris Agrippæ frater germanus erat, poteſtatem in Templum, & in ſacrum Ærarium. Mortuo autem illo Herode Chalcidis Rege, Agrippa junior, ipſius nepos, Regnum Chalcidis ab Imperatore Claudio obtinuit, eoque per quatuor annos potitus eſt. Sed poſtea, loco illius Regni Chalicidis, Tetrarchias Philippi & Lyſaniæ huic juniori Agrippæ aſſignavit idem Imperator, quibus inſuper partem Galilææ, hoc eſt, Tiberiadam, multaque ultrà Jordanem Oppida addidit *Nero* poſt Claudium imparator. Habuit hic junior Agrippa Palatium Hieroſolymis, cuſtodiam Templi, & jus eligendi, ac deponendi Pontifices. Tunc etiam ſacra hæc, & ſuprema apud Judæos dignitas non erat amplius, ſicut antiquitùs, uni familiæ annexa, nec ab eodem Pontifice ad mortem usque retenta, ſed Reges, & Judææ Præſides eligebant pro ſuo arbitrio Pontifices, aut eos Pontificatu abdicabant; adeò ut mirum non ſit, quod in hanc Pontificalem dignitatem ſeſe ſæpiùs intruſerint ambitioſi viri omninò indigni, qui ad eam ſublimarentur.

D. Tot inter rerum inclinationes, & ſtatus Judaici converſiones, tranquillane erat Judæorum conditio?

M. In variis iſtis Judaici ſtatus permutationibus deploratiſſima fuit Judæorum conditio ob intolerabile Romanorum jugum, ob avaritiam, & crudelitatem Præfectorum, atque petulantiam Militum, qui Judæis graviſſima damna inferabant. Hinc publica erant latrocinia, neces, Civitatum dirutio, domorum conflagratio, inteſtina inter ipſos Judæos bella, quæ promovebant quidam Zelotæ Judæi (ſic dicti, quood Patriæ libertatis zeloſos ſe ſimularent) qui ſub ſpecioſo obtentu à Judæorum cervicibus excutiendi Romanorum jugum, promiſcuè in omnes tàm viros, quàm mulieres atrocitèr ſæviabant, multosque tumultus excitabant, quibus tandem Civitas Hieruſalem vaſtata eſt, & Templum omnibus adorandum evaſit ſanguinis lacuna, latronum ſpelunca, occiſorum ſepulchrum, ſævitiæ theatrum, & Tyrannorum domicilium.

D. Perge, quæſo, narrare turbas, & calamitates, quibus Judæi agitati fuerunt usque ad ultimam Urbis Hieroſolymitanæ cladem.

M. Imperante *Claudio* novam ſub *Ventidio Cumano* Judææ Præſide turbis occaſionem dedit apud Judæos Romani cujusdam militis impudentia. Ille quippè Hieroſolymis ad foras Templi juſſu *Cumani* excubans, frequentiſſimo populo ad Paſchæ ſolemnia affluenti obſcænam corporis partem indecorè nudatam in Judæorum contemptum oſtendit. Exarſit confeſtim eâ contumeliâ populus Judæorum in *Cumanum* Præſidem, qui, inſtructo ad Turrim Antoniam agmine, motam ſeditionem omni diligentiâ ſedare enititur. At Judæi ſuſpicati, ſe ad necem peti, milites aggreſſi ſunt, victi tamen Judæi, atque profligati ab exercitu Romanorum, viginti tria eorum millia interierunt. Sub idem tempus, exortum eſt Judæos inter, & Samaritanos diſſidium, quod infeſtis armis utrimque dom gliſcit, tempeſtivè ſublatum eſt à *Quadrato* Syriæ Præſide; qui ſeditionis authores addixit ſupplicio, & *Cumanum* Judææ Præfectum miſit Romam unà cum Legatis Samaritanorum & Judæorum, ut coram Imperatore Claudio cauſam dicerent. Hos ubi audivit Imperator, favit Judæis, totiusque belli & ſeditionis originem in Samaritanos refudit, *Cumanum* Præfectura Judææ abdicatum exilio damnavit, & in ejus locum ſuffecit *Felicem* Judææ Procuratorem, qui poſtquàm Judæam à latronibus, ſicariis, impoſtoribus, aliisque id genus neſariis hominibus liberaſſet, novis tumultibus occaſionem ipſe præbuit, dum Jonatbanem, qui fuerat Summus Sacerdos, per ſicarium interfici juſſit. Ex ea ſiquidem ſceleris impunitate multi ſicarii audaciores facti occultos ſub veſte pugiones geſtantes feſtivis diebus, quandò major erat Hieroſolymis populi concurſus, impunè eos, quos oderant, occidebant. Sic in pejus ruebant Judæorum mores, neque dilatæ ſunt exordia ultimæ illorum cladis, quam viſa Hieroſolymis ſigna portenderunt. Horâ quippè nonâ lux ingens circà Altare per mediam horam affulſit. In feſto Azymorum porta Orientalis ærea, quam multi homines ægrè poterant impellere, ſpontè patefacta eſt circà horam noctis ſextam. In ipſo die Pentecoſtes,

cùm Sacerdotes in Templo versarentur DEUM de more precaturi, auditus est ingens strepitus cum his vocibus: *Migremus hinc.* Denique, homo quidam plebejus & rusticus Hierosolymitanam cladem præcinuit, sæpiùs flebilibus modis *væ væ* Hierosolymis ingeminans, neque monitis, aut sævis verberibus abstinuit, donec ballista Romanorum vocem ei cum vita eripuit.

Hæc fuerunt funesta imminentis ultimæ Judæorum cladis præsagia, cui initium dedit *Gessius Florus* Judææ Procurator, & *Albini* successor, cujus tyrannidem Judaica natio ad biennium tulit, sed eò tandem desperationis adacta est, ut seditione excitatâ, obstinatissimo animo defecerit à Romanis. Imperabat tunc temporis *Nero*, qui à Batyllo, olim ipsius Pædagogo, instigatus Judæis Cæsareæ degentibus jus Civitatis penitùs abrogavit, & solis Gentilibus concessit. Hinc bellum, quod Cæsareæ Judæos inter & Syros jam fuerat excitatum, acriùs recruduit, cùmque utrinque grassationibus ageretur, & aliundè Judæi Gessium Florum, cujus tyrannidem ferre ampliùs non poterant, diriori morte dignum occidissent; *Cestius* Syriæ præses, ut Judæos in ordinem redigeret, venit Hierosolymam cum exercitu, sed inde à Judæis fugatus, quinque millia Romanorum & Arabum peditum, ac trecentos cum Aquila Romana perdidit, equitas verò nongentos octoginta. Judæi, fusis Romanorum copiis, se ad bellum præparant, sed eorum defectionem cùm primùm audiisset *Nero* Imperator, Flavium Vespasianum cum exercitu in Judæam misit, qui rem strenuè, ac feliciter gessit, duasque munitissimas Urbes *Jopem*, & *Jotapatam* expugnavit, in quarum ultima cepit Josephum Judæum, qui ei præcinuit Imperium. Tunc miserrimi Judæi spe sua delusi, agnoverunt non semper bellorum exitus initiis respondere, sed, ut vulgò dicitur, *serò sapiunt Phryges.* Venerat quippè illud tempus à Prophetis, & à Christo Domino prædictum, quo Urbs Hierusalem à Romanorum exercitu obsideri, ac penitùs excindi debebat. Ad illius igitur Civitatis obsidionem dum sese accingeret Vespasianus, acclamatione exercitus suscepit Imperium, & filio suo Tito Judæam debellandam reliquit. *Titus* itaque Civitatem Hierusalem obsessurus 18. Kal. Maji castra in monte Oliveti collocat, suumque ex variis gentibus conflatum exercitum explicat. Tùm Judæi, qui Hierosolymis erant, omnesque extranei, qui, propter imminens Paschæ festum, de more Hierosolymam confluxerant, ad defensionem Urbis certatim conspirarunt, & Ducibus *Joanne*, *Eleazaro*, & *Simone* sese pro legibus patriis devoverunt. Interim, Romanus miles, post primi & alterius muri expugnationem, in tertium invasit, magnamque edidit Judæorum stragem. Urgebat insuper obsessos Judæos, præter intestinam seditionem, crudelissima fames, quæ tanta fuit, ut, teste Josepho, coria, calcei, fœnum, stabulorum stercora, magno pretio venirent, & humanæ carnes sumerentur in cibum. Quin, quod crudelius est, horretque cogitare animus, matres filiis suis non pepercerunt. Reperta siquidem est nobilis, ac prædives fœmina, nomine *Maria*, quæ filiolum suum lactentem, & adhuc ad ubera appensum, assatum comedit.

Præterea, ingens erat in civitate pereuntium numerus, & illi, qui, ut suæ saluti consulerent, fuga sese ex illa proripuerunt, in Syros & Arabes inciderunt, à quibus resecto ventre, quoniam aurum suum vorasse credebantur, fuere crudelitèr interempti, quorum duo millia unâ tantùm nocte reperta esse scribit *Josephus.* Sic miseri Judæi incidebant in Scyllam, volentes vitare Charybdim. Tot Judæorum miserias, & proximam, atque inevitabilem cladem cùm intueretur *Titus*, eos ad deditionem invitavit, sed surdis cecinit, nec eos à funesto pereundi proposito, quod altius animis infixerant, ullo pacto abducere potuit. Quare captâ actutùm Antoniâ Turre, excitatoque per militem incendio, Augustissimum Templum, totoque Orbe celeberrimum conflagravit, Hierosolymá captâ, excisâ, ab imis fundamentis diruta, flammisque penitùs abolitâ. Sic concidit sancta illa Civitas, quam olim DEUS in deliciis habebat, suoque Templo, & Oraculis dignatus est, in cujus obsidione undecies centum Judæorum millia cæsa, aut fame consumpta sunt, captivorum verò numerus nonaginta & septem millia. Sic DEUS nationem Judaicam reprobavit, & Romanorum furori permisit, quod etiam agnovit ipsemet *Titus*, qui Urbis Hierosolymæ, ac Judæorum ruinam, non suis armis, & militum fortitudini, sed soli voluntati DEI, ejusque præpotenti virtuti acceptam referri debere palàm professus est.

D. Certè digitus DEI hìc est. Justum quippè erat, ut Judæi, qui jugum Christi veri Messiæ cœco furore abrepti subire detrectarunt, Romanorum tandèm aliquandò paterentur tyrannidem, & qui sui Servatoris sanguinem fuderant, mersi perirent suo. Sed quænam, amabo, fuit post excidium Hierosolymitanum Judæorum conditio?

M. Post ruinam Hierusalem, Judæi per totum Orbem dispersi sunt, paucis exceptis, qui in Palæstina remanserunt. Sed cùm Cœlum ac solùm non tamen animum ad seditiones pronum mutarent, pluribus in locis jugi ferendi impatientes, & universarum in se nationum odia concitantes, contra Imperatores sæpius rebellarunt. In primis, sub *Trajano* Imperatore Judæi in Ægypto, in Insula Cypri, & in Mesopotamia perduelles arma sumpserunt, & aperto marte contra Romanos bellare cœperunt. Sed tandèm victi atque prostrati, hinc expulsi ac dispersi sunt. Novam sub *Hadriano* Imperatore defectionem moliti Judæi Palæstinæ ad arma concurrerunt Duce *Barchochebа*, quem sibi Regem præfecerunt, sed *Julius Severus* à Romanis cum Exercitu missus, ut procacem eorum petulantiam compesceret, commeatu prohibito, variisque stratagematis usus illos ita fregit, ut pauci admodùm Judæi ex illo tumultu salvi evaserint. Hierusalem iterùm funditùs diruta est, novaque in residuis antiquæ Urbis ruderibus extructa est Civitas, quam suo nomine *Æliam* appellari voluit Hadrianus Imperator. Obsederunt insupèr Romani Urbem dictam *Betherem*, eâque post diuturnam obsidionem potiti sunt. Arces Judæorum munitissimæ quinquaginta, vicique insignes nongenti octuaginta quinque penitùs eversi sunt. Cæsa in excursionibus, & præliis quingenta octuaginta quinque

Judæo-

Judæorum millia, præter innumeros, qui fame, morbo, igne perierunt. *Barchochebas* insignis impostor, & seditionis Author captus, & occisus est, tantaque fuit Judææ devastatio, atque depopulatio, ut ejus agri inculti jacerent, totaque Palæstina horribile desertum diceretur. Sic attriti Judæi cervicem ampliùs érigere non potuerunt, aut si pro innata sibi levitate sub Imperatoribus *Severo*; *Constantino*, & *Constantio* tumultuari, bellaque movere tentarunt, confestim subacti, ac domiti sunt, eorumque nullo negotio repressa audacia. Voluit quidem Imperator *Julianus* Apostata Templum Hierosolymitanum solo æquatum, in odium Christianæ Religionis, instaurare, sed flammis è fundamentis erumpentibus, aliisque id genus portentis, quæ refert id ætatis Scriptor Ethnicus *Marcellinus*, ab incepto opere desistere coactus est. Quapropter, Judæi sua spe delusi omnem de recuperanda libertate, & de reædificando Templo cogitationem abjecerunt, duræque servituti mancipati sub aliis Imperatoribus Christianis vixerunt, cum potestate tamen suam legem, suosque ritus observandi, dummodò Christianis non insultarent, eosque in suam sectam non inducerent, quod illis districtè, & sub gravissimis pœnis vetitum est. Verùm, destructo semel Hierosolymitano Templo, in quo solo juxta legem sacrificia Deo offerri debebant, non potuerunt deinceps Judæi, hàc illac per orbem dispersi, omnia legis suæ adimplere officia, maxime cùm interrupta tunc esset series familiarum, quibus annexum erat Sacerdotium, tantaque apud Judæos esset confusio, ut nec tribus, nec familias ullo pacto discernere possent. Id ægrè ferentes Judæi, ut in aliquod corpus coalescerent, & aliquam regiminis formam retinerent, Ducem sibi constituerunt, quem Judæi qui degebant in Judæa, *Patriarcham* appellarunt; Judæi verò, qui in Oriente Sedes suas fixerant, *Principem captivitatis* nuncuparunt. Sed hos Judæorum Patriarchas omninò abolevit *Theodosius* Imperator anno Christi 429. & incerta, ac tantùm non fabulosa videtur series illa principum captivitatis, quam ad undecimum Ecclesiæ sæculum protrahunt Judæi. Fabularum itidem loco accenseri debet, quidquid Rabbi *Benjamin Tudelensis* in sui Itinerarii Historia scribit de illo *Æcmalotarcha*, seu Principe, qui in Asia Judaicum Imperium tenet. Hæc siquidem de Asiatico Judæorum Imperio, & de illo, Æcmalotarcha Principe Judæorum narratio, pura putaque fabula est, quæ facilè exploditur ex relationibus illorum, qui Orientem suis peregrinationibus lustrarunt, & longinquarum, quas complectitur, Regionum accuratam notitiam tradiderunt. Hi siquidem omnes ne minimum quidem illius Imperii, vel Principatus Judæorum Asiatici vestigium offenderunt; & de eo nullam prorsus mentionem fecerunt. Hoc unum certum est, & extra omnem dubitationis aleam positum, Judæos per omnes nationes undequaque dispersos, nec Reges, nec Magistratus habuisse, sed Rabbinos duntaxat, seu Doctores, quibus ex officio incumbebat palam docere, & legem interpretari in Synagogis. Quod si identidem apud Judæos nonnulli impostores, & Pseudo-Messiæ insurrexerint, Regiamque dignitatem affectarint, hi confestim, detectâ fraude, fuerunt dissipati, & artes subdolæ, quibus Judæis, hac in re plus æquo credulis, fucum facere, eorumque ora sublinere tentarunt, omni exitu caruerunt. Sed satis, opinor, hactenùs exposui infelicissimam sortem Judæorum, qui à tempore, quo crucifixerunt Christum Dominum ad hanc usque ætatem nostram, hoc est, per mille septingentos & ampliùs annos, Republicâ, & Civitate propriâ carent, Sacerdotio destituti, & Regno, vagi & profugi toto terrarum Orbe calamitatibus obruuntur, &, ob antiqui sceleris memoriam, omnibus nationibus exosi durissimam sub Christianis, quos odio Vatiniano prosequuntur, serviunt servitutem: Quæ omnia per suos Prophetas prædixerat DEUS, dicens: Judæos per mundum divagaturos, transituros de gente in gentem, & de Regno in populum alterum sine Duce, sine Rege, sine Templo, sine Sacerdote.

D. Ex pœnis, quibus, post necem Christo Domino illatam, miseri subjacent Judæi olim à Deo prædilecti, & innumeris cumulati beneficiis; ex tot miseriis & calamitatibus, quibus etiamnum opprimuntur, & quæ longè omnes alias, quas antehàc in varias abducti captivitates pertulerant, excedunt; nullo negotio intelligo, Judæos non esse Deo gratos, sed potiùs ob nefandissimum post hominum memoriam scelus, quod, JEsum Christum verum Messiam crucifigendo, perpetrarunt, fuisse prorsùs à Deo derelictos, & in suis plusquàm Cimmeriis tenebris involutos, traditos fuisse in reprobum sensum. Id, inquam, ex Historia & Tragœdia Judæorum, quam mihi exhibuisti, tam clarè nunc percipio, quàm radios Solis in meridie cerno. At nunc, si placet, exponas mihi velim varias illas Sectas, in quas distracti erant Judæi, quarumve meminit Sacro-Sanctum Evangelium, *Pharisæorum* videlicèt, *Sadducæorum* & *Herodianorum*. Optarem quippe scire, à quo tempore exordium habuerint ejusmodi Judæorum Sectæ, & quid peculiare earum Asseclæ docuerint.

M. Ante Regnum Assamonæorum, seu Machabæorum, nullum apud Judæos Sectarum Pharisæorum, Sadducæorum, & Herodianorum extat vestigium. Trium harumce Sectarum meminit Evangelium, sed Josephus Hebræus Sectam Herodianorum prætermisit, & Sectam Essenorum adjunxit Sectis Pharisæorum, & Sadducæorum. Memorat etiam idem Josephus aliam, quæ apud Judæos invaluerat, Sectam Galilæorum, cujus auctor putatur *Judas Galilæus*, qui nullum in terris Dominum agnoscendum esse dictitabat, præter DEum solum. Pharisæorum Secta jam sub Regno *Alexandri Jannæi* maxima apud Judæos auctoritate pollebat, eratque conflata ex quibusdam Judæis, qui majorum suorum traditionibus, quasi polypi ad saxum, indivulsè adhærebant, & austerum sectabantur vitæ genus, ut vanam vulgi gloriam aucupari possent. Insuper legem oralem à Deo in monte Sinai datam fuisse Moysi pertendebant; futuram Corporum Resurrectionem, nec non præmiorum, ac pœnarum in altera vita retributionem acerrimè propugnabant. Ex adverso Sadducæi traditiones repudiabant, Angelorum, & Animarum spiritualitatem, atque Corporum Resurrectionem inficiabantur. Esseni erant quidam Judæi Sadducæis è diametro oppositi, quippe qui animarum immortalitatem adstruebant, & à cæteris Judæis, puriori quodam vivendi genere, seu Asceticæ vitæ studio

studin dumtaxàt discrepabant. Postremò, Herodiani, sic dicti sunt à quodam Herode, quem nonnulli existimant, fuisse Herodem magnum, qui regnabat in Judæa, quandò in lucem editus est Christus Servator noster. Alii verò autumant, fuisse Herodem Tetrarcham Galilææ, magni Herodis filium, qui vivebat eo tempore, quo Christus Dominus Mundum doctrina sua imbuebat. Fertur, illos Herodianos docuisse, Herodem esse Messiam. Sed verosimiliùs est illos in alios protupisse errores, cum Christus in Evangelio Marci cap. 8. v. 15. suos præmoneat Discipulos, ut sibi caveant à fermento Herodis, dicens: ***Videte, & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.*** Hæc Herodianorum Secta, quæ paucos Asseclas nacta est, post obitum Herodis omninò extincta est. Tres verò aliæ Sectæ, seu Pharisæorum, Sadducæorum, & Essenorum, quæ circa Machabæorum tempora emerserunt. diù apud Judæos post destructionem Hierusalem perstiterunt. Præter has Sectas à nobis memoratas, fuerunt etiam apud Judæos Sectæ Samaritanorum, Caraitarum, & Rabbanistarum. Samaritani infensissimo odio prosequebantur Judæos, nullosque alios libros in suo Scripturæ Sacræ Canone admittebant, præter quinque libros Moysis, quos antiquis Hebraicis caracteribus exaratos jugitèr conservatunt. Caraitæ erant Judæi, qui legem oralem, seù traditiones respuebant, & unicum purum Scripturæ Sacræ textum recipiebant. In Oriente multi etiamnùm reperiuntur Judæi Caraitæ. Denique, Rabbanistæ erant hi Judæi, qui legem oralem, seu traditiones, omnesque Rabbinorum expositiones obviis ulnis excipiebant, atque in summo pretio habebant. Huiusce Rabbanistarum Secta persevetat in Judæis, qui per totam Europam sunt dispersi. Sed has Judæorum Sectas levi brachio attigisse, sat superque sufficiat.

D. Judæorum Sectas modò compertas habeo. Quaptopter hoc unum superest, quod à te edoceri cupio; videlicèt, quid apud Judæos Proselytorum nomine intelligendum veniat?

M. Duo apud Judæos erant olim Proselytorum genera. Alii siquidem erant Proselyti ***ex Justitia***, sicut loquuntur Rabbini; alii ***ex Domicilio***. Proselyti ***ex Justitia*** erant hi, qui Ethnicis superstitionibus relictis, hoc pacto Judaicæ Religionis mysteriis initiabantur. In primis, circumcidebantur, deindè, quodam suo Baptismo abluebantur, & denique, vero Deo sacrificium offerebant. Mulieres verò, quæ Idololatriam detestantes, Judaicam Religionem amplectebantur, omissâ circumcisione, per Baptismi susceptionem, & Sacrificii oblationem Proselytarum fœminarum numero accensebantur: Hi Proselyti, uti docent Rabbini, omnia legis Mosaicæ præcepta, non secus ac Judæi, observare tenebantur. Idque non obscurè colligi posse videtur ex multis locis Scripturæ sacræ, Levitici cap. 16. v. 19. ubi dicitur: ***Mense septimo, decima die Mensis affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena, qui peregrinatur inter vos.*** Nomine autem *indigenæ*, seu ***advenæ***, de quo ibi loquitur Scriptura sacra, indigitantur hi, qui apud Judæos erant Proselyti ***ex Justitia***, quibus, perindè ac Judæis legem Mosaicam observandi onus incumbebat. Idem circà illos Proselytos ***ex Justitia*** statutum legimus Levitici cap. 17. v. 9. & 10. & cap. 25. ejusdem libri v. 5. & 6. Exodi cap. 12. v. 48. & 49. & lib. Numerorum cap. 15. v. 13. & 14. At vero Proselyti ***ex Domicilio*** dicebantur illi, qui excussis Idololatriæ tenebris, in societatem Judæorum admittebantur, neque tamen circumcidebantur, aut Baptismo tingebantur, sed tantùm coràm tribus testibus Judæis sese adstringebant ad observationem septem mandatorum juris naturalis Gentium, quæ Judæi appellitare solebant ***septem mandata Noachidarum***, seu filiorum Noëmi. Quorum primum prohibet Idololatriam. Alterum præcipit, ut laudetur sanctissimum Dei nomen. Tertium, Homicidium damnat. Quartum, Adulterium & Incestum vetat. Quintum, cavet, ne quis furtum faciat. Sextum, statuit jus unicuique esse reddendum, & Magistratibus justitiæ arbitris obtemperandum. Ultimum, jubet à carne ab animali adhuc vivo præcisá omninò esse abstinendum. Ad hæc, inquam, tantum septem juris naturalis Gentium observanda præcepta obstringebantur illi, qui apud Judæos Proselyti ***ex Domicilio*** dicebantur, & ob aliorum legis Mosaicæ præceptorum observatione liberi prorsus erant, sicut innuit Scriptura sacra cap. 25. lib. Levitici v. 20. & 21. ***Omne, quod est mundum, comedite, quidquid autem morticinium est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei, quia tu Populus sanctus Domini Dei tui es.*** Ubi Scriptura nomine ***Peregrini*** indicat Proselytum ***ex Domicilio***, qui apud Judæos degens poterat vesci morticinio, cujus tamen esus Judæis erat lege prohibitus. Cæterum, quamvis hi Proselyti ***ex Domicilio*** nec Judæi essent, nec legem Mosaicam observarent, eos tamen Judæi tamquàm viros probos in suam societatem admittebant, quin & illos æternam salutem consequuturos non dubitabant, si hæc septem Juris naturalis Gentium mandata, quæ mox recensui, sedulò observarent. Alios autem homines, qui nec ex justitia, nec ex Domicilio Proselyti erant, à sua societate Judæi penitùs arcebant, nec eos in Judæa habitare ullo pacto permittebant; immo, si aliquos ejusmodi homines in Judæa domicilium habentes offendissent, illos tutâ & inculpatâ conscientiâ à se interfici posse autumabant. Sed plura de his Judæorum Proselytis legeris, si per otium vacet, apud ***Seldenum*** in libro, quem edidit ***de Jure naturali & Gentium.***

D. Satis de calamitatibus Judæorum, eorumque Sectis, & Proselytis sermonem texuimus; nunc transitum faciamus ad historiam Hæresum, quæ tribus primis sæculis Ecclesiam Christi infestarunt, quarum exordium, progressum, atque interitum, ut mihi dilucidè exponas, te etiam atque etiam rogo.

M. Annuo lubentissimè. Sed ne longiùs protrahatur hodiernum nostrum colloquium, finem huic imponamus, & Historiam Hæresum. quæ tribus primis sæculis Ecclesiam Christi exagitarunt, opportuniùs ad proximum colloquium remittamus.

COL-

COLLOQUIUM IV.

In quo texitur Historia Hæresum, quæ tribus primis sæculis Ecclesiam infestarunt.

D. JUxta illam expeditam methodum, quam in tradenda mihi Historiæ Ecclesiasticæ notitiâ te principiò secuturum spopondisti, nunc rectò sequitur ordine, ut disseras de Hæresibus, quæ tribus primis sæculis in Ecclesia pullulârunt. Sed cùm necdum satis compertum habeam, quid sibi velit illud Hæresis nomen, expone priùs, quæso, quid sit Hæresis?

M. Hæresis, juxtà tritum, qui nunc apud omnes obtinet, loquendi modum, dicitur societas hominum, qui mordicus adhærent erroribus disseminatis ab aliquo Hæresiarcha, seu alicujus Sectæ Antesignano, quique pertinaciter aliquem Fidei articulum in Ecclesia Catholica receptum oppugnant, definitionibus Ecclesiæ parere detrectant, ejusque doctrinam falsis dogmatibus corrumpunt. Quapropter, inter Hæresim & Schisma, hoc interest discriminis, quod Hæresis annexum semper habet perversum aliquod dogma; Schisma verò propter Episcopalem dissensionem, vel ob aliqua disciplinæ capita ab Ecclesia Catholica separat. Hinc Hæretici dicuntur illi, qui ab Ecclesia separantur, postquàm in dogmatibus fidei jamjam dissenserunt. Schismatici autem appellantur ii, qui ab ipsa inchoantes separatione, infesta deindè adjecerunt dogmata. Uno verbo, Hæreticus est, qui non sequitur Catholicam unitatem; Schismaticus est, qui non amplectitur Catholicam pacem, ait S. Augustinus lib. I. contra Cresconium cap. 3. De Hæresibus, quæ in Ecclesia exortæ sunt, accuratè tractant *S. Irenæus* in libris adversùs Hæreses, *Tertullianus* in libro de Præscriptionibus Hæreticorum, *S. Epiphanius* in lib. de Hæresibus, *S. Augustinus* in lib. de Hæresibus *ad Quod vult Deum*, *Theodoretus* in libris Hæret. fab. *S. Damascenus*, & *Philastrius* in lib. de Hæresibus, ex quibus hauriam quidquid de Hæresibus, quæ in tribus primis sæculis in Ecclesia eruperunt, in hoc colloquio dicturus sum.

D. Quandonam in Ecclesia Hæreses suboriri cœperunt?

M. Epocha, à qua duci debeat origo Hæresum, certò præfigi haud potest. *Hegesippus* antiquissimus auctor citatus apud Eusebium affirmat, Hæreses duntaxat in Ecclesia enatas esse post martyrium S. Jacobi justi Episcopi Hierosolymitani, sub Pontificatu Simeonis filii Cleophæ, hoc est, post annum Christi sexagesimum. Tunc enim, ut ait idem auctor, quidam *Thebutis* nomine, ægrè ferens, quod in Episcopatu, quem ambiebat, repulsam fuisset passus, peregrinis, falsisque doctrinis Christianos à vera fide diducere, & à cœtu fidelium dissociare cœpit. Quis autem fuerit ille *Thebutis*? vel è qua Patria oriundus? quamve sparserit Hæresim? in occulto est, & altum apud Historicos silentium. Vero quam simillimum videtur, hunc Hæresiarcham nullos nactum esse asseclas, ac subinde nulli sectæ suum indidisse nomen. *Clemens Alexandrinus* lib. 7. Stromatum, pag. 549. originem Hæresum, quæ emerserunt in Ecclesia, refert ad tempora Hadriani Imperatoris; nec ab ea sententia abhorret *Eusebius* in Chronico, ubi sub eodem Imperatore multarum Hæresum constituit exordium.

D. Estne accurata hæc Clementis Alexandrini & Eusebii de origine Hæresum allata Epocha?

M. Altiùs repetendam esse origioem Hæresum, ex eo maximè liquet, quod *Simon Magus*, qui vulgò primus in Hæreticorum grege numerari, eorumque primipilus, ac coriphæus audire solet, suam sectam, ex qua complures antiquiores Hæreses, velut ex virulento fonte scaturierunt, longè ante Hadriani Imperatoris tempora conflaverit. Hinc est, quod periti historiæ Ecclesiasticæ authores numerent quinque Hæreses, quæ in primo Ecclesiæ seculo grassatæ sunt, quarum prima est *Simonis Magi*; altera, *Menandri*, ejusdem Simonis Magi discipuli, tertia, *Nicolaitarum*; quarta, *Cerinthi*; quinta, *Ebionitarum*. Has Hæreses, ut tibi ordine exponam, incipio ab Hæresi Simonis Magi, qui Githis Samariæ vico oriundus, præstigiis suis, ac magicis artibus, quas apprimè callebat, postquam Samaritanorum animos sibi devinxisset, eo dementiæ prorupit, ut palàm diceret, se esse *magnam Dei virtutem*. Sed à Philippo, uno ex septem Diaconis, Samariæ prædicante & doctrinam suam stupendis prodigiis ac miraculis confirmante, ad fidem Christi conversus, & cum aliis Samaritanis salutari lavacro expiatus, Philippo sese adjunxit. Cùm vidisset autem Simon Magus, quod ad manuum impositionem Apostolorum Petri, & Joannis, qui Samariam missi fuerant, Spiritus Sanctus in fideles baptizatos illaberetor, eamdem potestatem, quâ Spiritum Sanctum per manuum impositionem, Apostolorum instar, dare posset, sacrilegâ nundinatione ab Apostolis emere, & auri, argentique pretio licitari tentavit. Quâ de causâ hic sacrilegus licitator à S. Petro fuit increpitus his verbis: *Pecunia tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possideri; ——— pænitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Actuum Apost. cap. 8. quibus verbis, quasi repentini fulminis ictu perculsus Simon Magus, respondit: *Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quæ dixistis.* Non resipuit tamen Simon Magus, nec ad meliorem frugem se recepit, quia ementitam duntaxàt exhibuit pœnitentiam. Quarè discedens ab Apostolis, ejurato Christianismo, cœpit infitam Samaritanorum animis Apostolicam doctrinam eradicare, & Magicæ arti impensiùs operam dare, in qua adeò excelluit, ut omnes in stuporem raperet, & in sui admirationem converteret. Relictâ dein Samariâ, varias perlustravit Provincias, & cùm Tyrum Phœnices Civitatem pervenisset, *Helenam* quæstuariam & publicam meretricem, sibi sociam adscivit, quam ubique posteà secum circumduxit. Tandem, postquàm Orientis peragrasset Provincias, Romam appulit; in qua Urbe statuam ipsi positam fuisse, cum hac inscriptione: *Simoni Deo Sancto*, Eusebius, Cyrillus, & alii secuti S. Justinum, prodiderunt. Non desunt tamen naris emunctæ hujus tempestatis Critici, qui S. Justinum, hominem Græcum, hac in re fuisse hallucinatum existimant, eumque, eùm vulgarem,

ac passim extantem Epigraphen legisset: *Semoni Deo Sango*, Simonem pro *Semone* accepisse. Optimè siquidem observat doctissimus Valesius in animadversionibus Eusebianis lib. 2. cap. 13. statuam illam, quam in Insula Tiberina viderat Justinus, hanc habuisse inscriptionem: *Semoni Sango Deo Fidio. Sangus* quippe Deus erat apud Sabinos, qui pactis, & fœderibus præerat, à sanciendo dictus: unde etiam *Deus Fidius* appellabatur à fide, quæ in pactis, & fœderibus servari debet. Quin etiam per hunc Deum soliti erant jurare Romani. Utut sit de hoc facto historico, convenit apud omnes, Simonem Magum venisse Romam, ibique suam sectam propagasse, donec Sanctus Petrus Apostolorum Princeps Romanam ingressus, pestilentem ipsius doctrinam confutavit, larvam ei detraxit, ac famam, quam apud Populum plus æquo credulum magicis suis artibus erat adeptus. Quidam auctores quarti & quinti sæculi referunt, Simonem Magum Neroni, tum temporis Imperatori, Populoque Romano suis præstigiis illudere volentem, à malis geniis in altum curru igneo vectum per aëra, instar alterius Dædali, volare visum esse, sed, orante Sancto Petro, ab Stygiis illis vectoribus destitutum protinus in terram corruisse, & fractis cruribus, totoque debilitato corpore miserè periisse. Sic extinctus est Simon Magus, ex quo Simoniæ sordida pestis, quâ spiritalia pro temporalibus væneunt, nomen sortita est. Occasione istius victoriæ, quam Romæ de Simone Mago, ex äëre, per quem sublimis ferebatur, in terram prostrato, S. Petrus reportavit, obiter observare debes, quàm perperàm Hæretici negent, S. Petrum venisse Romam, cùm tamen id disertè testentur Sancti Patres, præsertim *Ireneus* lib. 3. contrà Hæreses cap. 3. *Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccl. *in Petro*, *Augustinus* lib. de Hæresibus cap. 1. *Eusebius* lib. 2. hist. Eccles. cap. 13. *Epiphanius* Hæresi 27. *S. Leo* sermone de Sanctis Apostolis Petro, & Paulo, & multi alii, quorum illustrium testium suffragiis veritatem munitam in dubium revocare nefas est.

D. Quinam sunt errores, in quos Simon Magus, ejusque sectarii lapsi sunt?

M. Jactabat ille impostor, se Deum esse Cœlo delapsum, ad Judæos quidem, ut Filium Dei; ad Samaritanos, ut Patrem; & ad Gentes, ut Spiritum Sanctum. Præterea, *Helenam* vulgati corporis fœminam suæ mentis primum conceptum esse dictitabat, matremque omnium, per quam initio conceperat Angelos, qui posteà Mundum, & homines condiderunt. Tertiò, Dicebat, se esse Christum, seque figuram dumtaxat hominis assumpsisse, quamvis nec verus esset homo, nec verum haberet corpus, nec verè, sed fictè tantùm, & specie tenùs in Judæa passus fuisset. Quartò, Legem non à Deo, sed à sinistra quadam intelligentia latam esse effutiebat. Quintò, omnem Prophetis fidem abrogabat. Sextò, Imaginem suam scortique sui *Helena* sub Jovis, ac Minervæ nomine Discipulis suis adorandam obtrudebat. Septimò, Carnis resurrectionem, bonorumque operum necessitatem infrunito ore negabat. Quô factum est, ut ejus discipuli nullo fræno coërciti impune obscænis voluptatibus laxarent habenas, & promiscuum mulierum usum licitum esse putarent. Denique, S. Gregorius Nazianzenus oratione 44. ait Simonem Magum excogitâsse triginta *Æones*, *Deos*, ex quo sequitur, Simonem Magum fuisse Prodromum Hæresiarchæ Valentini, cujus errorem præformavit, ova scilicèt ponendo, quæ deindè Valentinus in secundo Ecclesiæ sæculo exclusit.

D. Hæc errorum monstra, & vana Simonis Magi Commenta probaruntne multi? Perstititne etiam diu execrabilis illius Hæresiarchæ Secta.

M. Benè multos sectatores, potissimùm Samariæ, habuit Simon Magus, dum viveret, & in variis Orbis nationibus complures alios, qui *Simoniani* dicebantur, in suos pertraxit errores, quorum non pauci ætate S. Irenæi adhuc supererant. Sed Origenes, qui in tertio Ecclesiæ florebat sæculo, testatur, suo ævo paucos superstites fuisse Simonis Magi Discipulos.

Menander, unus è præcipuis Simonis Magi Discipulis, pariter Samaritanus, iisdemque præstigiis deditus, immutatis dumtaxàt quibusdam Pseudo-Magistri sui doctrinæ capitibus, sese peculiaris sectæ docem constituit, & in primis docuit, se esse Servatorem ad omnium salutem cœlitùs demissum. Deindè, pollicebatur suis Discipulis perpetuam in hac vita immunitatem à senio, & à morte, quam ipsis per sacrilegum Baptisma, quo illos initiabat, conferri ogganniebat. Hæc Menandri Hæresis multos Antiochiæ habuit sectarios, & ætate S. Justini adhuc vigebat.

D. Hæresis Simonis Magi estne reversà antiquior omnibus aliis Hæresibus, quæ Christi Ecclesiam infestarunt?

M. Si *Nicolaus*, unus è septem nascentis Ecclesiæ Diaconis, esset auctor Hæresis Nicolaitarum, non est dubium, quin illa Nicolaitarum Hæresis esset antiquior Hæresi Simonis Magi. Sed ab Hæresi Nicolaum Diaconum meritò purgant *Clemens Alexandrinus* lib. 2. & 3. Stromatum, *Eusebius* lib. 3. hist. Eccles. cap. 29. & *Theodoretus* lib. 3. Hæreticarum fabularum cap. 23. qui idcircò Hæreticos Nicolaitas *falsò nomine nuncupatos* scribunt, quamvis cæteroquin fateantur, ex quibusdam gestis, dictisvè Nicolai Diaconi prætextum cudendæ Hæresis Nicolaitas sumpsisse. At enim, cùm iste Nicolaus Diaconus venustam haberet uxorem, eique ab Apostolis fuisset exprobrata zelotypia, in medium adductâ suâ muliere, permisit cui vellet eam nubere. Addit etiam S. Clemens Alexandrinus hunc Nicolaum dixisse: quod *carne uti oporteat*. Quod Nicolai dictum alii pessimum in exemplum traxerunt, putantes hoc facto, dictoque Nicolai licitum esse promiscuum cum altero sexu consortium. Quod tamen à Nicolai mente omninò erat alienum: nam dum Nicolaus permisit uxori suæ, ut alteri nuberet, id sincero animo non fecit, utpotè sciens hoc esse lege Dei districtè vetitum, sed id præstitit fictione & simulatione quadam, ut videlicèt hoc facto sese palàm purgaret à suspicione zelotypiæ, cujùs insimulabatur. Similiter, quando dixit Nicolaus: *oportere uti carne*, id more Epicureorum minimè intellexit, quasi licitum esset indulgere carni, & corporis voluptatibus inservire, sed potius per hoc dictum significare

care voluit Nicolaus, sicut ipsius mentem explicant suprà laudati Patres, quod carnem coërcere, frœnare, & assiduâ virtutum exercitatione domare, & spiritui subjicere debemus. A Nicolao igitur Diacono hæc Nicolaitarum Hæresis nec profecta, nec propagata est. Negari tamen haud potest, hanc Nicolaitarum Hæresim antiquam esse, & Apostolorum temporibus coævam.

D. Quinam erant errores, quibus infecti erant Nicolaitæ?

M. Errores primorum Nicolaitarum, qui videlicet Apostolis suppares erant, non tam fidem spectabant, quàm mores, sicut luculenter colligitur ex Apocalypsi S. Johannis cap. 2. v. 6. ubi Deus laudat Angelum Ecclesiæ Ephesi, eo quod odio habeat *facta Nicolaitarum*, & v. 14. loquens Deus Angelo Ecclesiæ Pergami, ait: *Sed habeo adversùs te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coràm filiis Israël, edere, & fornicari: ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum*: Promiscuam igitur libidinem permittebant primi Nicolaitæ, sicut ipsis exprobrant Sancti Patres Irenæus, & Clemens Alexandrinus. Sed progressu temporis alii orti sunt Nicolaitæ, qui vanis Gnosticorum secundi Ecclesiæ sæculi Hæreticorum præstigiis adhæserunt. Isti autem novi Nicolaitæ post Hæresiarchas Saturninum, & Carpocratem prodire dumtaxat cœperunt.

D. Quisnam fuit Auctor Cerinthianorum Hæresis? & quinam illorum errores?

M. Cerinthianorum Hæresis auctor fuit Cerinthus, qui, sicùt referunt S. Epiphanius in Panario, & Philastrius in lib. de Hæres. varios de Circumcisione, & de Cæremoniarum legalium observatione cum sacro Evangelio conjungenda in primordiis Ecclesiæ excivit tumultus, qui in Actibus Apostolorum leguntur, & ad quos sopiendos Concilium Hierosolymitanum ab Apostolis habitum est. Hunc Hæresiarcham coævum fuisse S. Joanni Evangelistæ constat ex traditione S. Polycarpi Smyrnensis Episcopi apud S. Irenæum lib. 3 adversùs Hæreses cap. 3. dicentis, quod cùm S. Joannes Evangelista ad Balneum aliquandò venisset, viso, qui tunc eò accesserat, Cerintho, statim pedem retulit dicendo: *Fugiamus hinc, ne Balneum, in quo Cerinthus veritatis inimicus moratur, subitò concidens nos opprimat.* Porrò, errores, quos profudit Cerinthus, ad istos revocantur. In primis ajebat, Deum non esse Conditorem Mundi. Secundò blasphemabat, Jesum Fabricatoris Orbis esse filium & merum hominem ex carnali Josephi, & Mariæ consortio procreatum, in quem Christus, id est, Spiritus Sanctus ab ea principalitate, quæ est super omnia, in Columbæ specie ad Jordanem descendit. Undè inferebat, Jesum quidèm natum, baptizatum, passum, mortuum, & ad vitam fuisse excitatum, sed Christum qui in Jesum, dùm baptizaretur, illapsus est, impassibilem, mortisque penitùs expertem fuisse asserebat. Tertiò, Cerinthus Acta Apostolorum, & Evangelia rejiciebat, excepto tamen Evangelio S. Matthæi, quod eâ parte, quâ Jesus ex Virgine natus dicitur, mutilavit. Quartò, legem Mosaicam non à Deo, sed à Fabricatore Orbis latam esse dicebat, eam tamen cum Evangelio necessariò observandam esse, ut salutem quis consequatur. Circumcisionem etiam suscipiendam esse sanciebat. Quâ de causa explodebat Epistolas Pauli, quòd passim in illis asserat, & inculcet Apostolus, Christum iis, qui Circumcisionem ad salutem necessariam pertendunt, nihil profuturum. Postremò, Cerinthus falsas revelationes, quasi ab Angelo sibi factas, ostentans, commentus est millenarium quoddam Regnum Christi in terris post resurrectionem justorum, & mille annis antè Judicium Universale, in quo millenario Christi in terris Regno justi per mille annos illicitis carnis cupiditatibus, & obscœnis illecebris indulgere, Urbs Hierusalem, & Templum instaurari, præcepta legis Mosaicæ servari, sacrificia, & victimæ juxta ejusdem legis statuta immolari, & homines more Judaico circumcidi debebant. Propter illud millenarium Christi in terris Regnum à Cerintho somniatum, ejus Sectatores nuncupati fuerunt *Chiliastæ*, seu *Millenarii*. Non defuerunt quidem aliqui antiqui Patres, & trium priorum Ecclesiæ sæculorum Scriptores Ecclesiastici, qui post Papiam Hieropolitanum Episcopum docuerunt, Christum per mille annos antè Judicium Generale corporaliter cum justis regnaturum in terris. Sed antiqui isti Patres, & Scriptores Ecclesiastici longè latèque discrepabant ab illo terreno Christi millenario Regno, quale admittebat Hæresiarcha Cerinthus. Primò, eo in Regno Christi justorumque millenario, quod laudatus Papias, & nonnulli antiqui Patres, ac Scriptores Ecclesiastici admiserunt, nulla omninò fit mentio de Templi instauratione, neque de præceptis legis Mosaicæ adimplendis, neque de sacrificiis, & victimis juxta ejusdem legis instituta immolandis, & mactandis, neque de hominibus more Judaico circumcidendis, quæ tamen omnia in terreno Christi, & justorum millenario Regno futura effutiebat Cerinthus. Secundò, impius ille Hæresiarcha in Regno Christi millenario effusissimam omnium libidinum intemperiem posuit. At Papias, aliique Patres antiqui *Millenarii* dicti, nihil de eo mille annorum Regno docuerunt, atque cogitarunt, nisi sanctum, & honestissimum, omnesque delicias corporeas, quas huic Regno tribuebant, justas, modestas, & honestas fore, sicut sanctum populum decet, ultrò profitebantur. Undè antiqui illi Patres istius infesti Cerinthi dogmatis insimulari non debent, cùm ac eo longissimè abfuerint. Cæterùm, illorum opinio de millenario Christi, & justorum in terris Regno semper fuit in Ecclesia cum Orientali, tùm Occidentali à saniori SS. Patrum numero repudiata, & tandem in Conciliis Oecumenicis Florentino, & Tridentino proscripta est, eique insuta Hæreseos nota, qui post solemne & decretorium illud Judicium propugnandum eam deinceps susciperet.

D. Fueruntne in primo Ecclesiæ sæculo alii Hæretici, præter sectatores Cerinthi, qui docerent, Mosaicæ legis ritus, & cæremonias, Circumcisionemque in primis, cum Christianæ Religionis professione conjungi debere?

M. Idem planè cum Cerintho in primo Ecclesiæ sæculo docuerunt Hæretici Ebionitæ, ita dicti ab *Ebione* illius sectæ Principe, cujus

nomen Hebraicâ linguâ *Mendicum* sonat. Asserebant siquidèm illi Hæretici, Circumcisionem, aliosque legis Mosaicæ ritus non esse in nova lege antiquatos, sed cum Evangelio esse in Ecclesia retinendos & observandos. Secundò etiam palmarem Cerinthi errorem propugnabant Ebionitæ, affirmantes, Christum simplicem, vulgarem, & solùm hominem esse ex Josephi, & Mariæ congressu genitum, ipsumque ante Mariam extitisse. Hinc Evangelium S. Matthæi, qood, rejectis aliis Evangeliis, admittebant, de industria interpolarunt, demptis videlicèt iis, quibus Christi Proavorum series, & generatio ex Virgine enunciantur. Denique, Mysteria quot annis, in Paschate nimirùm, pane azymo, & merâ aquâ peragebant, & Dominicam diem, præter Sabbatum, celebrabant. Supposititiis etiam libris utebantur, mendaciis, figmentis, & erroribus infartis.

Ab his Hæreticis Ebionitis haud parùm distasse alios Hæreticos, dictos Nazarenos, multi existimant, quia Nazareni, non secùs ac Ebionitæ, Mosaicæ legis cæremonias tenebant, & observabant. Sed S. Epiphanius dubitat, utrùm isti Hæretici Nazareni putarent. Christum esse purum hominem, an etiam ex Virgine natum? Sanctus verò Hieronymus nullum alium nævum eis impingit, nisi quod, cùm crederent in Christum, legis tamen cæremonias servabant. Idem sentit S. Damascenus in lib. de Hæresibus, ubi loquendo de Nazarenis hæc habet: *Nazareni Christum JEsum confitentur Filium DEI, at juxta legem in omnibus vivunt.* Prætereà, Nazareni Evangelium Matthæi Hebraicum absolutissimum & integerrimum habebant, sicùt testatur S. Epiphanius Hæresi 29. & 30. Sed Ebionitæ Evangelium habebant mutilum & corruptum. Ex quo liquidò patet, Ebionitas, & Nazarenos non in unam coaluisse sectam. Hi autem Hæretici dicti sunt Nazareni, quia prisci è Judæa Christiani appellati sunt *Nazareni* propter Christum Dominum, qui *Nazarenus* vulgò vocabatur. Isti porrò prisci de Judæa Christiani, cùm antè excidium Hierosolymitanum, annuentibus Apostolis, cæremonias legis secuti essent, Nepotes eorum, qui trans Jordanem babitabant, pristinos mores, & potissimùm Circumcisionem retinuerunt, undè cum nullo pacto à lege Mosaica divelli posteà possent, sed eam eom Evangelio ad salutem necessariò observandam esse pertenderent, tanquàm Hæretici ab Ecclesia rejecti sunt. Sed hæc de Hæresibus, quæ in primo Ecclesiæ sæculo grassatæ sunt, dicta sufficiant.

D. Veniamus igitùr nunc ad Hæteses, quæ Ecclesiam secundo Christiani nominis sæculo exagitarunt.

M. Ex inferis secundo Ecclesiæ sæculo eruperunt Hæresis Gnosticorum, Adamitarum, Cainitarum, Sethianorum, Cerdonianorum, Marcionitarum, Apellitarum, Valentinianorum, Tatianorum, seù Encratitarum Montanistarum, Theodoti Coriarii, Artemonis, & Hermogenis.

D. Exponas mihi, quæso, quid sibi velit istud Gnosticorum nomen?

M. Gnostici dicti sunt ἀπὸ τῆς γνώσεως, seu à cognitione, & scientia, quam ejusmodi Hæretici præ cæteris sibi arrogabant. Hos Hæreticos Sanctus Paulus 1. ad Timotheum cap. 6. v. 20. luculentèr indigitat, dum eum monet, ut devitet prophanas vocum *novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ* (Græcè γνώσεως) *quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* In hac fabularum, & Genealogiarum scientia, quam hac in Epistola meritò carpit Apostolus, totis versabantur Gnostici. Quippè qui *Æonum*, seu Deorum Syzygias, seu conjugationes, in Deitate fingebant, quorum alii aliorum soboles essent, quorumque postremus Mundi istius aspectabilis opifex esset. Hinc dicebant, Conditorem hujus mundi non esse Deum, sed nomen Dei sibi arrogasse, eumque Judæis dedisse legem, & Prophetis adspirasse; Patrem verò, ne ejus Imperium everteret, misisse Jesum Salvatorem Christum, qui Testamentum aliud cum electis sanciret. Negabant iidem Hæretici, Christum veram carnem accepisse, & de Maria natum, sed per Mariam dumtaxàt ostensum garriebant. Carnis resurrectionem inficiabantur. Libros penè innumeros sub ementitis nominibus obtrudebant, videlicèt Evangelia Evæ, Salomes, Petri, Jacobi, secundùm Hebræos, secundùm Ægyptios, conciones Petri, & Pauli; libros itèm de Infantia Salvatoris, Noreæ uxoris Noëmi, Prophetias Parhor, seu Barcoph, Cham, Zoroastris, Hydaspis, Ostranis, Orphæi, & aliorum, de quibus Porphyrius queritur in vita Plotini. Jàm verò infinitus essem, si Gnosticorum spurcitias, propter quàs primi Christiani apud Gentiles malè audiebant, uti referunt Irenæus lib. 1. cap. 24. Eusebius lib. 4. Hist. Eccles. cap. 7. & S. Epiphanius Hæresi 27. hîc enarrare vellem. Brevitèr dicam, ejusmodi Hæreticos nomine quidem Christianos fuisse, sed re turpissimos dæmonis fautores. Obscænis siquidem voluptatibus deditì nulla libidinum monstra illicita esse putabant. Promiscuum mulierum usum, & libidinum furias in sexus, & in corpora permittebant: eòque impietatis devenit sacrilega eorum temeritas, ut infantulum recens natum minutatim in mortario contunderent, pipere, melle, & aromatibus condirent, eoque, proh scelus! in modum cibi Eucharistici vescerentur. Hinc, ut optimè observat S. Augustinus in lib. de Hæresibus ad *Quod vult Deum*, varia inter nomina, quibus Gnostici per diversas terrarum partes alitèr atque alitèr appellabantur, nonnulli eos *Borboritas* vocabant, quasi *Cænosos*, ob nimiam turpitudinem, quam in suis mysteriis exercebant. Ex hac Gnosticorum Hæresi, velut ex mala radice, pullularunt quinque pessimi surculi, seù Sectæ, *Adamitarum, Cajanitarum, Ophitarum, Sethianorum, & Carpocratianorum*, quæ Sectæ latè diffusæ in quarto adhùc Ecclesiæ Sæculo serpebant.

D. Quorsùm isti Hæretici dicti sunt *Adamitæ, Cajanitæ, Ophitæ, Sethiani, & Carpocratiani?* & quinam fuerunt eorum errores?

M. Inprimis, *Adamitæ* dicti sunt illi Hæretici, qui in suis conventiculis, omni planè pudore deposito, sacrilegos suos ritus nudi obibant; promiscuo concubitu & uxorum communione, belluarum instàr, inverecundè utebantur; nuptias aversabantur; continentiam damnabant, & tamen, si Superis places, Ecclesiam suam tàm impuris mysteriis deformem *Paradisi* nomine exornabant, quia in ea nudi viri, ac fœmi-

fœminæ prostabant, sicque primam Adami in horto voluptatis conditionem turpiter tepræsentabant. Indè est, quod suæ Sectæ homines, quos punire volebant, à sua Ecclesia extruderent, tamquàm Adamum è *Paradiso*.

Cajanitæ, dicti sunt illi Hæretici, qui Cainum primugenitum Adami filium, miserumque Abelis fratricidam singulari veneratione colebant. Distinguebant siquidèm illi Heretici duplicem virtutem, superiorem unam, quam *Sophiam*, seù sapientiam appellabant, & inferiorem alteram, à qua Mundum conditum esse affirmabant. Quâ positâ distinctione, dicebant, Abelem fratrem Caini ab inferiori & imbecilliori virtute prouiisse; Cainum verò, Esao, Core, Dathan, Abyron, & Sodomitas, ad superiorem virtutem pertinere putabant, eosque laudibus efferebant, quòd legem præfractè violando fabricatori Orbis adversùs fese præbuissent. Unde opera Creatoris destruere, ejusque legem violare maximo & perfectionis, & gloriæ loco ducebant. Insuper Baptismi ad consequendam salutem necessitatem, & Carnis Resurrectionem negabant. Judam Christi proditorem adorabant, quod dictitarent, eum, prodendo Jesum Christum, in causa fuisse, ut virtutes Mundi, quæ saluti hominum obsistebant, vincerentur; sicque saluti nostræ consuluisse. Denique, isti Hæretici in omeon libidinem effusi propudiosam, & nefandis sceleribus conspurcatam vitam ducebant.

Ophitæ ita appellabantur Hæretici à voce ὄφις, idem significante, quod Latinè *Serpens*, Adorabant quippè Serpentem, qui, ut refert S. Augustinus, è spelunca, in qua alebatur, incantante Sacerdote, egrediens, & Altare rependo adiens, panes ibi oblatos lambebat, eumque gyrantem isti Hæretici deosculabantur. Quo peracto, & ad suam speluncam Serpente reverso, Cultores ejus panes in Eucharistiam oblatos confringebant, quos ab isto Serpente sanctificatos putabant. Quidam antiqui tradiderunt istos Hæreticos existimasse, Christum Serpentem illum fuisse: Sed id certò non constat, immò in Appendice ad librum Tertulliani de præscriptionibus legitur, illos Hæreticos Serpentem pluris, quàm Christum fecisse. Origenes lib. 6. contrà Celsum ait, neminem in Sodalitium Hæreticorum Ophitarum fuisse admissum, *nisi se-sum ante execraretur*. Auctorem illius Hæresis fuisse quendam *Euphratem* observat idem Origenes.

Sethiani Hæretici ita cognominati sunt, quòd *Sethum* Adami filium existimarent esse Christum. Duo siquidem admittebant hominum genera, quorum onum haberet parentem *Cainum*, alterum à *Setho* ducerent originem. Testatur S. Epiphanius, ejusmodi Sectas Cajanitarum, Ophitarum, & Sethianorum fuisse ipsius ætate fermè extinctas, aliquos tamen Hæreticos Sethianos, se in Ægypto reperisse ait.

Carpocratiani suum traxere nomeo à quodam *Carpocrate*, qui noo Asiaticus, ut visum est S. Joanni Damasceno, sed Alexandrinus erat, uti perhibent Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatom, & Theodoretus. Hæc Hæresis sub Aniceto Pontifice, & Hadriano Imperatore, operà *Marcellinæ* pestileotis fœminæ, Romæ innotuit; undè *Marcelliani* quoque dicti sunt illi Hæretici, sicut narrat Origenes lib. 5. contrà Celsum. *Carpocras* illius Sectæ auctor in istos errores prorupit. Primò, ad omnia turpitudinis & flagitiorum genera, quæ pudor commemorare vetat, Discipulos suos informabat. Deindè, docebat, Mundum non à Deo, sed ab Angelis conditum fuisse. Tertiò, Carnis resurrectionem negabat. Quartò, Christum esse purum hominem, & ex Josepho, ac Maria, cæterorum hominum more, natum esse blasphemabat. Quintò, Nihil naturâ malum esse pertendebat, sed tantùm juxtà arbitrium & opinionem hominum, quædam bona, quædam mala vocari. Sextò, Transmigrationem animarum in corpora admittebant. Septimò, Imagines Christi, Paulique, cùm Imaginibus Homeri, Pythagoræ, Platonis io Aristotelis Discipulis suis exhibebat, ut eas suffitibus, & adoratione proseqoerentur. S. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum scribit, Carpocratem habuisse ex uxore sua, *Alexandrea* dictâ, filium appellatum *Epiphanem*, qui in Platonica institutus disciplina tabulas patris sui amplificavit, cùmque septemdecim annos natus in Cephaleniâ patriâ suâ obiisset, divinos ibidem obtiouit honores.

D. Certè mirari vehementer subit, quod homines id ætatis sic insanirent, ot vana hæc paradoxa, & absurda Hæreticorum deliramenta, quæ retulisse, abundè refutasse est, tàm lubenter auscultarent, eisque fidem, & assensum præberent.

M. Omnes isti errores, aliique id genus, de quibus deinceps sermonem instituemus, ortum habuerunt ex falsis Ethnicorum Philosophiæ principiis, necnon ex quibusdam mysticis allegoriis & detortis sensibus, ad quos nonnulli malèferiati & emotæ mentis homines Scripturam Sacram cùm veteris, tùm Novi Testamenti præposterè pro suo arbitrio deflectebant. Quin, quod satis festivum, ac lepidum est, quò absurdiores, & à sensu, intelligentiâque hominum magis remotæ tùm temporis spargebantur opiniones, eò pronioribus vulgi auribus, animisque promptioribus excipiebantur. Tantâ enim audaciâ, tàmque elato supercilio isti Hæretici sua deliria, tamquàm arcana altissima, & à sæculis inaudita mysteria quasi de tripode proferebant ac venditabant, ut simplices, & incauti hamum confestim vorarent, sorberentque sibi propinatum virus.

D. Perge porrò alias secundi sæculi enarrare Hæreses.

M. Hæresis *Elcesaitarum*, cujos meminit Eusebius lib. 6. Hist. Eccles. cap. 38. ita dicta est à quodam *Elcesa* Arabe, ut scribit Theodoretus, qui Propheta audire voluit, & librum quemdam ad se è Cœlo delapsum finxit, sicut posteà impostor *Mahumetes* Alcoranum. Ad Elcesaitarum gregem Ebionæi feruntur transisse. Placita autem illorum Hæreticorum ad Gnosticam impietatem proximè accedebant. Legis Mosaicæ cæremonias, circumcisionem, & Sabbatum, non secus ac Ebionæi observabant, sed sacrificia damnabant. Christum magnum Regem esse confitebantur, sed eum creaturarum in ordinem cogebant. Spiritum Sanctum sexu fœminam, & Christi sororem esse comminiscebantur. Omnes fermè libros tàm veteris quàm Novi Testamenti repudiabant. Denique, simu-

simulationem in professione Religionis, sæviente persecutione, licitam esse, nec probibitum Idolorum cultum, dummodò id ex animo non fieret, impiè asseverabant.

Saturniani Hæretici ita dicti à *Saturnino* genere Antiocheno, Menandri discipulo, qui à pluribus antiquis *Saturnilus* nuncupatur, impuram Simonianorum doctrinam in Syria sunt amplexi, & sequentes errores evomnerunt: Primò, docebant, Mundum non à Deo, sed à septem Angelis conditum fuisse, hominemque effictum esse ad Imaginem summæ virtutis, in quem à summa illa virtute scintillam, quæ ipsum erigeret, inditam fuisse somniabant. Secundò, ajebant, hanc scintillam in solis fidelibus reperiri, atque, intereunte homine, ad Deum recurrere. Tertiò, Christum umbratiliter, & specie tenus, non verè incarnatum, & passum asserebant, ipsumque in terras venisse, ut destrueret Judæorum Deum, quem unum è septem Angelis Orbis fabricatoribus esse putabant. Quartò, Nuptias, & generationem tamquàm ex doctrina Dæmonis profectas execrabantur. Quintò, duo distinguebant hominum genera, unum naturâ bonum, aliud naturâ malum. Denique, multi ex Saturnini discipulis ab Animatorum esu abstinebant, ut emantitâ bujus abstinentiæ Religione simplicibus fucum faciliùs facerent, eisque specioso pietatis obtentu suos instillarent errores.

Basilidianis Hæreticis nomen imposuit *Basilides* genere Alexandrinus, Saturnini condiscipulus, & Menandri auditor. Hic suæ Hæreseos venena in Ægypto effudit, & ut refert S. Clemens Alexand. lib. 7. Stromatum, gloriabatur, se habuisse Magistros Glauciam interpretem S. Petri, & S. Matthiam Apostolum. Evangelium scripsit, quod viginti quatuor libris, erroribus à capite ad calcem refertis, exposuit. Plures in Deo substantias admisit, quarum aliæ ex aliis manarent, & quarum postrema, quam *Sophiam* vocitabat, procreasset Angelos, quos dicebat supremi cœli esse fabricatores, qui rursum alios Angelos ediderunt, à quibus secundum Cœlum factum sit. Iterum ab istis Angelis secundi cœli conditoribus, alios Angelos productos fuisse somniabat, donec trecentesimum sexagesimum quintum Cœlum conditum fuisset cum Angelis, qui hunc inferiorem Mundum fabricarunt. Undè isti Basilidiani Hæretici hoc barbaro vocabulo ἀβρασάξ utebantur, eo quod istud vocabulum his literis constet, quæ juxta numeralem Græcorum notam conficiunt numerum 365. supersunt etiamnum amuleta Basilidianorum, in quibus hæc vox ἀβρασάξ, & alia barbara Angelorum nomina, quæ procudebant, leguntur. Præterea, Basilidiani docebant, Christum veram carnem non suscepisse, & Simonem Cyrenæum ejus loco cruci suffixum esse, mortemque pro crucifixo non esse tolerandam. Illi, qui in eorum Sectam admitti cupiebant, quinquennii silentio, Pythagoræorum more, probabantur, & de sua doctrina interrogati, palam negabant, quid essent, quidve sentirent. Animam uniuscujusque hominis ex variis concretam esse substantiis credebant, ex quibus varii ciebantur affectus, malisque bominibus adulterinam esse naturam, putà vel leonis, vel lupi, vel simiæ, &c. prout in hoc, vel illud vitium proclives essent. Novos Prophetas ad errores suos adstruendos excogitarunt, eisque nova, & barbara nomina indiderunt, videlicèt, *Barcaba*, & *Barcoph*. A quavis spurcitia nihil labis contrahi jactitabant; eos tamen plurimi faciebant, qui ad servandam continentiam se ipsos abscindebant. Animarum transmigrationem ad expianda scelera Pythagorico sensu defendebant. Non omnia peccata hac in vita commissa remitti à Deo dicebant, sed duntaxat involuntaria. *Basilides* bujus Sectæ auctor superstitem filium reliquit *Isidorum* nomine mali corvi, malum ovum. S. Clemens Alexandrinus quædam refert fragmenta excerpta ex Operibus, quæ hic Isidorus paternæ impietatis hæres, & accerrimus propugnator edidit. S. Justinus in Dialogo cum Triphone Judæo meminit Saturnianorum, & Basilidianorum, qui eâ ætate adhuc vigebant, sed temporibus sancti Epiphanii, ut ipsemet testatur, paucissimi illorum erant residui.

Cerdonianorum Hæresis ortum habuit à *Cerdone* Saturnini discipulo, qui è Syria Romam venit sub *Hygino* Romano Pontifice, ubi suam Hæresim, quam tamen sæpius ejuraverat, Marcioni afflavit. Hic autem *Marcion*, à quo Marcionitarum Hæresis prodiit, patria fuit Ponticus, & filius Catholici juxta ac pii Episcopi, à quo, ut scribit S. Epiphanius, ob incestum Ecclesiâ pulsus, & Populorum suorum opprobria ac ludibria non sustinens, clam ab oppido secessit, & Romam post Hygini Papæ obitum sese contulit. *Eò statim atque pervenit Marcion*, inquit S. Epiphanius, *ad seniores adiens, qui ab Apostolorum discipulis edocti supererant, ut in communionem admitteretur, frustrà ab eis petiit. Quamobrem extimulatus invidia, quod nec Principem illic locum, ac ne Ecclesia quidem aditum impetrâsset, ad impostoris Cerdonis Hæresim confugere in animum induxit.* S. Polycarpus Smyrnensis Episcopus, qui tunc Romæ aderat, obvium Marcionem habuit, cumque iste Hæresiarcha perfrictæ frontis audacia ab illo fuisset sciscitatus, utrùm illum cognosceret? ei ex tempore respondit sanctus ille Episcopus: *Novi te ut primogenitum Satanæ.*

D. Fuitne Hæresis Cerdonianorum diversa à Marcionitarum Hæresi?

M. Duobus illis Hæresiarchis Cerdoni, & Marcioni, boc caput erroris fuit, duo esse principia, id est, duos esse Deos; unum bonum, incognitum & Patrem JESU Christi; & alterum malum, qui aspectabilem hunc condidit Mundum, legemque Judæis sanxit. Prætereà, uterque asserebat, Christum veram carnem non assumpsisse, nec ex Maria Virgine natum, sed è Cœlo descendisse, atque ab Ignoto Patre in terras missum, ut Imperium, seu Tyrannidem, & opera Mundi Conditoris everteret. Ad bæc, Vetus Testamentum tanquam à malo Deo prolatum rejiciebant duo illi Hæresiarchæ; Evangelium verò Lucæ, tredecimque epistolas Pauli mutilabant, nec ullos prætereà libros sacros agnoscebant. Denique, à nuptiis abhorrebant, ciborum dèlectum præcipiebant, & corporum Resurrectionem negabant. Admittebat tamen Hæreticus Marcion quamdam speciem Resurrectionis Animarum, quippe qui asserebat, Cainum, Dathanem, Abironem, Sodomitas, atque nationes omnes, quibus Judæorum Deus ignotus fuit,

uit, per illepsum Christi ad inferos fuisse selvaas: Abelem verò, Enochum, Abrahamum, aliosque Patriarches & Prupheras, quibus innotuit Judæorom Deus, salutem oon fuisse consecutos. Hos & alios ejusdem furfuris errores profuderunt duo isti Hæresiarchæ, quos ceu mera delirentium somnie, & insanas lunaticorum exertationes meritò flocci facere debemus.

D. Maccionitarom Hæresis fuitne Discipulorum numero insiguis, & diuturna?

M. Hæc Hæresis brevi tempotis spatio longè latèque instar cancri per Orbem scripsit. Marcion siquidem suos non solùm Romæ, & in Italia habuit discipulos, sed etiam in Ægypto, in Palæstina, in Syria, & in alus Regionibus, tamque altae radices egit pestilens ille Secte, ut diu perstiterit, & in alias Sectas sub initium Imperô *Commodi* pullularit, sicut testatur *Rhodon* vetustus auctor, qui in Hæreticos Marcionitas calamum ecuit. Tres tamen, præcæteris, Mercion habuit discipulos, quorum primus fuit *Apelles*, qui, ut ait Tertullienus, lib de Præscript. cap. 30. *Jam lapsus in fœmina desertor continentia Marcionensis, Alexandriam secessit, inde post annos regressus non melior, in alteram Virginem impegit, Philumenem* dictam, malogenin agitatam, cujus operâ futura prædicebat Apelles, sicque Pupulo, & inceutis quibusdam imponebat. Præcipuus Apellis error io hoc situs erat, quòd diceret: Corpus Christi Domini ex Syderum Substantia, & quetuor Elementorum qualitatibus constitisse, quibus tandem in ea, unde ecceptaerant, resolotis, Christum in Cœlum, unde venerat, revolâsse, & sine corpore ascendisse docebat. Cultuum etiam, sive Religionum indifferentiam admittebat. Alter celebris Mercionis discipulus fuit quidam dictus *Syneros*, qui duobus principiis, quæ posuit Marcion, quorum unum eret bonum, & alterum malum, tertium ipse adjunxit. Postremus Marcionis famosus discipulue ille est, quem S. Epipbanius *Lucianum* appellat, Tertullianus verò in lib. de Resurrect. cap. 2. Origenes lib. 2. contra Celsum, & auctor Appendicis ad lib. Tertull. de Præscript, *Lucanum* uominant. Hic tria itidem agnovit rerum omnium principia, & nuptias prohibuit, quod carnem à malo principio exortam ulterius propagari non debere insulse assereret.

D. Nihil hectenus de Hæreticis Valentinianis dixisti, quorum tamen Secta, ut eudivi, maximè viguit in secundo Ecclesiæ Sæculo, & cæteris aliis longè celebrior evesit.

M. Nulla profectò Hæresis foit figmentis feracior, quàm Velentiniana, ita dicta à quodam *Valentino* Ægyptio Hæresiarcha, viro quidem ingenioso & eloquente, sed vanæ gloriæ cupidissimo. Ait enim Tertullianus lib. contre Valentinianos cap. 4. eum à fide descivisse, quod alter ei in Episcopatu prælatus fuisset prærogativa martyrii. Romam venit hic Hæresiarcha sub Hygino Papa, ut inquit S. Irenæus lib. 3. cap. 4. *Increvit sub Pio, & prorogavit usque ad Anicetum.* Porrò, cùm Valentinus esset Philosophus Platonicus, multa in Hæresim suam ex impuris Gnosticorum lacunis, ex Platone, immò ex Poëtarum Græcorum, Hesiodi præsertim fabulis convexit, unde monstrum conflavit, quod nec Christianum, nec homloem sepit. Verùm enim vero, Valentinus mentem habens pastam chymæris, finxit, in primis triginta Æones, seu Deos, qui divinitatis πλήρωμα seu totam plenitudinem constituebant. Secundò, principem, id est, primum triginta illorum Æonum vocabat Βυθὸν, seu *Abyssum* vel *Profundum*, cui unam veluti conjugem adjungebat, quem *Sigen*, id est, *Silentium*, vel alio nomine Ἔννοιαν seu perceptionem, eppellitabat. Tertiò, ajebat, quod ex duobus primis illis Æonibus, sex ex *Profundo* & ex *Silentio* ejus conjuge, producti sunt duo alii Æones, videlicèt *Nus*, seu *Intellectus*, & *Alethia*, id est, *Veritas*, quam dicebat esse sororem *Nus*. Hæc est prima Æonum quaternitas. Quartò docebat, quòd ille *Nus* esset unigenitus filius primi Æonis, isque solos, exclusis aliis Æonibus, posset cognoscere primum Æonem, seu *Profundum*, à quo fuerat ipse productus. Quintò, ex *Nus*, & *Alethia*, hoc est, ex *Intellectu* & ex *Veritate*, duos alios Æones profluxisse dicebat, videlicet *Verbum*, & *Vitam*, & ex *Verbo*, & *Vita* duos alios produsse Æones, nimirum *Hominem*; & *Ecclesiam*. Hæc est altera Æonum quaternitas, quæ alteri superiori quaternitati juncta effecit Ogdoadem Velentinianam, seu numerum octo Deorom, quibus alios viginti duos Æones, seu Deos adjungebat, ut tota Divinitatis plenitudo triginta Æonum, seu Deorum, numero completa, & integra subsisteret. Hinc Valentinus ex *Verbo*, & *Vita* Decadem Æonum ortam esse comminiscebatur; ex homine autem, & ex Ecclesie duodecim alios Æones progenitos fuisse ajebat, & ex his triginta Æonibus, Pleroma, seu plenitudinem divinitatis conflatam esse fabulabatur. Quocircà, meritò Tertullianus huic Hæresiarchæ exprobrat, quod *usque ad triginta Æonum fusus examen divinitatis effudit.* Sextò, Carnis Resurrectionem negabat Valentinus, triaque hominum genere constituebat, *Terrenum*, *Animale*, & *Spirituale*. Terrenum ad *Cainum*, Animale ad *Abelem*, Spirituale ad *Sethum* revocabat, velut ad tres generis humani fontes. *Terrenos* homines, sivè benè, sive malè operarentur, corruptione omninò dissolvi censebat. *Animales*, si benè vixerint, in mediocri Regione conquiescere; si verò deteriora elegerint, penitùs perire, atque igne extingui putebat. *Spirituales* verò homines naturâ suâ bonos esse affirmabat, nec eos perire posse, sed Salvatoris Angelis matrimonio fore collocandos. Mundi, & Diaboli productionem tribuebat *Demijurgo*, quem ex *Enthymesi*, Hebraicè *Acamoth*, & ex substantia animata ortum esse stultè opinabatur. Octavò, duplicem Jesum cùm Nicolaitis, & Cerintho posuit, ejusque corpus per Mariam velut per canalem, vel fistulam transiisse pronuntiabat. Sed & alia id genus Valentini, ejusque Sectariorum figmenta indicâsse sufficiat, quia satius est ea delirantium Hæreticorum somnia ignorare, aut silentio prætermittere, quàm illa jam natalitiis suis tenebris damnata in apertam producere lucem.

D. Cùm tota Valentini Hæresis, sicut clarè exposuisti, in conjugatione, seu in varia illa combinatione, & dispositione triginta Æonum, seu Deorom, præcipuè consisteret, proclive erat unicuique hanc triginta Æonum combinationem pro suo arbitrio immutando, aliterque dispo-

disponendo, nova, nec minus absurda procudere Systemata.

M. Rectè dicis, & hinc est, quod Valentini discipuli, præsertim *Secundus*, a quo *Secundiani*, & *Ptolomeus*, à quo *Ptolomaitæ* prodierunt, in his ordinandis Æonum conjugationibus variarint sententiis, & in diversas abierint Sectas. Verùm, quamvis in hac Æonum dispositione concordes haud essent, nec sibi constarent Valentini discipuli, omnes tamen ea admittebant principia, quæ ad exterminium Christianæ doctrinæ moralis rectâ collimabant. Enim verò, cùm Hæretici Valentiniani docerent, sicut mox observavi, homines, quos vocabant *Spirituales*, esse naturâ suâ bonos, nec perire posse; seque in hac spiritualium hominum classe locum habere jactitarent, fidenter asserebant, se neque fide, & bonis operibus indigere, neque ulla disciplinæ munia observare, neque fidem coram tyrannis profiteri debere, & insuper, obscœnum istud statuebant corruptæ moralis principium: *degenerem esse, nec legitimum veritatis, qui diversatus in mundo non amaverit fœminam, nec se ei junxerit.* Hoc nefandum principium Valentinianorum doctrinæ proram, puppimque fuisse. testatur Tertullianus lib. contra Valentinum cap. 30.

D. Habuitne Valentinus multos suæ Sectæ discipulos, qui virulentam ipsius doctrinam defenderint, ac propagarint?

M. Valentinus multos habuit discipulos, qui ejus fabulas vel amplificarunt, vel alio modo exposuerunt. Ex ipsius siquidem schola prodierunt, ut modò dixi, *Secundus*, à quo *Secundiani*, quorum meminit Epiphanius Hæresi 32. & *Ptolomeus*, à quo *Ptolomaitæ*, de quibus idem S. Pater agit Hæresi 33. Prodiit ex eadem Valentini schola *Marcus*, qui magicas artes edoctus, dum se sacrificium offerre simulabat, poculorum liquorem certis carminibus in cœruleum, purpureumque colorem vertebat, & philtris utebatur, ut sibi mulierum amorem conciliaret, quarum multas in Galliis seduxit. Hujus Marci discipuli dicti sunt *Marcosii*, qui suæ Sectæ Mysteriis initiandos baptizabant *in nomine ignoti rerum universarum parentis, & veritatis omnium rerum Procreatricis, & illius, qui è cœlo in Jesum delapsus est.* Denique, ex cœnoso Valentini gurgite promanârunt *Colobarsiana* Secta, sic appellata à *Colobarso*, quem alii Marci mox laudati discipulum, alii Magistrum esse putant; Secta *Heracleonitarum*, seu *Barborianorum*, cujus meminit Theodoretus cap. 15. lib. 1. Hæreticarum fabularum, Secta *Archonticorum*, ab *Eutacto* quodam Constantii Imperatoris temporibus propagata; Secta *Bardesanis*, qui singulari eruditione, & eximiâ constantiâ in fide propaganda, & vindicanda insignis, postquam innumera penè Opera adversus Hæreticos, qui ipsius ætate eruperunt, lucubrasset, maculam tandem præclaræ famæ adspersit, & fœdas, ac pudendas Valentini fabulas, quas antehàc ipse eruditè redarguerat, investigabili Dei judicio excepit, suoque calculo comprobavit. Filius ejus dictus *Harmonius* sacris literis apprimè excultus errores patris sui tuitus est, eisque novos à se excogitatos adjecit. Sed *Bardesanis*, ejusque filii *Harmonii* errores Sanctus Ephrem Syrus perdoctè confutavit.

D. Lugendus sanè est Bardesanis, viri, ut ais, de Ecclesia bene meriti, lapsus, infaustusque exitus. Sed nihil de *Tatiano* dicis, cui similem sortem obtigisse narrabant mihi nuperrimè viri eruditi.

M. Eamdem, proh dolor! funestam sortem expertus est *Tatianus*. Ille quippe, vivente S. Justino Martyre, cujus erat discipulus, in fide constans perseveravit, & egregium edidit librum adversus Gentiles, quem etiamnum modò habemus. At post Sancti Justini martyrium Tatianus suâ scientiâ plus æquo elatus in Hæresim lapsus est, & relictâ Româ errores in Pisidia, & Cilicia docuit. Factus Author Sectæ *Encratitarum*, id est, *Continentium*, qui nuptias detestabantur, & carnium, vinique usum prohibebant, indeque etiam dicti sunt *Hydroparastæ*, seu *Aquarii*, quod in mysteriis solâ aquâ contenti, vino penitùs abstinerent. Præterea, Tatianus Æonum quorumdam invisibilium fabulam à Valentino mutuatus est. Adamum primum generis humani parentem salvatum non esse contendebat. Denique, ex quatuor Evangeliis unum contexuit, quod *Diatessaron* appellatur, hæresimque sapit, utpote in quo Tatianus seriem Avorum Christi Domini, & cætera, quibus eum veram carnem gessisse, & ex semine Davidis oriundum declaratur, de industria resecuit. Tatianum sectatus est *Severus*, à quo Severiani originem habuerunt. Ex hac etiam Encratitarum Secta prodierunt Hæretici dicti *Apostolici*, qui, præter Tatiani errores, asserebant, non licere aliquid quocumque modo possidere, ideòque etiam *Apoctatici*, id est, Renunciatores, fuerunt appellati, vel *Saccophori*, quòd sacco induti incederent, ut sub illo specioso pietatis obtentu popularem auram fucatâ, & adscititiâ pœnitentia captarent.

D. Memini etiam, me audiisse, *Tertullianum*, virum omnigenâ litteraturâ præditum, & egregium Ecclesiæ defensorem, à fide Catholica defecisse, & in Hæresim impegisse, quæ, & qualis fuerit? rogo te, ut me edoceas.

M. Sic est: Tertullianus post prostratos Apellem, Praxeam, & Hermogenem, post profligatos Judæos, Gentiles, & Gnosticos; post Infidelium blasphemias multis voluminibus eversas; tandem insanis fanaticarum mulierum somniis delusus in Montani Hæresim prolapsus est. Porrò, *Montanus* ortus ex vico Phrygiæ *Ardaban* dicto in hos prorupit errores. Primò, inconditis vocibus Prophetam agendo, sibi, non Apostolis, eximium Spiritus Sancti donum arrogabat. Secundò, duabus abreptitiis fœminis, videlicèt *Prisca*, & *Maximilla* à maritis abductis insaniæ suæ afflavit spiritum, easque Prophetissas haberi voluit. Tertiò, nuptias solvebat, easque prohibebat, ut infames. Quartò, nunquam in persecutione fugiendum, sed loco sistendum docebat. Quintò, tres Quadragesimas observabat in anno. Sextò, Novatianis prælusit, utpote, qui ad omne penè delictum fores Ecclesiæ crudeliter obserabat, sicut ait S. Hieronymus Epist. 54. ubi etiam Montanistarum Hierarchiam recitat, in qua primum locum ii, quos appellabant *Patriarchas*, occuparent; secundum, *Cenones*; tertium, id est, penè ultimum, Episcopi tenerent. Fertur, Montanum, atque Maximillam malo genio afflatos, sibi tandem laqueo fre-

fregisse gulam. His Montani erroribus, & insulsis mulierum nugamentis adhæsit Tertullianus, qui antea omnes ingenii nervos in Christianismi defensionem intendens, immensas eruditionis & eloquentiæ opes plena manu effuderat. Montani discipuli vocati sunt *Cataphryges*, & *Pepuziani*, à locis videlicèt, in quibus vel emersit, vel magis viguit hæc Hæresis, quæ benè multi in Asia, Phrygia, Galatia, Cilicia, & Africa fuerunt infecti. In duas tamen classes divisi sunt, quorum alii *Proclum* Ducem sequebantur; alii *Æschinum*, ut ait auctor Appendicis ad lib. Tertulliani de præscript. Ejusdem Montani Sectæ soboles fuerunt *Quintilliani*, dicti etiam *Artotyritæ*, qui Eucharistico pani caseum admiscebant, & mulieres ad Episcopatum, & Presbyteratum evehebant. Ab eadem quoque Secta profecti sunt *Passalorynchitæ*, seu *Ascadrogitæ*, sic appellati, quia inter orandum nari digitum infigebant.

Jam senescente secundo Ecclesiæ sæculo, sedente *Victore* Romano Pontifice, *Blastus* damnatus est tanquam reus Schismatis Asianorum, & *Florinus* Romanus quondam Presbyter in Marcionitarum Hæresim lapsus est. *Blastus* siquidem, ut ait Eusebius lib. 5. Hist. Eccles. cap. 15. & 20. Asianorum celebrandi Paschatis ritum de decima quarta mensis primi, qua Judæi Pascha peragere solent, Romæ acriter propugnavit. *Florinus* verò, instar Marcionis, duo Numina, boni scilicet & mali, admisit. Quare S. Irenæus adversus Florinum Epistolam scripsit *de unitate Numinis*, & aliam ad Blastum *de Schismate* direxit Epistolam, sicut testatur mox laudatus Eusebius.

D. Recensuistine omnes Hæreses, quæ exortæ sunt in secundo Ecclesiæ sæculo?

M. Supersunt adhuc Hæreses *Theodoti Coriarii*, *Artemonis*, & *Hermogenis*, à quibus breviter me expediam, ne tibi fastidium ingeram. *Theodotus* Bizantinus; arte Coriarius, Christum esse merum, ac purum hominem impiè asserebat. Discipulos habuit *Asclepiadem*, *Hermophylum*, *Apollonium*, & *Theodotum Trapezitam*, qui ultimus Pseudo-Magistri sui errori addidit, *Melchisedecum* esse virtutem cœlestem meliorem Christo. Hinc prodierunt *Melchisedechiani* Hæretici. Discipuli Theodoti Coriarii appellabantur *Theodotiani*, quibus solemne erat Canonem Scripturarum mutilare, ubi JESU Christi Deitas enunciabatur. S. Epiphanius eos etiam nominat *Alogos*, id est, *sine verbo*, quia Evangelium S. Joannis, in quo describitur æterna Verbi Divini generatio, & Apocalypsin, ceu scripta essent ab Hæresiarcha Cerintho, repudiarent. In hoc Theodoti Coriarii errores luto hæsit quoque *Artemon*, Christo divinitatem perinde abjudicans. Postremò, *Hermogenes* eò desipuit, ut diceret materiam esse ingenitam, & Deo coæternam, sicut videre est apud Tertullianum in libro, quem contra hunc Hæreticum concinnavit. Habes nunc compendiosè descriptas omnes Hæreses, quæ secundo nominis Christiani sæculo bellum Ecclesiæ indixerunt.

D. Profectò jam intelligo, Ecclesiam Christi ab omnibus portarum inferi concussionibus esse securam; quippè quæ tot inter Hæreses, & domesticorum scissuras non succubuit, sed potius Dei virtute freta, & continuo Dei protegentis auxilio munita, victrix semper extitit, semper triumphans, tot ornata palmis, quot Hæreticorum armis fuit lacessita.

M. Alios, quos de Hæreticis Ecclesia retulit, triumphos enarrare pergam, si te audire non tædeat Historiam Hæresum, quæ in tertio sæculo in ruinam, atque exterminium Ecclesiæ conspirarunt.

D. Eò libentiùs audiam, quòd isti Hæreticorum conflictus in decus immortale Ecclesiæ cedant, indeque fidei meæ firmetur credibilitas, & meus erga Matrem Ecclesiam filialis amor magis, ac magis inardescat.

M. Ut rem totam paucis conficiam, exordium duco ab illo Schismate, quod in tertio Ecclesiæ sæculo ortum est in Africa, quodque progressu temporis in apertam degeneravit Hæresim. Illius Schismatis Auctor *Felicissimus* fuit in causa lapsorum, quos citra præmissam satisfactionem mox recipi, & contra antiquam, & receptam Ecclesiæ disciplinam præproperè veniâ donari debere pertendebat. Erant porrò duæ lapsorum classes. Prima erat illorum, qui, sæviente Imperatoris Decii persecutione, idolis cultum per sese exhibuerant. Altera classis erat eorum, qui *Libellatici* dicebantur, quique per se, vel per amicos fidem negaverant, & impunitatis libellos à Magistratibus obtinuerant. *Deciana* itaque defervescente, jamq; sopita persecutione, non nisi post gravem, ac diuturnam pœnitentiam, quæ tamen Confessorum, seu eorum, qui pro fide Christi strenuè decertaverant, precibus minuebatur, in Ecclesiam isti lapsi recipiebantur. Quam disciplinam cum abolere vellent *Felicissimus*, & *Novatus* Presbyter Carthaginensis veniam absque mora omnibus promiscuè lapsis indulgentes, à Sancto Cypriano Carthaginensi Episcopo fuerunt graviter objurgati, & tantùm non ab Ecclesia rescissi. Quò factum est, ut Novatus haud parum stomachatus, & imminentem capiti suo procellam præsagiens, Romam venerit, ubi Novatiano Romano Ecclesiæ Diacono junctus diuturnas inter Christianos turbas invexit. Novatianus quippe quietis impatiens, & impotenti ambitionis æstu abreptus nihil intentatum reliquit, ut Cornelii Summa Pontificis ordinationem tamquàm illegitimam abrogaret, seque in ejus locum sufficeret. Quare magnam plebis partem mille nocendi artibus à Cornelio separavit, & factione sua corroboratus, in Romanum Pontificem, seu potiùs Antipapam evectus est, novamque schismati Hæresim adjunxit, negando videlicèt, Ecclesiam jus & auctoritatem habere lapsis in persecutione, id est, *sacrificatis*, & *libellaticis* veniam indulgendi. Quam feralem deinde sententiam Novatianus ad cætera alia peccata post Baptismum commissa extendit, ita ut omnibus in aliquod peccatum post Baptismum prolapsis, & ad Ecclesiam lachrymis, gemitu, & dolore pulsantibus, divinæ pietatis, & paternæ lenitatis solatia, atque subsidia crudelitate post hominum memoriam maximâ denegaret. Sic istud Schisma à Felicissimo & Novato excitatum, quod à nimia facilitate veniæ lapsis concedendæ cœptum erat, tandem contra errantium vota desinit in extremum & è regione oppositum errorem: & qui antea nullum lapsum à venia arcebant, posteà nulli post lapsum veniam dandam cum Novatiano prædicarunt. Novatiani discipuli dicti sunt ab

ab illius Sectæ Auctore *Novatiano*, vel *Cathari*, seu *Mundi*, quod se solos labis putos existimarent, & Pharisæorum more, se à peccatoribus, quos veniâ omnino indignos judicabant, discernerent. *Novatiani* igitur nomen suum sortiti sunt non à Novato Carthaginensi Presbytero, sed à *Novatiano* Ecclesiæ Rom. Diacono. Quod sanè Græcis Scriptoribus non fuit satis compertum, hi siquidem Novatum cum Novatiano perperam confundunt, licet aliunde Historia Schismatis Novatiani accuratè narretur apud Euseb. lib. 6. Hist. Eccl. cap. 43. ubi inseritur Epistola Cornelii Papæ ad Fabium Antiochenum.

Aliud in tertio sæculo sub Stephano Summo Pontifice non minus periculosum fuit Schisma Rebaptizantium, qui Hæreticos ad gremium Ecclesiæ redeuntes denuò baptizandos esse magno animorum æstu contendebant, quibus Stephanus Papa se tanquam murum æneum opposuit. Sed de hoc Rebaptizantium Schismate, quod Ecclesiæ grave facessivit negotium, commodiùs in proximo Colloquio agemus, in quo sermo nobis erit de Conciliis, quæ in tribus primis Ecclesiæ sæculis ad profligandas Hæreses, & ad componenda schismata variis in locis fuerunt celebrata.

Præter illa duo Schismata, quæ Ecclesiam in tertio sæculo haud parum exagitarunt, nonnullæ etiam obortæ sunt Hæreses, quæ illius sinum viperino dente proscinderunt. Prima est *Noëtii* Ephesii, qui consepultam *Praxea* Hæresim recoxit, ac postliminio revocavit, tres Personas Sanctissimæ Trinitatis in unam confundens asserensque Patrem æternum esse passum pro nobis, unde illius Hæreseos fautores appellati sunt *Patripassiani*. Eandem Praxeæ, & Noëtii Hæresim suo nomine, ac patrocinio celebriorem fecit *Sabellius*, qui itidem docuit, ac vehementiùs propugnavit, in divinis Patrem, Filium, & Spiritum S. non esse tres distinctas Personas, sed unam duntaxat trinominem esse Personam, quæ, prout ingenita est, & creandi principium, dicitur *Pater*; prout incarnata *Filius*, & prout sanctificans creaturas, *Spiritus Sanctus* vocatur. Alteram nec minus execrabilem eodem sæculo Hæresim invexit *Paulus Samosatenus*, natione Syrus, Episcopus Antiochenus, qui ausus est asserere, Christum non semper fuisse, nec ante Mariam Virginem extitisse, ac subinde non Deum, sed purum putumque hominem esse. Hinc prodiit *Paulianistarum* Secta, quos relictâ Hæresi ad Ecclesiam revertentes iterum baptizari debere sanxit Concilium Nicænum primum, eò quòd Baptismi formam interpolarent. Præter duas illas Hæreses, quæ in tertio sæculo Ecclesiam infestarunt, S. Epiphanius in lib. de Hæresibus mentionem facit Sectæ *Valesiorum*, cujus auctor fuit Arabs quidam nomine *Valens*. Horumce Hæreticorum non alius refertur error, quàm quòd sese Eunuchos facerent. Meminit etiam idem S. Pater cujusdam *Angelicorum* Hæresis, Auctore ignoto. Quinam etiam fuerit palmaris illorum error, incertum omninò est. Nec minus obscura est origo alterius, quam refert Sanctus Epiphanius, Hæresis *Origenistarum*, qui ex infami Gnosticorum cloaca egressi nuptias damnabant, obscœnis voluptatibus se conspurcabant, & libris spuriis, & apocryphis, quos proprio marte procuderant, ad suos stabiliendos errores utebantur. Quapropter, ejusmodi Origenistæ confundi haud debent cum Discipulis famosi Origenis Adamantii. Postremò, *Nepos* Ægyptiacus Episcopus impii Cerinthi fabulam de millenario Christi in terris Regno, deliciis corporeis, & illicitis voluptatibus referto, quod post Resurrectionem justis promissum esset, instauravit in tertio Ecclesiæ sæculo, quem Dionysius Alexandrinus, egregiè confutavit, sicut referunt Eusebius, & Theodoretus. Sed hic nostro de Hæresibus, quæ tribus primis sæculis monstruosa capita erexerunt, colloquio finem imponamus, crastinaluce, bene fortunante Deo, acturi de Conciliis, quæ in tribus primis Ecclesiæ sæculis ad jugulandas, & profligandas illas Hæreses variis in locis coacta fuerunt.

D. Hoc argumentum mihi tam gratum erit, quàm quod maximè. Nam sicut in primo, quod de persecutionibus contra Ecclesiam hinc inde excitatis habuimus, colloquio, à te perlubenti animo didici, quo pacto Ecclesia in tribus primis sæculis licèt in membris suis cæsa, vel in exilium relegata, vel in carcere captiva, vel fame consumpta, vel flammis exusta, vel aliis id genus tortorum immanissimorum suppliciis ubique exagitata, victrix tamen semper extitit, & tot inter imminentes ruinas florentior evasit, atque vegetior; ita maximâ cum animi mei oblectatione in proximo Colloquio addiscam, quomodo Ecclesia in Conciliis congregata de prostratis Hæresibus illustria trophæa erexit.

COLLOQUIUM V.

De Conciliis, quæ in tribus primis Ecclesiæ sæculis fuerunt celebrata.

D. Ut pleniorem Conciliorum, quæ in tribus primis Ecclesiæ sæculis fuerunt celebrata, notitiam assequi possim, haud parùm juvabit paucis explicare verbis, quid, & quotuplicis generis sit Concilium? & unde Conciliorum origo profecta sit?

M. *Concilium* nihil aliud est, quam convocatio, seu Episcoporum cœtus ad dirimendas controversias, quæ circà fidem, & bonos mores exoriuntur, vel ad sarciendam disciplinam Ecclesiæ, cujus rigor, cùm temporum injuria quandoque remittatur, vi Canonum, qui conduntur in Conciliis, instaurari, atque resarciri debet. Quadruplicis autem generis est Concilium, videlicet Oecumenicum, seu Generale, Nationale, Provinciale, & Diœcesanum. Concilium Oecumenicum, est convocatio totius, quà latè patet, Orbis Christiani Episcoporum, quæ fit per Epistolam Encyclicam ad omnes Episcopos directam à Romano Pontifice, cui soli ex Jure, & ex officio incumbit indicere Concilia Generalia, eisque vel per se, vel per suos Legatos præesse. Concilium Nationale est illud, quod è Patriarcha, vel à Primate cogitur, cuique omnes Primatiæ, seu alicujus Nationis, vel Regni Episcopi intersunt. Concilium Provinciale illud est, quod unius Provinciæ finibus coërcetur, & convocatur ab Archiepiscopo omnes suæ Provinciæ suffraganeos invitante Præsule. Postremo, Concilium Diœcesanum vocatur illud, quod ab Episcopo unà cum suæ

suæ Diœceseos Parochis in rem peculiaris Ecclesiæ sibi à Deo creditæ celebratur. Porrò ejusmodi Concilia non pari gaudent in Ecclesia authoritate, sed Concilia duntaxat Generalia à Summo Pontifice legitimè convocata in fidei, morumque controversiis dirimendis indeficienti pollent auctoritate, ut in confesso est apud omnes Catholicos, qui constanter profitentur, sacra Concilia suam habere originem à Christo Domino, qui suam assistentiam sacris Ecclesiæ Conciliis promisit, dicens Matth. c. 18. ℣. 10. *Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Hinc Apostoli in Concilio Hierosolymitano congregati, in eo, quod pro cessatione *legalium* ediderunt, decreto, authoritatem sibi Spiritus S. adsciscunt his verbis: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis.* Actuum Apost. cap. 15.

D. Quando nam Concilia in Ecclesia celebrari cœperunt?

M. In primo Ecclesiæ sæculo Concilia in Ecclesia celebrari cœpisse, liquidò colligitur ex lib. Actuum Apostolorum, in quo legimus, tria ab ipsis Apostolis habita fuisse Concilia, in quorum primo discipuli, qui convenère numero circiter centum viginti, suffecerunt Matthiam in locum præsidii Judæ, qui impii sui & sacrilegi facti, sed serò, pœnitens, relatis argenteis triginta, contumeliosèque explosus à suis emptoribus, in desperationem actus ad restum confugerat, & suspensus ex arbore viscera sua vorandа corvis turpiter egesserat. Sic enim ait sacer Historicus; *Et statuerunt duos, Joseph, qui vocatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Matthiam, & orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus, unum, accipere locum Ministerii hujus, & Apostolatus, de quo prævaricatus est Judas, ut abiret in locum suum; & dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis,* Actuum Apost. cap. 1. Alterum Apostolorum Concilium refertur cap. 6. laudati libri, ubi dicitur, coacto per Apostolos discipulorum grege, communibus suffragiis electos primùm fuisse septem Diaconos, propter murmur Græcorum, id est, Gentium, qui Christianæ Religioni nomen dederant, adversùs Hebræos Christianâ itidem Religione initiatos, eò quòd in ministerio quotidiano despicerentur viduæ eorum, seu Græcorum. Viduæ quippe Hæbræorum, quæ mensarum ministerio vacabant, non solum locupletiora ministeria sibi arrogabant, aliis vilioribus ministeriis ad viduas Græcorum relatis, sed etiam in eiborum, & victum distributione Hebræis magis favebant, pluraque illis suppeditabant quàm Græcis. Quò factum est, ut murmur excitatum sit Græcos inter, & Hebræos, ad quod sedandum Apostoli Hierosolymis in Concilio congregati septem selegerunt Diaconos plenos sapientiâ, & Spiritu Sancto, qui sacra ordinatione muniti, mensæ non solùm prophanæ, sicut antehac factitabant viduæ, inservirent, sed etiam sacræ mensæ essent ministri, omnibusque, absque ullo partium studio, cùm alimenta, tum vestimenta æqualiter distribuerent. Tertium denique Apostolorum Concilium fusè describitur cap. 15. lib. Actuum Apost. in quo decreverunt Apostoli immunes esse fideles à jugo Circumcisionis & Mosaicæ legis observantiarum, illisque tantùm id oneris imposuerunt, ut abstinerent ab immolatis simulachrorum, à sanguine, à suffocatis animalibus, & à fornicatione. Alia, præter hæc tria, quorum apertam mentionem facit Scriptura sacra, referuntur Concilia ab Apostolis habita, quæ hic consultò, ac jure meritò prætermitto, quoniam de his omninò silet Scriptura sacra, quæ utique non omisisset, si revera fuissent ab Apostolis celebrata. Quare hic observasse sufficiat, Ecclesiam ab ipsis Apostolis formam convocandi Concilia accepisse, quam ipsorum post discessum retinuit, cogendo interdum Concilia, dum absque gravis Ecclesiæ urgebat necessitas, sive ad gliscentes proscribendas Hæreses, sive ad morum, atque disciplinæ Ecclesiasticæ sanctiores regulas præscribendas.

D. Fueruntne in tribus primis Ecclesiæ sæculis frequenter celebrata Concilia?

M. Non tam frequenter in tribus primis Ecclesiæ sæculis, quàm succedentibus aliis temporibus, habita fuerunt Concilia, tum quia ob sævientes persecutiones, & immania Ethnicorum Imperatorum edicta, integrum, ac tutum non erat Episcopis prodire, conventusque habere; tum etiam, cùm id ætatis doctrinæ, Traditionisque Apostolorum recens adhuc esset, omniumque fidelium animis altius impressa memoria, promptum unicuique, ac proclive erat verum à falso discernere. Quocircà veritas in istis aureis Ecclesiæ sæculis per sese satis tuta, ac singulis pervia Conciliorum definitionibus ad configendos errores minimè egebat. Hinc est, quòd apud nullum probatæ fidei Scriptorem Ecclesiasticum legitur, fuisse olim habita Concilia, saltem Generalia, ad damnandas illas Hæreses, quas in superiori Colloquio sigillatim recensui. At enim tunc Christiani, divino quodam affulgente lumine, detectos Hæreticorum errores è vestigio execrari consueverant, & avitæ fidei, quam ab Apostolis hauserant, retinendæ tenacissimi nihil commercii, aut societatis cum istis fidei corruptoribus habere volebant, sed eos tanquam male feriatos homines tanquam excommunicationis fulmine perculsos, & à vera Ecclesia extorres diris devovebant, excitati præsertim curâ, ac vigilantiâ Episcoporum, qui gregem sibi creditum verâ fide imbuere satagebant, & sparsos ab Hæreticis errores, quà Scripturæ sacræ, quà illibatæ Traditionis authoritate strenuè retundebant.

D. Quonam igitur tempore post discessum Apostolorum Concilia primùm fuere celebrata in Ecclesia? & quænam illa sunt?

M. Historia Ecclesiastica primo loco post Apostolorum discessum ea reponit Concilia, quæ secundo exeunte Ecclesiæ sæculo occasione controversiæ circa diei Paschalis observationem habita sunt. Ecclesia siquidem Romana, quæ mater est omnium Ecclesiarum, antiquam secuta consuetudinem, Pascha inviolabili ritu in venerationem Dominicæ Resurrectionis peragebat Dominicâ die, quæ post æquinoctium vernum proximè sequitur diem XIV. lunæ mensis Martii. Ex adverso, Ecclesiæ Asianæ Pascha more Judæorum celebrabant die XIV. lunæ mensis Martii, in quamcumque hebdomadæ diem incideret. Hæc porrò controversia de die Paschalis celebrationis, cùm primùm cœpit, nullas animorum simul-

simultates, nisi leves, in quibus animarum salutis cardo non vertebatur, produxit. Nam S. Polycarpus Smyrnæ Antistes, qui Asiaticum ritum consectabatur, Romam cum venisset, nec in sententiam Aniceti Papæ, qui Romanum, & universalem circà diem celebrationis Paschæ ritum sequebatur, descendere voluisset, ambo tamen, sicut viros bonos decet, salvâ, & incolumi amicitiâ, seque pacis osculis mutuò amplexi discesserunt, rati diversum illum ritum, qui solam Ecclesiæ spectabat disciplinam, nullâ Ecclesiarum scissione, ac nullo animarum damno inde subnascente, tutò posse hinc inde observari. Ast sub Victore Papa, senescente jam secundo Ecclesiæ sæculo, hæc lis vehementiùs exarsit. Tunc enim *Polycrates* Episcopus Ephesinus cum sibi consentientibus Episcopis Concilium convocavit, & epistolam Synodicam, cujus fragmentum refert Eusebius lib. 5. Hist. Eccles. cap. 24. ad Victorem Papam misit, in qua protestator, sibi, & aliis Orientis Episcopis nefas esse, aliâ die, quam decimâ quartâ lunæ Martii Pascha celebrare, ritumque illum Asianarum Ecclesiarum vindicat tanquam omninò conformem ei, quam prædictæ Ecclesiæ à Sancto Joanne Evangelista acceperant traditioni. Id ægrè tulit Victor Papa, & Concilium Romæ coegit, in quo conspirantibus omnium votis sancitum est, Asiaticos, qui alio, quàm Dominicæ Resurrectionis die, Pascha deinceps celebrarent, & Ecclesiæ Romanæ disciplinam sequi detrectarent, à fidelium communione esse rejectos. Epistolam Synodicam hujus Concilii *Victor* ad Episcopos Asianos misit, & sicut scribit Eusebius lib. 5. Hist. Ecclesiast. cap. 24. universos, qui illic erant, fratres proscripsit, & ab unitate prorsus alienos pronunciavit. Nonnulla alia Concilia in isto dirimendo circà Paschatis celebrationem disciplinæ Ecclesiasticæ negotio habita fuisse refert ibidem Eusebius, *Palæstinum*, cui Theophilus Episcopus Cæsareæ, & Narcissus Hierosolymorum præfuerunt; *Ponticum*, *Corinthiacum*, *Lugdunense*, aliaque Gallicana, quæ cum Romanæ Ecclesiæ disciplinæ observatione apprimè conveniebant. Sanct. Irenæus Lugdunensis Episcopus nomine Ecclesiarum Galliæ ad Victorem Papam direxit Epistolam, in qua eum adhortatur, ut Ecclesias Asianas propter observationem illius de Paschatis celebratione ritus, quem à majoribus suis acceptum retinebant, à sua communione non separaret, maximè cùm in Ecclesia pro locorum varietate & usu, diversi permittebantur ritus tam circa jejunii observationem, quàm circa alia quædam disciplinæ Ecclesiasticæ capita. Verosimile est, Victorem Papam ad hanc S. Irenæi suggestionem placatum pacem Ecclesiis Asianis reddidisse; quia, ut observat *Petrus de Marca* lib. 3. cap. 3. *de Concordia Sacerdotii, & Imperii*, constat ex Eusebio, & ex Socrate de excommunicatione à Victore Papa Ecclesiis Asianis inflictâ, & de Epistola S. Irenæi; constat etiam ex Sozomeno de communione Victoris Papæ, & Polycratis Ephesiorum Episcopi nunquàm interruptâ, quod certè contingere haud potuit, nisi suspenso à Victore Summo Pontifice excommunicationis effectu post monita S. Irenæi. Non desunt tamen viri eruditi, qui asserunt, Victorem litteris quidem communicatoriis perstrinxisse Asianos veteris consuetudinis de celebrando Paschate die XIV. lunæ mensis Martii retinentissimos; volunt tamen, eum duntaxat hæsisse intra minas, nec ipsos revera à communione præcidisse, pacem procurante S. Irenæo. Verùm attentè legenti Eusebium loco mox à me citato, luculenter patebit, Victorem non solum minatum fuisse Asianis excommunicationem, sed reipsa in illos excommunicationis tulisse sententiam. Consule, si plura hac de re scire aveas, doctissimum Schelstrat. par. 2. Antiq. illust. dissert. 1. cap. 3. ubi hanc Polycratis cum Victore Papa pro observatione Paschatis contentionem egregiè dilucidat, & in optimo lumine collocat. Nobis verò hæc de Conciliis in secundo Ecclesiæ sæculo celebratis pauca prælibasse sufficiat.

D. Quænam in tertio Ecclesiæ sæculo fuerunt celebrata Concilia?

M. Occasione gravissimæ istius concertationis de validitate collati ab Hæreticis Baptismi, quæ tertio sæculo agitata est, diuque Ecclesiam fermè universam distinuit, multa diversis locis habita sunt Concilia. Hæc autem disceptatio ante S. Stephani Pontificatum mota primùm fuit ab Episcopis Africanis sub Agrippino Carthaginensi Episcopo, totiusque Africæ Primate, qui coacto Africæ, Numidiæque Episcoporum Concilio, Canonem edidit de iterando Hæreticorum Baptismo, sicut testatur Sanct. Cyprianus epist. 71. ad Quintum, & 73. ad Jubajanum. Iisdem ferè temporibus, hoc est, ante S. Stephani Pontificatum, duo in Oriente, videlicèt *Iconii* in Phrygia, & *Synnadis* in Asia celebrata sunt Concilia, in quibus Hæreticos ad Ecclesiam revertentes, iterum baptizandos esse sancitum est. At sub *Stephano* universam administrante Ecclesiam cùm hæc disputatio, haud parum exacerbatis hinc inde partium animis, graviores turbas excitaret, necesse habuit Ecclesia complures celebrare Synodos, ne pax diutiùs turbaretur. Quare circa annum Christi CCLV. Episcopi Numidiæ, quid in hacce controversia facto opus esset, quidve in ea statuerent, incerti, consuluerunt S. Cyprianum, & Africanæ Ecclesiæ Episcopos per litteras, eosque obnixè rogarunt, ut suam hac de re sententiam aperire haud gravarentur. Promptos sese exhibuerunt Cyprianus, aliique Episcopi Africani, qui in Concilio congregati censuerunt: *Neminem foris baptizari extra Ecclesiam posse, ideòque de errore, & pravitate venientibus per omnia divina gratia Sacramenta unitatem, & fidei veritatem dari debere.* Hujus primæ Synodi Carthaginensis magna pars fuit S. Cyprianus, qui doctrinam de rebaptizandis Hæreticis non solùm didicerat à suo prædecessore Agrippino, sed illam insuper hauserat à Tertulliano, qui ante suam ab Ecclesia defectionem librum Græco sermone procuderat, quo probandum suscipiebat, ratum non esse Baptismum à quoquam Hæretico collatum. Is quidem Tertulliani liber omninò intercidit, illius tamen meminit Tertullianus in lib. de Baptismo cap. 10. ubi eamdem doctrinam proponit, ac defendit. Peractâ itaque illa Carthaginensi Synodo, Cyprianus scripsit ad Stephanum Summum Pontificem epistolam Synodicam, quâ illum de hac definitione factâ à Patribus Africanis certiorem faciebat. Quam ubi accepisset Stephanus, confestim repro-

reprobavit sanctionem Africani Concilii, districtèque vetuit, ne quis auderet à contraria Traditione Apostolica descìscere. Huic Stephani rescripto morem non gessit Cyprianus, sed epistolam, quæ ordine est LXXIV. scripsit ad Pompejum querimoniarum refertam, in qua moderationis limites transiliens insimulat Stephanum. Misit etiam rescriptum Stephani ad Firmilianum, & ad alios Cappadociæ Episcopos, qui Africanorum sententiæ de rebaptizandis Hæreticis adstipulabantur. Firmilianus in omnibus Cypriano consentiens ad ipsum dedit epistolam, quæ est inter Cyprianicas LXXV. in qua ait, repudiandum esse Baptisma, quod sit extrà Ecclesiam constitutum, hancque esse suæ Ecclesiæ consuetudinem, quæ à Christo, & ab Apostolis manavit, multis confirmat. Hoc epistolari Firmiliani responso animatus Cyprianus, alteram sine mora convocat Africanorum Episcoporum Synodum, quæ est Carthaginensis secunda, cui interfuere octoginta septem Episcopi ex Provinciis Africæ, Numidiæ & Mauritaniæ, qui omnes præcedens Synodi primæ Carthaginensis Decretum firmarunt.

D. Necdum satis perspectum habeo statum istius controversiæ, quæ S. Stephanum Papam inter & S. Cyprianum Carthaginensem Episcopum fuit agitata. Quamobrem à te scire percupio, an ista controversia spectaret validitatem, aut invaliditatem Baptismi indiscriminatim ab omnibus Hæreticis collati, vel an potiùs spectaret dumtaxat validitatem, aut invaliditatem Baptismi quorumdam Hæreticorum, qui consuetam Baptismi formam interpolabant?

M. Contendebat S. Cyprianus, unà cum Episcopis Africanis, Baptisma à quocunque Hæretico, vel Schismatico extra Ecclesiam collatum prorsùs nullum, & invalidum esse, ac subindè omnes omninò Hæreticos, vel Schismaticos, qui ad Ecclesiam, relicto errore, redibant, iterato Baptismo lustrari, & expiari debere. Quem errorem S. Stephanus in epistola ad S. Cyprianum, quæ non amplius extat, reprobans, sic suam protulit sententiam: *Si quis ergò à quacunque Hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur ad pœnitentiam, &c.* Occasione illius Decreti à S. Stephano editi existimant nonnulli, Stephanum, damnando morem Cypriani, & Africanorum Antistitum, nec non Firmiliani, & Orientalium de rebaptizandis Hæreticis, in extremum impegisse errorem, ac suo statuisse Decreto, quorumcumque Hæreticorum Baptisma, etiamsi consueta, & solemni Ecclesiæ formâ & ritu non esset collatum, ratum esse, ac legitimum, proindèque non iterandum. Verùm ejusmodi homines hanc erroris notam S. Stephano perperàm inurunt. Primò, quia sanctus ille Pontifex per hæc verba: *à quacunque Hæresi*, solas illas comprehendit Hæreses, quæ Baptismi formam servaverant, seu quæ verbis Evangelicis Baptisma conferebant, ut innuit ipsemet Cyprianus in epistola ad Pompejum, in qua testatur, Stephanum Baptismum Hæreticorum ratum habuisse, ob vim & efficaciam verborum Evangelicorum, quibus confertur. Secundò, S. Augustinus lib. 5. contrà Donatistas cap. 23. ait, *Consuetudinem illam, quæ opponebatur Cypriano, ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse.* Vincentius Lirinensis cap. 9. lib. Commòn. agens de errore ab Agrippino de rebaptizandis Hæreticis invecto, ait, Stephanum Papam huic errori resistendo antiquitatem retinuisse, & novitatem explosisse. Quod profectò nulla ratione dici posset, si Stephanus in hunc errorem antiquæ Traditioni prorsùs oppositum lapsus fuisset. Postremo, ut aliis mo●entis, quæ hanc in rem adduci possent, supersedeam; si Stephanus in hoc errore versatus fuisset, sequeretur, universam tùm temporis Ecclesiam in errore turpiter jacuisse, eamque omni ex parte defecisse, constat siquidem omnes id ætatis Episcopos, vel in Stephani, vel in Cypriani abiisse sententiam, adeòque singulos ad unum Episcopos hinc indè errasse, cùm utraque hypothesis, id est, tàm Stephani, quàm Cypriani, fuisset erronea, quod certè nullus Catholicus asserere audeat, cùm, juxtà Christi Domini promissa, universalis Ecclesia speciali adjuta, & illustrata Spiritus Sancti assistentiâ deficere haud possit. Plura super hac re legi possunt apud doctissimum Schelstratium part. 2. antiq. Eccles. illust. dissert. 1. art. 2. ubi lato calamo ostendit, totam disceptationem Stephanum inter & Cyprianum fuisse duntaxat de Baptismo Hæreticorum, supposito, quod in consueta forma, seu in nomine totius Trinitatis Baptismum conferrent.

D. In tanto disputationis æstu fueruntne Patres Orientales, & Africani, unà cùm S. Cypriano pacis, atque unitatis Ecclesiasticæ conservandæ solliciti, aut potius fueruntne reipsa tanquàm contumaces à communione, cœtuque Fidelium separati?

M. S. Stephanum cum Afris, & Orientalibus non rupisse pacem, sed tantum minatum esse se pacem cum iisdem rupturum, si adversùs receptam totius Ecclesiæ consuetudinem Hæreticos rebaptizarent, disertè testatur Dionysius, Alexandrinos ad Xystum Romanum Pontificem Stephani successorem, apud Eusebium lib. 7. cap. 5. *sese ob eam causam ab illorum communione discessurum, quod Hæreticos rebaptizarent.* Undè S. Augustinus lib. 54. de Baptismo cap. 25. & aliis in locis ait, S. Stephanum & Cyprianum, aliosque Orientales & Afros Episcopos fraternam dilectionem, & pacem in his concertationibus jugiter servasse; *Vicit*, inquit Aquilinus ille Doctor, *pax Christi in cordibus eorum, ut nullum inter eos Schismatis malum oriretur.* Verum quidem est, Firmilianum Cæsareæ in Cappadocia Episcopum, in ea, quam ad S. Cyprianum scripsit epistola, quæ est inter Cyprianicas LXI. graviter expostulare, quasi à Stephano Papa fuisset à communione Ecclesiæ rejectus. Sed hac in re Firmilianus haud parum irâ commotus, Stephani comminationis, perindè ac si reipsa executioni mandata fuisset, Oratorum more, severitatem plus æquo exaggeravit. Constat siquidem Firmilianum à S. Stephano nunquàm fuisse excommunicatum; tùm quia Ecclesia Græca in suo Menologio die 28. Octobris memoriam Firmiliani celebrat. Non est autem credibile Ecclesiam Græcam voluisse hominem à Sede Apostolica excommunicatum Sanctorum inserere fastis; tùm quia etiam Firmilianus adfuit celebri Concilio contrà Paulum Samosatenum Antiochiæ celebrato, eumque Pa-

tres secundi Concilii Antiocheni adversùs eumdem Paulum indicti in sua epistola Synodica ad Dionysium Romanum Pontificem, & ad omnes Catholici Orbis Episcopos datâ vocant *Beatæ recordationis virum*, quo honoris titulo Patres illius Concilii omni proculdubiò Firmilianum non compellassent, si revera fuisset à Stephano Papa excommunicatus. Denique, nec Firmilianum, nec Cyprianum, nec Episcopos Afros, & Orientales à Stephano Papa fuisse communione privatos, apertè innuit S. Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferianos ita de S. Cypriano loquens: *Sciens illum hæc non cum Anathemate eorum, qui se sequi noluerunt, edidisse; siquidem in Communione eorum permansit, qui sententiæ suæ contraierant.* Quapropter, etsi negari non possit, Legatos Africani Concilii à Stephano Papa principiò duriùs habitos fuisse, eisque tectum & hospitium, sicut ad S. Cyprianum scribit Firmilianus, fuisse denegatum, illos tamen posteà admisit Stephanus, & ad literas S. Cypriani rescripsit, uti colligitur ex epistola S. Cypriani ad Pompejum, quod quidem Stephani rescriptum licèt non arriserit Cypriano, sed illi paulò acerbiùs visum sit, pacem tamen cum Stephano semper retinuit Cyprianus, quippè qui etiam post acceptum illud Stephani rescriptum vocat illum fratrem in epistola ad Pompejum sub initium.

D. Fuitne hæc de rebaptizandis Hæreticis controversia tempore Stephani Papæ sopita, atque composita?

M. Nonnulli cum Eminentissimo Cardinali Baronio existimant, hanc controversiam de iterando hæreticorum Baptismate fuisse tempore S. Stephani Papæ omninò compositam, ac proindè Sanctum Cyprianum, Firmilianum, aliosque cùm Orientales, tùm Afros Episcopos ab errore resipuisse, & tandem aliquandò palinodiam decantasse. Verùm, ut cordatè fatear, nullum prætensæ istius palinodiæ extat sive in Cypriani scriptis, sive in aliis antiquitatis Ecclesiasticæ monumentis, vel minimum vestigium. S. Augustinus in epist. 48. ad Vincentium Donatistam & lib. 2. de Baptismo cap. 4. conceptis verbis asserit, non inveniri Sanctum Cyprianum suam de rebaptizandis Hæreticis aliquandò correxisse sententiam. Præterea, si huic controversiæ de rebaptizandis Hæreticis finem reverà imposuisset S. Stephanus, quorsùm, amabo, post illius litis decisionem, post tàm solemnem Cypriani, Firmiliani, aliorumque Episcoporum Orientalium, & Afrorum recantatam palinodiam, publicamque resipiscentiam, plures ex Sanctissimis Episcopis, & Primariis Sanctæ Ecclesiæ Doctoribus ausi deindè fuissent constanter asserere, Hæreticos ad Ecclesiam revertentes denuò esse baptizandos, si ab Hæreticis fuissent antehac baptizati? Certum enim est, S. Basilium Magnum, qui eamdem Cæsareæ Cappadocum rexit Ecclesiam, quam jampridem rexerat Firmilianus, in sua prima epistola ad Amphilochium apertè docere, eos, qui à pravitate Hæretica abscedunt, pristinumque errorem abdicant, novo Baptismate esse initiandos, dum ad Ecclesiam revertuntur. Vigebat igitur adhuc Basilii Magni temporibus in Cappadocia, aliisque finitimis Regionibus mos reiterandi Hæreticorum Baptisma. Dionysius etiam Alexandrinus, qui Cypriani & Firmiliani sententiæ, teste S. Hieronymo adhæsit iis, qui Baptismum ab Hæreticis collatum irritum esse censebant, se suffragari innuit in epistola, quam scripsit ad Xistum Romanum Pontificem: *At vide*, inquit, *quaso, gravitatem negotii. Reverà enim in maximis, et audio, Episcoporum Conciliis decretum est, ut qui ab Hæreticis ad Catholicam Ecclesiam accedent, primùm Catechumeni fierent, ac deindè veteris, & impuri fermenti sordibus per Baptismum purgarentur.* Clarius sese explicat idem Dionysius in Epistola, quam scripsit ad *Philemonem* Ecclesiæ Romanæ Presbyterum, apud Eusebium loco mox à me laudato. Undè, cùm post S. Cypriani mortem Dionysius hasce duas scripserit epistolas, in quibus sententiæ de rebaptizandis Hæreticis patrocinari se non obscurè testatur, apparet hunc morem Hæreticos rebaptizandi necdum in Ecclesia Orientali fuisse antiquatum, alioqui huic mori jam in Ecclesia abrogato ipse non fuisset obsecutus. Extat quidem apud Eusebium lib. 7. Hist. Eccles. cap. 4. & 5. epistola ejusdem Dionysii ad Stephanum Papam, quem de sancita inter Ecclesias Orientales pace his verbis certiorem facit: *Scias autem, frater, cunctas per Orientem, & ulteriùs positas Ecclesias, quæ priùs erant discissæ, nunc autem ad unitatem reversas esse, & omnes Ecclesiarum ubicumque Antistites unum, idemque sentire, & ob redditam insperato pacem incredibili gaudio exultare.* Ex quibus Dionysii verbis colligit Eminentissimus Annalium Parens, omnes Orientales, mutatâ sententiâ, Stephani Papæ Decretum tandem amplexos esse, & in ejus sententiam descendisse, postquàm videlicèt Stephanus tàm Firmilianum Cappadocem, quàm Helenum Tarsensem cum finitimis Episcopis excommunicationis sententiâ innodaturum se minatus fuisset. Verùm hanc sublestam Baronii conjecturam non admittunt periti hujus temporis Critici, quia pax illa, seu Orientalium Ecclesiarum concordia, de qua Dionysius in illa epistola ad Stephanum loquitur, sancita non fuit ob repudiatum morem de rebaptizandis Hæreticis, ut falsò sibi persuasit Baronius, sed occasione Schismatis Novatianorum, quod sub Stephano Papa in Ecclesia Orientali omninò extinctum est. Dionysius itaque hac in epistola gratulatur Stephano, quod Orientales Episcopi, qui antea inter se dissidebant, dum alii Novatiani partibus, errorique faverent, alii è contra Novatianos diris devoverent, in mutuam tandem redierint concordiam, & Novatiani Hæresim damnantes statuerint lapsos in Ecclesia esse recipiendos. Idque confirmari potest locupletissimo Eusebii testimonio lib. 7. Hist. Eccles. cap. 4. ubi hæc habet: *Ad hunc igitur*, id est Stephanum Papam, *multa de hoc argumento Dionysius per litteras scripsit, in quibus id tandem illi indicat, omnes ubique Ecclesias, mollito jam persecutionis furore, Novati turbulentam novitatem detestantes inter se pacem iniisse.* Ex quibus liquet, Dionysium hac in epistola ad Stephanum Papam indicare duntaxat voluisse concordiam Ecclesiarum Orientis, quæ Novatiani Hæresim proscripserunt, & lapsos veniâ donari debere communi suffragio decreverunt.

D. Vix in animum meum inducere possum Cyprianum, & Firmilianum, quos doctrinâ, & eximiâ vitæ sanctimoniâ præditos fuisse certissimè

tissimè constat, errorem suum nunquàm deposuisse, & Stephani Papæ decreto obsirmatis animis parère detrectasse. Hæc quippe macula est, quæ utriusque sanctitati haud parum officere videtur.

M. Quamvis nulla suppetant antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta, queis certò evinci possit Cyprianum & Firmilianum hanc sententiam de rebaptizandis Hæreticis aliquando deposuisse, mihi tamen probabilius videtur, eos saltem ab hac sententiâ ante mortem discessisse, & omnem inde contractam maculam pœnitentiâ expunxisse. Præterquàm quod excusari etiam possunt Cyprianus, Firmilianus, aliique Orientales, & Africani Episcopi, qui morem rebaptizandi Hæreticos post Stephani Papæ decretum sectati sunt: qui existimarunt morem istum ad fidem minimè pertinere, sed ad œconomiam dumtaxat, & disciplinam Ecclesiasticam, in qua, ut ipsemet loquitur S. Cyprianus, salvo pacis, & concordiæ vinculo integrum erat Episcopis quædam propria, quæ apud se semel sunt usurpata, retinere. Hinc S. Augustinus excusat S. Cyprianum, non solùm quia nunquàm recessit à Communione S. Stephani Papæ, sed etiam quia ipsius ætate necdum celebratum fuerat Concilium plenarium ad eliquandam istam de rebaptizandis Hæreticis controversiam. Porrò hæc excusatio locum in S. Cypriano habere non posset, si ipse putasset, hanc de rebaptizandis Hæreticis controversiam ad fidem spectasse; cùm nullo pacto excusari possint illi, qui aliquem errorem contrà fidem à Sede Apostolica confixum pervicaci animo propugnaverint, etiam ante Concilii Oecumenici celebrationem, uti videre est in causâ Pelagianorum, quibus spem Concilii Generalis ademit S. Augustinus. Hoc pacto excusari possunt Africani, & Orientales Episcopi, sed præsertim S. Cyprianus, cujus doctrina (si tamen hanc de rebaptizatione Hæreticorum exceperis sententiam, quam, ut mox dixi, non ad fidem, sed ad Ecclesiæ tantùm disciplinam pertinere autumavit) jure ac merito appellari potest fidei propugnaculum, traditionum Promptuarium, disciplinæ Ecclesiasticæ Palladium, Moralis Evangelicæ firmamentum, & invictum Christianæ doctrinæ munimentum, pro cujus defensione Sanctus ille Doctor exilia, tormenta, & carceres pati, ipsamque mortem constanter oppetere non dubitavit.

D. Dicebas, si benè memini; in præcedenti colloquio, S. Cyprianum disciplinæ Ecclesiasticæ vindicem acerrimum noluisse ad reconciliationem illos admittere, qui grassante persecutione Imperatoris Decii lapsi erant, nisi prius laboriosam, atque diuturnam peregissent pœnitentiam. Nunc gestit animus scire, an fuerint aliqua celebrata Concilia tùm ad sanciendam illam erga lapsos disciplinam, tùm ad profligandum errorem Novatiani, qui omnem spem veniæ lapsis adimebat, eisque ad reconciliationem aditum præcludebat.

M. Ad stabiliendam erga lapsos peragendæ pœnitentiæ disciplinam, & ad proscribendum Novatiani errorem, nonnulla in tertio Ecclesiæ sæculo tàm à S. Cypriano, quàm à S. Cornelio Papa fuere celebrata Concilia, quæ hìc ordine recensebo, ut continuam rei gestæ seriem comperiam faciliùs habere possis. In primis, postquàm S. Cyprianus *Felicissimum*, *Novatum*, & alios quinque Ecclesiæ Cathaginensis Presbyteros fraternè corripuisset, eò quod nimiâ erga lapsos facilitate antiquam Ecclesiæ corrumperent disciplinam, omnesque lapsos citra congruam satisfactionem mox recipiendos esse contenderent, Concilium anno Christi CCLI. coëgit, in quo de causâ lapsorum synodicè conclusum est primò, non esse in totum spem communicationis, & pacis denegandam lapsis contra Novatiani errorem. Secundò, ne antiquæ erga lapsos Ecclesiæ disciplinæ rigor solveretur, ad reconciliationem temerè & sine præmissâ satisfactione lapsos prosilire haud debere, contra *Felicissimi* factionem. Sed quia diversæ erant lapsorum classes, ne iisdem pœnis omnes subjicerentur, sapientèr ab illius Synodi Patribus cautum est, ut communione donarentur illi lapsi, qui dicebantur *Libellatici*, id est, qui palàm fidem non negaverant, sed solùm munus, aut pecuniam dederant, ut eo pretio impunitatis libellos à Magistratibus obtinerent, & hoc pacto cùm vitæ, tùm Idololatriæ exterioris periculum redimerent, seque à satellitum audacia, ac furore tuerentur, nominis Christiani professionem confusione quadam abnegantes; hi verò lapsi, qui palàm idolis sacrificaverunt, pœnitentiæ addicerentur, nec ad reconciliationem admitti possent, nisi ingruente mortis periculo, & eâ etiam lege, ut iis omninò denegaretur communio, qui antè lethalem morbum nulla ediderant pœnitentiæ signa, aut saltem pœnitentiam, dum sani essent, non inchoaverant, vel postulaverant. Clericos autem, qui publicè Idola coluerant, perpetuò in pœnam tanti delicti à Clero arcendos statutum est. Hæc cùm definiissent Patres Concilii Carthaginensis, miserunt epistolam Synodicam ad Cornelium Summum Pontificem, qui Romæ habuit Concilium, in quo Synodi Carthaginensis decreta de lapsis suscipiendis confirmata sunt, & *Novatianus*, qui *Clinicus*, hoc est, in lecto baptizatus, & à dæmone ab exorcistis liberatus, à tribus rudibus Episcopis Italis in Romanum Pontificem fuerat evectus, Anathemate cum suis sectariis perculsus est. Interfuerunt huic Romanæ Synodo LX. Episcopi, & multò plures Presbyteri, ac Diaconi. Hâc terminatâ Synodo, Cornelius ad Fabium Antiochenum Episcopum, qui Novatiani partibus nimis favebat, scripsit litteras de Novatiani facinoribus, quas ubi primùm accepisset Fabius, Concilium Antiochenum indixit, ad quod *Helenus* cum suis è Cilicia, & *Firmilianus* è Cappadocia, & *Theoctistus* è Palæstina Sedi Antiochenæ subditi Dionysium Alexandrinum invitarunt, quod sentirent, Antiochiæ nonnullos ad Novatiani Schisma confirmandum paratos esse. Sed priusquàm istud celebraretur Concilium, vitâ functus est *Fabius*, & ejus loco electus est *Demetrianus*, qui Synodum Antiochenam coëgit, cujus meminit libellus Synodicus post Baronii mortem in lucem editus, sicut testatur doctissimus Pagius in sua Critica ad annum Christi 252.

D. Ejusmodi disciplina, quâ reconciliatio, seu absolutio sacramentalis ad mortem usque lapsis procrastinabatur, aut saltèm ipsis non concedebatur, nisi post emensum integrum pœnitentiæ

tentiæ stadium, fuitne eo rigore ab illis omnibus, qui erant lapsi, observata, ut ab ea neminem Ecclesia exemerit?

M. Quamvis lapsis, seu graviorum peccatorum reis reconciliatio, seu absolutio sacramentalis usque ad mortem quandoque differretur, vel saltèm post peractam dumtaxàt pœnitentiam, & impletam satisfactionem ordinaria lege antiquitùs concederetur, hujus tamen pœnitentialis disciplinæ severitatem erga aliquos quibusdam in casibus relaxabat Ecclesia. In primis, cùm urgeret mortis periculum, aut in discrimine versaretur pœnitentis salus, vel persecutio immineret, absolutio sacramentalis concedebatur lapsis antè impletam satisfactionem, juxta decretum latum in Concilio secundo Carthaginensi habito à S. Cypriano anno Christi 252. in quo relaxatio quædam facta est decreti in primo Concilio Carthaginensi circa lapsos constituti, & ob Ecclesiæ persecutionem, quam crebris, & assiduis argumentis admoniti illius Concilii Patres jamjàm imminere videbant: lapsos, verè alioqui pœnitentes ad pacem, & reconciliationem sine ulla cunctatione admiserunt, ut protectione Corporis, & Sanguinis Christi roborati Christiani ad prælium, quod tùm impendebat, efficacius armari, & animari possent, ut videre est in epistola Synodica illius Concilii Carthaginensis secundi, quæ missa est ad Cornelium Romanum Pontificem, & quæ inter epistolas S. Cypriani apud Pamelium est LIV. Præterea, ejusdem pœnitentialis disciplinæ erga lapsos severitatem remittebat pia Mater Ecclesia, vel quandò lapsi Martyrum libellis erant commendati, vel quandò post scelus commissum, facti pœnitentes, Christum urgente persecutione constantèr confitebantur, aut pro ipsius gloria patiebantur. Tunc enim pacis, & sacramentalis absolutionis beneficium lapsis indulgebat Ecclesia, etiamsi satisfactionem necdùm absolvissent. Postremò, eamdem disciplinæ erga lapsos asperitatem haud parùm emolliebat Ecclesia, quando citra Schismatis, vel alicujus tumultus periculum differri diù non poterat sacramentalis absolutio, vel quandò ex reditu lapsorum ad Ecclesiam ingens aliquod bonum in eam redundabat, sicut Schismatis exstinctio, vel imminutio, aut multorum ad gremium Ecclesiæ reductio. Tunc enim lapsi actutum reconciliabantur, eisque luctuosæ pœnitentiæ labores condonabantur. Uti constat ex benè multis ex Historia Ecclesiastica petitis, sed potissimùm exemplo Confessorum *Maximi, Urbani, Sidonii, & Macarii*, qui à Novatiani Schismate ad Ecclesiæ unitatem redeuntes, summisque precibus desiderantes, ut ea, quæ antea Novatiani dolis circumventi, ejusque Schismate impliciti gesserant, in oblivionem cederent, protinus ad Communionem, & pacem Ecclesiæ, nullis pœnitentiæ impositis laboribus admissi sunt à Sancto Cornelio Papa, qui horum omnium S. Cyprianum certiorem fecit ea in epistola, quæ intèr Cyprianicas apud Pamelium est XLVI.

D. Difficilè adducor, ut credam, severam adeo fuisse veterem erga lapsos Ecclesiæ disciplinam; maximè si illam ad hujus ævi praxim, seu ad disciplinam, quæ mox in Ecclesia inolevit, conferre, utque expendere liceat. Nunc quippè lapsis raro denegatur, aut differtur sacramentalis absolutio, nullâque laboriosâ præmissâ satisfactione peccatores gravissimorum licèt criminum rei, non pænitendo compendio statìm reconciliantur. Non est autem credibile, Ecclesiam à primæva sua disciplina sic descivisse, ac degenerasse, ut nullum in præsentia illius fermè vestigium retineat.

M. Veterem erga lapsos Ecclesiæ disciplinam, à fluxá, solutiorique multùm discrepasse constans est omnium disciplinæ Ecclesiasticæ peritorum judicium. Quapropter, ut verbis utar doctissimi Cardinalis Bona lib. 1. *rerum liturgicarum* cap. 18. *de sacris Ecclesiæ ritibus, eorumque veneranda antiquitate illi procul dubio malè merentur, qui priscos mores præsentis temporie consuetudine metientes, omnem veterem disciplinam ad hujus ævi praxim expendunt, ea persuasione decepti, quod nihil unquàm ab iis usibus diversum fuerit, quod a parentibus, & Præcepteribus didicerunt, & quibus ab infantia assueverunt. Quod si aliquando priscorum Patrum monumenta evolvunt, quæ in illis obscura sunt, obscuriora reddunt, veterem Ecclesiam cum præsents comparantes, & si forte in aliquid incidunt, quod ab hodiernis ritibus discrepet, subsistunt, & nutant, vel inconsultò respuentes, vel falsa interpretatione in alienum sensum detorquentes, quidquid à suis præjudicatis opinionibus abhorret. Ex quo fit, ut in maximos errores, inque rituum Ecclesiasticorum confusissimam perturbationem labantur, quia nimirùm causas, & fundamenta, ac ipsasmet definitiones ignorant, quas benè percipere nemo potest, nisi idæam, & imaginem antiquæ disciplinæ in mente habeat.* Ex quibus doctissimi Cardinalis verbis perspicuum est, eos vehementèr decipi, qui antiquam Ecclesiæ erga lapsos disciplinam conferunt cum hodierna, quæ progressu temporis remissa est, & mollior, solutiorque evasit, quamvis Ecclesia nihil tàm in votis habeat, suamque omnem, quantum fieri potest, det operam, ut collapsa disciplina restauretur, & Christianorum mores in melius emendentur.

D. Fueruntne in tertio Ecclesiæ sæculo alia cælebtata Concilia, præter ea, quæ hactenus enumerasti?

M. Contrà *Paulum Samosatenum* Episcopum Antiochenum, qui verbi divinitatem inficiebatur, duo Antiochiæ coacta sunt Concilia, quorum primo, quod fuit indictum anno Christi 264. interfuerunt *Firmilianus* Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, *Gregorius Thaumaturgus* Neocæsareæ Episcopus, ejus frater *Athenodorus* Episcopus Ponti, *Himenæus* Hierosolymorum, *Nicomas* Iconii, *Helenus* Tarsensis Episcopus, *Theotectus* Cæsareæ in Palæstina, & alii magni nominis Præsules. Ad illud Concilium *Dionysius* Alexandrinus invitatus est, sed cùm ob gravem ætatem venire haud potuisset, epistolam misit, quá suam de Paulo Samosateno, ejusque errore sententiam aperiebat, &, sicut scribit Eusebius lib. 7. Hist. Eccles. cap. 30. *Erroris Ducem*, videlicèt Paulum Samosatenum, *ne salutatione quidem dignatus, neque ad eum nominatim, verùm ad universam Antiochensem Ecclesiam suas litteras direxit.* Paulus Samosatenus, postquàm in isto Concilio palàm pollicitus fuisset, se mutaturum sententiam, deceptis per simulationem Firmiliano, qui præerat huic Concilio, aliisque Episcopis, indemnis abscessit. Sed

datam

datam fidem cùm violasset favertimus ille Hæresiarcha, erroremque suum, quem fuco Patribus facto, datâ operâ occultaveret, & tentùm non ejurere visus fuerat, obstinato enimo tueretur, altera Antiochiæ celebrate est Synodus anno Christi 265. vel, ut alii volunt, 270. ad quam LXX. Episcopi, teste S. Athanasio in lib. de Synodis, quibus iterum illudere cooatus Paulus Semosetenus, à *Malchisne* Antiochenæ Ecclesiæ Presbytero fuit Hæreseos convictus, & Episcopatu abdicatus, suffecto in ejus locum *Domno*, sicut videre est in epistola Synodica, quam Patres istius secundi Antiocheni Concilii ad Dionysium Rom. Pont. direxerunt, in qua, postquam præmiserunt, Peulum Samosatenum fuisse omnium calculis damnetum, & ab ipsis Anathemate perculsum, eò quod *Arteme*, seu *Artemonis* Christum nudum hominum esse, & antè Mariam Virginem non fuisse effutientis Hæresim recoxisset, illiusque superbiam, fastum, atque dissolutos mores graphicè descripserunt: Subdunt deinde, *Domnum*, amoto Paulo Samosateno, in Sedem Antiochenam fuisse subrogatum, ideòque ed illum, tanquàm ad verum, & legitimum Sedis Antiochenæ Episcopum litteras suas communicatories deinceps Romanum Pontificem mittere debere. Verùm quamvis Paulus Samosateous Sede sue Episcopali fuisset in hac secunda Antiochene Synodo deturbatus, nihilosecius munitus patrocinio *Zenobiæ* Palmyrenorum Reginæ, quæ maximâ in Civitete Antiochene auctoritate pollebet, è Domo Episcopali egredi, *Domnoque* cedere loco noluit, donec tandem *Aurelianus* Ethnicus Imperator Antiochiâ potitus, & à Catholicis Episcopis interpellatus, Domum Episcopalem huic adjudicandam edixit, cui Episcopus Romanus scriberet concedendam. Quocircà expulso Paulo Samosateno admissus est *Domnus* legitimus possessor, Sancti Patres Athenesius, Basilius, & Hilerius tradunt, hanc vocem ὁμοούσιον, quod idem sonat ac consubstantialis, fuisse proscriptam à Patribus secundæ Synodi Antiochenæ ob perversum, & plenè Hæreticum sensum, quem huic voci perperam effingebat Peulus Samosatenus. Hanc tamen vocem ὁμοούσιον Patres Concilii primi Nicæni in suo gennino sensu acceptam consecrarunt, & symbolo inseruerunt, tanquàm tesserem Fidei Christianæ ad profligandam perfidiam Arii negantis Verbum divinum esse cum Patre Æterno consubstentiele. Idem Concilium sanxit Canone 19. ut *Paulianistæ*, id est, discipuli Pauli Samosateni, qui ejuratâ Hæresi ad Ecclesiam revertebantur, iterato Baptismo instrarentur, eò quod consuetam Baptismi formam datâ operê interpolarent, & in eam suum invehereut errorem, quo, cum Hæresiarcha Sabellio, Trinitatem Divinarum Personarum è medio tollebant, unamque tantùm Divinam Personam esserebant.

Præter duas illas Synodos Antiochenas, quæ adversùs Paulum Samosatenum celebratæ fuerunt, aliam Baronius ad annum Christi 265. ait à Dionysio Romeno Pontifice convocatem esse ad damnandos errores illius Heresiarchæ, & ad asserendam Verbi Divini consubstantialitatem. At clarissimus *Pagius* in sua Critice ad annum Christi 264. censet Synodum illam Romanam in causa Pauli Semosateni supposititiam esse, nec unquàm fuisse celebratam. Hæc sunt in summe omnia Concilia, quæ tribus primis Ecclesiæ sæculis ad dirimendes controversias, quæ circa fidem, vel disciplinam emerserunt, diversis in locis fuerunt coacta. Quepropter præsenti Colloquio finem imponamus, aliud proximo die habituri, cujus argumentum erit de viris Illustribus, qui tàm eximiâ doctrine, quàm singuleri pietete in tribus primis Ecclesiæ sæculis floruerunt.

D. Id genus argumenti perplecet mihi. Quid enim, amabo, jucundiùs, quàm memoria tenere dicta, facta, exemple & Opera SS. Patrum, virorumque illustrium, qui omnem suam curam, industriam, laborem & ingenii perspicieciam ad Ecclesiæ splendorem, gloriam & incrementum contulerunt, atque mirebili vitæ sanctimoniâ toti orbi Christiano præfulserunt.

COLLOQUIUM VI.

De Viris Illustribus, qui in tribus primis sæculis Ecclesiam doctrina, & pietate illustrarunt.

D. PRotulitne prima Christianorum ætas eruditos Scriptores, qui Ecclesiam suis lucubrationibus illustrarunt, & extentne etiamnùm germana ab illis edita Opera, in quibus appereat, quodnem fuerit illorom ingenium, quæ studia, quæ occupationes?

M. Quamvis certum sit, plures in primo Ecclesiæ sæculo clarissimos extitisse Scriptores, qui varia ediderunt Opuscula, Epistolas, Tractatus; fatendum tamen est, benè multa ex pretiosis illis illustrium hominum monumentis (si excipias omnes Novi Fœderis libros, quos hoc sæculo scriptos singuleri divinæ providentiæ beneficio adhuc integros, ac illibatos conservamus) penitùs interiisse. Quò fit, ut paucissime modò residua sint Patrum primi sæculi Opera, quæ eò pluris æstimande sunt, quò majorem iidem Patres & merito suo, & sue cum Christo, & Apostolis consuetudine, ac familiaritate sibi auctoritatem conciliarunt. Porrò inter illos primi sæculi Scriptores, alii libros ediderunt ad demonstrandam Christianæ Religionis veritatem, & ad probandum contrà Judæos JESUM Christum esse verum Messiam, verum DEUM, & in eo fuisse adamussim completa omnium Prophetarum Oracula, ac proindè Moysis legem, cæremonias & sacrificia ab eo rescisse, & abrogata fuisse. Alii, Infidelibus, & Idolorum cultoribus persuasum ibant, plures Deos, quales à Diabolo delusa admittebat superstitiose Gentilitas, omnino Impossibiles esse, unumque tantummodò existere cœli & terræ, rerumque omnium conditorem. Alii, libros concinnabent, ut eos, qui Christianæ Religionis mysteriis recens erent initiati, saluteribus novæ legis erudirent, atque informerent præceptis. Scripserunt alii virtute, & merito præstantiorum id ætatis Christianorum historiam, itinera, pericula, labores, certamina, passiones, supplicia & omnia Martyrii eorum Acta. Alii, Statuta, Canones ab Apostolis, eorumque successoribus ad doctrinæ explicationem, morumque instructionem

fancita fcriptis tradiderunt. Alil, Epiftolis fnis Cbriftianos acceodarunt ad imminentes iyrannorum perfecutiones æquis animis tolerandes. Alii, denique, in glifceotes abufue, in nefcentes Hærefes, falfasque pullnlantes doctrinas ftylum, calamumque acuerunt. In his potiffimum tre&andis argumentis tempus, operamque fuam in rem Ecclefiæ locabant Scriptores primi fæculi, qnorum tamen, prob polor! multa opera, temporis rerum omninm edacie injuriâ, perierunt, & ad nos usqua non perveoerunt.

D. Certè vebementer doleo tàm gtavem jacturam pretioforum monumentorum, qneis, tamquam ptimis avitæ doctrinæ canalibus efficaciùs revinci poffent Cbriftianæ Religionis hoftes. Aft quoniem nonnnlla, nt præmonnifti, fuperfunt adhuc aurei illius Ecclefiæ fæculi monumenta, quæ oobis non inviderunt fata, rogo te, nt juatà feveriores Criterii Regulas germana Opera Patrum primi fæculi, quorum fudore, & fanguine parta nobis, & quafi per manus Religio tradita eft, difcernas à fpuriis, & fuppofitiiis, quæ circumferuntur, illisque, ur audivi, falsò adjudicantur.

M. Ad fecerneode genuina veterum Scriptnrum Opera ab bis quæ adulterina funt, plurimum juvant doctiffimæ lncubrationes editæ à elariffimis hujus ætatis viris, qui Critices difciplinæ bono nati ad adenda, & illuftrenda veterum Patrum fcripta, & è tenebiic educenda quæcunque antiquorum monumenta diu, multumque maaimo Reipublicæ Cbriftianæ emolumento infudarunt. Ex his ergò eruditis lucubrationibus, nt tuæ militati confulam, pauca delibabo, ac fummatim perftringam, quæ ad pervestiganda penuina Opera Patrum, qui in tribus primis Ecclefiæ fæculis floruerunt, tibi impræfentierum fat fuperque fufficere poterunt. De libris tamen, Actis, Liturgiis, & Epiftolis, quæ falsò Apoftolis tribuuntur, non differam, ne actum agere videar, cùm in Tractatu, quem de Sacra Scriptnra edidi, plura hoc de argumento diaerim, quæ hic repetere fupervacaneum omnino effet. Ordior autem ab examine Operum, quæ tribuuntur Patribus primi fæculi, queles funt, *Hermas*, *Clemens* Romanus Pontifex, *S. Martialis*, *S. Polycarpus*, *Acta passionis S. Andrea* ab Achajæ Presbyteris cooscripta, *S. Dionysius Areopagita*, *S. Ignatius* Martyr, & *Papias* Hierapolitanus Epifcopus.

Io primis *Hermas*, qui fuit Apoftoli Pauli Difcipulus, auctor eft Operis *Paftoris*, quod tribus conftat libris. Primns, quatuor vifiones complectitur. Secundns, duodecim mandata continet. Tertius, fimilitudines decem exhibet. Nonnulli antiqui Patres, quos inter cenfentur *S. Irenæus* lib. 4. adversùs Hærefes cap. 37. & *S. Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum, tanti fecerunt hoc *Paftoris* Opus ab *Herma* editum, nt illud tamquàm facrum divinæ Scripturæ Codicem laudaverint; quibus tamen bac in re affentiri minimè debemus, tùm quia nobiliffimi Scriptores, videlicèt *Athanafius* in lib. de Decretis Synodi Nicenæ, *Eufebius* lib. 3. Hift. Ecclef. cap. 25. *Hieronymus* in Prologo Galeato, *Rufinus* in expofitiona Symboli, *Auctor Stichometria* in calce Chronograpbiæ Nicephori Conftaotinopolitani editæ, hunc librum Paftoris extra Canonem Scripturæ Sacræ jure ac merito ablegant; tùm quia etiam Gelefius Papa in Concilio feptuagiota Epifcoporum Romæ habito anno Chrifti 494. prædictum Paftoris librum poft maturum, ac diuturnum examen, Apocryphorum Operum numero accenfuit, non quod eum novæ doctrinâ infectum, aut fuppofititium effe exiftimaret, fed quod extrà Scripturæ Canonem effet collocandus. Cæterum quemvis hic liber Paftoris Sacrê, & Canonicâ non polleat auctoritate, negari tamen haud poteft eum utiliffimum effe, non folùm quia, tefte Eufebio loco mox laudato, Patres antiquitate, & doctrinâ celeberrimi maaimis eum extulere laudibus, & Sanctiffimi Præfules voluerunt publicè in Ecclefiis legi, atqua in omnium verfari menibus, verum etiam, quia Auctor illius operis totus in id incumbit, ut homines ad agendam peccatorum pœnitentiam, ad amorem, & exercitium virtutum, ad perfecutiones tyrannorum jem jam in primis Ecclefiæ temporibus imminentes patientiffimè tolerendas vehementer adhortetur, atque accendat; mendacium & adulterium fugiendum moneat, ea, quæ virtutibus adverfantur, prohibeat, & quæ Fidei funt fundamenta, atque capita emplectenda proponat. Quæ omnia quantæ utilitatis Cbriftianis effa poffint, nemo eft qui non videat. Quocircà, meritò caftigenda eft temeritas quorumdam recentiorum Scriptorum, qui ad carpeode aliena opera prompti, hunc Paftoris librum elato fupercilio afperneotor, faftidiunt, & tamquàm Novatianorum, Pelagiaoorum, & Montaniftarum Hærefibus oppletum, necnon fabulis, & ineptie, anilibusque vifionibus refertum omninò repudient. Sed hanc intemperantioris Critices hominum præpofteram dubitationem tàm folidis argumentis confuterunt doctiffimi Auctores, *Natalis Alexander* fæcul. 1. Hift. Eccl. & *Nicolaus de Nourry* differt. 4. Apparatus ad Biblioth. max. PP. ut ad illius Operis *Paftoris* vindicias nihil à viris doctis defiderari poffit. Hic liber *Paftoris* extat tom. 5. Biblioth. Patrum Editionis Parifienfis. Ipfum etiam edidit, notisque doctiffimis illuftravit clariffimus vir *Joannes Baptifta Catelerius* inter opera Patrum, qui Apoftolorum temporibus floruerunt.

Expendamus nunc fcripta, quæ circumferuntur fub nomine Clementis, qui, juxtà Seriem Chronologicam Romanorum Pontificum, quam in fecundo Colloquio tibi exhibui, tertius poft Sanct. Petrum rexit Ecclefiam. Huic autem Romano Pontifici, cujus meminit Apoftolus Paulus cap. 4. epift. ad Philippenfes, præter epiftolam primam ad Corinthios ab ipfo fcriptam, quam unà cum fragmento fecundæ ad eosdem epiftolæ publici juris fecit *Patricius Junius* ex Bibliotheca Magnæ Britanniæ Regis anno 1633. tribuuntur aliæ epiftolæ, & decem libri recognitionum ad *Jacobum* fratrem Domini. Quid verò de his fcriptis, quæ Clementis nomine infigniuntur, ftatuendum fit, hìc juxtà peritiorum Critices difciplinæ judicium paucis indicabo. Primam Epiftolam, quæ directa eft ad Corinthios, Opus effe S. Clementis Romani Pontificis legitimum, concors eft omnium Criticorum fententia, non folùm quia hac in epiftola apparent venerandæ antiquitatis notæ, fed etiam quia veteres Scriptores multa ex illa

epi-

epistolæ, quæ Clementis nomen præfert, testimonia citarunt, quæ in ea, quam nunc habemus, totidem verbis leguntur. Consuli possunt *S. Irenæus* lib. 3. adversùs Hæreses cap. 3. *Origenes* lib de Principiis cap. 3. *Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum pag. 289. *Eusebius* lib. 3. Hist. Eccles. cap. 16. *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccles. in Clemente, *Photius* in Biblioth. Cod. 113. & alii multi antiqui Patres, qui hanc primam S. Clementis epistolam sæpiùs laudarunt, eamque ut germanam ipsius prolem agnoverunt. Hæc prima S. Clementis ad Corinthios epistola reperitur tom. 1. Conciliorum Editionis Parisiensis anno 1671.

Altera verò Epistola ad Corinthios, quæ sub ejusdem Clementis nomine prostat, & cujus tantummodò fragmenta habemus Latine, interprete *Vendelino*, & cum Græco textu exeunt sa tom. 1. Conciliorum, non ita fuit à primis Ecclesiæ Scriptoribus approbata, ac celebrata, sicut prior ejusdem S. Clementis ad Corinthios epistola. Hinc est, quod alii Critici post Baronium hanc secundam epistolam ab antiquis Patribus velut spuriam reprobatam esse subindè Clementi Papæ adjudicari non debere contendant: alii è diverso Critici, quorum judicio lubens subscribo, affirmant hanc secundam ad Corinthios epistolam, perindè ac priorem esse S. Clementis fœtum, maximè cùm *Photius*, studiosissimus antiquitatis indagator utramque ad Corinthios epistolam afferat S. Clementi Cod. CXXVI. & hoc de ista secunda epistola proferat judicium, quod videlicèt salutaris documenta, *institutionem, admonitionemque melioris vitæ contineat*. Præter duas illas Clementis Papæ ad Corinthios epistolas, aliæ quinque ei tribuuntur Epistolæ Decretales, quarum duæ Priores datæ sunt ad *Jacobum* fratrem Domini. Tertia, *ad omnes Episcopos, Presbyteros, & Fideles*. Quarta, *ad Julium, & Julianum*. Quinta, *ad Hierosolymitanos*. Sed duas priores epistolas, quæ *ad Jacobum* fratrem Domini sunt directæ, non fuisse à S. Clemente conscriptas facilè colligitur ex tempore, quo fuerunt exaratæ, hoc est, post obitum S. Petri. Quis autem, nisi in Historia Ecclesiastica peregrinus & hospes omninò sit, nesciat, S. Jacobum fuisse Hierosolymis occisum anno septimo Neronis Imperatoris, ac proindè ante obitum S. Petri, qui, ut in secundo colloquio observavimus, anno duntaxàt duodecimo Neronis fuit Romæ martyrio coronatus. Nullo igitur pacto fieri potuit, ut duas priores istas epistolas post S. Petri obitum conscriptas S. Clemens direxerit ad Jacobum fratrem Domini. Tres alias sequentes epistolas suppositias esse, & falsò Clementi adscriptas probant eruditi Critici ex stylo, quo ejusmodi epistolæ sunt descriptæ, qui planè dissimilis est stylo geminæ epistolæ Clementis ad Corinthios. Quam ob rem quinque illas Clementis epistolas Decretales, non secus ac alias ejusdem farinæ, quæ à Clemente usque ad Siricium Papam veteribus Romanis Pontificibus perperàm tribuuntur, ex *Isidori* Mercatoris Officina prodiisse autumant viri eruditi multis adductis rationibus, quas in secundo colloquio expendimus.

Ad eamdem S. Clementis Operum Apo-

chryphorum classem ablegant viri eruditi *Constitutiones Apostolorum* nomine inscriptas, & octo libris comprehensas, quas *Carolus Bovius* Ostunensis Episcopus anno 1563. in lucem emisit, è Græco in Latinum sermonem à se translatas, quas etiam posteà *Turrianus* Latinè interpretatus est, & notis illustravit, easque *Labbeus* in novissimâ Conciliorum editione è se adornate, Francisco Turriano Interprete, ac libros 8. adjuncto textu Græco, exhibuit. Harum, inquam, Constitutionum Apostolicarum auctor non est Clemens Romanus Pontifex, tùm quia Eusebius, & Hieronymus, cùm de scriptis S. Clementis agunt, octo libros Constitutionum illarum Apostolicarum ei minimè tribuunt; tùm quia etiam *Humbertus* Cardinalis Episcopus Sylvæ Candidæ, Leonis IX. apud Constantinopolim Legatus, *Niceta Pectorato* quædam loca Constitutionum Apostolicarum contrà Sabbati jejunium objicienti his verbis respondit: *Hoc asserere conaris ex Apocryphis libris, & Canonibus pari sententia Sanctorum Patrum repudiatis*; tùm quia denique, in his Constitutionibus Apostolicis multa veritati dissona offenduntur, & Hæreticorum Baptisme invalidum, ac proindè iterandum declaratur, sicut videre est lib. 6. cap. 15.

Recognitionum libri 10. ad *Jacobum* fratrem Domini non minus suppositiii sunt, & S. Clementi falsò adscripti, quàm Constitutionum Apostolicarum libri octo. Illos siquidem decem recognitionum libros velut Apocryphos explodunt, Clementique suppositos asserunt *Eusebius* lib. 3. Hist. Eccl. cap. 38. *Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum in Clemente, *Epiphanius* Hæresi XXX. quæ est *Ebionitarum* *Photius* in Bibliotheca Codice 113. & alii, qui Opera Clementis Romani Pontificis Criticum ad examen vocarunt. Prætereà, multa in hisce libris recognitionum, sicut optimè advertit doctissimus noster *Sixtus Senensis*, reperiuntur incerta, fabulosa, nonnulla Catholicis dogmatibus contraria, complura etiam sub persona Petri Apostoli ex intima Platonis & Aristotelis philosophia referuntur, quæ à S. Petro prolata esse nullâ ratione fit verosimile. Postremò, illud recognitionum Opus idem planè est ac illud quod vulgò *Itinerarium S. Petri* dicitur, quodque *Gelasius* Summus Pontifex in Concilio LXX. Episcoporum Romæ in suo Decreto Apocryphum esse declaravit. Hoc igitur Recognitionum Opus S. Clementem non habet parentem; Idemque judicium ferendum est *de Homiliis undeviginti* nomine Clementis inscriptis, *de Canonibus Apostolorum* Græcè compositis, & *de Liturgia* ei adscripta, quam *Bessario* Cardinalis in libro de Sacramento Eucharistiæ, *inter Apocrypha commemorari solere*, scribit.

D. Nunc genuina S. Clementis Opera à spuriis secernere probè scio. Velim modò indices mihi Operæ, quæ in primo Ecclesiæ sæculo ediderunt S. Martialis, & S Polycarpus, paucisque exponas, an Acta de passione S. Andreæ ab Achajæ, ut dixisti, Presbyteris conscripta genuina sint, an suppositia?

M. S. Martialis, qui fuit unus ex LXX. Christi Discipulis, in Gallias missus in primo Ecclesiæ sæculo, ubi Lemovicensem fundavit Eccle-

Ecclesiam, duæ tribuuntur epistolæ, quæ extant tom. 3. Bibliothecæ Patrum Editionis Parisiensis. Prima epistola ad omnes Burdigalensis Ecclesiæ Christianos directa est. Altera, quæ priore longè prolixior est, ad Tolosanos data est. Hæ autem duæ epistolæ, sicut testatur *Gaufredus Gausias*, in icriniis, seu tabulario Ecclesiæ Lemovicensis sæculo XI. repertæ sunt, sed in vulgus tantùm typis excusæ prodierunt anno 1521. & deinceps repetitis editionibus publicatæ sunt Venetiis anno 1546. Basileæ anno 1550. & 1569. Coloniæ Agrippinæ 1570. Parisiis 1562. 1576. 1589. 1610. Hamburgi cum notis *Elmeahorstii* ann. 1614. Itèm cum Operibus Abdiæ Babylonii ann. 1571. & 1614. Deniquè in Orthodoxographia, & in omnibus Patrum Bibliothecis insertæ sunt. Portò, auctorem illarum duarum epistolarum non esse Sanctum Martialem, docent omnes periti Critici hisce adducti rationibus; primò, quia auctor istarum epistolarum nomen *Martialis Cepha*, & titulum Apostoli sibi arrogat, asseritque se miraculorum Christi, & proditionis Judæ oculatum testem fuisse. Quæ omnia S. Martiali, qui fuit unus ex LXX. Christi Discipulis, nullo pacto convenire possunt. Constat siquidem, S. Martialem in numerum XII. Apostolorum nunquàm fuisse cooptatum, ac subindè credibile non est, S. Martialem in epistolis suis nomen Apostoli sibi adsciscere voluisse, quod XII. tantùm Apostolis à Christo Domino inditum ignorare haud poterat. Fatentur etiam post S. Hieronymum in cap. 2. epist. ad Galatas viri eruditi, neminem, præter Apostolum Petrum, cognomine *Cepha* fuisse nuncupatum. Quorsùm igitur hoc nomen *Cepha* in his epistolis sibi tribuisset S. Martialis? Nunquàm autem ex Historia Evangelica, nec ex ullo antiquitatis monumento probari poterit, S. Martialem præsentem fuisse, quandò Judæ proditori Christus Dominus osculum porrexit. Immò, omnes Evangelistæ memoriæ prodiderunt, litterisque consignarunt, Christum cum suis tantùm duodecim Apostolis in horto extitisse, ubi Judam osculo excepit. Non igitur sibi constant ea, quæ vanâ ostentatione de se jactat geminæ epistolæ Scriptor. Prætereà, in epistola ad Tolosanos narrat auctor, *Stephanum*, quem Gallorum Regem fuisse dictitat, ad fidem à se esse adductum, quod tamen oppidò falsum est, & à prophanæ historiæ veritate prorsùs alienum. Temporibus siquidèm S. Martialis nulli erant in Galliis Reges, sed ibi imperabant Romani, qui summâ in toto Orbe rerum potiebantur. Denique, auctor illarum epistolarum, quisquis ille sit, vulgatâ Scripturæ Sacræ versione Latinâ à Sancto Hieronymo in quinto duntaxàt sæculo elucubrata aliquandò utitur, quod utique evidens argumentum est, prædictas epistolas à S. Martiali, qui in primo Ecclesiæ sæculo florebat, editas non fuisse, sed ab auctore longè posteriori. Undè non mirum, si antiqui priorum Ecclesiæ sæculorum Patres ejusmodi epistolas alto silentio prætermiserint, quas tamen omni procùl dubio non prætermisissent, si reverà S. Martialem Auctorem habuissent.

Joannes Baptista Coteleruus inter Opera Patrum, qui temporibus Apostolicis floruerunt, inseruit epistolam Sanct. Polycarpi Smyrnensis Episcopi ad Philippenses datam, quam ab illo S. Episcopo, & Martyre fuisse exaratam colligunt perdocti Critici non solùm ex ipsius stylo, ingenio, aliisque antiquitatis notis, & characteribus, qui in ea reperiuntur, sed etiam ex locupletissimis testimoniis veterum Scriptorum, qui sunt probatissimæ fidei, & omni exceptione majores, quales sunt *S. Irenæus* lib. 3. adversùs Hæreses cap. 3. *Eusebius* lib. 3. Hist. Eccles. cap. 36. & lib. 4. cap. 15. & *S. Hieronymus* in lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, quibus adjungi possunt *Photius*, *Maximus*, *Theodoretus*, cæterique, qui de S. Polycarpi scriptis nobis deinceps aliquid tradiderunt. Hi siquidèm omnes hanc epistolam S. Polycarpo adjudicant. Frustrà igitur *Dalleus* Calvinisticæ Sectæ Pseudo-Minister hanc epistolam, quam suis erroribus non favere sentiebat, futilibus conjecturis in dubium revocat, quas nullo negotio exsufflarunt Catholici Doctores, quos intèr legesis eruditum Patrem *Nicolaum le Nourri* dissertatione 8. *Apparatus ad Bibliothecam maximam veterum Patrum*. Extat hæc S. Polycarpi epistola ad Philippenses Græcè, & Latinè in editione *Petri Halloix* Duaci ann. 1633. cum versione *Jacobi Usserii* Oxon. ann. 1544.

Quod spectat *Acta passionis S. Andreæ* ab Achajæ Presbyteris conscripta, fatentur quidem periti Critici ea non tot habere certa veritatis, & antiquitatis argumenta, quot habet S. Polycarpi Epistola; illa tamen genuina esse, auctoritates Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, qui septingentis abhinc annis ad hæc usque tempora floruerunt, evincunt contra Heterodoxos Criticos, qui hoc monumentum Orthodoxis eripere moliuntur, quod in eo realis Corporis Christi in Augustissimo Altaris Sacramento præsentia luculentis hisce verbis stabiliatur: *Ego Omnipotenti DEO, qui unus, & verus est, immolo quotidie non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum in Altari, cujus carnem, postquàm omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui sacrificatus est, integer perseverat ac vivus.*

D. Interfui nuperrimè numeroso Theologorum cœtui, quorum alii multa proferebant scripta, quæ S. Dionysio Areopagitæ tribuenda esse magnis animis asserebant, alii verò mordicùs contendebant, hæc scripta alium quàm Dionysium Areopagitam habere Auctorem. Vehementèr igitur optarem scire, nùm horum Auctor Scriptorum is verè sit Dionysius Areopagita à Paulo Apostolo ad Christianam fidem adductus, ejusque posteà discipulus, an alius, qui ementito tanti viri nomine scriptis suis auctoritatem conciliare voluerit.

M. Quamvis hæc controversia, quam proponis, fuerit tantâ diligentiâ, tamque acri studio, hisce præsertim temporibus, discussa, ac ventilata, ut vix alia sit, in qua examinanda Critici majorem curam, ac sedulitatem adhibuisse videantur; fatendum tamen est, eam nondum plenè esse finitam, adeòque illam adhuc sub Judice esse. Quapropter ipse virium mearum probè conscius, etsi meum in tàm lubrica disceptatione, quæ peritorum torsit animos, nolim interponere judicium, & utriusque partis ratio-

rationes æquâ lance ponderare; breviter tamen votis tuis ut faciam satis, referam Opera, quæ vulgò S. Dionysio Areopagitæ adscribuntur, & deinde eductis opinionibus, in quas Critici in examine illorum Operum scinduntur, eam, quæ mihi magis probatur, indicabo; tuo tamen permittens arbitrio illius, quam volueris, opinionis delectum. Primus itaque liber Dionysii Areopagitæ nomine inscriptus præfert titulum *de Cœlesti Hierarchia.* Alter, *de Ecclesiastica Hierarchia.* Tertius, *de Divinis Nominibus.* Quartus, *de Mystica Theologia.* Decem insuper Epistolæ Dionysii nomine insigniuntur, quarum quatuor priores ad *Cajum* datæ brevissimæ sunt; Quinta, ad *Dorotheum* missa est. Sexta, ad *Sosipatrem* Presbyterum scripta, quæ omnium brevissima est. Septima, ad *Polycarpum* directa est. Octava, ad *Demophilum* Monachum. Nona, ad *Titum* Episcopum data. Decima, ad *Joannem* Evangelistam in Insula Patmos exulantem scripta est. Hæc sunt Opera, quæ Sanct. Dionysio Areopagitæ vulgò tribuuntur, in quorum examine perdocti hujus tempestatis Critici in tres partes distrahuntur. Alii siquidem pro antiquiorum opinione stantes prolixis dissertationibus non ita pridem in vulgus emissis acerrimè defendunt, ac tuentur hæc scripta à S. Dionysio Areopagita, cujus nomine inscribuntur, fuisse profecta. Alii è diverso, omnes illas lucubrationes Dionysio Areopagitæ plenè penitusque abjudicent, ipsasque adulterinas, & tanto viro suppositas esse arbitrantur. Alii denique, ulterius progressi, non solùm hæc scripta Dionysio Areop. tribui debere negant, sed etiam affirmant, ea non alium parentem habere quàm Hæreticum Monophysitam, seu Eutychianum, qui suæ hæreseos virus in hisce Operibus effudit, sicut multis argumentis, & testimoniis ex hisce libris petitis evincere conatur doctissimus *P. le Quien* Ord. Præd. dissertatione, quæ est ordine secunda inter alias dissertationes Damascenicas, quas præfixit recenti Editioni à se adornatæ Operum S. Damasceni. Non is certè ego sum, qui tantas velim, aut possim componere lites, candidè tamen dicam, non omninò certam mihi videri opinionem illorum, qui hæc opera S. Dionysio Areopagitæ vindicant. At enim, si hæc scripta Auctorem haberent S. Dionysium, non est dubium, quin propter Auctoris nomen, & res sacras, ac planè divinas, quæ in eis pertractantur, fuissent semper celeberrima, & omnibus Christianis trium priorum Ecclesiæ sæculorum notissima. Constat attamen ejusmodi scripta per tria priora Ecclesiæ sæcula nulli prorsus cognita fuisse, sed altissimo prætermissa silentio, ac densissimis tenebris consepulta. Constat etiam antiquos Patres, qui accuratissimos Scriptorum Ecclesiasticorum Catalogos ediderunt, videlicèt Dionysium Corinthium, Eusebium & Hieronymum, ne minimam quidem ejusmodi Operum, & epistolarum fecisse unquam mentionem. Immò anno Christi 533. quando jussu Justiniani Imperatoris collationem Severiani, seu Acephali Hæretici, Constantinopoli habuere cum Catholicis, & hæc Pseudo-Dionysii scripta tum primum ad suos tutandos errores protulissent Hæretici, incunctanter responderunt Catholici, ejusmodi scripta non esse S. Dionysii Areopagitæ, quippe quæ nec S. Athanasio, nec S. Cyrillo innotuerant. Præterea, hæc scripta, quæ S. Dionysii Areopagitæ nomen præferunt, nuncupantur Timotheo Pauli discipulo, & tamen Auctor citat cap. 4. libri *de divinis nominibus* epistolam S. Ignatii Episcopi Antiocheni ad Romanos, ejusque ipsissima verba laudat in hunc modum: *Scribit autem & Divus Ignatius: Amor meus crucifixus est.* Porrò certum est, Timotheum Pauli discipulum jam mortem obiisse, quando S. Ignatius Martyr hanc ad Romanos dedit epistolam; nuncupasset igitur S. Dionysius hos libros Timotheo jam demortuo. Denique, hic Author, quisquis ille sit, meminit Monachorum, & usurpat voces *Ousias*, seu substantiæ, *Hypostasis*, seu Personæ. Quis autem nesciat, Monachos longè tardius ætate S. Dionysii Areopagitæ cœpisse florere in Ecclesia, maximè cùm id apertè innuant Sancti Patres Athanasius, & Hieronymus, qui Pauli & Antonii primorum Monachorum vitas descripserunt? Similiter, hæ voces *Ousias*, & *Hypostasis* longè post ævum S. Dionysii in Ecclesia fuere receptæ, hoc est, si Socrati fides habeatur lib. 3. Hist. Eccles. cap. 7. post Alexandrinam Synodum coactam anno 362. His, & aliis id genus momentis productis à viris eruditis, quibus nunc brevitatis ergò supersedeo, adducor, ut credam prædicta illa, quæ circumferuntur, scripta non posse certò vindicari S. Dionysio Areopagitæ.

D. Perpauca, ut video, supersunt sincera Scriptorum primi sæculi monumenta. Quâ de re nudius tertius audiebam graviter conquerentem quemdam Theologum Scholasticum, qui furiis invectus diris devovebat omnes hujus temporis Criticos, eò potissimùm nominè, quòd isti Aristarchi (sic eos appellabat) in Theologia Scholastica peregrini, grassentur, & arbitratu suo virgam censoriam exerceant in omnia indiscriminatim Opera. Unde, proh dolor! contigit, ut inutiles planè reddantur omnes Doctorum Scholasticorum libri, in quibus passim citantur antiquorum Patrum Opera, quæ tamen juxta rigidiores istos, si superis placet, veritatis exactores, procul ad Apocryphorum classem amandari debent. Quod malum latè jam serpens ni quamprimùm comprimatur, de Religione, & de tota Theologia Scholastica, quam unicum, ac verum Operum SS. Patrum Criterium esse dictitabat, actum omninò & conclamatum esse tragicâ voce lamentabatur speculativus ille, & resolutivus Doctor.

M. Somnia mihi narras fortè alicujus delirantis senis, suâque duntaxat garrulitate famosi. Dicas enim, sodes, gratumne haberes, si tibi ex ipsis fontibus Antiquitatis notitiam Historiæ haurire cupienti, ipse dolo malo pro legitima merce adulterinam venditarem? si pro veritate fabulas ingererem, pro germanis veterum scriptis, suppositia, aut dubia obtruderem? Si denique pro sinceris monumentis auribus tuis inculcarem Acta nescio quæ spuria, vel commentitia, & *quidquid Græcia mendax audet in Historiis?* Nullus dubito, quin hoc permolestè laturus esses. Deinde, Religio stat per sese altis defixa radicibus, nec figmentorum eget adminiculis, sed potiùs eruditos oculos, & introspicientium aciem amat, lucroque apponit. De illa benè meretur, non qui omnia promiscuè monumenta sine ullo delectu amplectitur, eaque ge-

nuina esse pertendit, sed qui, abdicatis omnibus præjudiciis & maturo adhibito examine scit germana Patrum Opera ab adulterinis secernere, & quæ confusis temporibus obscuritatem pariunt, suis temporibus, ac locis critices beneficio restituere; ille, inquam, benè de Religione meretur, qui opinionum commenta delet ex populorum animis, non secus ac qui inutiles falce ramos amputat, juvat arborem, nedum lædit. Caduca contra ac perniciosa res est omnis falsitas, quæcumque demùm illa sit. Hinc Apostolus Paulus Titum, Timotheumque tam impensè monet, ut fabulas respuant, vultque, ut nihil credamus, quod non antehàc lentè & accuratè probaverimus: *Omnia probate, quod bonum est, tenete.* Facessat igitur Doctor ille *speculativus*, aut si mavis, *resolutivus*, in quem trita ista Adagia optimè quadrare videntur: *Ne sutor ultra crepidam: Asinus inter simias; Sus Minervam.*

D. Revertamur, si placet, ad id unde paululùm digressi sumus, videlicet ad Examen Operum primi sæculi Scriptorum, jamque expecto quid dicturus sis de Operibus *S. Ignatii* Martyris Episcopi Antiocheni, & *Papiæ* Hierapolitani Antistitis, quos inter primi sæculi Scriptores censuisti?

M. Septem Epistolas primævæ pietatis, doctrinæ Ecclesiasticæ, & Episcopalis Regiminis documentis plenissimas à S. Ignatio Martyre ad varias Ecclesias fuisse conscriptas, & à S. Polycarpo collectas constans est peritorum Criticorum sententia. Hæ autem sunt: *Ad Ephesios, ad Magnesianos, ad Trallianos, ad Romanos, ad Philadelphienses, ad Smyrnæos, ad Polycarpum*, quas putas, & ab omnibus assumentis liberas *Isaacus Vossius* ex manuscripto Græco Bibliothecæ Florentinæ Græcè edidit, quarumque antiquam versionem Latinam *Usserius* Archiepiscopus Armachanus ex duobus Codicibus manu exaratis, uno videlicet Bibliothecæ *Richardi Montacutii*, altero *Cantabrigiensi* anteà publici Juris fecerat. Has tamen septem genuinas S. Ignatii Epistolas, quas semper venerata est antiquitas, totis viribus oppugnarunt Presbyterianæ, Calvinianæque Sectæ homines *Blondellus*, *Dallæus*, *Salmasius*, contra quos ad propugandam harumce Epistolarum veritatem prolixiores dissertationes publicâ luce donarunt non solum Catholici Doctores, sed etiam sectæ Calvinianæ Hæretici, nimirum *Vedelius* Calvinista ac Genevensis Minister, *Vossius*, *Henricus Hammondus*, Presbyter in Schismate Anglicano, qui prolixam adversus Blondellum adornavit disputationem, quâ non solùm omnibus Blondelli argumentis fecit satis, sed adductis novis, firmisque rationum momentis septem illas Epistolas asseruit. Earumdem etiam Epistolarum doctas vulgarunt vindicias *Joannes Pearsonius* in eodem Schismate Presbyter, & posteà Episcopus Cestriensis, & *Usserius* supra laudatus, quibus Ignatianam causam validis, invictisque muniêrunt argumentis, & omnes adversariorum objectiones funditus difflarunt. Cùm igitur tota retrò antiquitas, & peritiores Critici cùm Catholici, tum Hæretici, has septem Epistolas S. Ignatio adjudicent, ne pili quidem facere debemus subleftas, & frigidas conjecturas, quibus nonnulli Hæretici omnes ingenii sui nervos in eo contendunt, ut his septem Epistolis, quæ ipsorum errores jugulant, omnem detrahant aucturitatem.

Præter illas septem germanas S. Ignatii Martyris Epistolas, octo aliæ illius nomine inscriptæ feruntur, quæ sanctissimo huic Episcopo affictæ sunt, videlicèt una *ad Mariam Cassabolitam*, *una ad Tarsenses*, una *ad Antiochenos*, una *ad Heronem*, una *ad Philippenses*, una *ad Beatam Virginem Mariam*, duæ *ad Joannem Apostolum.* Has, inquam, octo Epistolas perperam S. Ignatio adscriptas esse dico, quia nec ab Eusebio, neque à S. Hieronymo, neque ab antiquis Patribus laudantur, nec redolent stylum, & ingenium S. Ignatii, multaque complectuntur, quæ nascentis Ecclesiæ moribus non conveniunt. Sed de Epistolis tàm genuinis, quàm suppositiitis S. Ignatii legesis dissertationem XXIII. Sæc. 1. Hist. Eccl. Patris *Natalis Alexandre*, & dissertationem septimam *P. Nicolai de Nourry* in apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum.

Superest nunc, ut pauca dicam de scriptis *S. Papiæ* Hierapolitani Episcopi, quem alii auditorem S. Joannis Apostoli, alii verò Joannis Senioris, seu Presbyteri, Discipulum fuisse dicunt. Is Sanctus Antistes, qui, juxta Eusebium & S. Hieronymum, quinque scripsit libros, qui inscribuntur: *Explanatio Sermonum Domini*, quorum hodiè nonnulla duntaxat supersunt fragmenta, non eximio, sed potiùs mediocri fuit præditus ingenio, sicut ex ipsius scriptis colligit Eusebius lib. 3 Histor. Ecclesiast. cap. ultimo. Extat quidem nunc apud eumdem Eusebium lib. 3 Hist. Eccles. cap. 36. ejusdem Papiæ elogium his verbis conceptum: *Papias quoque Hierapolitanus Episcopus eadem ætate celebris fuit, vir in primis disertus, & eruditus, ac scripturarum peritus.* Sed hoc totum Papiæ elogium, sicut optimè observat doctissimus *Valesius* in notis Eusebianis, deest in tribus codicibus manuscriptis, *Mazarino* nempe, *Medicæo*, & *Fuketiano*. Quare non dubitat *Valesius*, quin hoc elogium fuerit ab imperito quodam Scholiaste adjectum, & in textum Eusebii intrusum. Utut sit, constat nunc Papiam primum auctorem fuisse opinionis, seu fabulæ de millenario post resurrectionem in terris Christi cum Sanctis futuro Regno, quam secuti sunt Justinus, Irenæus, & multi antiqui, quibus tamen hæreseos nota inuri non debet, cùm hæc controversia necdum hisce temporibus esset planè eliquata, nec quidquam hac de re judicium decretorium pronunciásset Ecclesia, sicut postea super statu animarum è corporibus migrantium solemne suum promulgavit judicium in Conciliis Florentino, & Tridentino. Sed hactenus de Scriptoribus primi sæculi dictum sit.

D. Fueruntne in secundo Ecclesiæ sæculo plures Scriptores, quàm in primo?

M. Multò plures floruerunt Scriptores in secundo Ecclesiæ sæculo, sed quorumdam lucubrationes magno Reipl. Christianæ dispendio in integrum perierunt, vel quædam duntaxat Operum, quæ ediderunt, fragmenta ad nostram usque ætatem pervenerunt. Non desunt tamen etiamnùm integra Opera à secundi sæculi Scriptoribus lucubrata, quæ optimo jure locupletissima dici possunt venerandæ antiquitatis monumenta.

D. Incipiamus, si placet, ab illis secundi sæculi Scriptoribus, quorum lucubrationes vel

injoriâ

Injuriâ temporum omninò perierunt, vel quædam duntaxat illarum fragmenta ad nostrem usque ætatem pervenerunt.

M. Benè multa virorum illustrium, seu Scriptorum Ecclesiasticorum secundi sæculi nunc desiderantur Opera, vel quædam tantùm illorum exigua extant fragmenta, quæ Eusebius & S. Hieronymus in suis libris referunt, & quæ hic indicare abundè sufficiet. In primis, non amplius extat Apologia, quam *Quadratus* Senator Romanus pro Religione nostra adversus Ethnicos à se adornatam porrexit Adriano Imperatori, cujus Apologiæ mentionem faciunt Eusebius lib. 4. Hist. Eccles. cap. 3. & Sanct. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Secundò, periit itidem Apologie pro fide Christiana eidem Imperatori oblata ab *Aristide* Atheniensi Philosopho eloquentissimo, ut legitur apud Eusebium ibidem, & apud Sanct. Hieronymum in libro de Scriptoribus Ecclesiasticia cap. 31. Tertiò, deperdita sunt Opera, quæ adversùs Marcionitarum Hæresim ediderunt *Philippus* Gortinensis Episcopus, *& Modestus* qui sub Imperatoribus M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo floruerunt. Quartò, ad nos usque non pervenerunt epistolæ Serapionis ad Pontum, & Carinum viros Ecclesiasticos adversùs Montani Hæresim, nec Epistolæ Dionysii Corinthiorum Episcopi; nec Historia Ecclesiastica *Hegesippi*, nec opera *Rhodonis* adversus Marcionitas, & Montanistas, nec liber *Musani* contra Encratitarum Hæresim, nec Apologia pro Christiana Religione Imperatori M. Antonino Vero oblata ab Appollinario Hierapolitano in Asia Episcopo, nec denique alii libri, quos scripsit idem Apollinarius, videlicèt quinque contra Gentiles, duo de veritate, duo item contra Judæos, & alii contra Muntani Hæresim, quæ tùm primùm prodire cœpit. Horum, inquam, Operum, quæ laudati Scriptores, & nonnulli alii secundi Ecclesiæ seculi viri illustres ediderunt, nihil impræsentiarum superest, præter solam memoriam, vel pauca fragmenta, quæ leguntur apud Eusebium in Hist. Eccl. & apud S. Hieronymum in lib. de Scriptoribus Ecclesiast.

D. Fueruntne isti, quos nominasti, clariores secundi Ecclesiæ sæculi Scriptores?

M. Quamvis Ecclesiam ab istis, quos laudavi, Scriptoribus, plurimùm fuisse in secundo sæculo illustratam negari minimè possit, palmam tamen eruditionis illis præripuerunt, majoremque in eodem sæculo suis lucubrationibus Ecclesiæ splendorem contulerunt *S. Justinus Martyr*, *S. Irenaus*, *S. Clemens Alexandrinus*, *& Tertullianus*, quorum genuina Opera, quæ adhuc extant, vel vetustate evanuerunt, necnon supposititia, breviter recensebo, ut in examine Operum, quæ ediderunt secundi Ecclesiæ sæculi Scriptores, sanum & accuratum eruditorum hujus ætatis Criticorum judicium compertum, ac exploratum habère possis.

Ordior igitur à S. Justino, qui Neapoli Palæstinæ, patre *Prisce Bacchio* natus est, & ad Christianam Fidem conversus pro illius gloria Martyrii coronâ sub Marco Antonino Imperatore redimitus obiit, nobisque plurima reliquit ingenii sui eximie monumenta, & omnia generis eruditionis, utilitatisque plena. Inter genuine S. Justini Opera, quæ etiamnum extant, ista censentur: *Paranesis ad Graces. Apologia pro Christianis prima. Apologia pro Christianis secunda. Dialogus cum Tryphone Judao. Epistola ad Diognetum.* Advertendum tamen est cum doctissimis Criticis, Apologiam S. Justini, quæ prior inscribitur, & ad Senatum data, reverà posteriorem esse, nec soli oblatam Senatui, sed Imperatoribus M. Aurelio, & L. Vero; eam autem Apologiam, quæ inscribitur *secunda*, & Antonino Pio Imperatori porrecta est, re ipse primam esse, sicut testantur Eusebius lib. 4. Hist. Eccles. cap. 18. S. Hieronymus in Catal. Script. Eccles. cap. 34. & Photius in Bibliotheca Cod. 125. Præter ista genuina S. Justini Opera, quæ etiamnum extant, alia conscripsit S. Martyr, quæ tempus nobis invidit, ejusmodi sunt ista: *Liber de Anima. Liber de Monarchia Dei. Liber Psaltes dictus. Liber contra omnes Hareses. Liber contra Marcionem. Commentarius in Hexaëmeron. Liber de Resurrectione carnis.* Hæc, inquam, S. Justini Opera non comparent ampliùs. Postremò, alia Opera, quæ S. Justino tribuuntur, sunt planè supposititia, videlicet, *Liber de Monarchia Quastiones, & Responsiones ad Graces. Quastiones Gracanica de incorporeo, &c. Et ad easdem Christiana responsiones. Quastionum 146. Responsio ad Orthodoxos. Dubitationum adversùs Religionem summaria solutiones. Expositio fidei de Sancta Trinitate. Epistola de vita Christiana ad Zenam, & Serenum. Aristotelicorum quorumdam dogmatum eversio.*

Floruit in eodem secundo sæculo *S. Irenaus* natione Græcus, Lugdunensis Episcopus, Pothini præclari Martyris successor, & S. Polycarpi discipulus, qui postquam triginta circiter annis Episcopalis regiminis clavum tenuisset, tandem anno Christi 202. martyrio coronatus est, multosque à se conscriptos reliquit libros, qui ad nos usque non pervenerunt, nisi quinque libri, quos edidit adversùs Hæresiarcham Valentinum. Convenit inter omnes S. Irenæum fuisse Græcum, ejusque phrasim Græcismum redolere. Quapropter hallucinatus est *Erasmus*, vir licet emunctæ naris, qui existimavit S. Irenæum, non Græcè, sed Latinè scripsisse. Quo nomine jure merito vapulat à Josepho Scaligero, aliisque viris eruditis. Alia Opera, quæ præter istos quinque jam enumeratos libros edidit S. Irenæus, temporum vetustas delevit, & sunt ista: *Libellus de scientia adversùs Gentes. Demonstratio Apostelica pradicationis ad Marcianum fratrem. Liber de Ogdoade contra Valentinos*, cujus exiguum fragmentum refert Eusebius lib. 5. Hist. Eccles. cap. 8. *Epistola ad Blastum de Schismate. Epistola ad Florinum de Monarchia*, seu quod DEUS non sit auctor mali, cujus fragmentum recenset ibidem Eusebius. *Epistola ad Victorem Papam de Paschate. Epistola ad varios Episcopos* eadem de re, seu *de Paschate. Variorum Tractatuum liber unus.* Hæc S. Irenæi Opera periisse dolent viri eruditi.

S. Clemens Alexandrinus, qui secundum Ecclesiæ sæculum eruditione & pietate illustravit, fuit patria Atheniensis, Pantæni Stoici Philosophi discipulus, Origenis Præceptor, dictusque est *Alexandrinus*, tùm quia Ecclesiæ Alexandrinæ Presbyter esset, tùm quia etiam diutissimè docuit in schola Alexandrina, cui ante ipsum præfuit *Pantanus* illius Præceptor, teste Eusebio lib. 5. Histor. Eccles. cap. 10. ubi hæc habet:

Fer

Per idem tempm (Commodo nimirum impetante) *Fidelium schola praerat vir doctrina causa celeberrimus, nomine Pantanus, quippè jam inde à priscis temporibus sacrarum litterarum schola in eadem civitate Alexandrina fuerat instituta; qua quidem nostra atate adhuc perseverat.* Porrò *Commodus* ab anno Christi 180, usque ad annum 193. Imperii habenas moderatus est, per hoc igitur temporis intervallum Pantænus scholæ Alexandrinæ præfuit, eique posteà successit Clemens Alexandrinus, qui tam sacre, quàm exotice eruditione præditus insignia conscripsit volumina, quorum quædam edbuc extant, nimirum: *Adhortatio ad Gentes. Libri tres Padagogi. Libri octo Stromatum. Oratio, quisnam dives ille sit, qui salvetur? Epitome doctrina Orientalis Theodoti.* Quædam verò Sanct. Clementis Alexandrini Opera ad nos usque non pervenerunt, videlicèt *libri octo Hypotyposeon*, seu *Institutionum. Canon Ecclesiasticus. Liber adversus Judaizantes. Liber de Paschate. Liber de Obtrectatione. Disputationes de Jejuniis. Exhortatio ad Patientiam. Liber ad Neophytos*, seu eb nuper baptizatos. Alia Opera, quæ sub Clementis Alexandrini nomina circumferuntur, sunt supposititia, scilicet *Commentariola* in primam Epistolam Canonicam S. Petri, in Epistolam Judæ, & in tres Epistolas S. Joannis Apostoli.

Inter celebriores secundi sæculi Scriptorea non immeritò numerari debet *Tertullianus* natione Afer, patriâ Carthaginensis, acris ac vehementia ingenii vir, & in omni genere litterarum peritus, sed in loquendo parum facilis, minus eomptus, & multum obscurus, sicut ait Lactantius lib. 5. Institut. Divin. cap. 1. Multe scripsit Opera, sive dum adhuc Catholicam Fidem profiteretur, sive postquàm in Montani Hæresim lapsus est, quorum nonnulla adhuc extant, quædam varò omninò perierunt. Opera, quæ edidit Tertullianus, dum adhuc esset in gremio Catholicæ Ecclesiæ, & quæ etiamnum extant, sunt: *Liber Apologetici. Libri duo ad Nationes. Liber de Testimoniis Anima. Liber ad Scapulam Africa Prafectum. Liber de Spectaculis. Liber de Idololatria. Liber de Corona. Liber de Pallio. Liber de Pœnitentia. Liber de Oratione. Liber ad Martyres. Liber de Patientia. Libri duo de cultu fœminarum. Libri duo ad Uxorem. Liber de Virginibus velandis. Liber adversùs Judæos. Liber de Præscriptione Hæreticorum. Liber de Baptismo. Liber adversùs Hermogenem. Liber adversùs Valentinianos. Liber de Anima. Liber de Carne Christi. Liber de Resurrectione Carnis. Libri quinque adversùs Marcionem. Liber adversùs Praxeam. Liber Scorpiaci adversùs Gnosticos.* Postquàm autem Tertullianus universalis ac vetustæ fidei parum tenax ab ea descivit, & in Montani Hæresim lapsus est, hæc Opera edidit, vidalicet: *Librum de Exhortatione castitatis. Librum de Monogamia Librum de Fuga in persecutione. Librum de Jejuniis. Librum de Pudicitia.* Opera Tertull. quæ non amplius extant, sunt: *Liber de Paradiso. Liber de Spe Fidelium. Sex libri de Ecstasi. Liber adversùs Apollonium. Liber adversùs Apellicanos. Liber de vestibus Aaron. Liber de Censu Animæ.* Alia Opera, quæ Tertulliano tribuuntur, sunt supposititia, scilicèt, *Poemata, —— libri quinque contra Marcionem carmine scripti, —— de Judicio Domini, —— Genesis, —— Sodoma.* Sed hæc dicta sufficiant de genuinis & spuriis Operibus Patrum Justini, Irenæi, Clementis Alexandrini, & Tertulliani, quos celebriores secundi Ecclesiæ sæculi Scriptores extitisse diximus.

D. Hi sunt igitur omnes Scriptores Ecclesiastici, qui secondo nominis Christiani sæculo floruerunt, & Ecclesiam scriptis illustrarunt?

M. Aliorum secundi sæculi Scriptorum, præter istos, quos memoravi, meminit Historia Ecclesiastica, quos inter recensentur *Tatianus, Melito, Theophilus Antiochenus, Athenagoras, Miltiades & Apollonius*, de quorum Operibus pauca hìc attexam. *Tatianus* S. Justini Martyris discipulus infinita scripsit volumina, ex quibus unum egregium, quod edversus Gentilea edidit, etiamnum hodiè habemus adjectum ad calcem Operum S. Justini, & tom. 1. Biblioth. Patrum Græco-Latinæ. Mortuo S. Justino in multos errores prolapsus est Tatianus, factus auctor Sectæ *Encratitarum*, quasi continentium, qui nuptias detestabantur. *Melito* Asianus Sardensis Episcopus floruit sub *M. Antonio Vero* Imperatore, cui egregiam pro Christianis obtulit Apologiam, ut liquet ex ejus fragmento apud Eusebium lib. 4. Hist. Eccl. cap 26. Multa alia ejus Opera recensent ibidem Eusebius & S. Hieronymus in Catal. Scrips. Eccles. quæ magno Ecclesiæ damno perierunt. Librum tamen inscriptum *de Transitu Virginis* non esse genuinum Melitonis fœtum fateotur omnes periti Critici, non solùm, quia hujus libri inter Opera Melitonis non meminere Eusebius, & S. Hieronymus, sed etiam quia stylus hujus libri tantùm à stylo Apologiæ dissidet, quantùm ab homine simia distat. Hinc *Gelasius* Papa hunc librum *de Transitu Virginis* declaravit Apocryphum in Concilio Romæ habito anno Christi 494. *Theophilus* Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus multa elegantissime scripsit Opera, ex quibus soli supersunt très libri ed *Autolycum*, qui extant tom. 1. Biblioth. Patrum Græco-Latinæ. *Athenagoras* edidit Apologiam pro Christianis, & librum *de Resurrectione Mortuorum*: extat utrumque opus ad finem Operum S Justini, editionis Parisiensis anni 1615. & tom. 1. Biblioth. Patrum Græco-Latinæ. *Miltiades* Apologiam pro Christiana Religione scripsit, aliaque Opera, quæ non empliùs extant. *Apollonius* insigne volomen edidit edversùs Montanum, Priscillam, & Maximillam, cujus aliquot fragmenta refert Eusebius lib. 5. Hist. Eccles. cap. 18. De his Ecclesiasticis secundi sæculi Scriptoribus plura dicere non vacat, maximè cùm adhuc mihi incumbat onus disserendi de Scriptoribus, qui in tertio Ecclesiæ sæculo floruerunt.

D. Cedo, si placet, nomina Scriptorum, qui in tertio Christiani nominis sæculo doctrina, & pietate claruerunt?

M. Tertio sæculo Ecclesiam suis lucubrationibus illustrarunt *Minutius Felix, Hippolytus* Portuensis Episcopus, *Cajus, Origenes, Ammonius, Julius Africanus, S. Cornelius Papa, Dionysius* Rom. *Pierius, Pontius* Diaconus, *S. Gregorius* Neocæsariensis, *& S. Dionysius* Alexandrinus, quorum genuina Opera juxta doctissimorum virorum judicium hìc breviter recensebo, ut tuum deinde judicium acuere, & confirmare possis, uberioremque ex eorum lectione valeas percipere fructum.

In

In pcimis *Minutius Felix*, qui fuit natinne Afat, & inter Romanos Causidicna celebria, elnquentissimum edidit Dialngum intet *Cacilium* Gentilem, & *Octavium* Christianum, iu quo totum Gentilium cultum tam eruditè, tam venustè, & ingeniosè cunvellit Minutius Felix, & è contte Christianos, eotumque sacra ab omnibna Cæcilii calumniis, atque nbjectionibus adeò nervnsè, & eleganter vindicat, ut tandem Cæcilius mauus det, herbam porrigat, atque ab Octavin Christiannrum vindice, ac Patrnnn victum se, ec superatum glorietur. Hic Dialngus diu Atunbii, tanquam nctavus ipsiua libet habitus est, eò potissimùm unmine, quòd cum septam Arnobii libris in veteri quodam manuscriptn Biblinthecæ Vaticanæ repertus fuerit, & quetet sub nomina Atnobii typis mandatus. At eruditus Jurisconsultus *Balduinus* vulgatem hunc errorem primus animadvertit, atque Heidelbergæ aono 1560. bunc Dialogum excudeodum curavit cum dnctissima præfatinne, quâ illum Minutio Felici vero suo Authoti restituit.

S. Hippnlyti Episcopi Pottuensis npera tecensent Eusebius lib. 6. Hist. Eccles. cap. 22. S. Hietnnymua in Catalogn Sctiptnrum Eccles. cap. 72. & Pbntius in Bibliotheca Cnd. 121. & 202. entumqua indiculus habetur in nobili, & pervetustn munumentn, quod, teste Cl. Abbate *Jaanne Vignalia* in dissertatione, quam nuper edidit, *dr anna primo Imperii Alexandri Severi*, effossum est io Agrn Verano unn procul ab Æde S. Laurentii anno Domini 1551. *Marcello Cervina* Cardinali, posteà Summo Pnntifice, tunc Sac. Rnm. Ecclesiæ Bibliotbecario, cui par visum fuit, ut in Bibliothacam Vaticanam infertetur. istud autem celabre Antiqnitatis Ecclesiasticæ Monumentum nihil aliud est, quam marmorea statua Cathedræ insidena, uitinque litteris Græcis inscripta, in qua babetur Canon Paschalia, & ed ejus marginem Catalngus multorum librorum, quos edidit S. Hippolytus, & qui non ampliùs axtant, præter Cannuem Palchelam, quem omnea petiti Ceitici S. Hippolyto adjudicant, & Oratinnem de Antichristn, quam Rivetus, Casaubnnus, aliique ex Hæreticorum Grege frustrà S. Hippolytn eripere cnnati sunt. Cannnis sui Paschalis initium auspicatua est S. Hippolytua ab annn Domini 222. in quem quidem ennum Impetii Alexandri Severi primum incidisse multia argumentia avincit jam laudetus Abbas *Joannes Vignolius*, quem, si tibi per otium liceat, cunsulere poteris, sicut & *Josephum Scaligerum* lib. 7. de emend. temporum pag. 723. *Petavium* lib. 12. de Dnctrina Temporum, *Lemoinium* in suis nbservationibus pag. 930. *Bucherium* de Doctrina Temp. pag. 291. qui omnes Indiculum Operum S. Hippolyti descriptum iu celebri jam citato Antiquitatis mnnumentn doctissimis suis Notis illustrârunt.

Sedente Zephytinn Papa, floruit vir insignia Romanæ Ecclesiæ Presbyter *Cajus*, qui impetante *Caracalla*, disputatinnam adversùs *Proclum*, sen *Praculum* Sectatotem Mnntani hebuit, eumque super nnvam Propbetiam temeritatis arguit. Auctor est idem Cajus libri *de Universa*, qui nlim Josepho Histntico etat falsò adscriptus, & libri, cui titulus est: *Labyrinthus*, in quo *de Natali*, qui Theodori partes secutus fuerat, mentionem facit, quod ex eo librn ttenscripsit Eusebius. Scripsit & alium Tractatum *Cajus* contta Artemonis Hæresim, taste Phntin in Biblinth. Cnd. 48. ubi etiam ait, Cajum otdinatum fuisse Episcopum, ut ad Gentes prædicatum itet.

Vatùm, inter Sctipteres tettil Ecclesiæ sæculi præcipuè emioet *Origenes* Pattiâ Alexendriuus, S. Lennidis Mattytia filius, à puetn sacria litteris imbutus, sublimis ingenio, eruditione uulli secundus, & ita leboris patiens, ut, nb indefessam iu scribendo, legendoque constantiam, fuerit *Adamantius* cugnomine dictus. Castitatia autem adeò tigidus cultor & amatot fuit, ut, dum schnlæ Alexandrinæ post S. Clementem Alexandrinum eilet præpnsitus, fœminisque Fidei præcepta cnmpluribua dare cogeretur, semetipsum evitaverit, ut omuam calumniæ nccasionem Ethnicis adimerat. In Achajem posteà profectus Origenes, dumque iu Palæstina versatetur, ab *Alexandra* Hietnsolymitann, & *Theoctista* Cæsariensi Episcopo ad Presbyterii gradum evectua est anno ætatis suæ circiter 44. Quam ordinationem ægrè tulit *Demetrius* Alexandrinus Episcnpus, qui magnn animi æstu facinus ab Origene edhuc adolescente patratum criminatus, Episcopos, qui illum ordinaverant, suis aecusationibus involvit, & ipsum Origanem, cujus famæ celebritati haud patum invidebat, Alexandriê pulsum perculit Anathemate. Origenem tamen Episcnpi Palæstinæ nunquam à soe communiona separarunt, dignumque judicatunt, qui munie Ecclesiastica nbiret, quibus Origenes, ob summam, quê pollebat, eruditionem, maxime cum lande perfunctua est. Anno Domini 238. Bostram, causâ *Berylli* hujus civitatis Episcopi venit Origenes. Negabat *Beryllus* Christum, ante nativitatem suem ex Virgine, in propria persnna snbstitisse. Cum illo igitur familiaritet collocutus Otigenes, errantem ed rectam viam reduxit. Dein, jam saxagenario majnr, anno Domini 247. rogatua à Synndn Arabiam denun petiit, ut adversùs Auctores erroris, qui animas cum corporibua interire, & rursua ad vitam tedire statuebant, dispurationem instituetet, contte quns tanto rnbore pugnavit, ut è veri tramite deflactentibus arrorem penitùa excusserit. Annn 250. imperante Decio, & sæviente dirâ persecutiona ab immanissimo illn Impetatnre mntâ, Origenes cnnstanti & infracto animo multa, graviaque passus est supplicia, vincula, cruciatus, & ærumnaa, ex quibus tamen liberatua, taudem vir ille totn Orbe percelebris vitæ suæ cursum in labura corporis, atque in animi contentinne absnivit annn Domini 253. Galln, & Volusiann imperantibus, ætatis suæ LXIX. mortuus est Tyri, ubi est sepultus. Defunctum præclaria laudibua extulerunt Vincentius Lirinensis lib. 1. Cnmmnnitnrii cap. 23. & S. Hieronymus Epist. LXV. ed Pemmachium, & Occeanum.

D. Quæ mox de Origenia constentia in Deciana persecutinne narrasti, nova mihi planè apparent, & communi Ecclasiasticæ Historiæ peritorum opinioni omninò contraria. Audivi quippè à multis viria eruditis, Origenem tanto castitatis amore flagrasse, ut eam in Deciana persecutione fidei prætulerit, elegeritque potiùs fidem negate, & thus Idolis offerte, quàm

læsâ castitate impuro misceri Æthiopi, & nefando contaminari crimine.

M. Non me fugit, multos etiamnum esse viros eruditos, qui post S. Epiphanium hæresi 63. existimant, Origenem in Deciana persecutione, ne ab Æthiope stuprum pateretur, avitæ fidei nuncium remisisse, & Gentium Idolis sacrificasse. Verùm, hunc Origenis lapsum commentitium esse plurimis, ac solidis momentis evincunt periti alii Critici; quibus utroque pollice subscribo. Primò, quia illi Patres, & Scriptores Ecclesiastici, qui Sancto Epiphanio sunt antiquiores, vel saltem suppares, tanti Origenis lapsus, qui tamen per ora omnium volitasset, nullatenus meminere. Certè evirationem Origenis disertè memorant Eusebius, & Hieronymus; de thure autem focis imposito ab Origene ne minimum quidem verbulum habent. Secundò, Demetrius Alexandriæ Episcopus iniquo animo ferens, quod Origenes fuisset Presbyter ordinatus, in ipsius quidem evirationem invectus est, quò illum Sacerdotio abdicaret, sed nunquàm ei idololatriæ crimen exprobravit: *Demetrius*, inquit Eusebius lib. 6. Hist. Eccl. cap. 8. *Quando nihil aliud habebat, quod ei*, seu Origeni, *objiceret, facinus illud, quod olim adolescens patraverat, gravissimè criminatus est*. Credibile ne est, Demetrium laudi, gloriæque Origenis infensissimum, illius in idololatriam lapsum de industria reticere voluisse, si revera contigisset? Denique, ut cætera mittam gravissima momenta, queis liquidò evincitur, hunc Origenis lapsum esse planè confictum, testantur itidem Eusebius cap. 27. mox laudati libri, quod, ubi relictâ Alexandriâ, Cæsaream migravit Origenes, *ipsi soli interpretationem Scripturæ sacræ permiserunt Theoctistus* Cæsareæ Episcopus, & *Alexander* Hierosolymæ Episcopus. Porrò si Idolis sacrificasset Origenes, publicâ pœnitentiâ fungi debuisset juxta immotam Ecclesiæ regulam, quam tamen nunquàm peregit, sive Alexandriæ, sive Cæsareæ, sed potiùs ubi primùm Cæsaream advenisset, Presbyteri munia obivit. Falsus itaque videtur Origenis in Deciana persecutione lapsus.

D. Utinam scripta Origenis tam facilè ab erroribus posses vindicare, quam lapsum illius in Deciana persecutione excusasti. Ast, sicut audivi à viris eruditis, tam fœdis erroribus scatent scripta Origenis, ut ex his, tanquam ex virulento fonte omnes penè, quæ deinde exortæ sunt Hæreses, manasse videantur.

M. De scriptis Origenis prolixè juxta ac eleganter disseruit *Daniel Huetius* Episcopus Abrincensis, linguarum, & Antiquitatis Ecclesiasticæ peritiâ clarissimus, qui tribus libris quæcumque ad Origenis vitam, scripta, erroresque spectant, solidè enucleavit, & quod diu à viris doctis optatum fuerat, omnia Origenis Opera Græco-Latina Notis illustrata, duobus tomis comprehensa publicâ luce donavit. Quapropter, cum aliundè Origenis genuina Opera sint penè infinita (scripsit enim, teste S. Epiphanio, sena millia volumina, quæ, ut ait Vincentius Lirinensis, non solùm perlegi, sed ne invenire quidem possibile est) hic dumtaxat annotabo breviter Opera, quæ ipsi sunt falsò adscripta, cujusmodi sunt: libri tres *Commentariorum in librum Job*. *Commentarius in Evangelium S. Marci*. *Homiliæ in diversos*. *Liber de Sectis Philosophorum, & Dogmatibus*. *Lamentum Origenis*. *Scholia in Orationem Dominicam, & in Cantica B. Virginis, Zachariæ & Simeonis*. *Dialogus contra Marcionitas*. *Liber de recta in Deum fide*. Hæc, inquam, Opera, ut fatentur periti Critici, Origenem non habent Auctorem. Quod attinet ad genuina Origenis Opera, quæ ad nos usque pervenerunt, certum est, ea multis esse fœdata erroribus. Hinc S. Basilius in libro de Spiritu Sancto cap. 20. dicit, Origenem non habuisse sanas de Spiritu S. opiniones. S. Epiphanius in libris de Hæresibus ponit Origenem in Classe Hæreticorum. S. Hieronymus vertit in Latinum Idioma libros Origenis dictos *Periarchon*, id est, *de Principiis*, ut ostenderet errores plurimos, qui in istis libris passim offenduntur. Synodus quinta Generalis Anathema quoque dixit Origeni & Scriptis ejus. Denique, Gelasius Papa in Concilio LXX. Episcoporum Romæ habito anno Christi 494. omnia Origenis Opera, quæ à S. Hieronymo fuere reprobata, proscripsit. Fuêre quidem olim variæ pro Origene editæ Apologiæ, quas inter duæ extitere celebres, Eusebii videlicet Cæsariensis una, & Rufini Presbyteri Aquilejensis altera. Sed his non obstantibus Apologiis, ultrò fatendum est, Origenem deceptum ex Platonis Philosophia, quam perperam cum Christiana Religione conciliare studuit, in multos impegisse errores, quibus Ario, Pelagio prælusit, ova quasi posuit, quæ posteà nefarii Hæresiarchæ in perniciem Ecclesiæ exclusêrunt. Hæc fuit sors Origenis, qui, ut optimè ait Cassiodorus, *ubi benè, nemo melius; ubi malè, nemo pejus*. Si plura de Origenis doctrina scire aveas, legesis Sixtum Senensem, librum ab Halloxio editum, qui inscribitur *Origenes defensus*, Illustrissimi Danielis Huetii Abrincensis Episcopi *Origeniana*, & Natalis Alexandri dissertationem 18. tertii sæculi, qui tam fusè, cumulatèque hocce argumentum pertractarunt, ut actum profectò agerem, si in eo diutiùs immorari vellem.

D. Perge, quæso, aliorum, quos memorasti, tertii sæculi Scriptorum Ecclesiasticorum recensere Opera.

M. Floruit Alexandriæ in tertio Ecclesiæ sæculo *Ammonius* Philosophus omnium ore celebratus, Plotini, Longini & Amelii Præceptor, tantæque eruditionis vir, ut cùm ejus scholam ingressus docentem audisset Plotinus, dixerit Amico; *hunc ipsum quærebam*, teste in vita Plotini Porphyrio. Ammonium fidem Christi ejurasse mentitur Porphyrius, quem falsi coarguit Eusebius lib. 6. Hist. Eccl. cap. 19. his verbis: *Ammonius divinæ Philosophiæ præcepta ad extremum usque terminum vitæ integra, atque immota retinuit. Testantur id etiamnum lucubrationes illius viri ob ea, quæ reliquit ingenii monumenta celeberrimi, exempli gratia: liber ille, cui titulus est: De Consensu Moysis, & Jesu, & quicumque alii apud studiosos reperiuntur.* Harmoniam quatuor Evangelistarum olim dictam *Diatessaron*, quæ in Biblioth. Patrum sæpius excusa est, quamque Ammonio vindicat *Victor Capuanus*, & post Victorem eruditi complures; reverâ tamen ab Ammonio editam non fuisse doctissimus *Valesius* in suis Notis Eusebianis pag. 75. hac luculenta ratione demonstrat: Opus Ammonii, inquit Valesius, nihil aliud erat, quàm Evangelium Matthæi, cujus singulis capitibus adjuncta

erant

erant ad latus capitula aliorum trium Evangelistarum, quæ com Matthæi consentiebant Evangelio; atqui io Harmonia illa, quæ à Victore Capuanò prolata est, nihil ejusmodi cernitur, hæc igitur Harmonia non est Ammonii, sed alius Authoris, quem *Tatianum* esse pervulgata est virorum eruditorum opinio.

Claruit eodem tertiæ Ecclesiæ sæculo *Julius Afeicanus*, vir undecomqoe doctissimos, Philosophus, Historiographus, accuratissimus temporum observator, & Theologua insignia. Vixit Nicopoli io Palæstina, & sub *Marco Aurelio Antonino Elagabale* Impetatore legatiooem obiit pro instauratione Urbia *Emmaus*, quæ posteà Nicopolis noocupata est. Scripta ejus sunt hæc: *Commentarii inscripti* de Gestis, *sic appellati propter argumentorum varietatem. Epistola ad Origenem de Historia Susannæ, quam ipse ceu Apocrypham explodebat. Volumina quinque Annalium, seu Cheonicoeum libei quinque. Epistola ad Aeistidem de disceepantia Genealogiæ Christi à Matthæo, & Luca Evangelistis descripta.*

S. Cornelium Papam numero Ecclesiasticorum tertii sæculi Scriptorum jure merito S. Hieronymus in Catalogo Scriptorom Eccles. cap. 77. accenset. Scripsit enim Summus ille Pontifex qoatuor Epistolas ad Fabium Aotiocheoom Episcopum, quem S. Hieronymus, falleote memoria, Flavianum appellat. Scripsit quoqoe S. Cornelius quatuor Epistolas ad S. Cyprianum, quarum duæ temporum iojoriæ exemptæ sunt, & in Pameliana Operum S. Cypriani editione extaot numero 46. & 48. Hæc suot geooina S. Coroelii Opera. Sed sunt & alia, quæ ipsi tribountur, & tamen sunt supposititia. Cujusmodi sunt: *Epistola de Translatione Corporum Apostolorum Petri, & Pauli è Catacumbis*, qoæ data est *septimo Idus Septembris Decio, & Maximo Viris Clarissimis Coss.* Altera Epistola ad *Rufum*, vel *Rusticum* Coëpiscopom Orientalem missa XI. Kal. Junii Maximo & Decio Viris clarissimis Coniulibos data. Has doas Epistolas non esse Sancti Cornelii ex eo maximè evincitor, qood nullus, sedente Cornelio, Decii & Maximi fuerit Consulatus, quo tamen notantor ambæ illæ Epistolæ. Præter duas illas Epistolas, quæ falso tribountur S. Cornelio, alia est sub ipsius nomine scripta Epistola, & ad *Lupicinum* Viennensem Episcopum directa, quæ itidem soppositia est, & à notho Pateote creata, cùm nullus veterum, & probatæ fidei Scriptorum meminerit prædictæ Epistolæ tanquam germanæ S. Cornelii prolis.

S. Cornelio coævus fuit S. Cyprianus natione Afer, Patriâ Carthaginensis, ita ingenio facili, jocundo & suavi, teste Lactantio cap. 1. lib. 5. Institut. ot vix discerni possit, ao ornatior io loquendo, vel io explicaodo facilior, aot in persuadendo potentior quisquam fuerit. Ethnicus primò quidem fuit Cyprianus, sed suadente *Cæcilio*, à qoo inde *Cæcilius* cognominatus est, Christianæ Religioni nomen dedit, mortuoqoe Donato, Carthaginensis Episcopus & totius Africæ Primas ordinatus est anno Christi 248. ac pro Christo martyrium passus est sub Valeriano Imperatore, ejusque filio Gallieno anno Christi 258. Multa piissima Opera elegantissimæ phraseos & Ciceroniano candori proximæ, in rem, & ædificationem Ecclesiæ edidit S. Cyprianus. Complures tamen sub nomine S. Cypriani circumferuntor libri, qui omnium eruditorum calculo vel dubii sunt, vel omnino supposititii. Libri Sancti Cypriani dubii sunt: *Libri de spectaculis. De Disciplina, & bono pudicitiæ. De Laude Martyrii ad Moysem, & Maximum Confessores, & ad Novatianum. Duæ Orationes, una pro Martyribus, altera, quam dixisse fertur S. Cyprianus in die Passionis suæ.* Hæc, inquam, Opera S. Cypriaoi dubia esse colligunt viri eruditi post Erasmum ex nonnulla styli dissimilitudine. Libri verò, qoi falsò adscribuntur S. Cypriano, sunt isti: *Liber de Cardinalibus operibus Christi. Liber de Aleatoribus. Liber de Montibus Sina, & Sion. Carmen inscriptum Sodoma. Carmen aliud ad Senatorem Apostatam. Hymnus de Pascha Domini. Liber de Singularitate Clericorum. Expositio in Symbolum Apostolorum. Libee adversùs Judæos, qui insecuti sunt Christum. Liber de Revelatione Capitis B. Joannis Baptistæ. Liber de duodecim Abusionibus sæculi. Liber de Cœna.* Hos libros viri eruditi, qui in secernendis genuinis SS. Patrum Operibus à spuriis, & adulterinis diu, multumqoe insudarunt, S. Cypriano abjodicaot. *Pontius* Diacoous, qui fuit tertii Ecclesiæ sæculi Scriptor, S. Cypriani, cujos fuit individous Cooies usque ad illius Martyrii diem, vitam conscripsit, quæ præfixa est S. Cypriani Operibus in Editione Pameliana.

D. Habuitne Ecclesia Orientalis in tertio Christiani nominis sæculo Episcopos doctrinâ, & pietate conspicuos, qui cum S. Cypriaoo conferri possint?

M. Habuit Ecclesia Orientalis moltos in tertio sæculo Episcopos, qoi doctrinâ, & vitæ sanctimoniâ floruerunt. Quos ioter eminet S. Gregorius Episcopus Neocæsariensis, & à magnitudine patratorum miraculorom *Thaumaturgus* appellatus, cujus genuioa scripta hæc sunt: *Panegyricus in Origenem*, cujus, dum esset adolesceos, auditor fuit, ab ejus tamen erroribus omnioò immonis. *Metaphrasis in Ecclesiasten. Brevis expositio Fidei. Epistola Canonica*, & aliæ plures Epistolæ, quæ amplius non extant. Cætera Opera, quæ S. Gregorio Neocæsariensi tribuuntur, sunt supposititia. Ecclesiæ Orientali maximum itidem splendorem in tertio sæculo contulit S. Dionysius Episcopus Alexandrinus, qoi plures Epistolas ad sanciendam disciplinam, & ad profligaodas id temporis emergentes Hæreses scripsit, *Nepotem* assertorem erroris de terreno Christi cum Sanctis millenario Regno strenuè impugnavit, & Sabellium Hæresiarcham damnavit. His duobus splendidissimis Ecclesiæ Orientalis luminibus addi potest *Firmilianus* Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, doctrinâ, & pietate iosignis, qui ad S. Cyprianum dedit Epistolam de Hæreticorom Baptismate, io qua paulò acriùs ex zelo, quamvis oon secundùm scientiam, invehitur in S. Stephanum Romanum Pontificem. Sed hæc vitæ alioqoi sanctissimæ macula fuit, quam pœnitentiâ expunxit. Unde Firmilianum Sanctorom cultu celebrat Ecclesia Græca, ut videre est in Meoologio ad Diem 17. Octobris.

D. Hi sunt igitor omnes Scriptores, qui in tertio Sæculo Ecclesiam suis scriptis illustrarunt.

M. Tres adhuc proferam tertii sæculi Scriptores Ecclesiasticos, quorum primus est *S. Dionysius*

nysius Romanus Pontifex, qui contra Sabellianos scripsit Epistolam, cujus insigne superest fragmentum apud S. Athanasium in lib. de Synodi Nicænæ Decretis: aliæ autem Epistolæ, quæ S. Dionysio adscribuntur, suppositiiæ sunt. Alter Scriptor est *Pierius* Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, & propter summam eruditionem, atque sermonum elegantiam *Origenes junior* nuncupatus. Multos in Scripturam Sacram edidit Commentarios & Homilias. Tertius denique Scriptor est *Anatolius* Episcopus Laodicenus, qui librum *de Paschate* conscripsit, qui adhuc extat. Hìc igitur, si placet, Colloquio nostro de Scriptoribus, qui in tribus primis sæculis Ecclesiam suis lucubrationibus illustrârunt, finem imponamus, sitque istud proximi nostri Colloquii, quod agitabimus, argumentum: quamnam videlicet doctrinam, disciplinam, & moralem tenuerint, & observeverint tria priora Ecclesiæ sæcula?

D. Necessarium profactò, & perutile proponis argumentum, mihique tam gratum erit, quàm quod maximè, scire quam doctrinam, disciplinam, & moralem habuerint Christiani trium priorum Ecclesiæ sæculorum? Te igitur hoc de argumento edisserentem crastinâ luce lubenti animo auscultabo, mihique in proponendis quæstionibus, quæ ad perdiscendam antiquitatem Ecclesiæ juvare poterunt, injuncto officio non defuturum me certissimè promitto.

COLLOQVIVM VII.

De Doctrina, Disciplina, & Morali trium priorum Ecclesiæ sæculorum.

D. HActenus in describenda historia trium priorum Ecclesiæ sæculorum selecta argumenta, quæ juxta præscriptum ordinem tractanda suscepisti, luculentâ satis methodo, meumque ad captum accommodatâ digessisti. Superest tamen, ad perfectam trium priorum sæculorum assequendam Historiæ Ecclesiasticæ notitiam, ut modò summatim perstringas Doctrinam, Disciplinam, & Moralem Christianorum, qui in tribus primis Ecclesiæ sæculis vixerunt. His siquidem semel discussis, ac dilucidatis, quæ ad antiquitatem Ecclesiæ illustrandam maximi momenti esse nullus inficias ire potest, nihil amplius erit, quod ad plenam, & absolutam trium priorum Ecclesiæ sæculorum historiam desiderari possit.

M. Antequam rem aggrediar, velim sedulò advertas, doctrinam Ecclesiæ nulli vel minimæ mutationi posse esse obnoxiam, sed inviolabili sæculorum serie eamdem omninò integram, & illibatam à Christi Apostolorumque temporibus ad nos usque jugiter fuisse conservatam, nec ullo pacto unquàm defecturam. Tam quippe impossibile est, ut vera desinat Ecclesia, quàm ut vera Ecclesia à doctrina, quam à Christo Domino accepit, ne latum quidem unguem desciscat. Ratio in promptu est. Quia si Ecclesia Fideles imbueret aliâ doctrinâ ab ea, quam Christus Dominus tradidit, tunc non amplius vere esset Ecclesia. Doctrina igitur Ecclesiæ mediis, & postremis sæculis æquè sincera, & incorrupta est ac in primis; nec timet sortem, & conditionem rerum humanarum, videlicet rerum publicarum, legum & disciplinarum, quæ quò magis è sua recedunt origine, eò etiam in dies pejus ruunt: sed potius, sicut eleganter ait *Vincentius Lirinensis*, doctrina Ecclesiæ annis consolidatur, dilatatur tempore, sublimatur ætate, nihilque permutationis admittit, nulla proprietatis dispendia, nullam definitionis sustinet varietatem. Christus itaque unicus omnium Gentium Doctor cœlestem, quam è sinu Patris æterni hauserat, doctrinam suis Apostolis instillavit. Dein, Apostoli bene Christi doctrinam per totum, quà latè patet, Orbem disseminârunt, & fidei depositum custodiendum omnibus, quas fundârunt, Ecclesiis concrediderunt. Postremò, eadem fidei doctrina ab Apostolis sata, atque propagata, omni ævo tum Scripturæ Sacræ, tum perpetuæ, sibique semper constantis traditionis beneficio, inviolabilis & irreformabilis, sicut loquitur Tertullianus, permansit in Ecclesia, quæ est Columna & Firmamentum veritatis, & *cui*, ut ait idem Tertullianus, *nemo præscribere potest, non spatia locorum, non intervalla temporum, non patrocinia personarum*. Verum quidem est, Ecclesiam, postquàm prodierunt Hæreses, majorem in mysteriorum explicatione adhibuisse sollicitudinem, novasque cœpisse usurpare, & consecrare voces, quæ ad proscribendas exortas illas Hæreses, & ad stabilienda fidei dogmata perquàm appositæ, & necessariæ visæ sunt, sed nihilo secius eadem fides, sive ante, sive post ortum Hæresum stetit inconcussa, cui nihil planè additum, nihil detractum voluit Ecclesia depositi fidei pervigil custos. Licèt ergò doctrina Ecclesiæ acceperit progressu temporis evidentiam, lucem, ac distinctionem, semper tamen retinuit plenitudinem, integritatem, proprietatem. Hanc autem doctrinæ Ecclesiæ puritatem ne tantillum quidem labefactârunt, aut obscurarunt hi errores, in quos quidam Scriptores, & antiqui trium priorum Ecclesiæ sæculorum Patres proruperunt, quia nunquam Ecclesia ejusmodi errores suo fovit assensu, vel pravo illis favit silentio, sed eos potius suo indeficienti judicio reprobavit, suosque omni ætate habuit Doctores, qui in istos errores insurrexerunt, & sanam doctrinam, quâ nihil antiquius habebant, acerrimè tuiti sunt. Id totum, quod hactenus dixi, facilè perspectum habere poteris ex doctrina primorum Christianorum, quam hìc compendiosè subnectam, quamque si cum hodierna Christianorum doctrina conferre haud graveris, nullo negotio intelliges, Ovum non esse ovo similius, quàm doctrina primorum Christianorum similis sit præsenti Christianorum doctrinæ.

At enim constanter docuerunt omnes primi Christiani, Scripturam sacram, & Traditionem certas esse doctrinæ nostræ regulas, omniaque fidei nostræ mysteria, quamvis rationi omninò impervia sint, stabili tamen, firmaque fide esse credenda. Deum invisibilem, æternum, immortalem, omniumque bonorum, & perfectionum fontem esse dixerunt. De illius providentia, quæ latissimè ad omnia protenditur, de potentia, bonitate, justitia, & misericordia frequenter juxta ac copiosè in suis scriptis disseruerunt. Falsa Ethnicorum Numina, nec-

non

non crassos Hæreticorum plures Deos admittentium errores expluserunt. Deum esse supremum rerum omnium Conditorem, ac subinde materiam non esse æternam invictè propugnârunt. Sacram Divinarum Personarum in unitate essentiæ Triadem, Divinitatem, & æternitatem Verbi, & Spiritûs Sancti pronis animis adorârunt. Verbum divinum ab æterno fuisse in Deo, & istum adspectabilem Mundum per illud in tempore à Patre conditum esse, & gubernari crediderunt. Ejusdem Verbi Divini Incarnationem professi sunt, & in Jesu Christo, quem verum Deum, & hominem agnoverunt, duas prorsus distinctas naturas, divinam scilicet, & humanam, nexu tamen indivisibili in unitate divinæ Personæ conjunctas admiserunt. Christum verâ animâ, veroque corpore in utero mundissimo Mariæ Virginis solâ Spiritûs Sancti operatione compactu præditum fuisse asseruerunt, ac subindè illum verè passum, ac mortuum fuisse, ut Genus humanum primigeniâ Protoparentis labe perditum repararet, homines veritatis, & virtutis viam suo exemplo educeret, illosè dira Diaboli captivitate ereptos in pristinam Filiorum Dei libertatem morte suâ vindicaret, atque ad Inferos descendisse, & ad vitam propriâ virtute rediisse, denuò in extremo Judicio venturum post generalem corporum resurrectionem, ut supremâ, quâ pollebit, Judicis auctoritate palpitantes coram suo Tribunali reos æternis pœnis addicat, Justos verò interminabili gloriâ, ac perpetuâ felicitate donet. Hæc fuit constans primorum Christianorum fides, quam omnes Orbis Ecclesiæ ab exordio acceperunt ab Apostolis, sicut disertè testantur Sancti Patres trium priorum Ecclesiæ sæculorum, quorum Opera in ultimo Colloquio ad Crisim revocabimus. Nec minus pura, ac recta fuit circa alia dogmata primorum Christianorum fides. Docuerunt siquidem, hominem è felicissimo innocentiæ statu suâ culpâ excidisse, & in pœnam peccati, quo se, totamque sui posteritatem turpiter fœdavit, donis gratuitis spoliatum fuisse, & in statu naturæ lapsæ ita elevatum, & sauciatum liberum arbitrium retinuisse, ut, nisi divinæ gratiæ ope adjuvetur, nullum opus bonum vitæ æternæ exerere valeat. Necessitatem Baptismi, ejusque effectus comprobârunt. Virtutem, quâ Spiritus Sanctus in Baptizatos per Sacramentum confirmationis, quod statim post Baptismum conferebatur, invisibiliter illabitur, tribuerunt impositioni manuum Episcoporum. Asseruerunt Ecclesiæ potestatem reconciliandi peccatores, eisque, postquàm sinceram pœnitentiam peregissent, absolutionis beneficium impertiendi. Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi verè, & realiter esse in Augustissimo Eucharistiæ Sacramento nunquam in dubium revocârunt. Virginitatem ita laudârunt, ut tamen nuptias non improbarint. Martyribus debitum honorem detulerunt, & Beatissimam Virginem Mariam singulari veneratione sunt prosecuti. Septem Sacramentorum numerum admiserunt, sicut colligitur ex unanimi Orientalis Schismaticæ, & Occidentalis Orthodoxæ Ecclesiæ consensione. Neque enim Orientales Schismatici cùm Orthodoxis Latinis in unam, eandemque sententiam circa septem Sacramentorum numerum conspirare potuissent, nisi illam ab antiquis seu è primis Christianis accepissent. Hæc est in summa primorum Christianorum Fides, quam antiqui Patres, & trium priorum Ecclesiæ sæculorum Scriptores Ecclesiastici in suis scriptis stabilierunt, inculcarunt, & adversùs Christianæ Religionis hostes totis ingenii, & eloquentiæ viribus vindicarunt.

Hic tamen sedulò advertas velim, antiquos Patres, & Scriptores Ecclesiasticos consultò quædam Mysteria, & Fidei nostræ dogmata, præsertim de Sanctissimæ Trinitate, de Sacro-sanctæ Eucharistiæ, & de aliis Sacramentis, oculis & auribus Gentilium, Judæorum, & Catechumenorum religiosè occultasse, quorum profanationem metuentes ab iis abstinebant in sermonibus, & sibi cavebant, neque in scriptis suis de bis agebant. Hinc Origenes lib. 1. contra Celsum, cùm dixisset *Celsus* homo Ethnicus, & Christiani nominis hostis, *Christianos clam quidquid ipsis libet, vel facere, vel docere*, sic ipsi respondet: *Deinde, quoniam sæpius nominat doctrinam clanculariam, coarguendum est hoc quoque: quando per totam Orbem notior est Christianorum prædicatio, quàm Philosophorum placita. Quis Jesum è Virgine natum, Crucifixum ignorat? quis Resurrectionem ejus multis creditam, & denuntiationem Judicii reddituri pro dignitate pœnas Peccatoribus, & Justis præmia? Quin, & Resurrectionis futuræ Mysterium vulgatum est, tametsi rideatur ab Infidelibus. Quæ cùm ita se habeant, perabsurdum est doctrinam hanc vocare clanculariam. Quod verò quædam insunt, quæ non annuntiantur quibusvis, id non solius doctrinæ Christianæ proprium est, verùm etiam Philosophicæ. Nam & illi exteriorem, & penitiorem doctrinam habebant, & alii Pythagoram audiebant contenti ipsius auctoritate, alii secretò discebant rationes non evulgandas in prophanos, eondumque purgatos.* Enumerat Origenes dogmata, quæ palam prædicabantur, nimirum Incarnationis, Passionis, & Resurrectionis Christi Domini, extremi Judicii, & Resurrectionis nostræ. At non loquitur de Sanctissimæ Triadis Mysterio, de Sacramento Eucharistiæ, & de aliis Sacramentis, quòd illa ex iis essent, quæ non quibusvis communicabantur. Hinc est, quod in primis Ecclesiæ sæculis Catholici Scriptores rarius, & obscurius de Sacramentis scripserint, neque de eorum numero recensendo solliciti fuerint, quamvis tamen, ut mox dixi, septenarium Sacramentorum numerum admitterent. Qua de re legesis egregiam Dissertationem *de Disciplina Arcani*, quam edidit doctissimus *Schelstratius*.

D. Miram quidem in Mysteriis, & fidei Dogmatibus consensionem video veterem inter & præsentem Ecclesiam. Sed, si placet, crassiori Minervâ expone mihi id quod modò obiter insinuasti, videlicet antiquos Patres, & Scriptores trium priorum Ecclesiæ sæculorum in aliquot impegisse errores, quos posteà confixit Ecclesia. Id quippe mihi haud mediocrem ingerit difficultatem. Nam si errarunt antiqui Patres, licebit unicuique ipsis erroris, & hæresis dicam scribere, ac subindè nutabit eorum in tradenda verâ Ecclesiæ doctrinâ testimonium, quod tamen omnibus tam certum esse deberet, quàm quod maximè.

M. Nihil planè derogatur auctoritati antiquorum Patrum, dum dicitur, illos in aliquot

lapsos fuisse errores, quos ea ætate needum proscripserat Ecclesia, & quos ipsi citra pertinaciam propugnarunt, quamvis tamen siquis istos errores post solemne Ecclesiæ judicium postliminio revocare, & obstinato animo vellet in pertinentia defendere, omni procul dubio in apertam incurrerat hæresim. Hinc Vincentius Lirinensis Commonitorio 1. cap. 11. de Rebaptizantium errore, ejusque auctoribus & sectatoribus ita scribit: *O rerum mira conversio! Auctores ejusdem opinionis Catholici, Consectatores verò Heretici judicantur. Absolvuntur Magistri, condemnantur Discipuli.* Nulla igitur Hæreseos nota inuri debet Patribus, & Scriptoribus trium priorum Ecclesiæ sæculorum, qui ante definitionem Ecclesiæ in aliquos errores prolapsi sunt. Errare quippè humanum est, & exceptis solis Scriptoribus sacris, qui inter scribendum Spiritu Sancto fuerunt afflati, atque speciali ejus assistentiâ directi; nullum invenies, qui sit ab omni nævo immunis. *Nemo*, inquit Melchior Canus lib 7. de locis cap. 3. *quantumvis eruditus, & sanctus, non interdum hallucinatur, non alicubi cæcutit, non quandoque labitur. Sanctus verè is fuit, qui credidit ab Hereticis baptizatos esse rebaptizandos. Sanctus fuit, qui in Christi corpore & sensum pœna, & dolorem fuisse negavit. Sanctus fuit, qui in Chiliastarum dogma descendit. Sanctus fuit, qui viro ob adulterii culpam uxorem repudianti alterum matrimonium concessit. Sanctus fuit, qui animis piorum usque ad Judicii diem veram felicitatem ademit. Sanctus fuit, qui animam Adæ ante corpus editam opinatus est. Sancti fuere, qui Angelos multis ante Mundum corporeum æternitatibus creatos esse existimarunt.* Quid mirum igitur, si antiquis Patribus quantâvis doctrinâ, & sanctitate præditis nonnulli inter scribendum errores obrepserint, cùm nihil sit ex omni parte beatum, nec aliquid tam felix, cui non sint suæ additæ labes. Sol ipse, quo nihil splendidius occurrit aspectui, suas plerumque umbras, sua patitur deliquia. Unde meritò Baronius ad annum Christi 83. num. 223. ait: *Haud facile est invenire aliquem rerum Ecclesiasticarum tractatorem, qui, quantumlibet titulo sanctitatis atque doctrinæ effulserit, non sit erroris alicujus arguendus.*

D. Si ita sit, nihil profectò gratiùs, ac utiliùs mihi accidere potest, quam si velis hic obiter istos indicare errores, in quos lapsi sunt antiqui Patres & Scriptores Ecclesiastici trium priorum Ecclesiæ sæculorum, ne videlicet legendo illorum Opera à veri tramite deflectam, & lolium cum tritico promiscuè, ac temerè confundam.

M. Hæretici, ut videre est apud Pseudo-Ministrum Dallæum in duobus libris quos edidit *de vero usu Patrum*, solent Sanctis Patribus, quorum authoritatem parvi faciunt, multos affingere errores, à quibus tamen vehementer alieni fuerunt. Ast Catholici Doctores, licèt vindicent Sanctos Patres à pluribus erroribus, quos ipsis Hæretici perperam impingere audent, ultrò tamen fatentur, aliquot nævos & errores reperiri in Scriptis Sanctorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, ita ut, si quis aliter sapit, inquit Melchior Canus loco mox à me laudato, nec sanis consiliis acquiescit, hic non Sanctorum religione, sed sui ipsius amore capiatur, & sub veterum nomine noves opiniones invehere conetur. Tuæ igitur utilitati ut prospiciam, breviter hic nævos subjiciam & errores, quos in Operibus Patrum, & Scriptorum trium priorum Ecclesiæ sæculorum Catholici Theologi observarunt.

In primis *Papias*, qui fuit Scriptor primi sæculi, originem dedit errori de Millenario post Resurrectionem in terris Christi cum Sanctis futuro Regno. *S. Justinus* præter illum errorem, qui ipsi cum Papia, & nonnullis aliis Patribus communis est, videlicet de Sanctorum beatitudine usque ad ultimum Judicii diem procrastinanda, & de Millenario in terris Christi Regno, sensit insuper Apologia 2. cap. 44. Angelos prævaricatores consuetudinem stupri cum mulieribus habuisse, & in hoc situm esse illorum peccatum. *S. Irenæus* suos itidem habuit nævus; nam præter fabulam de Millenario in terris Christi Regno, quam lib. 5. adversùs Hæreses stabilivit, docet præterea lib. 2. cap. 39. Christum Dominum suum prædicandi ministerium exorsum fuisse, & Cruci esse affixum post quadragesimum, aut quinquagesimum ætatis suæ annum, quod certè cum Evangelio minimè quadrat. *Clemens Alexandrinus* non solùm in hoc lapsus est, quod lib. 1. Stromatum ait Christum uno tantùm anno prædicasse, quæ sententia minùs Historiæ Evangelicæ consona est, sed etiam in hoc erravit, quod lib. 6. Stromatum asserit, Christum ad Inferos descendisse, & sua prædicatione eos ad fidem convertisse, qui apud Gentes, Philosophiâ duce, rectè vixerunt: Quæ opinio ab errore excusari non potest. Cl. tamen *Antonius Arnaldus* Doctor Surbonicus in libro, quem gallicè edidit: *de la necessité de la foy en Jesus Christ pour etre sauvé*, S. Clementem Alexandrinum, sicut & S. Justinum egregiè vindicat ab illo errore, quem ipsis Causabonus, & Montacutius affingunt. *Tertullianus* præter Montani Hæresim, quam amplexus est, multis sese implicuit erroribus. Primò, in hoc turpiter erravit, quod Animam corpoream esse dixerit, eamque ex traduce fieri senserit in libro, quem edidit, *de Anima*. Secundò, in hoc erravit, quod Justorum animas ante diem Judicii in Cœlo recipi negaverit, & Regnum Christi per mille annos in terris post Resurrectionem futurum asseruerit. Tertiò, Hæreticos omnes rebaptizandos esse docuit Tertullianus, secundas nuptias tanquam stupra damnavit, & fugam in persecutione licitam esse negavit, aliosque profudit errores tam in libris, quos in Hæresi, & contra Ecclesiam lucubravit, quàm in libris, quos in gremio Ecclesiæ adhuc constitutus, & pro ejus defensione conscripsit. Quapropter, mirum non est, quod Gelasius Papa in Concilio LXX. Episcoporum Romæ habito Opuscula Tertulliani Apocrypha declaraverit, & quod S. Hieronymus hæretico Helvidio locum Tertulliani citanti, non aliter responderit, quàm his verbis: *De Tertulliano non aliud dico, quàm hominem Ecclesiæ non fuisse.* Idem judicium proferendum esse censeo de Origene, cui ab antiquis Scriptoribus multi tribuuntur errores. Primò quippè asseruit lib. 1. *Periarchon*, seu *de principiis*, Filium Dei Patre, & Spiritum Sanctum Filio esse minorem. Secundò, circumscriptam, ac finitam esse Dei potentiam effutiit cap. 2. lib. 2.

Peri-

Periarchon. Tertiò, docuit hominum animas ante corpora esse creatas, & tunc fuisse cœlestes virtutes, quæ deinde ob peccatum, quo se contaminarunt, animæ evaserunt, quæ in corpora, velut in carceres quosdam, supplicii causâ immissæ sunt. Quartò, animam Christi præextitisse itidem dixit, unitamque fuisse Verbo Divino ante Incarnationem, & Generationem ex Beata Virgine. Quintò, Christi Passionem Dæmonibus ipsis profuturam, quin, & Christum Dominum in futuro sæculo pro Dæmonibus, sicut pro hominibus, Crucifixum iri somniavit. Sextò, futuram aliquandò Diaboli salutem, & Dæmonum, impiorumque hominum suppliciis finem tandem impositum iri affirmavit. Septimò, existimavit, Animas Sanctorum à virtute ad vitium rursùs dilabi posse, quod cùm fecerint, in crassioris corporis carcerem esse detrudendas. Denique, de resurrectione corporum pessimè sensit Origenes. Ignem Inferni, sicut & narrationem Mosaicam de Paradisi Terrestris conditione ad sensum pure allegoricum detorsit. Astra esse animata putavit, & humani liberi arbitrii vires plus æquo extollendo, divinorum auxiliorum vim, & necessitatem sustulit. Quô fit, ut erroribus Pelagianorum, & Semipelagianorum præluserit. Hæc tibi sufficere debent ad detegendos nævos, & præcavendos errores, qui reperiuntur in Operibus Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, qui in tribus primis sæculis floruerunt. Nec enim necesse arbitror, te iterum monere, ut inter legendum S. Cypriani Opera abstineas ab errore de rebaptizandis Hæreticis, quem S. ille Doctor cum Firmiliano, aliisque Orientalibus Episcopis communem habuit, quemque damnavit Ecclesia, pro qua martyrium passus S. Cyprianus labem hujus erroris suo sanguine lavit.

D. Præclarè quidem hactenùs doctrinam primorum Christianorum exposuisti, & ex nævis, seu erroribus, in quos antiqui Patres, & Scriptores Ecclesiastici lapsi sunt, probè intelligo, illos maximâ cum reverentiâ, sed cum delectu tamen & judicio à nobis esse legendos. Perge nunc, quæso, eadem brevitate cum claritate conjunctâ disserere de disciplina, quæ tribus primis Ecclesiæ sæculis obtinuit.

M. Non eadem est disciplinæ, & Ecclesiæ doctrinæ conditio. Doctrina quippè Ecclesiæ, ut mox diximus, nec temporum vicissitudine, nec locorum distantiâ mutari potest, aut interpolari, sed planè invariabilis jugiter perseverat. At, versâ vice, non eadem semper viguit exterior in omnibus Ecclesiis Disciplina, quia mutationi obnoxia est, & pro varietate temporum variare potest, quamvis spiritus Ecclesiæ in antiquæ observatione disciplinæ idem perpetuò sit, fixus planè & immobilis consistat. Disciplina, quæ in tribus primis Ecclesiæ sæculis viguit, simplex erat, eique sola Christianorum pietas aliquem conciliabat splendorem. S. Justinus in Apologia, quam ipse Ethnicis Imperatoribus circa medium sæculum secundum obtulit, disciplinam, quam Christiani, suo, id est, crudelissimo sævientium persecutionum tempore, suis in conventionibus observabant, sic describit. Primò, Christiani, inquit ille, *Synaxim agunt die qui Solis dicitur*, seu *Dominica*. Secundò, *omnes qui in Oppidis, vel Agris morantur, conveniunt in eundem locum*. Qui locus, cum needum extructa essent Christianorum Templa aut Ecclesiæ, domus quædam privata esse debebat. Tertiò, coactis omnibus, *Commentaria Apostolorum, vel Prophetarum scripta leguntur*. Quartò; post lectionem Præses de iis, quæ lecta fuerunt, sermonem ad populum habet: *Is, qui præest, admonet, & hortatur, ut ea, quæ lecta sunt, bona imitemur*. Quintò, *sermone facto, tum surgimus omnes, atque comprecamur*. Sextò, *sub finem precum nos inter nos osculo salutamus*. Septimò, *ei qui præpositus est fratribus, panis offertur, & poculum aquæ, & vino temperatum*. Octavò, *ex iis, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, unusquisque participat, eademque ad eos, qui absunt, Diaconis dantur perferenda*. Defervescente persecutione, primi Christiani frequentissimè, & ferè quotidiè sacrâ Eucharistiâ pascebantur, sed vitam, moresque suos ad omnem pietatem, & Evangelii normam summo studio exigere satagebant, ut cœlestem illum panem, qui est cibus grandium, mererentur cum fructu accipere. Post participatam Eucharistiam, Christiani, qui convenerant, Pauperes simul & Divites, Agapas, seu convivia in Ecclesia agitabant. Infantibus etiam lactentibus administrabatur Eucharistia, eorumque infundebatur ori Christi sanguis de sacro Calice. Dum grassabantur persecutiones, in manus Laicorum dari solebat sacrosancta Eucharistia, quibus liberum erat eamdem ad proprios lares deferre, & privatim asservare. Festos dies Paschæ, Pentecostes & Natalis Domini magna cum solemnitate celebrabant primi Christiani; diebus autem Dominicis à Paschate usque ad Pentecosten Deum stantes orabant. Signum Crucis sæpissimè in fronte pingebant, dumque suas fundebant preces, faciem ad Orientem ut plurimùm obvertebant, & hac de causa Ecclesiarum situs tum temporis ita disponebantur, ut ad Orientem spectarent. Rarus erat in primis tribus Ecclesiæ sæculis Imaginum usus, tum quia in Christianam Religionem exardescebat Gentilium furor, tum quia etiam plenis adhuc velis Gentilium erga Idola ferebatur superstitio, à qua Fidelium animos avocare necesse erat. Simplex & absque ullo ornatu erat hic locus, in quo primi Christiani suos conventus agebant. Pro mortuis preces, & sacrificia offerebant; Sanctis Martyribus, quorum precibus homines in terris apud Deum juvari non dubitabant, vota nuncupabant, eorumque martyrii, seu passionis diem cum singulari lætitiæ significatione singulis annis recolebant, ut videre est in Actis primorum Martyrum editis à doctissimo *P. Ruinart* Cong. S. Mauri Benedictino.

Circa administrationem Baptismi hanc disciplinam observabant primi Christiani. In primis, Baptismi Candidati, seu aspirantes ad Baptismum, qui *Catechumeni* dicebantur, in duplici erant differentia, *Audientium*, scilicet & *Competentium*. *Audientes* appellabantur hi, quibus differebatur Baptismus, donec melius essent dispositi, & pleniùs Mysteria Fidei edocti. *Competentes* erant illi, qui Presbyterorum curâ jam sufficienter mysteriorum notitiâ imbuti, scriptis eorum nominibus præparabantur pietatis & bonorum operum exercitio ad Sacramentum suscipiendum. Ad hos diriguntur S. Augustini sermones. Secundò, Baptizandi sa-

eris

cris undis ter immergebantur, cum invocatione Sanctissimæ Trinitatis, illisque eædem penè adhibebantur cæremoniæ, quæ modò in Ecclesia sont usitatæ, nimirùm Catechismi, Exorcismi, Insufflationes, Unctionis Verticis, Scapularum, & Pectoris, impositio manuum Sacerdotis advocantis, & invitantis Spiritum Sanctum, quarum Cæremoniarum Mysteria exponunt antiqui Patres, præsertim Tertullianus in libro de Baptismo, & S. Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesibus. Tertiò, lac, & mel gustandum Baptizatis præbebatur. Quartò, tempora Baptismo, citra necessitatis casus, præfinita erant Sabbatis, seu pervigiliis Paschæ, & Pentecostes. Hos ritus circa administrationem Baptismi Ecclesia in tribus primis sæculis observabat, sed in eos, qui post insceptum Baptisma in aliquod grave, & publicum delictum erant prolapsi, severâ disciplinâ animadvertebat; illos siquidem in ordinem pœnitentium redigebat, diuturnis in pane, & aqua jejuniis, orationum frequentiâ, crebris vigiliis, omnium deliciarum abdicatione, aliisque id genus asperitatibus exercebat. Nuptias, convivia, balnea & hominum congressus ipsis vetabat, neque ipsis arma deferre, aut militare permittebat, nec eis pacem, aut reconciliationem indulgebat, donec quatuor celebres classes, seu stationes fuissent emensi.

D. Quid, amabo, sibi volunt quatuor istæ classes, seu stationes, quibus, juxta antiquam Ecclesiæ disciplinam, addicebantur illi, qui post susceptum Baptisma grave aliquod crimen commiserant.

M. Veteres Patres, sed præcipuè Gregorius Neocæsariensis, & Basilius Magnus in suis Pœnitent. Canonibus, quatuor publicè pœnitentium distinguunt ordines. In primo degebant, qui *Flentes* appellabantur, quique à foribus Ecclesiæ arcebantur, ut ad humum abjecti, sub dio, aut saltem in vestibulo, preces & lacrymas funderent, pullis induti vestibus, cinere conspersi, saccis, & ciliciis cooperti. In secundo ordine erant *Audientes*. In tertio *Prostrati*. Et hi tam secundi, quàm tertii ordinis Pœnitentes intra fores Ecclesiæ admittebantur, atque in ea parte navis versabantur, quæ *Narthex* dicebatur; sed cum Catechumenis ante Missæ Offertorium foras expellebantur. In ultimo Pœnitentium ordine erant *Consistentes*, qui unà cum fideli Populo ad finem usque Sacrificii in Ecclesia perstabant, Eucharisticâ tamen Communione privabantur. Juxta igitur gravitatem criminis, quod quis post susceptum Baptisma patraverat, in his quatuor publicæ Pœnitentium ordinibus, seu classibus, aut stationibus pœnitentiam sibi ab Ecclesia impositam peragere debebat. Exempli gratiâ, Sanctus Basilius in suis ad Amphilochium Canonibus præscribit *Mœchis* annos Pœnitentiæ publicæ quindecim, quatuor nimirùm in ordine *Flentium*; quinque in ordine *Audientium*; quatuor, in ordine *Prostratorum*; reliquos duos in ordine *Consistentium*. Quo expleto publicæ pœnitentiæ annorum cursu, ad reconciliationem & Eucharistiæ participationem admittebantur.

D. Terret me profectò tam severa antiquæ Ecclesiæ erga peccatores disciplina, sed an fuerit ubique observata, vel utrùm tam dura ista, ac laboriosa pœnitentia Clericis in aliquod grave delictum lapsis fuerit, perinde ac Laicis, imposita, mox à te perdiscere vehementer cupio.

M. Fuerunt quædam particulares Ecclesiæ, quæ rigidiorem erga lapsos disciplinam sectantes, his, qui, post Baptisma susceptum, in idololatriam, vel homicidium, aut adulterium inciderant, pacem, & communionem Ecclesiasticam etiam in morte omninò denegabant; sed remissâ paulatim hac severiore disciplinâ, primò adulteris, & homicidis, deinde idololatriæ crimine reis pacem, & reconciliationem sive in morte, sive post decursum præfixum publicæ pœnitentiæ stadium indulserunt. Quod spectat pœnitentiam Clericorum, distinguendum est inter Clericos majores, & minores. Majorum Clericorum nomine, Episcopi, Presbyteri & Diaconi intelliguntur, & hi majores Clerici tribus prioribus Ecclesiæ sæculis publicæ pœnitentiæ legibus ex Ecclesiæ disciplina subditi erant, sicut evincit doctissimus Joannes Morinus lib. 4. de Pœnitentia cap. 12. variis antiquorum Patrum, Tertulliani, Cypriani, aliorumque locis. Post tertium verò Ecclesiæ sæculum pœnitentia publica Clericis majoribus ex Ecclesiæ disciplina non ampliùs imponebatur, si eam tamen pietatis & humilitatis ergo postularent, Ecclesia illos pœnitentiæ publicæ addicebat, vel eos in Monasterio recludebat, ut toto vitæ suæ tempore pœnitentiam agerent, & laicalem dumtaxat Communionem susciperent. Alios Clericos minores non secus ac Laicos pœnitentiæ publicæ fuisse addictos, constat ex benè multis Hist. Ecclesiasticæ monumentis, quæ hìc adducere necesse non est. Hi, qui aliquando pœnitentiâ publicâ perfuncti erant, Clericali Ordini nunquam adscribi poterant. Pœnitentia publica semel dumtaxat in vita concedebatur, unde illi, qui actâ publicè pœnitentiâ, in eadem, vel nova crimina relabebantur, ad quæ expianda publicâ pœnitentiâ opus esset, secundum Ecclesiæ leges publicæ pœnitentiæ non ampliùs subdebantur. Hæreticos, vel disciplinæ Ecclesiasticæ osores, aut perturbatores, aliosque projectæ conscientiæ homines excommunicationis fulmine percellebat Ecclesia, & illis, qui per suos Episcopos à societate Fidelium erant segregati, communionem ubique denegabat.

D. Quoniam de Clericis majoribus, ac minoribus sermonem obiter injecisti, vellem, ut uberiùs hìc explicares, quinam esset in primis Ecclesiæ temporibus Ecclesiasticorum Ordinum numerus? quam disciplinam antiqua observaret Ecclesia circa electionem Ministrorum? quænam essent eorum officia, jura, privilegia, & prærogativæ? quandonam cœperit Monachorum, & sacrarum Virginum institutum? Postremò, quænam jejunia observarent primi Christiani?

M. De his omnibus fusè juxta ac disertè disserit Cl. Pater *Thomassinus* Congr. Oratorii Presbyter in libris, quos edidit *de Ecclesiastica disciplina*. Verùm, quia fortè ejusmodi libros vel ad manum non habes, vel eos legendi tibi non suppetit tempus, rem totam breviter ipse conficiam. In primis, convenit inter omnes Theologos, Episcopatum, seu Presbyteratum & Diaconatum esse Sacramenta divinitùs instituta, ac subinde sacros illos Ordines jam inde à primis Ecclesiæ sæculis invaluisse.

Præter

Prætet ordinem Diaconorom, queis sacrum ministerium baptizandi, Evangelium legendi, & sanguinem Christi, Sacerdote ahsente, aut jubente, popnlo dispensandi concessum erat, institutæ fuerunt in primis Ecclesiæ sæculis *Diaconissæ*, quæ, antequàm annum ætaris suæ sexagesimum attigissent, ad id muneris eligi non poterant, & quibus provincia instiuendi fœminas sacro Baptismi fonte abluendas erat præcipuè demandata. De Subdiaconatus autem, & aliorum quatuor inferiornm Ordinum, scilicèt Acolythatus, exorcistatus, Lectoratus, & Ostiaratus institutione, & antiquitate lis adhùc apud Theologos sub Judice est, quam bic dirimere non est mei præsentis propositi. Tonsuras verò non esse Ordinem, sed meram ptæparationem, seu prælosotiam cæremoniam ad Ordines suscipiendos ab Ecclesia institutam concors est nmnium Theologorom sententia. In electione suorum Ministrorum Ecclesia in tribus prioribus sæculis maximè satagebat, ut hi, qui mnribus, & doctrinâ cæteris eminebaot, præficerentur Ecclesiis, & in sacris eotum Ordinationibns & Electionibus necessarium esse judicabat plebis Christianæ circà vitam, & mores cujuslibet ordinandi, vel eligendi Ministri testimonium, & consensum vel prævium, vel concomitanrem, vel subsequentem. *Prævium* quidem, cùm desidèrium suom de alicujus Clerici ordinatione, vel electione plebs Christiana significabat: *Concomitantem*, cum electioni præsens erat plebs Christiana, & suffragabatur: *Subsequentem*, cùm Episcopum ad sedirectum maximâ veneratione, gratóque animo excipiebat. Episcopi, qui Presbyteris Superiores erant, ab aliis Episcopis per manuum impositionem inaugurabantur. Presbyteri verò per impositionem manuumEpiscopi & Cleri consecrabantur, Episcopi & Metropolitæ instituti sunt ad normam, & patritionem veteris Imperii Romani. At enim, ut appositè observat doctissimus *Petrus de Marca* Archiepisc. Parisiensis lib. 4. *de Concord. Sacerd. & Imperii* cap. 1. §. 31. *Cùm in Imperio Provincia contributa essent cuidam Civitati primariæ, quæ Metropolis dicebatur, apud quam Magistratus subjectorum causas judicabant, & quò propterea Populs frequentius conveniebant, quod singulari quodam jure Civitates à Matrice penderent. Apostoli itidem Episcopos in Civitatibus constituerunt, eo videlicèt ordine, ut penderent ab Episcopo in Metropoli, sive Urbe primaria.* In tribus autem majoribus Imperii Romani Civitatibus, videlicèt Romæ, Alexandriæ, & Antiochiæ institutæ sunt tres potissimæ dignitates Ecclesiæ, & præcipuæ Sedes Patriarchicæ, quæ sicut amplissimâ jurisdictione, ita & maximis privilegiis erant condecoratæ. Ecclesia tamen Romana omnium aliarum mater, à S. Petro fundata Principem locum, seu Primatum ex jure divino semper obtinuit, illiusque Episcopus tamquàm Vicarius Christi, caput visibile Universalis Ecclesiæ, Doctor, & Pastor omnium fidelium suam in tota Ecclesia jurisdictionem exercuit; ab aliis Orbis Christiani Episcopis sæpiùs consulebatur, ejusque responsa tùm in doctrina, tùm in disciplina maximâ cùm veneratione excipiebantur. Conciliorum Generalium definitionibos; velut certissimis fidei regulis primi Christiani obtemperabant, & illis, qui lata excommunicationis sententiâ è gremio Ecclesiæ etant expolsi, nullum ad salutem æternam aditum patere posse constanter affirmabant. Presbyteri non habitu, ac veste, sed vitæ meritis, ac sanctimoniâ à Laicis discernebantur. Gratis administrabant Sacramenta, nec Decimas exigebant, sed illis perindè ac Episcopis ad vitam honestè sustentandam populus bona suppeditabat, quorum administratio erat penes Episcopum. Oblationes, quæ fiebant, in usom pauperum cedebant. Pastores in suis obeundis muniis vigilantissimi erant, & à grege sibi commisso, nonnisi ægre, ac summa urgente necessitate divelli se patiebantur. Translationum Episcoporum ab una ad aliam Ecclesiam pingoioris captandi beneficii, vel ambitionis fovendæ causâ, ne minimum quidem in tribus primis Ecclesiæ sæculis apparet vestigium. Presbyteris in Ecclesia Græca licitum erat uxores, cum quibus ante ordinationem inierant matrimonium, retinere; sed post ordinationem nuptiæ eranr ipsis prohibitæ. Matrimonia coram Presbyteris celebrabantur. Quamvis Monachorum institutum in tribus prioribus Ecclesiæ sæculis necdum cœpisset, non deerant tamen inter Christianos cùm mulieres, tùm viri, qui sive in Civitatibus, sive in solitudine ab omni hominum societate secreti vitam cælibem degerent, austeram, à terreois curis expeditam, & soli Deo mancipatam. Fuerunt etiam in tertio Ecclesiæ sæculo multæ puellæ, quæ Mundo nuncium planè remittentes perpetuæ virginitatis votum Deo nuncuparunt. Legem abstinentiæ à soffocato, à sanguine, & ab Idolothytis, necnon ante Paschale jejunium, quod, juxtà antiquam Ecclesiæ disciplinam, erat quadraginta dierum ac vasperè tantummodò solvebatur, primi Christiani summâ religione observabant. Quartâ, & sextâ feria, seu diebus Mercurii, & Veneris, fieri solébant Stationes, quibus annexum erat antiquitùs jejunium, non publicâ quidem lege Ecclesiis omnibus indictum, sed communi Fidelium usu, ac pietate frequentatum. *Stationis* autem oomine intelligitur Religiosum Christianorum officium, quo certis diebus ad Martyrum sepulchra conveniebant, atque ibi statim ab exortu Solis orationibus, hortamentis, sacrarum lectionum interpretationibus vacantes, & jejuni ad horam usque nonam perstabant. Horâ autem nonâ post Eucharistiam & pacis oscula, conventus, & jejunia solvebant. Diebus Dominicis, & à Paschate osque ad Pentecosten à jejunio primi Christiani omnioò abstinebant. Corpora defunctorum non comburebant, sed humo injecta contegebant. Hæc sunt præcipua veteris disciplinæ capita, quæ tribus primis Ecclesiæ sæculis fuerunt à Christianis accuratè observata.

D. Multa paucis complexus es, totamque disciplioam Ecclesiæ, quæ tribus primis sæculis viguit, delibasti, ac dilucidè explanasti. Nunc superest, antequam Colloquio nostro fioem imponamus, ut doctrinæ moralis, quam primitiva tenuit Ecclesia, ac primorum Christianorum vitæ brevem hic descriptionem exhibeas.

M. Christiana Religio, sicot in doctrina sibi à Christo Domino tradita, ita & in disciplina

morali, quam sacrum præscribit Evangelium, omninò invariabilis est, nec vicissitudine temporum, aut varietate locorum mutari unquàm potest. Hinc, quamvis omni ævo nonnulli fuerint Christiani, qui vitiis indulgentes, mores suos ad normam Evangelii exigere non multùm curaverint, nullus tamen inter illos in tota retrò antiquitate temporum repertus est (si paucos excipias hæreticos, qui falsò Christianorum nomine censentur) qui eò temeritatis proruperit, ut sanctissimas Evangelicæ Moralis regulas convellere, aut labefactare præsumpserit. Nulla igitur unquàm in Ecclesia circà Ethices Christianæ doctrinam orta est contentio, sed ea potius præcipua primorum Christianorum cura fuit, ac solicitudo, ut vitam Christi, in quo uno insunt benè ac beatè vivendi rationes, præ oculis semper haberent, & ad virtutis regulam proprios affectus componentes, divinam quamdam in se ipsis exprimerent vivendi formam, omnibus suis numeris absolutæ probitatis, cæterarumque id genus Christianorum virtutum præbentes exempla.

Dies profectò me deficeret, si hìc congerere, atque singillatim explicare vellem omnia purioris Moralis Christianæ principia, quæ Sancti Patres trium priorum Ecclesiæ sæculorum passim in suis Operibus docent, & ad illorum praxim singulos fideles vehementer adhortantur. Pauca ex multis in præsentia seligam, quæ tamen ad Moralis Christianæ commendationem abundè sufficere poterunt. In primis, antiqui Patres non solùm animabant Fideles ad observationem præceptorum Decalogi, sed eorum etiam animos ad perfectiora adimplenda Christianæ Moralis documenta incendebant, videlicèt ad peragendum Deo gratissimum cordis Sacrificium, ad dilectionem Dei super omnia, sine qua nemo, quandocunque timore servili agatur, potest evadere justus: ad constantem omnium suppliciorum, quin & ipsius mortis tolerantiam, potiùs quàm vel levissimam occasionem darent, quâ Religionem coram tyrannis ejerare, vel tantillùm contemnere viderentur. Illos insuper monebant, hoc præcipuum esse Christiani officium, ut non putet se sibi natum esse, sibique vivere velit, sed quidquid habet, aut est, Deo bonorum omnium auctori ferat acceptum, omniaque sua bona omnibus existimet esse communia; singulis ex animo benè velit, bene precetur, benè faciat, neque noceat commeritis, sed prosit immerentibus; omnium commodis perindè ac suis adgratuletur, omnium incommodis, non secus quàm suis, indoleat. Persuadebant divitibus, ut abhorrerent à spectaculis, à comœdiis, ab insanis, & illicitis voluptatibus, quæ æternis cruciatibus luendæ sunt, & ut solâ conscientiæ recti contenti, neque honores, neque reliqua volubilis fortunæ commoda desiderarent, sed suas potiùs in pauperes opes profunderent, quæ alioqui sarcinæ sunt, quibus onusti divites nec possunt per arctam viam Christum nudum sequi, nec per ostium humile intrare in Regnum Cœlorum. Hortabantur singulos Fideles, ut subvenirent oppressis, succurrerent pupillis, infirmos solarentur, egenos sublevarent, viduas protegerent, captivos propter Christum in carceribus detentos frequenter visitarent, Magistratibus, & Principibus subditi essent, & cum omnibus amore, mansuetudine, & beneficio certarent. Præcipiebant mulieribus ut suos viros diligerent; viris, ut suis itidem uxoribus mutuum rependerent amorem; filiis, ut parentibus obedirent; parentibus verò, ut suorum filiorum vitiis non indulgerent, sed eorum animis jam indè ab incunabulis optimas opiniones, & sanctissimas leges insererent, insculperentque, propterea quod nihil vel altiùs insidet animo, vel hæret tenaciùs, quàm quod rudibus inditur annis. Commendabant impensè omnibus pastoribus zelum, & charitatem ergà Fideles, qui eorum curæ erant concrediti; ac vicissim singulis Fidelibus obedientiam, ac debitam ergà suos Pastores reverentiam imperabant. Uno verbo, antiqui Patres perfectiores legis Evangelicæ regulas cunctis Christianis præscribebant, & ut ad illarum normam, vitam, moresque suos dirigerent, maximoperè adnitebantur. Hinc est, quod hæc sanctissima Christianæ moralis Præcepta non in ore duntaxàt, vel in scriptis primorum Christianorum relucerent, sed in eorum vita, & actionibus expressa amorem, ac venerationem omnium ipsis conciliarent.

D. Siste, precor, & ausculta tantisper difficultatem, quæ meum subiit animum. Dicebas modò, si benè memini, Doctrinam moralem nullâ vicissitudine temporum, aut varietate locorum mutari unquàm posse; & tamen dum confero Doctrinam moralem hujus ætatis Theologorum cum scriptis antiquorum Patrum, & mores horumce temporum cum vita, & moribus primorum Christianorum, quos mox graphicè descripsisti, longum, latumque discrimen invenio, facilèque adducor, ut credam Doctrinam moralem, quæ apud primos Christianos obtinebat, jampridem evanuisse. Proh dolor! pullulant quotidiè, fungorum instar, moderni Casuistæ, qui bonum dicunt malum, & malum bonum; dulce faciunt amarum, & amarum dulce; lumen faciunt tenebras, & tenebras lucem; milleque distinctiones excogitant ad pulvillos consuendos sub cubitis hominum, & ad excusandas excusationes in peccatis. Quî potest tot inter corruptelas Ethica Christiana avitam puritatem conservere? Jam verò corruptissimos esse Christianorum mores heu nimium! experimur. Quandò enim vera probitas despectior? quandò sic in pretio habitæ divitiæ undecùmque partæ? quo unquàm sæculo luxus solutior? quandò usuræ, Simoniæ, stupra, adulteria, cæteraque id genus crimina vel latiùs patuerunt, vel impunitiora fuerunt, vel minus in probro? non video igitur, quâ ratione dici possit, Moralem Christianam invariabilem esse, quæ tamen postremis hisce temporibus gravissimam cladem, & tantùm non integrum exterminium passa videtur.

M. Tentarunt, sat scio, nihilque non moliti sunt moderni quidam Casuistæ, ut integritatem Moralis Christianæ, fluxis, & ad quam volueris partem flexilibus regulis, corrumperent; sed eorum conatus, artes, & machinæ ad nihilum reciderunt, & natalitiis tenebris damnatis eorum libris, qui erroribus scatebant, Christianæ Moralis puritatem sartam tectam conservarunt Summi Pontifices, & Episcopi, præsertim

ſertim Eccleſiæ Gallicanæ, quorum ſplendentem in illis, quas adversùs ſerpentes iſtas laxitates vulgaverunt, cenſuris doctrinam, vigorem, & eloquentiam tota poſteritas mirabitur. Quod ſpectat mores Chriſtianorum, fateor, multò majorem eſſe nunc turbam malorum, quàm bonorum Chriſtianorum, ac ſubindè paucos eſſe Chriſtianos, qui vivant juxtà præcepta Moralis Evangelicæ, quæ tamen ſancta, & integra, quaſi lilium inter ſpinas æternùm permanebit, non ſecus ac ſanctitati, quæ veræ Eccleſiæ nota eſt, officere nunquàm poterit flagitioſa multorum Chriſtianorum vita. Tu igitur, chariſſime Diſcipule, noli unquàm in malis conformari huic ſæculo, ſed reformari in novitate ſenſus tui, ut probes, non quæ vulgò ſequuntur homines, ſed quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Periculo proximus es, planèque labaſcis, ſi circumſpectare cœperis, quid agant plerique, ſi captare quid ſentiant. Tu, cùm ſis vitæ, ac lucis filius, ſine, ut mortui ſepeliant mortuos ſuos, & cœci cœcorum duces ſimul in foveam abeant. Chriſtus non dixit: *Ego ſum conſuetudo*, ſed: *Ego ſum veritas.* Cavè, ne unquàm ab exemplari tuo Chriſto cordis oculos dimoveas. Non errabis, veritatis ductum ſequens: non impinges in tenebris, poſt lumen, ambulans: hoc prælucente, ſi fucata bona à veris, ſanam, & genuinam doctrinam à falſa, & ſpuria ſecreveris, horrebis profectò, non imitaberis, nunquàm ſequêris cœcitatem multitudinis, ſed ſecutus ac totus purioris moralis Chriſtianæ præcepta jugiter obſervabis. Ad hanc regulam ſi ſtudia, & actus omnes tuos, ut par eſt, excuſſeris, nec à via recta aberrabis, neque rem ullam in vita aut facies, aut patieris, quæ non tibi vertatur in materiam pietatis. Hoc ſalutare conſilium fac, ut animo tuo penitiùs infigas, dum interim ipſe Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ trium priorum ſæculorum coronidem imponam.

HISTORIA ECCLESIASTICA

IV. Eccleſiæ Sæculi.

Variis Colloquiis digeſta.

Hiſtoriam quarti Eccleſiæ ſæculi ſex Colloquiis abſolvam. In primo, Statum Eccleſiæ exhibebo. In altero Schiſmata, & Hæreſes, quæ in quarto ſæculo in Eccleſia emerſerunt, recenſebo. In tertio, agam de Conciliis, quæ ad tollenda Schiſmata, configendaſque Hæreſes eodem in ſæculo variis locis celebrata ſunt. Quartum erit de Viris illuſtribus, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo doctrinâ, vitæque ſanctimoniâ floruerunt; ibidemque eorum genuina Opera à dubiis, & adulterinis accurato Criterio ſecernam. In quinto, deſcribam ſeriem Epiſcoporum, qui hoc in ſæculo præcipuas Eccleſiæ Sedes occupârunt. In poſtremo, perſtringam Doctrinam, Diſciplinam, & Moralem Chriſtianorum quarti Eccleſiæ ſæculi. His ſex Colloquiis abſolvam Hiſtoriam quarti ſæculi, in quo Eccleſia, dirâ, ſi qua unquam fuit, perſecutione, *Diocletiana* videlicèt, & infeſtis Donatiſtarum, & Arianorum Hæreſibus exagitata, novam ſub Imperatoribus *Conſtantino*, & *Theodoſio* faciem induit, ac maximum ſuſcepit Diſciplinæ ſuæ incrementum.

COLLOQUIUM I.

De ſtatu Eccleſiæ in quarto ſæculo.

D. Quo loco erant res Eccleſiæ in exordio quarti ſæculi?

M. A tempore *Gallieni* Imperatoris alta pace fruebatur Eccleſia. Chriſtianis

quidem infenſus fuit *Aurelianus* Imperator, nullum tamen adversùs illos promulgavit Edictum, aut ſi quod publicavit, effectu omninò caruit, nec executioni mandatum eſt. Sub alteris Imperatoribus *Aureliani* ſucceſſoribus, *Tacito* videlicèt, *Floriano*, *Probo*, *Caro*, *Carino*, *Numeriano*, pacis in ſinu quievit Eccleſia, quin etiam nulla fuit perſecutione turbata Prioribus annis Imperii Diocletiani, qui anno Chriſti 284. ad Imperium evectus collegam ſibi adſcivit *Maximianum* dictum *Herculium* anno Chriſti 286. Diocletianum ſiquidem prioribus Imperii ſui annis faviſſe Chriſtianis teſtatur Euſebius lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 1. ubi, quantam gloriam ante perſecutionem, quam movit Diocletianus, anno vigeſimo Imperii ſui, hoc eſt, anno Chriſti CCCIII. Religio Chriſtiana conſecuta eſſet, indicans, ait: *Argumento eſſe poſſit Imperatorum benignitas erga noſtros, quibus regendas etiam Provincias committebant, omni ſacrificandi metu eos liberantes ob ſingularem, qua in Religionem noſtram affecti erant, benevolentiam. Quid opus eſt dicere de iis, qui in imperatorum palatiis verſabantur? Quid de Imperatoribus ipſis? qui domeſticis ſuis, eorumque uxoribus, liberis, ac ſervis, ea, quæ Religionis ſuæ erant, tàm verbis, quam factis liberè exequendi coram ſemetipſis poteſtatem dederant, ipſis ob hanc fidei ſuæ libertatem gloriari, ac ſe oſtentare quodammodò permittentes.* Quibus verbis apertè innuit Euſebius, Chriſtianos ſub initia Imperii Diocletiani in tantum excreviſſe numerum, ut etiam uxores, liberi, ſervi, & dome-

stici Imperatorum relictis idolis, Fidem Christi palàm, ac liberè profiterentur, jamque tum temporis majorem Imperii Romani partem, profligatâ Idololatriâ, subegisset Christiana Religio.

Diocletianus, & Maximianus per aliquot annos Imperium Romanum soli gubernârunt, sed cùm à barbaris, & Tyrannis, multisque civium rebellionibus fœdè laceraretur Imperiom, neque tot turbis sedandis duo Imperatores pares essent, creati sunt duo Cæsares, ut tumultibus per diversa loca excitatis, faciliùs à pluribus provideri posset. Hi duo electi Cæsares, fuerunt *Constantius Chlorus* pater Constantini Magni, & *Galerius Maximianus* cognomento *Armentarius*, eò quod olim Pastor fuisset.

D. Ægrè adducor, ut credam, universam Ecclesiam in prioribus annis Imperii Diocletiani pace in toto Imperio Romano potitam fuisse, maximè cùm in quibusdam Martyrologiis nuperrimè legerim, benè multos Christianos sub initium Imperii Diocletiani martyrium in Galliis fuisse passos.

M. Crediderim ipse, hanc pacem, quâ Christiani, juxta Eusebium, octodecim prioribus annis Imperii Diocletiani potiti sunt, spectasse dumtaxat Christianos, qui habitant in Oriente, sed non illos, qui in Occidente degebant. Legimus quippè, ut optimè mox observasti, in Martyrologiis nomina Christianorum, qui in Galliis sub Diocletiano mortem pro Christo oppetierunt, quorum certè martyrium referri non potest ad tempora illius persecutionis, quam Diocletianus in Christianos excitavit anno Christi 303. Tunc enim in Galliis imperabat *Constantius Chlorus*, qui erga Christianos cùm esset benè affectus, non permisit hanc à Diocletiano motam persecutionem locum habere in Galliis, sicut disertè testantur Lactantius cap. 15. lib. de mortibus persecutorum, & Eusebius cap. 13. lib. 8. Hist. Eccl. Præterea, *Maximianus*, à Diocletiano dictus Cæsar, venit in Gallias ante persecutionem ab eodem Diocletiano motam anno 303. ibique Thebæorum legionem Diis sacrificare detrectantem, adhortatore S. Mauritio, decimavit primò, mox totam concidit in Agauni loco, undè illi Sancti Martyres *Agaunenses* sunt dicti, quorum semper celeberrima fuit memoria in Ecclesia, ut ostendit doctissimus *Ruinartus* in Actis sinceris primorum Martyrum ex veteribus auctoribus, qui eos sub Agaunensium, à loco martyrii, vel legionis Thebææ nomine appellârunt. Cùm igitur in Galliis Maximianus sæviret in Christianos, antequàm Diocletianus suam anno Christi 303. persecutionem incepisset, necessariò dicendum est, Christianos in Galliis pace non fuisse potitos octodecim prioribus annis Imperii Diocletiani, ac proindè Martyres, qui in Galliis, Diocletiano, & Maximiano sævientibus, passi dicuntur, martyrio affectos fuisse initio Imperii Diocletiani, quandò videlicèt Maximianus dictus *Herculius*, jam Cæsar missus est à Diocletiano in Gallias adversùs *Bagaudas*. Neque enim ulla antiqua Martyrum Acta reperire est, in quibus legatur viguisse in Galliis persecutionem, quando Constantius Chlorus in his imperabat, tempore scilicèt persecutionis, quam movit Diocletianus anno Christi 303. Persecutionem igitur, quam Diocletianus, & Maximianus Herculius anno Christi 303. excitarunt, quædam præcesserunt peculiares persecutiones in Galliis, & in aliis Provinciis, urbibusque, præsertim Romæ, ubi *Sanctus Sebastianus* unà cum multis Christianis morti traditus est, & istæ peculiares persecutiones, quæ primis Diocletiani, & Maximiani Herculei annis excitatæ sunt, confundi minimè debent cum illa persecutione, quam iidem Imperatores anno Christi 303. concitaverunt. Quò fit, ut illa pax, quæ, juxta Eusebium, octodecim prioribus imperii Diocletiani annis viguit in Ecclesia, specter dumtaxat Christianos, qui erant in Oriente, sed non illos, qui in Occidentis partibus, velut in Galliis, habitabant.

D. Quo pacto, quâve occasione moveri cœpit hæc in Christianos Diocletiani & Maximiani persecutio?

M. Hanc persecutionem adversùs Christianos *Galerius Maximianus* à Militibus incepit anno Christi 298. ut non tantùm Eusebius in Chronico de *Veturio* militiæ Magistro loquens, & in lib. 8. Hist. Eccl. cap. 1. & 4. sed etiam Lactantius cap. 9. & 10. lib. *de mortibus Persecutorum* disertè testantur, Galerius siquidem Maximianus à Diocletiano missus contrà *Narseum* Persarum Regem, qui ad occupandum Orientem magnis cum copiis inhiabat, victor cum præda, & manubiis ingentibus reversus, tàmque insigni victoria elatus Christianos persequi cœpit, ad id potissimùm instigatus pravis consiliis matris suæ, mulieris admodum superstitiosæ, & Deorum Montium cultricis, quæ ob conceptum adversùs Christianos plusquam Vatinianum odium, muliebribus querelis filium ad illos penitùs delendos instigabat. Galerius itaque Maximianus votis suæ matris obsecundans Christianos è palatio suo, & è militia expulsos privavit officiis, & *Veturio* militiæ Magistro mandavit, ut in Christianos acritèr sæviret, quod mandatum *Veturius* executus est anno Christi 298. Eodem itidem anno Diocletianus irâ in Christianos furens, jussit, ut Diis sacrificarent, non solùm hi Christiani, qui sacris ministrabant, sed omnes, qui erant in palatio, & in eos, qui obedire nollent, verberibus animadverteretur, datisque ad Præpositos litteris districtè præcepit, ut etiam milites Christiani ad nefanda Deorum sacrificia cogerentur, & qui non paruissent, militiâ solverentur: *Hactenus*, inquit Lactantius loco mox laudato, *furor Diocletiani, & ira processit, nec amplius quicquam contrà legem, aut Dei Religionem fecit. At postea, Diocletianus*, ut ibidem refert Lactantius, *interjecto aliquo tempore*, nempè quatuor annorum intervallo, *in Bithyniam venit hiematum*, in Urbem videlicet Nicomediensem, quæ Sedes Regia erat, ad quam sub finem anni 302. se contulit, ibique universalem in Christianos persecutionem unà cum Galerio Maximiano, post habitum inter se per totam hyemem consilium, decrevit. Cœpit autem illa universalis Diocletiani persecutio die XXIII. Februarii anni Christi 303. sicut invictè demonstrat doctissimus Valesius in Notis ad lib. 8. Hist. Eccles. Eusebii. De illo Christianæ Religioni funesto die loquens Lactantius cap. 15. libri de mortibus Persecutorum, quem

modò præ manibus habeo, hæc scribit: *Ille dies primus lethi, primusque malorum causa fuit. Repentè adhuc dubia luce ad Ecclesiam* (Nicomediensem) *profectus cum Ducibus, & Rationalibus venit, & revulsis foribus simulachrum Dei quæritur, scriptura reperta incenduntur, datur omnibus præda, rapitur, trepidatur, discurritur. Veniebant Prætoriani acie structa cum securibus, & aliis ferramentis, & immissi undique, tamen illud editissimum paucis horis solo adæquarunt. Postero die* (videlicèt 24. Februarii) *propositum est Edictum, quo cavebatur, ut Religionis Christianæ homines carerent omni honore, ac dignitate, tormentis subjecti essent, quocumque ordine, aut gradu venirent, adversus omnes actia caleret, ipsi non de injuria, non de adulterio, non de rebus ablatis agere possent, libertatem denique ac vocem non haberent. Quod Edictum quidam Christianus, etsi non rectè, magno tamen animo diripuit, & conscidit, cùm irridens, diceret victorias Gothorum, & Sarmatarum propositas, statimque productus. non modo extortus, sed etiam legitimè coctus cum admirabili patientia, postremò exustus est.* Pergit Lactantius cap. 14. *Sed Cæsar* (Galerius Maximianus) *non contentus Edicti legibus, aliter Diocletianum aggredi parat. Nam, ut illum ad propositum crudelissimæ persecutionis impelleret, occultis Ministris Palatio subjecit incendium, & cùm pars quædam conflagrâsset, Christiani arguebantur velut hostes publici, illos consilio cum Eunuchis [illegible]o de extinguendis Principibus cogitâsse, duos [illegible]peratores domi suæ penè vivos esse combustos. Diocletianus verò ira inflammatus excarnificari omnes suos protinus præcepit. Sedebat ipse, atque innocentes igne torrebat. Item Judices universi, omnes denique, qui erant in Palatio Magistri, data potestate, torquebant. Sed quindecim diebus interjectis illud rursus incendium molitus est, sed celeriùs animadversum, nec tamen auctor apparuit. Tunc Cæsar* (Galerius Maximianus) *media hyeme profectione parata prorupit, eodem die contestans fugere se, ne vivus arderet.* Post discessum Galerii Maximiani quanto furore in Christianos debacchari cœperit Diocletianus, eleganter Lactantius cap. 15. ejusdem libri describit his Verbis: *Furebat ergo Imperator* (Diocletianus) *jam non in domesticos tantùm, sed in omnes, & primam omnium filiam Valeriam, conjugemque Priscam sacrificio pollui coegit. Potentissimi quondam Eunuchi necati, per quos Palatium, & ipse ante constabat. Comprehensi Presbyteri, ac Ministri, & sine ulla probatione ad confessionem damnati cum omnibus suis deducebantur. Omnis sexus, & ætatis homines ad exustionem rapti. Nec singuli, quoniam tanta erat multitudo, & gregatim circumdato igne ambiebantur domestici, alligatis ad collum molaribus mari mergebantur. Nec minus in cæterum populum violenter incubuit. Nam Judices per omnia Templa dispersi universos ad sacrificia cogebant. Pleni carceres erant. Tormentorum genera inaudita excogitabant, & ne cui temerè jus diceretur, Aræ in Secretariis ac pro Tribunali posita, ut litigatores priùs sacrificarent, atque ita causas dicerent. Jam littera ad Maximianum atque Constantium commeaverant, ut eadem facerent. Et quidem senex Maximianus libens paruit per Italiam, homo non adeo clemens. Nam Constantiùs, ne dissentire à majoribus præceptis videretur, conventicula, id est, parietes, qui restitui poterant, dirui passus est; verum autem Dei Templum, quod est in hominibus, incolume servavit.* Ex his Lactantii verbis liquidò patet, persecutionem, quam in Christianos anno 303. movit Diocletianus, locum quidem non habuisse in Galliis, in quibus tum temporis imperabat constantius Chlorus erga Christianos optimè affectus, sæviisse tamen in totum penè Orbem, qui sacro Martyrum cruore infectus est. Unde Sulpicius Severus lib. 2. Hist. sacræ de hac Diocletiani persecutione sermonem habens sic loquitur: *Certatim gloriosa in certamina ruebatur, multoque avidius tùm Martyria gloriosis mortibus quærebant, quàm nunc Episcopatus pravis ambitionibus appetuntur.*

Anno Christi 305. Diocletianus, & Maximianus Herculius novo exemplo sese Imperio abdicaverunt, & vitam privatam amplexi sunt. Quò factum est, ut Constantius Chlorus, & Galerius Maximianus creati sint Augusti, iisque adjuncti sint duo Cæsares, scilicèt *Valerius Severus, & Galerius Maximinus.* Hæc inexpectata Imperii mutatio afflictas res Ecclesiæ paululùm erexit. Deferbuit quippe persecutio in Italia, & in Africa, sed in Oriente, & in aliis locis, in quibus Valerius Severus, & Galerius Maximinus imperabant, acrius recruduit, ob Edicta, quæ promulgârunt adversus Christianos, qui Idola colere, vel carnibus, quæ Idolis oblatæ erant, vesci recusarent. Hæc Maximini persecutio, quæ ad annum usque 312. quo Constantinus Magnus vicit in Ponte Milvio Maxentium, perduravit; latissimè in Oriente grassata est, sed Palæstinam inter alias Provincias miserum in modum funestavit.

Constantio Chloro Imperatore VIII. Kal. Augusti, seu 25. mensis Julii mortuo Eboraci, Constantinus ejus filius consensu omnium militum Cæsar dictus est. Maxentius quoque Maximiani Herculei filius post tres menses elapsos, id est VI. Kalend. Decembris, seu die 27. Octobris ejusdem anni à Prætorianis acclamatus Imperator Italiam, & Romam invasit, seque Constantini, dejectis illius statuis, inimicum palam professus est. Maxentius sub initium Imperii sui Christianis favere visus est, ut sibi populum Romanum demereretur, sed tantum duravit fucatus ille amor, quantùm utilis amanti judicatus est. Maximianus Herculius, qui unà cum Diocletiano Imperium abjecerat, anno 305. abjectum Imperii clavum resumere tentavit, sed detectis insidiis, quas genero suo Constantino paraverat, quasque Lactantius cap. 30. libri de Mortibus persecutorum describit, Massiliam fugere compulsus est, ibique interceptus, strangulatus periit anno 310. Valerius Severus, occisus est anno 307. eodemque anno Maximinus sese Augustum dixit, & Galerius Maximianus *Licinium* Imperatorem creavit. Tot inter rerum vicissitudines nulla fuit in Occidente persecutio. Solus Maximinus in sua ditione Christianos vexavit, denique, *Galerius Maximianus* anno 311. persecutionem Christianorum edicto compressit, eisque potestatem fecit sacra, & conventus suos liberè peragendi. Hoc edictum à Galerio Maximiano in gratiam Christianorum emissum, & in omnibus Asiæ Provinciis publicatum suppressit quidem Maximinus, sed tamen per Sabinum Præfectum Prætorii sui Provinciarum Syriæ, & Ægypti Præsidibus jussit, ut à Christianorum oppu-

oppugnatione abstinerent, & persecutionem adversus eosdem inhiberent, sicut narrat Eusebius lib. 9. Hist. Eccles. cap. 1. ubi & epistolam ab eodem Sabino ad singularum Provinciarum Præsides scriptam refert. Mortuo Galerio Maximiano anno 311. Licinius, & Maximinus Provincias à Galerio Maximiano possessas partiti sunt. Licinius principiò infensum se Christianis præbuit, sed anno 312. *Victo Maxentio; Imperator Constantinus, & Licinius Collega ejus uno consensu legem pro Christianis absolutissimam, & copiosissimam promulgarunt, partaque de tyranno victoriæ nuncium, ipsamque adeò legem ad Maximinum, qui in Orientis partibus etiam tùm imperabat, seque ipsis amicum esse simulabat, transmisere,* inquit Eusebius lib. 9. Hist. Eccles. cap. 9. Quare Maximinus necessitate adactus ad Præsides Imperii sui in gratiam Episcoporum epistolam scripsit, ejusque mors, quæ accidit 313. finem persecutioni imposuit. Non convenit inter viros Historiæ Ecclesiasticæ peritos, an Imperator Licinius fuerit aliquando Christianus? Cardinalis Norisius in Dissertatione de Numismate Licinii cap. 5. existimat, Licinium nunquam Christianæ Religioni nomen dedisse, sed Ethnicorum erroribus semper adhæsisse. Clarissimus verò Pagius ad annum Christi 318. probat ex Sozomeno, & ex Eusebio, Licinium ante ultimum bellum, quod movit contrà Constantinum, Christianam Religionem fuisse professum, quam, post acceptam cladem in priori bello contra eumdem Constantinum gesto, deseruit, & ad cultum Deorum more majorum suorum rediit. Sed utut sit de hac quæstione, de qua nihil certi, meâ quidem sententiâ, pronuntiari potest, constat Licinium, postquàm pacem cum Constantino Christianorum Protectore abrupisset, Ecclesiam fuisse persecutum, Christianos è suo Palatio repulisse, Templa solo æquasse, Episcopos & Sacerdotes, aliosque Ecclesiæ ministros graviter afflixisse. At Licinio anno 324. debellato, & anno sequenti apud Thessalonicam jussu Constantini occiso, totius Orbis Romani Imperium adeptus est Constantinus Magnus, & per eum ubique floruit Christiana Religio.

D. Describe nunc, quæso te, statum Ecclesiæ sub Imperatore Constantino, per quem, ut dicis, ubique floruit, & incrementum suscepit Christiana Religio.

M. Flavius Valerius Constantinus, Constantii Chlori ex Helena filius, patriam habuit *Naissum* Oppidum Daciæ Mediterraneæ, nunc *Servia* dictæ. Quocircà, oppidò falluntur hi, qui Constantinum ex Anglia, seu ex Britannia oriundum esse dictitant. Obses apud Diocletianum & Galerium Maximianum in Bithynia detentus, sub iisdem strenuè in Asia militavit Constantinus, sed mortuo patre Constantio Chloro Imperator acclamatus, Maxentio, qui Italiam invaserat, bellum indixit, quod Lactantius cap. 44. lib. de Mortibus persecutorum describit his verbis: *Jam mota inter ipsos fuerant arma civilia, & quamvis se Maxentius Romæ contineret, quòd responsum acceperat, periturum se, si extra portas Urbis exiisset, tamen bellum per idoneos Duces gerebatur. ——— Commonitus est in quiete Constantinus, ut Cæleste signum Dei, seu Crucem, notaret in scutis, atque ita prælium committeret. Fecit, ut jussus est, & transversa X. littera summo capite circumflexo Christo in scutis notat. Quo signo armatus Exercitus capit ferrum. Procedit hostis obviam sine Imperatore, Pontemque transgreditur. ——— Maxentius in spem victoriæ inductus procedit, in aciem venit. Pons à tergo ejus scinditur. Eo viso pugna crudescit, & manus Dei supererat aciei. Maxentianus (Exercitus) proterretur, ipse in fugam versus properat ad Pontem, qui interruptus erat, ac multitudine fugientium pressus in Tyberim deturbatur.* Sic Constantinus animatus Crucis trophæo, quod, teste Eusebio, viderat horis meridianis Sole in Occasum vergente cum his verbis: *In hoc vince,* Maxentium in Ponte Milvio devicit, ac profligavit. Hanc partam insignem victoriam Constantinus Magnus soli Christo Domino acceptam referens, nihil antiquiùs habuit, quam ut mysteriorum Christianæ Religionis notitiâ imbueretur, eamque totis viribus defenderet, ac latissimè propagaret. Multa tulit in gratiam Christianorum Edicta, quibus ablatas Ecclesias eis restitui jussit, plurima privilegia munificentissimè concessit, & Christianam Religionem palàm in toto Imperio liberèque exercendi amplissimam potestatem fecit. Omnes suos subditos è densissimis, quibus erant immersi, Idololatriæ tenebris ad splendidissimam Fidei Christianæ lucem reducere maximoperè studuit. Deorum delubra vel obserari, vel omninò destrui præcepit. Diei Dominicæ celebrationem in toto Imperio Romano edixit. Magnificentissimas extruxit Ecclesias, quas sacrâ supellectili ornavit, atque locupletavit. Multis privilegiis & immunitatibus Clerum donavit. Debitam Episcopis auctoritatem asseruit, ac vindicavit. Ad componenda inter Christianos enata dissidia sæpiùs arbiter fuit, & ne latiùs gliscerent, quamprimùm in Conciliis dirimenda curavit. Sepulchrum Christi Domini Hierosolymis detegere meruit, ibidemque in ejus honorem & in oppido Bethleem Templum splendidissimum erexit. Helena religiosissima ejus mater Hierosolyma pergens monumentum Domini lustratura, Crucem, cui fuit affixus Christus Servator noster, infossam humi adinvenit, & miraculo detexit. Christianos ad lustrorum sacrificia, quæ ab Ethnicis fieri solemne erat, compelli gravi pœna inhibuit Constantinus Magnus. Leges contra Hæreticos tulit, quibus eorum repressit audaciam. Verbo dicam, de Religione Christiana adeò benemeritus est Constantinus, ut in externis Ecclesiæ negotiis titulum Antistitis sibi optimo jure arrogaret. In hoc tamen, ne quid dissimulem, culpandus venit Constantinus, quod sub finem vitæ suæ plus æquo faverit Episcopis Arianis, quamvis ab errore Arii semper abhorruerit, quodque propediem moriturus Nicomediæ ab Eusebio illius Urbis Episcopo Ariano fuerit baptizatus, ut *Lambecius* in fine tomi 5. Bibliothecæ Cæsareæ, & *Papebrochius* in tom. 5. Actorum Sanctorum mensis Maji in vita Constantini Magni pluribus probarunt. Certè, præter Eusebium auctorem coævum, Socratem, Sozomenum, Hieronymum in Chronico, Patres Synodi Ariminensis, aliosque antiquos Scriptores, Constantinum in ultimis constitutum baptizatum esse conceptis verbis asserit *S. Ambrosius* in funere Theo-

dosii

dosii Magni. Non enim me est, Baronium Eminentissimum Annalium parentem aliosque plures contendere, Constantinum Magnum à Sylvestro Papa anno 324. fuisse baptizatum, sed quæcumque inter Constantinum Imperatorem & Sylvestrum Papam intercessisse ab illis Scriptoribus referuntur (ut Baptizatio prædicta, donatio Romanæ Urbis eidem Pontifici, curatio Imperatoris à lepra per eumdem Pontificem, balneum ex infantium sanguine, & alia id genus) adeò dubia peritis hujus temporis Criticis videntur, ut affirmare ipse historicè non audeam, sed feliciori consultationi veritatem eruendam relinquere satius esse docam, mortuus est Constantinus Magnus die XXII. Maji anni 337. ætatis suæ 63. cum à patris morte annos 31. Romanis rebus præfuisset.

D. Fuitne post obitum Constantini Magni perturbata Ecclesiæ pax?

M. Constantini Magni tres filii, videlicèt Constantinus, Constantius, & Constans, post mortem patris Imperium ita inter se partiti sunt, ut *Constantinus* Gallias, & quidquid est extra Alpes, obtineret; *Constans* Romam, Italiam, Africam, Siciliam, ac reliquas Insulas cum Illyrico, Macedonia, & Græcia regeret, *Constantius* denique Thraciam, Asiam, Orientem cum Ægypto administraret. Hi tres Augusti, eùm essent Religione Christiani, suo patrocinio Christianam, quam profitebantur, Religionem foverunt. Sed Constantius junior ditionem fratris sui Constantis invadere volens occisus est anno 340. *Zosimus* tamen id ætatis Scriptor l. 2. Constantini mortis causam refundit in Constantem illius fratrem, quem ait, triennio toto iracundiam in fratrem ob controversiam de Italia, & Africa dissimulâsse; dumque fingit milites ad Constantium pro Bello Persico mittere, Constantinum occidisse. *Constans*, occiso fratre suo Constantino solus in Occidente imperavit, & Constantius illius frater in Oriente. Constans Imperator Occidentis fuit occisus in Galliis à tyranno *Magnentio* anno 350. qui toto Occidente potitus est. Sed anno sequenti Magnentius ad Urbem Mursam victos à Constantio, ex Italia cum paucis profugus evasit in Galliam, ac tandem Lugduni sibi necem intulit anno 353. tùm Constantius totum Imperium Romanum solus moderari cœpit, & cùm esset Arii errore infectus, favit impensè Arianis, Orthodoxos Episcopos persequutus est, moltaque coëgit Concilia, quæ avitam de Verbi Divini consubstantialitate doctrinam in Concilio Nicæno sancitam reprobarunt, & hanc vocem ὁμοούσιον, quam velut Fidei Catholicæ tesseram adversus Arianos consecrarant Patres Nicæni, repudiarunt. Sub hoc Imperatore Ariana Hæresis altas radices egit, & per totum penè Orbem instar cancri serpit. Tandem Constantius, postquam multa, eaque gravissima Ecclesiæ damna intulisset, vitam cum morte commutavit anno 361. sub finem vitæ suæ ab Euzoio Antiochiæ Episcopo Ariano baptizatus est, ut testatur auctor Chronici Alexandrini.

D. Imperator, qui successit Constantio, fuitne Arianus, aut Catholicus?

M. Nec Arianus, nec Catholicus fuit. Sed Imperator, qui successit Constantio fuit *Julianus*, Julii Constantii, & Basilinæ filius, vulgò *Apostata* cognominatus, quod Christianâ Religione publicè ejuratâ, hostem se Christi, ac mysteriorum ejus infensum exhibuit inimicum. Eo imperante Ethnicismus, qui sub Constantino Magno, & Constantio penè fuerat extinctus, vires resumpsit, Deorum antehac clausa Templa fuerunt reserata, nova extructa, & per totum Imperium renovatæ superstitiosæ Ethnicorum cæremoniæ, ad quas perfidus ille Imperator populum & eos, qui Magistratum gerebant, qua exemplo, qua suis adhortationibus vehementer concitabat. Nullum quidem adversus Christianos publicum Edictum tulit Julianus Apostata, sed ad illos exterminandos mille adhibuit nocendi artes. In primis, Catholicos Episcopos qui sub Constantio Imperatore Ariano in exilium amandati fuerant, revocavit, ut eos Arianis Episcopis opponeret, sicque mutuis altercationibus sese lacerarent, aut defatigarent. Dein, Christianorum Antistites ad se in Palatium accersivit, & eui quisque vellet Sectæ, jussit adhærescere. Christianos è suo Palatio expulit, honoribus, officiis, & dignitatibus privavit. Crucem in vexillis militaribus deinceps depingi vetuit. Urbes, quas Christianis adversari notat, favore suo, & patrocinio dignatus est; illis autem Civitatibus, quæ Christianis favebant, infensum se præbuit. Quâ de causâ malè semper fuit affectus Julianus in populum Antiochenum, eo solo nomine, quod sicut ipsemet fatetur in suo *Misopogone*, quem contra Antiochenos scripsit, Populus Antiochenus sectaretur impietatis sectam (sic impius ille Christianam Religionem vocat) & Christum, velut Civitatis Antiochenæ Nomen tutelare coleret. Ad hæc, ut Christianam Religionem, quam cane pejus, & angue oderat, facilius aboleret Julianus, Christianis studia litterarum omninò interdixit, privilegia Clero à Constantino Magno concessa abrogavit, Judæos reædificatione Templi Hierosolymitani, quam frustrà tentavit, sibi promereri studuit, sed ne id faceret, Deus miraculo prohibuit, erumpentibus è fundamentis ignibus, & apparentibus in Judæorum amictu Crucibus, quas nulla lotio potuit abluere. Persecutiones, quas tàm in Oriente quàm in Occidente Præfecti, vel populi in Christianos excitabant, impunè grassari permisit, nec eas compescere curavit. Denique, sceleratissimus ille Imperator animadvertens omnes suos ad opprimendam Religionem Christianam conatus ad nihilum recidere, decrevit, dum ad Bellum Persicum, quod susceperat, sese accingebat, omnes ad unum Christianos internecione delere, si incolumis, & victor è prælio reverteretur. Sed spe sua frustratus est, pœnas ipsius impietatis exigente Numine. Nam in prælio, quod cum Persis conseruit, telo lethaliter vulneratus est, dumque moreretur, sanguinem manu haustum è vulnere in cœlum jactans rabie, & furore percitus prorupit in hæc verba: *Vicisti Galilæe*. Christum siquidem *Galilæum* per ludibrium appellitare solebat. Sunt tamen, qui post Auctorem Chronici Alexandrini narrant, Julianum lanceâ divinitùs fuisse transfixum à Sancto Mercurio Martyre, eò quòd sacrilegus ille Imperator Sanctum Basilium Seleucenum Episcopum veneno extinxisset. Utut sit, Julianus Apostata foetidam animam

animam expoit VI. Kal. Julias, nempe die vigesima sexta Junii anni 363.

Juliano demortuo, *Flavius Jovianus* à militibus electus est Imperator. Fuit Princeps optimus, pius, Christianorum amator, & dignus, qui diutiùs ob præclaras virtutes, quibus prædiius erat, administraret Imperiom. Sed præmaturâ morte obiit in Oppido, cui nomen *Dadasthana* inter Galatiam, & Bithyniam seo ex cruditate stomachi, seu ex noxio halitu cubiculi, io quod recens calceillitum prunæ fuerant advectæ, anno 364. ætatis suæ 33. Imperii mense octavo.

Flavius Valentinianus ex oppido Pannoniæ Cibala, Grattani filius successit Joviano die XXVI. Februarii ejusdem anni, ac Valentem fratrem suum consortem fecit Imperii. *Valens*, cui frater *Valentinianus* totum Orientem reliquit, Arianorum partes plurimùm promovit, Orthodoxos Episcopos, qui sub Constantio Imperatore exilio multati fuerant, iterum solum mutare coëgit, & omnibus Catholicis funestum in Oriente bellum indixit. At versâ vice Catholici, qui erant in Occidente, summâ pace sub Imperio Valentiniani ejusque filiorum Gratiani, & Valentiniani juoioris positi sunt. Denique mortuo Valente Imperatore Ariano, pax in universa Ecclesia refloruit soh Imperio *Theodosii Magni*, ejusque filiorum *Arcadii*, & *Honorii*, ac tàm latè in toto Imperio Romano propagata est Christiana Religio, ut vix ullum id ætatis in eo relictum sit antiqui Ethnicismi vestigium.

D. Fuitne Christiana Religio apud barbaras Nationes, quæ sitæ erant extra fines Imperii Romani, tam latè in quarto Ecclesiæ sæculo diffusa, quàm in toto Imperio Romano?

M. Quamvis nullus dubitem, quin Religio Christiana citiùs io Imperium Romanum fuerit invecta, quàm ad barbaras Nationes, quæ extra ditionem Imperii Romani sitæ erant; facilè tamen crediderim, viros Apostolicos longè ante quartum Ecclesiæ sæculum Evangelii lumen ad barbaras illas Nationes intulisse. At enim S. Joannes primam suam epistulam direxit ad Parthos, unde colligitor jam tum temporis in Perside fuisse Christianos. *Bardesanes*, qui in Mesopotamia sub finem secundi sæculi florebat, testatur, Christianos eâ ætate Parthorum, Medorum, & Persarum regiones penetrâsse. Tertullianus tertii sæculi Scriptor lib. adversus Judæos cap. 7. ait, multas Insulas planè ignotas, & loca Romanis inaccessa Christo subdita fuisse. Sic enim loquitur: *Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini, Galliarum diversa Nationes, & Britannorum inaccessa Romanis loca Christo vero subdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum & abditarum multarum Gentium, & Provinciarum, & Insularum multarum nobis ignotarum, & qua enumerare non possumus.* Jacobus Nisibensis ineunte quarto sæculo è Mesopotamia perrexit in Persidem, ut Christianos inviserer, & Infideles Evangelii loce illustraret. Tempore Concilii Nicæni anoo 325. celebrati, Christiana Religin in Persarum Imperio, & in Adiabenorum Regione erat plurimùm amplificata. Sed anno Christi 343. dira persecutio adversus Christianos à *Sapore* Persarum Rege excitata est, quâ dirutæ sunt Ecclesiæ, & ad mortem damnati, quotquot Christum colerent, sine ullo ætatis, vel sexus discrimine. Sæviente hac atrocissima persecutione *Simeon* Seleuciæ & Ctesiphontis Episcopus martyrium passus est, & unà cum ipso innumerabilis Christianorum multitudo cæsa. Sed cum in hac tumultuaria, & promiscua Christianorum cæde morti traditos esset *Azades*, qui erat Saporis Persarum Regis Eunuchus clarissimus, tantum ex ejus nece doloris hausit ille Rex, ut deinceps neminem Christianom plecti voluerit, præter legis Magistros, io quos tam crudeliter sævitum est, ut bene multi Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Monachi, sacræ Deo Virgines, aliique officiis Ecclesiæ addicti perierint. Duravit hæc persecutio usque ad Saporis Persarum Regis mortem, quæ contigit annu Christi 380. *Post Saporem Artaxerxes germanus frater, ut Regni tum particeps, quatuor ubi regnans egisset annos, emoritur. Hujus filius Sapores & ipse dictus, annos quinque regnavit. Totidem verò, & geminatos, alteroque adjecto Saporis filius Varanes. Post hunc Isdigertes filius suscepit Principatum, qui & Magnus apud Romanos habetur, & celeberrimus*, ait Agathias Scriptor sexti sæculi lib. 4. de Imperio & gestis Justiniani num. 12. Hunc Isdigertem, vel Isdigerdem, qui anno 399. In Perside regnare cœpit, & quem Arcadius Romanorum Imperator anno 408. moriens filii sui Theodosii junioris tutorem instituit, Christianis adfavisse, & nullam adversùs ipsos persecutionem movisse, affirmant quidem Scriptores. Sed falluntur. Nam licèt, teste Agathia lib. mox laudaro, Isdigerdes Persarum Rex, cùm unum & viginti annos regnâsset, nullum unquam adversus Romanos bellum susceperit, nec ulla eos affecerit molestia, sed potiùs Theodosio juniori, cujus erat tutor, Imperium conservaverit: certum tamen est, hunc Isdigerdem adversus Regni sui Christianos persecutionem movisse anno Christi 414. usque ad annum 420. quo è vivis excessit. *Vararanes* Isdigerdi patri succedens non solùm persecutionem adversus Christianos in Perside commorantes jam excitatam continuavit, sed etiam bellum in Romanos movit, à quo pater ipsius Isdigerdes omnino abstinuerat. Tandem Isdigerdes II. qui Vararani patri anoo 440. successit, persecutionem adhuc per quatuor annos continuavit, ac subinde hæc persecutio, quam in Perside contra Christianos anno 414. Isdigerdes I. movere cœpit, duravit per triginta anoos, & sub Isdigerde II. circa annum 444. finem accepit. De hac Persica persecutione plura legi possunt in Critica Pagii ad ann. Christi 408 414. 420. & 440.

In Æthyopia, seu in India citeriori circa annum Christi 327. Evangelium prædicaruot *Frumentius*, & *Ædesius*, filii cujusdam *Meropii* Philosophi Tyrii, qui inspiciendorum locorum, & Orbis perlustrandi gratiâ Indiam adire voluit, habens secùm duos puerulos, quorum junior erat *Ædesius*, alter ætate major *Frumentius* vocabatur. Sed in reditu, cùm ad portum quemdam Navis, quâ vehebatur Meropius, applicuisset, à barbaris occisus est, & duo ejus filii ad Regem ducti sunt. Rex Ædesium Pincernam suum fecit, & Frumentio rationes suas, scriniaque commisit, moriensque uxorem suam cum puerulo filio regni hæredem reliquit; Rogavit utrumque Regina, ut secum, donec puer Regius adolesceret, administrandi regni sollicitudinem partirentur. Quâ occasione Frumentius benè usus, negotiatores

Roma-

Romanos, qui Christiani erant, monuit, ut conveoticula per loca singula facerent, ipseque aliquas construxit Ecclesias, quo Christiana Religio his in locis latius propagari posset. Frumentius & Ædesius, postquam Regius puer adolevit, reversi sunt, & Frumentius Sanctum Athanasium Episcopum Alexandrinum munuit, ut jam plurimis Ecclesiis in his Regionibus extructis aliquem Episcopum illùc mitteret. Quare S. Athanasius ad firmiùs stabiliendam, & conservandam in India Fidem Christianam, Frumentium Episcopum ordinatum illùc redire jussit, & sic per Frumentium Christiana Religio in Indiæ partibus dissemnata, atque propagata fuit.

Gothi, qui ex Insula dicta *Scandia*, seu *Scandinavia* oriundi in Germaniam irrumpentes ultrà Danubium sedes suas fixerant, Christianæ Religionis jugo sub finem tertii sæculi colla subdiderunt. Unus ex Episcopis Gothorum gentis interfuit Concilio Nicæno primo. Verum cùm apud Gothos plures essent Infideles, quàm Christiani, contigit, ut Gothi infideles è terris suis expellereot Christianos, quibus Constantinus Magnus, aliqua Imperii loca ad habitandum attribuit. *Valente* postea Imperatore, ortum est bellum Gothos, qui ad orientem habitabant, & ob id *Ostrogothi*, id est, Orientales Gothi dicebantur, inter & Gothos, qui erant in Occidente, & qui *Wisigothi*, seo Occidentales Gothi appellabantur. Wisigothis præerat *Fridigernus*, seu *Fritigernes*, Ostrogothos regebat *Athanaricus*, qui circa annum Christi 370. complures suorum ob Christi nomen crudeliter insectatus est, multos relegavit, multos oeci dedit, qui pro Mattyribus in Ecclesia celebrantur. Non potuit tamen Athanaricus omnes suæ gentis Christianos exterminare, plurimi siquidem in fidei Christianæ professione perseverarunt, sed *Vlphilas* illius geotis Episcopus Arianâ hæresi infectus pestiferum Arii errorem Christianis afflavit, quò factum est, ut Gothi in Arianæ hæresis luto hæserint, & avitâ fide relictâ in errore deinceps fuerint obfirmati. De incremento, & propagatione Christianæ Religionis apud alias barbaras Natiooes in quarto Ecclesiæ sæculo, cùm nihil certi, ac comperti tradant Historici, nihil impræsentiarum mihi occurrit dicendum.

D. Dum de propagatione Christianæ Religioois in quarto Ecclesiæ sæculo sermonem haberes, subiit animum difficultas, de qua viros eruditos inter se acriter disputantes nuperrimè vidi, quo tempore videlicet nostratibus Gallis annunciari cœptum sit Evangelium? asserebant quippe nonnulli, Ecclesias in Galliis dumtaxat fundatas esse tertio sæculo, circà annum videlicèt ducentesimum quinquagesimum, paulò ante Decii & Grati Consulatum. Exadversò alii pertendebant, Religionem Christianam ante tertium sæculum, immò & ante secundum in Galliis satam ac stabilitam fuisse. Quid tu hac de re sentias, paucis aperire ne graveris.

M. Utroque pollice subscribo sententiæ illorum, qui Religionem Christianam ante tertium sæculum in Galliis stabilitam esse affirmant: At enim, præter Tertullianum, à me jam citatum qui testatur, suo tempore, hoc est, tertio sæculo, Evangelium per varias Galliarum Provincias promulgatum, fidemque à variis in eo Regno populis susceptam fuisse; Sanctus etiam Irenæus Lugdunensis Episcopus, qui anno circiter centesimo nonagesimo florebat, id non obscurè tradit lib. 1. adversus Hæreses cap. 31. ubi varias recensens Ecclesias, in quibus eadem traditio fidei viget, hæc habet: *Nam etsi in mundo loquela dissimiles, sed tamen virtus traditionis una, & eadem est. Et neque hæ, quæ in Germania fudata sunt Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt; neque hæ, quæ in Iberis sunt; neque hæ, quæ in Celtis; neque hæ, quæ in Oriente; neque hæ, quæ in Ægypto; neque hæ, quæ in Lybia; neque hæ, quæ in medio mundi sunt constituta.* Fides igitur Christiana jam tempore S. Irenæi per Gallias, quas *Celtarum* nomine designare voluit S. ille Pater, erat propagata. His duobus antiquis Scriptoribus adjungo S. Cyprianum, qui in Epistola 67. ad Sanct. Stephanum Pontificem datâ anno 258. ipsum urget, ut scribat ad Galliarum Episcopos, ut Marcianum Arelatensem Episcopum qui ad Novatianum defecerat, suâ communione minimè dignentur, sed potius alium, ipso exauctorato, Episcopum constituant: *Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate consistentem littera, quibus abstento Marciano, alius in locum ejus substituatur, ut Grex Christi in hodiernum ab ille dissipatus, & vulneratus colligatur.* Quibus verbis liquet, tempore S. Cypriani non recens in Galliis fundatas esse Ecclesias, sed jam diù floruisse suis Episcopis, & Romano Pontifici adunatas. Cæterum, an veræ sint istæ Traditiones, quibus multi adducuntur, ut credant, venisse in Gallias in primo Ecclesiæ sæculo viros Apostolicos, & in variis illius Regni Provinciis Evangelium prædicasse, *Gratianum* videlicet Turonensibus, *Trophimum* Arelatensibus, *Paulum* Narbonensibus, *Martialem* Lemuvicensibus, *Dionysium Areopagitam* Parisiensibus, *Saturninum* Tolosanis, *Lazarum & Magdalenam* Massiliensibus, *Martham* Tasraconensibus; has, inqoam, traditiones, quæ circumferuntur, sicut historicè, ob multas, quæ occurrunt difficultates, veras esse affirmare non audeo, sic ob gentis nostræ gloriam, eas tanquàm omninò falsas explodere, aut improbare non debeo. Sed potiùs libratis momentis, quæ in utramque partem hactenus adduxerunt viri eruditi, existimo longè consultius esse, nihil palam dicere aut scribere, quodpiam majorum nostrorum opinionem convellere possit. Quapropter huic Colloquio de Statu Ecclesiæ in quarto sæculo finem impono.

COLLOQUIUM II.

De Schismatibus, & Hæresibus, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo emerserunt.

M. Dum spes affulgebat, fore, ut Christiana Religio, profligatis universo Romano Imperio Tyrannis, sub Christiano & piissimo Principe Constantino summâ & diuturnâ pace poriretur, ecce subitò, instigante Diabolo, discordiis intestinis & enatis hinc inde Hæresibus discindi cœpit Ecclesia ab his, qui nomine Christiano perperam gloriabantur. Duorum quippe turbinum procellis, videlicèt Schismatibus Donatistarum, & Meletianorum sub Constantino Magno concussa est,

ejusque doctrina à variis Hæreticis oppugnata, adeò ut optimo jure cum Propheta lamentari posset Ecclesia: *Ecce, in pace amaritudo mea amarissima.*

D. Incipe, quæso, à Donatistarum Schismate, ejusque exordium, ac progressum breviter expone.

M. Schismatis Donatistarum Historiam scripsit *Optatus* Milevitanus Episcopus in libris adversus Parmenianum Donatistam. Complures de eodem argumento libros, & epistolas edidit S. Augustinus. Extat etiam collatio Carthaginensis cum Actis purgationis Cæciliani, atque *Felicis* Aptungitani Episcopi, ex quibus plenissima hauriri potest hujus Schismatis historiæ notitia. Nihilo secius tuæ utilitati ut consulam, omnia summatim perstringam, quæ ad exordium, atque progressum Donatistarum Schismatis spectant. Florebat in Africa sub finem tertii seculi Christiana Religio, quam moræ hac illac persecutiones splendidiorem & augustiorem reddiderant, nedum abolere potuerant. At funesta Imperatorum Diocletiani & Maximiani Herculei adversus Christianos edicta an. 303. in Africa publicata, & eo furore executioni fuere mandata, ut Magistratus omni cruciatuum genere cogerent Christianos ad tradendos sacros Codices igne exurendos. Contigit autem, ut Christiani, non solùm inter Laicos, sed etiam inter Clericos & Episcopos suppliciis fracti, vel quæstionum, pœnarumque metu deterriti, libros & vasa sacra tradiderint, & ideò *Traditores* in Africa appellati. Quod semen Donatistarum Schismatis posteà fuit. Fuerunt è diverso alii Christiani, qui zelo ducti, sed non secundùm scientiam, palàm & audaciùs, quàm par esset, professi sunt, penes se habere libros sacros, & Ecclesiæ supellectilia, ea tamen Ethnicis nullo pacto tradere velle; & isti vitam in tormentis reliquerunt. Denique alii Christiani longè prudentiùs se gerentes, libros, & vasa sacra occultarunt, & ne in manus Gentilium venirent, omnem operam dederunt. Defervescente anno 305. tam immani persecutione, habita est *Cyrta* in Numidia Synodus Antistitum, ut in ea agitaretur causa *Traditorum*; seu eorum, qui obtemperantes Diocletiani & Maximiani Herculei edicto, divinus Codices, aliasque res sacras Magistratibus tradiderant, aut Idolis thura adoleverant. *Secundus Tigisitanus* Episcopus Numidiæ Primas huic Concilio præfuit, qui, postquàm omnes fermè, qui aderant, Episcopos hujus criminis convicisset, ejusdem sceleris vicissim accusatus est à *Purpurio* Limatensi Episcopo, qui reus erat necis filiorum sororis suæ. Quapropter, cum omnes penè isti Episcopi in eadem navi essent, & in eodem clivo insudarent, ne in Ecclesia excitaretur Schisma, *Secundo Tigisitano* consultius visum est, ut hi, qui istius criminis erant accusati, in communionem Ecclesiæ reciperentur, causâ & judicio soli DEO cordium inspectori relictis. Hujus Synodi Cyrtæ celebratæ & eorum omnium, quæ in ea gesta sunt, meminit Sanctus Augustinus lib. 3. contrà *Cresconium* capitibus 26. 27. & 28. Hæc, quæ hactenos retuli, præcesserunt Donatistarum Schisma, cui tandem initium dedit ordinatio *Majorini* in locum *Caciliani* Carthaginensis Episcopi, sicut testantur S. Augustinus, & Optatus Milevitanus. Sed quo anno contigerit ordinatio Majorini? non est levis difficultas. Baronius ordinationem Majorini, ac subinde Donatistarum Schismatis originem confert in annum Christi 306. Sed hanc Majorini ordinationem melius alii, meâ quidem sententiâ, referunt ad annum Christi 311. quo anno *Alexander*, qui in Africa tyrannidem anno 307. arripuerat, & per quinquennium Christianos vexavit, id est, usque ad annum 311. fuit debellatus à Maxentio, qui Christianos in Africa pace donavit, sicut disertè asserit Optatus lib. 1. his verbis: *Iisdem temporibus Felix quidam Diaconus, qui propter famosam nescio, quam de tyranno Imperatore*, id est, de Alexandro, qui in Africa tyrannicè imperabat, *tunc factam epistolam, appellatus est, periculum timens apud Mensurium Episcopum delituisse dicitur, quem cùm postularet Mensurius publicè denegaret, relatio missa est, rescriptum venit, ut si Mensurius Felicem Diaconum non reddidisset, ad Palatium dirigeretur. Conventus non leves patiebantur angustias. Erant enim Ecclesia ex auro & argento quam plurima ornamenta, qua nec defodere terra, nec secum portare poterat. Quasi fidelibus senioribus commendavit, commeutatio facto, quod cuidam anicula dedisse legitur; ita ut si ipse non rediret; reddita pace Christianis, anicula illi daret, quem in Episcopali Cathedra sedentem inveniret. Profectus causam dixit. Jussus est reverti Carthaginem: pervenire non potuit* (quia in via discessit) *tempestas persecutionis peracta, & definita est. Jubente DEO, indulgentiam mittente Maxentio, Christianis libertas est restituta.* Quibus verbis liquidò patet rem illam gestam esse sub Alexandro Africæ tyranno, & pacem, de qua ibidem loquitur Optatus, esse illam pacem, quam Christianis in Africa indulsit Maxentius, postquàm anno Christi 311. Alexandrum Africæ tyrannum profligâsset.

Perlatâ igitur anno 311. in Africam Maxentii indulgentiâ, quâ libertas Christianis reddebatur, de substituendo Episcopo in locum Mensurii Carthaginensis Antistitis, qui, ut mox dixi, decessit in via, agi cœptum est, cùmque Carthaginem convenissent vicinarum Urbium Episcopi septuaginta, totius populi suffragio Cæcilianus electus est Carthaginensis Episcopus, & à Felice Aptungitano Episcopo ordinatus. At *Bostrus*, & *Celeusius*, qui Episcopatum Carthaginensem ambierant, cùm se spe sua delusos viderent, ac repulsam passos, adversùs Cæcilianum conjurare cœperunt, quorum factionem non solùm promovit *Lucilla* potentissima fœmina (Cæciliano irata; quòd ab eo, dum Mensurii Carthaginensis Episcopi Archidiaconus esset, increpita eo nomine fuisset, quòdante communionem es nescio cujus Martyris Sanctorum fastis ab Ecclesia necdum adscripti deosculaŕetur) sed etiam huic factioni vires haud parum addiderunt seniores plebis Catholicæ, quibus Mensurius ad Comitatum proficiscens vasa sacra & ornamenta Ecclesiæ commendaverat, & quæ ipsi reddere nolebant. Scripserunt itaque hi omnes ad Secundum Tigisitanum Episcopum Numidiæ Primatem, obnixè petentes, ut cum reliquis Numidiæ Episcopis Carthaginem veniret. Votis eorum annuit Secundus, eòque se contulit cum reliquis Episcopis, qui Cirtensi Concilio interfuerant, quos inter Donatus à Casis nigris, Dux & antesignanus illius Donatistarum Factionis. Facto conciliabulo, Cæcilianum ad cau-

ad causam dicendam acciverunt; at Cæcilianus à plebe Catholica retentus ad istud malignantium Concilium non accessit. Quò factum est, ut illi Cæcilianum absentem damnaverint, duo ei objicientes crimina; Primum, quòd à *Traditoribus* fuisset ordinatus; Alterum, quòd, cùm esset Diaconos, victum afferri Martyribus in custodia positis prohibuisset. Post hæc, in locum Cæciliani *Majorinum* Lucillæ supra laudatæ mulieris factiosissimæ domesticum ordinarunt Carthaginensem Episcopum. Quibus ad hunc modum confectis, litteras quaqua versùm per Africam miserunt, quibus reliquos Episcopos adversùs Cæcilianum, ejusque collegas à se damnatos incitarent, eosque monerent, ut à Cæciliani ac sociorum ejus, quos *Traditores* esse asserebant, communione se omninò separarent. Hoc fuit exordium nefarii Donatistarum Schismatis, quod ab ordinatione Majorini in locum Cæciliani incepti universam posteà Africam sic occupavit, ut nec auctoritate Constantini Magni, nec jugi Episcoporum vigilantiâ, nec adhibitâ severitate legum comprimi potuerit.

Non multò post ordinationem Majorini, à quò, ut mox dictum est, Donatistarum Schisma sumpsit exordium, Constantinus Magnus, superato Maxentio, Italiam & Africam suo adjunxit Imperio, & confestim ad Cæcilianum, cujus integritatem planè norat, dedit epistolam humanitatis & benevolentiæ plenam, quam refert Eusebius lib. 10. Hist. Eccles. cap. 6. Scripsit etiam Constantinus ad *Anulinum* Africæ Proconsulem, cui Cæcilianum injustè à Donatistis vexatum commendavit. Verùm nonnulli in Cæcilianum malè affecti adjunctâ sibi populi multitudine, *Anulinum* adierunt, eique duos libellos porrexerunt, unum sigillo munitum, qui superscriptus erat hoc modo: *Libellus Ecclesiæ Catholicæ Criminum Cæciliani traditus à parte Majorini*; alterum, absque sigillo, in quo ab Imperatore judices in Galliis postulabant. Ut autem hæc Imperatori innotescerent, Anulinum rogarunt, ut hosce libellos ad Principis comitatum mitteret. Quocircà Anulinus Imperatorem de his omnibus, missâ ad eum relatione, quæ extat apud S. Augustinum epist. 68. juxta antiquum ordinem, certiorem fecit. Hanc Anulini relationem ubi recepisset Constantinus Imperator, judicem ad dirimendam hanc litem elegit Romanum Pontificem cum aliis Episcopis Italiæ, quibus addidit *Maternum* Agrippinæ, *Rheticium* Augustoduni, & *Marinum* Arelates Episcopos, qui omnes Romæ anno 313, in domo Faustæ in Laterano congregati, post maturum & diuturnum causæ examen, Cæcilianum absolverunt, & Donatistas, unâ cum eorum Principe Donato damnavere. Sed ut faciliùs inter utramque partem iniri posset concordia, concesserunt Episcopis Donatistis, ut, si ad Cæciliani partes se se adjungere vellent, in suo honore permanerent, & in locis, in quibus erant duo Episcopi, quorum unus à Cæciliano, alter à Majorino staret, antiquitatis ordinationis ratio haberetur, isque illius loci Episcopus constitueretur, qui in ordinatione antiquior esset; alteri autem Episcopo alia regenda provideretur Ecclesia. Huic judicio non obtemperarunt Donatistæ, sed quietis impatientes repugnaverunt, omnesque conditiones pacis pertinacissimè respuentes, tumultuari in Africa, novasque cœperunt excitare turbas; Appellarunt quippe à Synodo Romana sub Melchiade Papa habitâ, in qua fuerant damnati proclamantes judicium in ea latum injustum esse, se paucorum illorum Episcoporum sententiæ nullo pacto acquiescere velle, & à Constantino Magno majus Episcoporum Concilium intrà Gallias expostulare. Ægrè quidem tulit Constantinus temeritatem Donatistarum, sed ne illorum magis exasperaret animos, Concilium tandem intra Gallias ipsis concessit. In Civitate itaque Arelatensi anno 314. celebratum est Concilium, cui, ut ait Sanct. Augustinus lib. 1. contrà Parmenianum cap. 5. ducenti interfuerunt Episcopi. Baronius affirmat Constantinum interfuisse huic Concilio; negat verò Valesius in Dissertatione de Donatistarum Schismate cap. 9. Ipse cum Cl. Pagio existimo incertum esse, an Constantinus huic Concilio interfuerit. Donatistarum causa diu, multumque disceptata est, & tandem secundùm Cæcilianum, damnatis iterum Donatistis, dicta sententia.

Circa hanc Synodum Arelatensem contra Donatistas celebratam hæc vulgo solet moveri difficultas: Utrum videlicet nomine *Plenarii Concilii*, in quo quæstio de Baptismo Hæreticorum finita est, Sanctus Augustinus prædictam Synodum Arelatensem, vel Nicænam generalem intellexerit. *Joannes Launojus* existimavit, Sanctum Augustinum *Plenarii Concilii* nomine voluisse indigitare Concilium Arelatense. Ex adverso doctissimus Pater noster *Joannes Nicolaï* pro Concilio Generali Nicæno stat, ut videre est in eruditis opusculis ab utroque hac de re editis. Sed nullus dubito, quin præferenda sit sententia Patris Nicolai, maximè cum S. Augustinus, nomine *Plenarii Concilii* intelligat Concilium Oecumenicum totius Orbis, & universæ Ecclesiæ. Certum autem est Concilium Arelatense non fuisse generale totius Orbis, & universæ Ecclesiæ. Alioqui non sibi constaret S. Augustinus, dum libro 4. contra Cresconium, & pluribus aliis in locis ait, causam Cæciliani Orbi terrarum, aut saltem plurimis, & nobilissimis Catholici Orbis Ecclesiis, fuisse incognitam, quod sanè oppido falsum est, si Concilium Arelatense, in quo causa Cæciliani judicata est, fuisset Concilium totius Orbis, & universæ Ecclesiæ. Quod enim à totius Orbis, & universæ Ecclesiæ Episcopis in Concilio Plenario, seu Oecumenico confidentibus sulemniter judicatum est, toti Orbi terrarum incognitum nemo rectè dixerit. Nomine itaque Plenarii Concilii, in quo quæstionem de Baptismo Hæreticorum finitam esse, sæpius scribit S. Augustinus, Concilium Generale Nicenum celebratum anno 325. intelligendum est.

Discussâ breviter hâc difficultate, redeamus ad id, unde paululùm digressi sumus. Finito Arelatensi Concilio, cùm Donatistæ in eo damnati nihil præter moras & tergiversationes, sicut Hæreticis solemne est, quærentes, ad Imperatorem Constantinum denuò provocassent, Mediolanum anno 316. venire jussi sunt, ubi tamquam improbi calumniatores ab Imperatore rejecti sunt, & innocens Cæcilianus declaratus, statimque die 10. Novembr. ejusdem anni *Sabini & Rufini* Consulatu insigniti Constantinus litteras ad *Eumalium* Africæ Vicarium dedit, quibus purgationem Cæciliani, ejusque causæ à se judicatæ exitum significat, ut videre est apud Sanctum Augu-

Augustinum lib. 3. contra Cresconiom cap. 7. Mortun Majorino, qoi sedem Carthaginensem invaserat, in ejus locum à Donatistis suffectus est quidam *Donatus* diversus planè ab altero Donato de Casis nigris Episcopo in Numidia. Hic autem Donatus soccessor Majorini suis scriptis Schisma Dooatistarum plurimum promovit. Sed cùm Donatistæ omnibus modis Catholicos vexare, & lacessere non desisterent, adeò ut Catholici de Donatistarum injuriis apud Magistratus freqoentissimè conquererentur, coactus est Constantinus legem contra Donaristas severissimam ferre, quâ cuncta loca, in quibus congregari solebant, fisco vindicavit, sicur ait S. Augustinus Epistolis 68. & 165. joxta veterem ordinem, & in lib. 2. adversus Petilianum cap. 92. Illius tamen legis rigorem Constantinus, qui lenitate, & patientia præcipuè delectabatur, posteà emollivit. Quod in causa fuit, cur plerique Constantinum reprehendendum putarint, quod adversus perduelles Donaristas nimis clementer ageret, sicut optimè observat doctissimus Valesius cap. 10. Dissertationis *de Dsnatistarum Schismate*. Post mortem Constantini Imperatoris *Coustans* ejus filius Africâ potirus est, nihilque non egit, ut omni adhibitâ mansuetudine Donatistæ tandem aliquando resipiscerent, & relicto Schismate ad Ecclesiæ gremium reverterentur. Sed frustra. Nam seditiosi in pervicacia Schismatis perseverarunt, tantùmque abfuit, ot lenitate *Csnstantis* Imperaturis correcti ad unitatem, & concordiam Catholicæ communionis redirent, ut potiùs efferati novos tumoltus contra Ecclesiam concitare cœperint. Quare ad refrænandam illorum petulantiam *Csnstans* paternæ pietatis hæres duos Legatos *Paulum & Macarium*, viros clarissimos in Africam misit, quibus *Circumcellisnes*, viri è Secta Donatistarum furiosi, & avidi sui sanguinis & alieni profundendi, factâ manu, atque cooglomerato agmine, dum totis viribus obsistere moliuntur, à militibus Proconsulis cæsi sont. Episcopi Schismatici timore perculsi fugerunt, alii in exilium fuerunt ablegati. Cæteri Donatistæ reconciliati sunt, sicque sancita pax toto *Constantis & Csnstantii* Imperatorum tempore non fuit perturbata. Donatus obiit in exilio ante Imperium *Juliani* Apostatæ, eique circa annom 350. successit *Parmenianus*. Cæcilianus verò è vivis excessit anno 348. eiqoe soccessit *Gratus*, & Grato *Restitutus*.

D. Sic igitur finem habuit Donatistarum Schisma?

M. Mortuo Imperatore Constantio, libellum snpplicem Juliano Imperatori obtulerunt Donatistæ, quo pristinam in libertatem restitui ablatasqne Ecclesias sibi reddi postularunt, idque nullo negotio ab eo Apostata, qui inter Christianos discordias serere, ac fovere studebat, obtinuerunt. Quarè audaciores facti Africam novis tumoltibus perturbarunt, plures Ecclesias occuparunt, & maximam erga Catholicos sævitiam exercuerunt, sicut referunt *Optatus* lib. 2. pag. 52 & Sanctus Augustinus epist. 68. Contrà Donatistas *Valentinianus*, & *Gratianus* Imperatores leges ad eos in ordinem redigendos publicarunt, sed *Gildo* Comes, & utriusque militiæ Magister, qui teste Claudiaoo *de Bells Gildsnics* tyrannidem in Africa arripuit anno 396. Donatistis impensè favit, eisque impunè permisit, ut in Catholicos grassarentur. Mortuo autem Gildone anno 398. Imperator *Honorius* legem promulgavit, quâ districtè prohibuit, ne Donatistæ sævirent in Catholicos, & ad componenda dissidia Catholicos inter & Hæreticos misit in Africam *Marcellinum* Tribunum, qui anno 411. celebrem Carthagine collationem indixit, in qua post triduanam disputationem Marcellnius pro Tribunali sedens sententiam protolit in gratiam Catholicorum, qui in ea insignem de Donatistis reportarunt victoriam, eisque Donatistarum addixit Ecclesias; Donatistis verò inhibuit, ne conventus deinceps agerent, & illorom Episcopis potestatem fecit proprios repetendi lares, eâ tamen lege, ut abjecto Schismate, factique pœoitentes Catholicam Communionem amplecterentur. Hujus celebris Collationis Carthaginensis Acta, quæ prolisissima sunt, in compendium redegit Sanctus Augustinus, & *Breviculum Collatisnis* ipsemet appellavit. Verùm quia Donatistæ hujus Collationis Acta variis mendaciis corrumpere cooati sunt, alium librum scripsit Sanctus Augustinus ad ipsos Donatistas Laicos, ne iis incautis sui Episcopi ulteriùs fucum facerent. Hic S. Augustini liber hunc præfert Titulum: *Post Collationem ad Donatistas*. Sententiæ à Marcellino in Collatione Carthaginensi latæ cùm obstinati Donatistæ parere nollent, Imperator Honorius legem emisit die 30. Janoar. anni 412. quo metu bonorum proscriptionis erga Laicos, & exilii erga Clericos & Episcopos ad Fidem Catholicam Donatistas traducere, eorumque pertinax institotum frangere studuit. Hac Imperatoris lege deterriti Donatistæ benè multi è Schismare resilierunt, sed alii in sua pervicacia obstinatiores in Catholicos in rabiem acti crudeliùs debacchati sunt, sed præcipuè in Marcellinum, quem odio plusquam Vatiniano prosequebantur. Hunc siquidem coram *Marino*, qui Rempublicam ab *Herculians* Africæ Tyranno liberaverat, accosarunt, quasi à partibus illius Tyranni stetisset. Hinc jussu Marioi anno 413. Marcellinus de Catholicis optimè meritus capite plexus occubuit, cujus Elogium pangit Sanctus Augustinus in Epistola CLI. aliàs CCLIX, quam direxit ad Cæcilianum Africæ Præsidem. Nihil tamen Donatistis profuit Marcellini mors. Nam Honorius Imperator, ut famam Marcellini vindicaret, legem dedit anno 414. in qua Marcellinum *spectabilis memoriæ virum* appellat, gesta etiam ejus contra Donatistas confirmat, & decem pœnis in Africa Proconsulari, cui tùm *Julianus* Proconsul, ad quem lex directa est, præerat, Donatistas subjici juber. Misit etiam Honorius in Africam *Dulcitium* Tribnoum, qoi Laicis Donatistis pecuniæ mulctam imponendo, Clericis verò & Episcopis exilii pœnam indicendo, hanc Sectam fermè penitùs evertit. Legibus contra Donstistas ab Imperatoribus latis novum robur addidit Theodosius junior Imperator anno 428. Sed non multò post Wandali in Africam irrumpentes, eàque potiti, in Catholicos, & in Donatistas promiscuè fororem suum exacoerunt. Necdum tamen extinctom est Donatistarom schisma. Nam sub finem sexti sæculi, quo Clavum Ecclesiæ regebat Gregorius M. id est, annis ferè trecentis ab ordine Majorini, Schisma Donatistarum adhoc per Africam vigebat, sicut docet Sanctissimus ille Pontifex lib. 1.

epist.

epist. 75. ad Episcopos Numidiæ lib. 2. epist. 33. lib. 3. epist. 32. & 35. & lib. 5. epist. 36. & 61, Eodem sexto sæculo *Mauritius* Imperator Edicta contra Donatistas poblicavit, quæ tamen executioni non fuisse tradita conquesti sunt Orthodoxi Africanæ Ecclesiæ Episcopi.

D. Cedò, si placet, Donatistarum errores. Hactenùs siqoidem illorum Schismatis originem, ac progressom dilucidè exposuisti, oullam tamen errorum, quos disseminarunt, mentionem fecisti.

M. Donatistæ nollum dogma, quod fidei in Symbolo expressæ esset directè oppositum, docueroor. Sed temerè asserebant, diffusam toto Orbe Ecclesiam, eò quod cum Cæciliano communicaret, corruptam defecisse, ac penitùs periisse, veramque Ecclesiam in sola AfricæDonati parte remansisse. Hioc effutiebaur, in sola sua Ecclesia verum esse Baptisma, alibi nullum. Unde Catholicos, qui ad eorum Sectam veniebant, novo Baptismate tingebant, Eocharistiam, seu rem omoioò prophanam pedibus cooculcabant, canibus projiciebant, & Sacrum Chrisma effundebant, uti refert Optatus Milevitanus lib. 2. pag. 55. Consecrationes, & Unctiones, &Ordinationes factas à Catholicis, quos impuros, & spurios meretricis Ecclesiæ Ministros appellabant, nullas, & iovalidas esse perrendebant. Catholicorom Altaria evertebaot, comburebant, conspurcabant, aot sacrilego riru rodebant, quòd sacrificia ab illis oblata automareur esse impura. Eorum calices confriogebaot, codices, pallas, & vasa sacra per vim exrorquebant, & illorum Communionem aversabantur. Sacras Virgioes, quæ in Catholica Ecclesia vota emiserant, ad secundam professionem cogebant, postquam illas pœnitentiæ subjecissent, sicut scribit idemOptatus lib. 6. pag. 94. 95. & seq. Monachorom Iostituti hostes erant iofensissimi Donatistæ, quos ideò Sanctus Augustinus in Psal. 132. carpit his verbis: *Meritò illis displicet nomen Monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum Fratribus, sed sequentes Donatum, Christum dimiserunt.* Postremò, Dooatistæ affirmabant, solos booos in Ecclesia esse, malos verò ab illius sinu omninò arcebant. Hos Donatistarum errores multis libris solidè confutavit S. Augustinus.

D. Fuerunine Donatistæ in aliquas peculiares sectas divisi?

M. Ortâ soprà iteratione baptismatis *Tichonium* inter, & *Parmenianum*, ambos insignes Donatistas, dissensione. Donatistæ ràm io Mauritania, quàm io Numidia distracti sunt in plures sectas, quarum aliæ, cojusmodi sunt *Urbanistarum* & *Claudianistarum* obscuræ fueront, vixque impræsentiarum notæ. Duæ verò præ cæteris famosæ & celebres extiterunt, videlicèt *Rogatistarum* & *Maximianistarum*. SectaRogatistarum ortum habuit à *Rogato* Mauritaniæ Episcopo. Secta Maximianistarom priucipem babuit *Maximianum* Ecclesiæ Carrhaginensis Donatistam, qoi à *Primiano* Donatista in Episcopatu Carthagioensi Parmeniani itidem Donatistæ successore damnatus provocavit ad judicium Episcoporum Donatistarum Africæ, quorum quadraginta tres Carthaginem venerunt, ibique Concilium adversùs Primianum celebrarunt, in quo tameo nullam in eum tulerunt sententiam. Sed in alio Concilio, quod *Cabarsussi* aooo 393. iodixeruot, *Primianum* moltorum criminum accusarum damnarunt, deposuerunt, & in ejus loeom subrogarunt *Maximianum*, qui à doodecim Episcopis ordinatus est Episcopus Carthaginensis. Utriusque Donatistarum Concilii, *Carthaginensis* nimirum & *Cabarsussitani* disertam mentionem facit S. Augustinus lib. 4. contrà Cresconium cap. 6. obi agens de Donatistarum Conciliis adversùs Primianum habitis, ait: *Primum, quod apud Carthaginem à quadraginta tribus factum est, quo prædamnatus est Primianus. Alterum, quod Cabarsussi centum vel amplius vestri tunc Episcopi condiderunt, quo perfectè, pleniùsque damnatus est.* Verùm, centum & decem Episcopi Donatistæ, qoi Primiano adhærebant, anoo sequenti, seo VIII. Kal. Maji anni 394. Bagajæ in Numidia Concilium celebrarunt, in qoo Primianum absolverunt, & Maximiaoum damnarunt, unà cum duodecim Episcopis, à quibos fuerat ordinatus Episcopus. Hoc pacto Donatistæ, qui Primianum Ducem sequebantur, Donatistis Maximianistis superiores evaserunt, usiqoe auctoritate Magistratuum & Præfectorum eos ab Ecclesiis, quas occopabant, expulerunt.

D. Fuitne SchismaDonatistarom extrà fines Africæ propagatum?

M. Tentarunt quidem Donatistæ hac illac cursirando multos io suam pertrahere sectam. Habuerunt etiam Romæ quosdam asseclas, qui *Montenses* dicebantur, eò quod Romæ primùm Ecclesiam suam habueriot in Monte. Vel, ot alii censent, Romæ Donatistæ fuerunt *Montenses* appellati, quòd in montibus & cavernis, cum nullam in Civitate possent habere Ecclesiam, sua Conventicula peragere cogerentur. Hac de causa S. Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferiaoos nuncupat Donatistas, *Campitas*, quod in campis suos cœtus colligerent. Pauci tamen extrà fines Africæ fuerunt Dooatistæ, eorumque secta in Africa dumtaxat radices agere, ac latè propagari potuit.

D. De Schismate Donatistarum abundè dixisti, perge nunc, quæso, explicare, quid esset Schisma Meletianorum, quod sub Constantino Magno Ecclesiam divexasse in exordio nostri Colloqoii observasti.

M. Schisma Meletianorum, qood, teste clarissimo Pagio, cœpit anno Christi 301. oon verò, ut putat Baronius anoo 306. auctorem habuit *Meletium* Lycopolitaoum Episcopum, qui multiplicis sceleris convictus, & præsertim quod, sæviente Maximini Imperatoris persecutione, Idolis sacrificasset; gradu Episcopali à Petro Alexandrino Patriarcha in communi Episcoporum Synodo dejectus est, sicut scribit S. Athanasius in Apologia pag. 177. recentis editionis è doctissimo *P. Bernardo de Montfaucon* adornatæ. Porrò, Meletius sua sede depositus non ad aliam Synodum confugit, neque se studuit purgare, sed à Petri Patriarchæ Alexandrini communione palam sese subduxit, Schisma conflavit, ejusque Sectarii dicti suot *Meletiani*. S. Athanasius in Apologia & in Epistola ad solitarios asserit, Meletianos Christianæ doctrinæ rudes, acceptâ pecuniâ, ad Sacerdotium promovisse. Sed in primis graviter tulerunt Patres Concilii Nicæni, quod Meletius varios in

Ægypto Episcopos consecrasset, quamvis ex prisca consuetudine nullus alter in Ægypto Episcopus juribos Metropolitæ frueretur, præter Patriarcham Alexandrioum. Unde Canone sexto sanxerunt, ut juxtà pristinum morem solùs Alexandrinus Patriarcha per Ægyptum, Lybiam, & Pentapolim Metropolita haberetur, & ipsi soli jus ordinandi Episcopos esset assertum. Theodoretus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 3. & lib. 4. Hæretic. fab. cap. 7. ait, Meletianos æmulatos fuisse Judæorum & Samaritanorum purificationes, & inter psallendum choreas egisse. S. Epiphanius in lib. de Hæresibus asserit, Meletianos veniam denegasse lapsis. Idem restatur S. Damascenus in lib. de Hæresibus, additque, Meletiaoos sese ad Arianos aggregasse.

D. Præter hæc duo Schismata, Donatistarum videlicèt, & Meletianorum, quæ imperante Constantino magno enata sunt, aliasne divisiones, seu Schismata passa èst Ecclesia in quarto sæculo?

M. Præter hæc duo Schismata Donatistarum & Meletianorum, de quibus hactenus egimus, duo alia in quarto Ecclesiæ sæculo oborta sunt Schismata, videlicèt Schisma Ecclesiæ Antiochenæ. & Schisma Luciferianorum, Sed quia duo postrema illa Schismata post exortam Arianam Hæresim dumtaxat contigerunt, de illis commodiùs disseremus, postquàm Arianæ Hæreseos ortum, atque progressum breviter exposuerimus.

D. Quandònam emersit Ariana Hæresis, & quem habuit progressum.

M. Ariana Hæresis, quâ nulla post homines natos magis in Ecclesiam grassata est, & majores in ea excitavit tumultus, initio quidem Alexandri Patriarchæ Alexaodrini innotescere cœpit, sed ante anoum 321. in Concilio Alexandrino, cui ferè centum Episcopi ioterfuerunt, ab eodem Patriarcha oon fuit damoata. Malè aospicatum nomen traxit hæc Hæresis ab auctore Ario Ecclesiæ Alexandrinæ Presbytero, & ex Lybia oriundo, qui primùm occulte, tùm posteà apertè sacrilego ore ausus est asserere, Verbum divinum & creatum & mutabile esse, ex non extantibus factum, fuisseque tempus, quando non erat. Hunc errorem in suis cunis præfocare volens Alexander, duas Synodos, ut rectè observat doctissimus Valesius in Notis ad lib. 1. Hist. Eccles. Theodoreti cap. 4. adversùs Arium ejusque socios anno 321. Alexandriæ collegit. In priori Synodo decem damnati sunt Clerici Alexandrini, & notati tres Episcopi Syri fautores Arianæ Hæreseos, atque ab Alexandro Patriarcha Alexandrino scripta est Epistola Synodica ad Alexandrum Byzantii Episcopum, quam recitat Theodoretus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 4. In altera Synodo, cui, ut mox dixi, centum ferè Episcopi interfuerunt, postquàm Arius, ejusque socii Hæresim suam palam fuissent professi, damnati sunt cum duobus Episcopis, *Secundo* scilicèt, Ptolomaidis & *Theona* Marmaricæ, notatus etiam est Eusebius Nicomediensis, ac denique ab Alexandro Patriarcha Alexandrino missa est Epistola Synodica de Arii, ejusque sociorum condemnatione ad oomes ubique terrarum Episcopos, quam nobis conservavit Socrates lib. 1. Hist. Eccles. cap. 10. Arius itaque ejectus ab Ecclesia in Palæstinam abiit, ibique plores Episcopos suis partibus addixit, sed præsertim Eusebium Nicomediensem, qui Concilium Bythiniæ in Palæstioa coovocavit, in quo Arium in suam communionem recepit. & ad omnes Episcopos litteras dedit, quibus eos vehementer adhortabatur, ut suam itidem in communiooem Arium, ejusque socios restituerent, & Alexandrum Patriarcham Alexandrinum ad pacem cum illis ineundam adducerent, Quæ mox ut ad aures Alexandri perlata sunt, varias ad plurimos Episcopos scripsit sanctissimus ille Antistes Epistolas encyclicas, quibus Arii, ejusque sociorum impietatem detexit, illosque ab Ecclesia fuisse à se expulsos ipsis significavit. Arius, abjectâ omni spe pacem cum Alexandro Patriarcha Alexandrino ineundi, Schisma Alexaodriæ, & in Ægypto conflavit, suamque Hæresim disseminare cœpit. Ut autem faciliùs hominum, ac mulierculatum animis suæ Hæreseos virus instillare posset, composuit *Thaleiam* suam, id est, Cantilenam mollem ac impùram, in qua pestiferæ suæ doctrinæ venenum expressit. Erat quippè illa effœminatis quibusdam, ac jocularis modis adornata, exemplo scilicèt impurissimi *Sotadæ* nobilis in hoc genere Poëtæ.

Hic erat deplorstus Ecclesiæ status, quandò Coostantinus Magnus, devicto Licinio anno 324. solus in toto Imperio Romano summâ rerum potitus est. Principiò Religiosus hic Imperator ad Alexaodrum & ad Arium litteras Nicomediâ direxit, quibus eos ad concordiam, & pacem sic hortatus est, ut facilè appareret, ejus animum ab Eusebio Nicomediæ Episcopo, & Arii fautore; qui gratiâ apud Imperatorem plurimum valebat, fuisse occupatum. Verùm non diù ea in sententia perstitit Constantinus ab Eusebio deceptus. Has Imperatoris litteras detulit *Osius* Cordubensis Episcopus, qui ad componendos Ecclesiæ Alexandrinæ tumultus celebravit Alexandriæ Syoodum, quæ tamen excitatum in toto Oriente incendium extinguere minimè potuit. Cùm igitur Orientis Episcopi in diversas partes scinderentur & Ariana Hæresis instar cancri latiùs serperet, non aliud huic malo, quod in dies ingravescebat, efficacius remedium adhiberi posse éxistimavit Constantinus, quam ut Sylvester Pontifex Episcopos ex universo Orbe Christiano io unam cogeret Synodum, Abjectâ itaque omni cunctatione religiosissimus ille Imperator ad omnes sui Imperii Episcopos litteras honorificè scribendas curavit, eosque, assentiente Sylvestro Romano Pontifice, ad Generalem Synodum Niceæ in Bythinia Urbe celebrandam convocandos, ut hanc exortam de fide controversiam auctoritate sua dirimerent. Anno itaque 325. celebratum est Coocilium Generale Nicænum, cui interfuerunt 318. Episcopi, & in quo definitum est, Filium Dei esse *Ὁμοούσιον*, id est, Patri æterno consubstantialem. Arius in hac Syoodo, postquàm errores suos meretriciâ fronte defendisset, in sua perfidia obfirmatus Anatheoiate percussus est, unâ cum duobus Episcopis *Secundo* Ptolomaidis, & *Theona* Marmaricæ, qui duo Episcopi nec fidei Nicænæ, nec damnationi Arii subscribere voluerunt, ut testantur Patres Concilii Nicæni in epistola Syoodica, necnon Theodoretus & Philostorgius. Quapropter hi duo Episcopi simul cum Ario jussu

jussu Imperatoris in exilium fuerunt ablegati. Eusebius quidem Nicomediensis & Theognis Nicænus initio formulam fidei Nicænæ penitùs repudiarunt, sed posteà metu Imperatoris, qui contradicentibus exilium minabatur, eam calculo suo comprobarunt, sed fictè & simulatè; nam post Concilium Nicænum cùm defensores errorum Arii palam sese exhiberent, in Gallias ab Imperatore in exilium missi sunt. At post tres annos à celebratione Concilii Nicæni necdum completos, hoc est anno 327. Arius & duo Episcopi Eusebius Nicomediensis & Theognis Nicænus jussu Constantini ab exilio fuere revocati. Arius redux, vir totus ad fraudes concinnandas compositus: formulam Fidei Catholicam in speciem, æquivocam tamen, nec errorem excludentem Imperatori obtulit, & ab ipso facultatem obtinuit Alexandriam redeundi. Tum temporis Alexandriæ in Throno Patriarchali sedebat Athanasius Alexandri successor, qui Ario Alexandriam reverso se tamquàm murum æneum opposuit, nec Imperatoris litteris, quibus ipsi & depositionem, & exilium minabatur, nisi Arium in Ecclesiam admitteret, flecti unquàm potuit invictæ ille constantiæ Præsul & Arianorum malleus. Eâ Athanasii constantiâ exasperati Ariani, Conciliabulum anno 328. juxtà Cl. Pagium, Antiochiæ indixerunt, in quo Eustathium illius Urbis Episcopum fidei Nicænæ egregium defensorem, falsis criminibus postulatum, violatis omnibus æquitatis legibus, Sede Antiochenâ deposuerunt. Deindè Synodum Tyriam anno 335. habuerunt, in qua S. Athanasium, licèt innocentiam suam circa crimina sibi falsò afficta de fracto Calice, de nece Arsenii & de stupro Sole clarius comprobasset, Episcopatu exuerunt, & anno sequenti aliam Synodum Constantinopoli coegerunt, in qua novis calumniis ab Arianis oppressus Athanasius Treviros in exilium jussu Imperatoris missus est, & Arius in pristinum suum statum restitutus, atque Alexandriam remissus, ubi tamen cùm turbas iterum movisset, redire Constantinopolim ab Imperatore jussus est. Huc reversus Arius subdolam fidei professionem edidit, obtulitque Constantino, qui à pestifero illo Hæresiarcha & ab Eusebio Nicomediensi delusus, jussit Alexandro Episcopo Constantinopolitano, ut Arium in communionem reciperet, sed, dum renitente sanctissimo illo Præsole, Arius, quem jam ejusdem factionis Episcopi in Pseudo-Synodo Hierosolymitana propter encænias, seu Templi dedicationem celebrata ad communionem admiserant, quasi triumphans properaret ad Ecclesiam; contigit, ut scelestus ille alvum exonerare volens ad publicas latrinas diverterit, ubi terribili, justo tamen Dei judicio, disrupto ventre, instar Judæ, intestina & miseram egessit animam.

Sublato è vivis Ario, animum non desponderunt Arianæ perfidiæ sectatores, quorum multi Ariô nihil concedentes ferocitate, astutiâ, proterviâ, Sedes Episcopales invaserant, & in Aulam Imperatoris irrepserant. Vivente tamen Alexandro Episcopo Constantinopolitano nihil aperto Marte moliri ausi sunt, sed illo mortuo, cervicem erexerunt, turbasque in electione Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopi exciverunt. Catholici quippè *Paulum* Episcopum Constantinopolitanum acclamarunt. Ariani *Macedonium* elegerunt. Vicerunt tamen Catholici. *Paulus* ad Thronum Constantinopolitanum, frementibus licèt Arianis, evectus est, sed post breve temporis intervallum Sede sua dejectus est, & in exilium missus, vivente adhuc Constantino Magno, qui obiit anno 337. Mortuo Constantino Imperatore, S. Athanasius, Paulus, aliique Orthodoxi Episcopi ab exilio revocati, suisque Ecclesiis redditi sunt, hoc agente *Constante* Constantini Magni filio, qui Catholicis impensè favebat. At Constantius Constantis frater, qui in Oriente patri suo Constantino successerat, Arianæ Hæreseos fautorem se palàm professus est acerrimum, ejusque dilatandæ studio omnia sus deque miscuit. Hinc jussu Constantii Paulus Constantinopolitanus Episcopus in exilium missus est Cucusum oppidum Armeniæ, ubi fauces laqueo ei elisæ fuerunt, & Eusebius Nicomediensis, ejecto Paulo, Sedem Constantinopolitanam invasit. *Ariani*, seu *Eusebiani*, ita dicti ab Eusebio Nicomediensi, Constantii Imperatoris patrocinio freti ad Julium Romanum Pontificem litteras dederunt, quibus illum adversùs Athanasium commovere conati sunt. Athanasius itidem Romam Presbyteros misit, qui ipsius causam coràm Summo Pontifice tuerentur. Synodus Alexandrina ex Ægypto, Lybia & Thebaide coacta, cui centum fermè interfuerunt Episcopi, Epistolam Synodicam ad eumdem Pontificem misit, in qua Athanasii fidem & innocentiam vindicabat. Athanasius, acceptis à Romano Pontifice litteris, Romam se contulit, ubi per octodecim menses accusatores suos sibi malè conscios frustrà expectavit, ut constat ex Epistola Julii Papæ ad Orientales data. Idem S. Athanasius testatur in Apolog. 2. his verbis: *Cum igitur Romam pervenissemus, Julius continuò ad Eusebianos litteras scripsit, missis eò duobus ex suis Presbyteris, Elpidio & Philoxeno. Illi verò, ubi nostram Romæ præsentiam audivissent, plurimum conturbati sunt, quod contra spem eorum me Romam contulissem. Rejecto igitur itinere futiles, inanesque tergiversando causificationes commenti sunt.* Et in epistola ad Solitarios idem S. Doctor asserit Eusebianos causatos fuisse, se ob bella Persarum Romam venire non posse. Dum hæc Romæ agerentur, Eusebiani anno 341. Synodum Antiochiæ convocarunt, in qua S. Athanasium Episcopatu abdicarunt, & in ejus locum subrogarunt Gregorium Cappadocem, qui armatis militibus septus Sedem Alexandrinam occupavit, & in Catholicos cædibus, & exiliis crudeliter sæviit. Julius Summus Pontifex Romæ anno 342. Synodum celebravit, in qua, discussâ S. Athanasii causâ, eum innocentem pronunciavit & in suam communionem, desperatis Eusebianis, recepit. Augebantur in dies turbæ, ad quas sopiendas Concilium Sardicense in Illyrico Constantis & Constantii Imperatorum consensu indictum est anno 347. Sed vix incepto hoc Sardicensi Concilio, ortum est Episcopos Orientales inter & Occidentales magnum divortium. Orientales quippè Episcopi Arianæ Hæresis labe infecti, causæ suæ diffisi, vel ægrè ferentes, quod Athanasius & Marcellus Ancyranus, quos prædamnaverant, locum haberent inter Episcopos, sese è Concilio subduxerunt, & Philippopolim Urbem Thraciæ secesserunt, ubi sepa-

separatim habuerunt Synodum, quam Sardicensis nomine falsò nuncuparunt, & in qua Athanasium & Marcellum iterum damnarunt, Julium Papam, Osium Cordubensem Episcopum anathemate perculerunt, novamque condiderunt fidei formulam, in qua *Consubstantialis* vocem omninò soppresserunt. Occidentales verò Episcopi in Concilio Sardicensi congregati fidem Nicænam confirmarunt, & præcipuos factionis Arianæ Episcopos damnarunt, suisque Sedibus deposuerunt. Post celebrationem hujus Concilii Sardicensis, quod non solùm convocatione, sed etiam exitu Oecumenicum fuisse, non obstante Arianorum Episcoporum recessu, probabilius censent viri eruditi; adeò inter Episcopos Orientales & Occidentales dissensiones recruduerunt, ut gravibus & continuis tumultibus Ecclesia fuerit exagitata. Imperator Constans, cujus auctoritate convocatum fuerat Sardicense Concilium, obtinuit à fratre suo Constantio, ut Athanasius & Marcellus, qui in hoc Concilio fuerant absoloti, suas Sedes recuperarent. Sed illa non fuit diuturna tranquillitas. Nam mortuo Constante anno 350. Episcopi Ariani iterum Orthodoxos Episcopos suis Sedibus exturbarunt, Athanasii damnationem confirmarunt in Concilio Episcoporum Occidentalium Arelate habito anno 353. & in Concilio Mediolanensi anno 355. omnes Episcopos, qui Athanasii damnationi subscribere detrectabant, carcere, aut exilio mulctarunt, & alios suæ Sectæ viros in eorum Sedes intruserunt. Inter hæc, Athanasius ad necem sollicitè quæsitus, divino tectus præsidio, Arianorum, qui ne ipsius quidem nomen ferre poterant, malas artes, fraudes & insidias mirabiliter evasit. Dum sic periclitaretur Ecclesia, peropportunè accidit, ut inter Episcopos Arianos ortæ sint circà doctrinam haud leves contentiones, quæ in causa fuerunt, cur novas indentidem fidei formulas figentes ac refigentes, nec sibi unquàm constantes, in varias abierint Sectas, quæ mutuò inter sese pugnantes, ultimum tandem sibi exitium intulere.

D. Recense, si placet, illas Sectas, in quas divisi sunt Ariani?

M. Injecto semel inter Arianos discordiæ pomo, alii, quos inter censentur *Aetius*, *Eunomius* Aetii discipulus, *Acacius* Cæsareæ, *Eudoxius* Antiochiæ Episcopi purum putumque Arianismum propugnantes, Filium Dei Patri dissimilem prædicarunt, & ideò dicti sunt *Anomai*. Alii Filium Dei Patri similem esse in substantia, sed non consubstantialem asserebant: & hi *Semi-Ariani* sunt appellati. Puri Ariani dicti *Anomai* Sirmii convenerunt, ibique Formulam fidei planè Arianam, quæ vulgò vocitatur *secunda Formula Sirmiensis*, condiderunt. Tres enim Formulæ Sirmii Urbis conscriptæ nomine leguntur, quæ tribus diversis Synodis Sirmiensibus editæ sunt. Prima Græcè concepta est cum anathematismis XXV. & in ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium Dei *de non extantibus, aut ex altera Hypostasi esse, vel fuisse tempus, aut saculam, quandò non erat.* Hæc prima fidei Sirmiensis Formula, quam S. Hilarius in lib. de Synodis ut Catholicam commendat, conscripta est in Concilio Sirmiensi celebrato anno 351. contra Photinum, qui negabat Divinitatem Christi, & purum hominem eum adstruebat. Secunda Synodi Sirmiensis Formula, quæ planè Ariana erat, edita est in secunda paucorum Arianorum Episcoporum Sirmiensi Synodo habita anno 357. sicut post Baronium solidè probat Cl. Pagius in sua critica ad annum 357. Huic secundæ Sirmiensi Formulæ, quod certè dolendum maximè est, subscripsit Osius Cordubensis Episcopus, & qui antehac acerrimus erat fidei Nicænæ defensor & Arianismi insectator, ne tamen exilium, bonorumque proscriptionem pateretur, dedit in extrema senectute impietati manus. At *Liberius* Papa, quidquid contra obstrepant nostri temporis Hæretici, non huic secundæ Sirmiensi Formulæ, quæ omninò erat hæretica, subscripsit; sed tantummodò primam Sirmiensem Formulam, quæ sensum Catholicum patiebatur, tædio exilii tractus probavit. Denique, tertia fidei Sirmiensis Formula condita est Sirmii in paucorum Episcoporum conventu anno 358, & in ea vocis ὁμοούσιος, seu consubstantialis, nulla quidem mentio fit, sed Filius Dei dicitur ὁμοιούσιος, id est, Patri per omnia similis, ut videre est apud S. Athanasium in lib. de Synodis. Secunda Syrmiensis Formula, quæ, ut dixi, pestilens doctrinæ Arii virus exprimebat, recepta & approbata fuit in Synodo Antiochena habita ab Eudoxio Ariano illius Urbis Episcopo. Ast cæteri alii Episcopi Orientales hanc secundam Sirmiensem Formulam reprobarunt in Concilio Ancyrano anno 358. dogma itidem Anomæorum damnarunt & rejecta voce ὁμοούσιος, seu consubstantialis, Filium Dei Patri ὁμοιούσιον, id est, persimilem esse in substantia definierunt. Constantius Imperator hisce continuis Episcoporum disputationibus fatigatus, duas Synodos cogi jussit, unam in Occidente, alteram in Oriente, Occidentales Episcopi Ariminum, Orientales Seleuciam Isauriæ Urbem convenerunt. Episcopi Occidentales quadringenti fermè Arimini congregati sunt anno 359. primùm Nicænam fidem confirmârunt, tùm Valentem, Ursacium & Germanium Episcopos Arianos deposuerunt: ac decem Legatos miserunt, ac Imperatorem Constantium, quorum adventum Valens & Ursacius antevertentes, in errorem induxerunt Constantium; qui jussit *Tauro* Præfecto, ne Episcopos Arimini congregatos dimitteret, donec Formulam Sirmianæ non dissimilem à Valente & Ursacio paulò ante compositam approbassent. Quô factum est, ut multi ex illis Episcopis tædio & molestiâ victi tandem cesserint; alii verò Valentis & Ursacii fraudibus decepti prædictæ sibi oblatæ formulæ, quam à Catholica doctrina non abhorrere putarunt, subscripserint imprudentiâ lapsi. Eodem anno 359. Episcopi Orientales centum sexaginta, ut testatur S. Athanasius, qui Seleuciam convenerant, duas in partes, Arianorum videlicèt & Semi-Arianorum scissi, acerrimè in Concilio inter se digladiati sunt. Semi-Ariani Acacium Cæsareæ Palæstinæ Episcopum, Georgium Alexandriæ, Uranium Tyri, aliosque Episcopos Acacianæ, seu purè Arianæ factionis deposuerunt, & à Fidelium communione separârunt. Sed hi condemnati confestim convolarunt ad Constantium Imperatorem, qui ex eorum sententia aliam Constantinopoli indixit Synodum, in qua novam fidei Formulam ab Acacio conflatam approbarunt

bàrunt quinquaginta Ariani Episcopi, qui vicissim deposuerunt, omnique communione excluserunt Basilium Ancyranum, Macedonium Constantinopolitanum, Eleusium Cizicenum, Eustathium Sebastenum, Silvanum Tarsensem Episcopos Semi Arianos. Depulso à Sede Constantinopolitana Macedonio, Ariani Eudoxium Antiochiæ Episcopum Arianum in throno Constantinopolitano collocarunt, & in Eudoxii Antiochenam Sedem vacuam Meletium è Sede Sebastena transtulerunt. Sed Meletio paulò post, ob fidem Nicænam, quam apertè post hanc promotionem professus est, Sede Antiochena dejecto, Euzojum Arianum suffecerunt. Ad has Arianorum factiones accessit nova secta *Aërianorum*, ita dicta ab *Aërio* ejus auctore, qui Arianæ Hæresi multos de suo addidit errores, asserens primò, inutile esse orare, vel sacrificium pro defunctis offerre. Secundò, Episcopis simplices Presbyteros æquabat. Tertiò, stata jejunia, & in Ecclesia ab omnibus observari solita improbabat. S. Augustinus lib. de Hæresibus cap. 13. ait, Aërium, *cùm esset Presbyter, doluisse, quod Episcopus non esset ordinatus.* Hinc præ invidia ægrè admodùm ferens, quòd *Eustathius*, cujus sodalis, seu condiscipulus erat, ad Sebastæ in Armenia Episcopatum pervenisset, ejus famam procacibus calumniis appetiit, & magnâ plebis ad se pertractâ multitudine sectam condidit, de qua legi potest S. Epiphanius Hæresi 76.

Inter hæc Arianorum dissidia, & novas illorum gliscentes factiones, fides de Consubstantialitate Verbi divini in Concilio Generali Nicæno stabilita reflorere cœpit in omnibus occidentis Ecclesiis, præter tamen Ecclesiam Mediolanensem, quam regebat *Auxentius* Episcopus Arianus, exceptis etiam quibusdam Illyrici Ecclesiis, in quibus Ursacius, Valens, & Germinius Ariani Episcopi, Hæresim, quamdiù vixerunt, fovere non destiterunt. Alexandriæ, & Ægypti Ecclesiæ in professione fidei Nicænæ constanter persiiterunt. Quin & Semi-Ariani Episcopi, qui, vivente Constantio Imperatore fuere ab Arianis in Concilio Constantinopolitano damnati, & in exilium pulsi, sub Juliano, & Joviniano Imperatoribus suis Sedibus restituti Arianos condemnarunt, & quamvis *Consubstantialis* vocem respuerent, quod eam in Scriptura Sacra non legerent, & pravo sensui obnoxiam esse reputarent, cum Catholicis tamen, qui Verbi divinitatem, ejusque cum Patre consubstantialitatem profitebantur, communicabant. Circa annum 360. nonnulli, qui, teste Sancto Athanasio Epist. 1. ad Serapionem, detestabantur impiam Arianorum in Dei Filium Hæresim, de Spiritu Sancto cœperunt pravè sentire, ac contendere illum non tantum rem creatam, sed etiam unum ex administris spiritibus esse, & illi dicti sunt *Macedoniani*, à Macedonio, qui Sede Constantinopolitana dejectus, Spiritus Sancti divinitatem negavit, & *Pneumatòmachorum* dux appellatus est. Hæc Macedonii Secta in Thracia præcipuè, Bithynia, & Asia disseminata est. Imperante Valente Arianorum fautore, & sævissimo Catholicorum persecutore, Semi-Ariani haud parùm ab Arianis vexati in Catholicorum partes tandem transierunt. Hi nempè Lampsaci, quæ Urbs est in Hellesponto, Synodum anno 364. celebrârunt, in qua filium Dei Patri in substantia similem esse statuerunt, & legationem ad Liberium Papam miserunt, quâ se communicare cum Ecclesia Romana, & Fidem Catholicam de consubstantialitate Verbi Divini in Concilio Nicæno definitam tenere, ac conservare contestati sunt. Quare anno sequenti, seu 365. vivente adhuc Liberio Papa, fuerunt à Catholicis Episcopis in Synodo Tyanensi congregatis ad communionem admissi. Necdum tamen extincta est Ariana Hæresis, quæ in Oriente, quamdiù imperavit *Valens*, latè dominata est. Sed mortuo Valente, Gratianus Imperator omnes Catholicos Episcopos ab exilio revocavit, eique in Imperio succedens Theodosius Magnus Religionis Catholicæ incensus amore, ad eam tuendam omnem adhibuit operam. Hinc adversùs omnes Hæreses legem edixit, quâ solam obtinere jussit Catholicam Fidem, quam Romæ Damasus Pontifex, & Alexandriæ Petrus Patriarcha tenerent. Demophilum, quem Ariani in locum Eudoxii subrogaverant, è Sede Constantinopolitana deturbavit, Arianis omnem congressum prohibuit, illisque ademptas Ecclesias, quas jam quadraginta ab hinc annis possidebant, Catholicis restituit; denique, annuente Damaso Romano Pontifice, Concilium Oecumenicum Constantinopolitanum anno 381. convocavit, in quo proscriptæ sunt Arianorum, & Macedonianorum Hæreses, Nicæna Fides tot jactata procellis, & in multis reprobata Arianorum Pseudo-Synodis in integrum fuit restituta, & insertus est Symbolo à Patribus Nicænis edito Articulus de Divinitate Spiritus Sancti contra Macedonianos. Sic Ariana Hæresis sub finem quarti sæculi tam in Oriente, quàm in Occidente ita attrita, ac dissipata est, ut duntaxàt apud Gothos, & Wandalos, qui Africam occupaverant, latibulum, quò se tegeret, invenire potuerit.

D. Arianæ Hæreseos ortum, progressum, atque interitum clarè exposuisti. Nunc de Luciferianorum Schismate, & de Ecclesiæ Antiochenæ divisione tibi aliquid dicendum incumbit.

M. Luciferianorum Schismati principium dedit *Lucifer* Episcopus Ecclesiæ Calaritanæ Sardiniæ Metropolis, Nicænæ Fidei intrepidus assertor, & Sancti Athanasii, quem in Concilio Mediolanensi celebrato anno 355. à calumniis Arianorum egregiè vindicavit, acerrimus defensor: Quâ dè causâ à Constantio Imperatore in exilium missus est. Mortuo deinde Constantio, cùm Julianus Apostata Imperator omnes exules Episcopos revocasset, Lucifer Antiochiam abiit, ubi gloriam, quam sibi in veritatis, & Ecclesiæ defensione optimo jure comparaverat, facto Schismate fœdavit. Invenit quippè Lucifer Ecclesiam Antiochenam scissam in factiones tres. Nam inter Catholicos alii erant, qui *Eustathiani* dicebantur à magno illo Eustathio, qui ob Fidem Catholicam ab Arianis Sede Antiochena dejectus est: Alii appellabantur *Meletiani*, qui stabant à partibus Meletii, quem tamen quamlibet Catholicum aversabantur Eustathiani, quòd Arianorum consortio pollutus esset, & ab illis Episcopus Antiochenus ordinatus: Alii postremò erant Ariani, quibus præerat Euzojus Episcopus Arianus. Antiochiam itaque

que cùm venisset Lucifer, conciliandarum studio partium, Paulinum Presbyterum in parte Catholica fecit Episcopum. Ex quo contigit, ut in parte Catholica duo essent Episcopi, *Meletius* videlicèt & *Paulinus*; tres verò, annumerato Euzoio Ariano Episcopo, Ecclesia Antiochena haberet Antistites. Eusebius Vercellensis Episcopus Antiochiam profectus, ut has factiones tolleret, Luciferi factum improbavit. Quamobrem irritatus Lucifer, qui aliundè etiam ægrè ferebat, quod in Synodo Alexandrina, quam S. Athanasius, mortuo Constantio Imperatore Alexandriam reversus, & ingenti populi acclamatione exceptus anno 362. celebravit, statutum esset, ut Episcopi lapsi cum pristino gradu revertentes ad Ecclesiam reciperentur, se à Catholicorum communione divulsit, & terribili Divinæ Justitiæ exemplo in suo Schismate perseveravit, atque extra sinum, & unitatem Ecclesiæ vir ille rigidioris disciplinæ tenacior mortuus est. Hinc Luciferianorum Schisma initium habuit, quod posteà grassatum est per Italiam, Sardiniam, Hispaniam, Antiochiam, & Ægyptum. Marcellinus, & Faustinus Luciferianorum Sectæ Presbyteri libellum supplicem anno 383. Imperatoribus Valentiniano II. Theodosio, & Arcadio obtulerunt, & ab illis in gratiam suæ Sectæ Edictum obtinuerunt, quod paulò post fuit revocatum. *Hilarius* Romanæ Ecclesiæ Diaconus non solùm Sectæ Luciferianorum luto hæsit, sed & illi Hæresim addidit. Arianos, cæterosque Hæreticos rebaptizandos esse affirmans contra Luciferi sententiam. Eum tamen à rebaptizantium Hæresi, & à Luciferianorum Schismate postea resipuisse asserit Cl. Pagius ad annum Christi 362. Hujus Luciferianorum Sectæ, tempore, quo Theodoretus suam scripsit Historiam, hoc est, circa medium quintum sæculum, vix ullum in Ecclesia extabat vestigium.

Veniamus nunc ad Schisma Ecclesiæ Antiochenæ, quod ab eodem Lucifero Calaritano ortum habuit. Postquam enim Lucifer Paulinum inaugurasset Episcopum, contigit, ut Antiochiæ in parte Catholica duo essent Episcopi, nimirùm Meletius, & Paulinus. Pro Meletio stabant Orthodoxi Episcopi, eique major populi Antiocheni pars adhærebat. Cum Paulino, Sanctus Athanasius, & Episcopi Occidentales, nec non aliqui Ecclesiæ Antiochenæ Catholici communione jungebantur. Fovit etiam hanc Ecclesiæ Antiochenæ divisionem enata tum temporis de nomine *Hypostaseos* controversia. Meletius enim, & qui ab ejus partibus stabant, tres in Deo Hypostases prædicabant, sed *Hypostasis* nomine *Personam* intelligebant. Paulinus verò, & qui cum eo communione erant uniti, unam in Deo dumtaxàt admittebant Hypostasim, quia nomine *Hypostasis* naturam, seu essentiam exprimi autumabant. Quòdque gravius erat, quamvis disceptatio tantummodò esset de nomine, & una omnium Catholica esset sententia, attamen, exacerbatis hinc indè animis, hi, qui Paulinum sectabantur, Catholicis Meletianis labem Arianæ Hæreseos, & versâ vice illis Catholicis, quibus præerat Paulinus, Sabellianæ Hæreseos notam inurebant Meletii sequaces. Utrumque tamen sopitum est istud Antiochenæ Ecclesiæ Schisma mutuâ Meletium inter & Paulinum initâ pactione; ut, alterutro mortuo, qui superstes esset, Ecclesiam Antiochenam solus regeret. Hac, inquam, factâ pactione aliquamdiù sopitum est Schisma, sed non extinctum est, quia mortuo Meletio anno 381. Flavianus in locum illius ordinatus est. Paulinus verò, antequàm moreretur, (mortuus est autem anno 389.) Evagrium designavit & ordinavit Sedis Antiochenæ Episcopum. Tandem hoc dissidium componendi Synodus Capuana Provinciam demandavit Theophilo Patriarchæ Alexandrino, qui in rem Ecclesiæ esse duxit, ut, ob bonum, publicæ pacis, Flavianus communione donaretur. Unde mortuo Evagrio anno 393. Flavianus Antiochiæ in parte Catholica remansit Episcopus, sed ad communionem Episcoporum Occidentalium non fuit receptus nisi anno 398. Hoc siquidem anno, teste Sozomeno lib. 8. Hist. Eccl. cap. 3. S. Chrysostomus ipso sui Episcopatûs exordio Theophilum Episcopum Alexandrinum rogavit, ut Romanum Episcopum Flaviano reconciliaret. Additque idem Sozomenus, ob illud negotium Acacium Berœæ Episcopum & Isidorum Romam missos esse, & eorum operâ Antiochenæ Ecclesiæ concordiam redditam. De hac legatione mentionem faciunt Palladius in Dialogo de vita S. Chrysostomi, & Theodoretus lib. 5. Hist. Eccles. cap. 23.

D. Fueruntne in quarto Ecclesiæ sæculo aliæ Hæreses, præter illas, quas hactenus recensuisti?

M. Multæ aliæ in quarto Ecclesiæ sæculo eruperunt Hæreses, videlicèt Photinianorum, Apollinaristarum, Manichæorum, Priscillianistarum, Audianorum, Antidicomarianitarum, Collyridianorum & Messalianorum, quas si omnes hic singillatim explicandas aggrediar, vereor, ne longius, quàm par sit, nostrum protrahatur Colloquium, tibique ob sermonis prolixitatem obrepat fastidium.

D. Tantò perdiscendæ Historiæ Ecclesiasticæ teneor desiderio, ut quò prolixiora sunt nostra Colloquia, eò me majori oblectatione perfundant. Age ergo, singulas istas expune Hæreses, & quandonam, à quibusve Auctoribus prodierint, indicare non te pigeat.

M. Incipiamus igitur à Photinianorum Hæresi, cujus Auctor fuit *Photinus*, natione Galata, Marcelli Ancyrani Episcopi discipulus, & ad Sirmiensem posteà Episcopatum promotus. Ut autem altius Photini Hæresis originem repetamus, sciendum est, Marcellum Photini Magistrum, qui interfuit Concilio Nicæno, & in eo contrà Arianos acri animô decertavit, librum scripsisse contrà *Asterium* Sophistam quemdam Cappadociæ, qui libros de Religione Christiana errori Arii consentientes ediderat. In hoc Marcelli libro Ariani putantes se offendisse doctrinam Hæresi Sabellii affinem, Marcellum in Constantinopolitano Conciliabulo anno 336. deposuerunt, & in ejus locum Basilium subrogarunt. Marcellus ad Julium I. Pont. Max. mox confugit, ut hanc Hæreseos suspicionem à se amoliretur, cumque apud illum sese purgâsset tùm propriâ professione fidei, tùm Legatorum Summi Pontificis, qui Nicæno Concilio adfuerant, testimoniô; sententiam abso-

absolutionis retulit, atque in communionem & in Sedem suam Ancyranam à Julio restitutus est, ut videre est in epistola ejusdem Pontificis ad Episcopos Orientales. Eumdem Marcellum absolvit Synodus Sardicensis causâ cognitâ, ejusque libris lectis & accuratè discussis, quibus Sabellianæ Hæreseos notam affingebant Ariani. Quin & S. Athanasius Marcellum Ancyranum, quamdiu vixit, suam in communionem admisit, sicut ipsemet asserit in priore Epistola ad Constantium & in Epistola ad Solitarios. Idem etiam testatur S. Basilius in suis Epistolis 52. 84. & 78. quamvis aliunde S. Hilarius in Fragmentis, & Sulpitius Severus lib. 2. Historiæ Sacræ, affirment S. Athanasium à communione Marcelli, utpotè in Hæresim lapsi, sese separâsse. Mortuus est Marcellus Ancyranus Episcopus anno 374. multosque reliquit discipulos, qui Fidem Catholicam professi, errorem Sabellii, quem ipsis Ariani impingebant, palàm damnârunt. At Photinus Marcelli discipulus, qui Sabellii errorem recoxit, ac postliminiò revocavit, in causa fuit, cur multi Sancti Patres, præcipuè Basilius, Hilarius, Sulpitius Severus suspectam habuerint fidem Marcelli Ancyrani Episcopi, quorum opinionem sequutus Baronius tom. 3. Annal. ad annum Christi 347. Marcellum in Hæresim Sabellii lapsum esse propugnat, & Julio Papæ, Patribusque Concilii Sardicensis fucum fecisse existimat, cui etiam subscribit Cl. Pagius in sua Critica ad annum 347. Photinus itaque Sirmiensis Episcopus virus suæ Hæreseos effundere cœpit anno circiter 343. cujus hæc duo præcipua fuere capita: Primò, Christum ex Maria habuisse initium, eumque esse merum hominem pertendebat; Secundò, nullam Verbi, aut Spiritûs Sancti asserebat esse personam, sed unam Patris, Filii, & Spiritus Sancti Personam prædicabat, atque hoc pacto Sabellii errorem instaurabat. Quapropter statim damnatus est in Synodo Mediolanensi, in Synodo Antiochena secunda, in Synodo Sardicensi, in Synodo Romana, & tandem in Synodo Sirmiensi anno 351. Sede suâ dejectus est. Photinus exauctoratus Constantium Imperatorem appellavit, ejusque supplicationi annuens Constantius, Basilio Ancyrano Antistiti munus imposuit cum Photino disputandi. Famosa fuit hæc disputatio, in qua victus Photinus in exilium ab Imperatore missus est. Sed imperante Apostata Juliano reversus, iterum sub Imperatore Valentiniano solum vertere coactus est. Tandem mortuus est in Galatia anno 376. Vir fuit, teste Vincentio Lirinensi in Commonit. ingenii viribus valens, doctrinæ opibus excellens & eloquio præpotens, habuitque multos sectatores dictos ipsius nomine *Photinianos*, qui licèt Imperatorum Gratiani & Theodosii Sanctionibus sæpiùs fuerint repressi, Ecclesiam tamen ad quintum usque sæculum infestarunt.

D. Quænam fuit Apollinaristarum Hæresis & à quo procusa est?

M. Hæretici Apollinaristæ contrà incarnationem Verbi divini multos errores evomuerunt. Dicti autem sunt Apollinaristæ ab utroque Apollinario, Patre videlicèt, Ecclesiæ Laodicenæ Presbytero, & filio, ejusdem Ecclesiæ Lectore, qui humanioribus litteris apprimè exculti hanc Hæresim procudерunt. Palmaris illorum error in hoc situs erat, quòd docerent, Christum sumpsisse quidem ex Virgine corpus, sed sine anima, cujus vicem à Verbo divino suppleri, cum Hæresiarcha Ario dictitabant. At hunc errorem postea emollientes fassi sunt, Christum sumpsisse etiam animam, sed quæ mente careret, Verbumque divinum ei fuisse mentis loco. Quin, eò dementiæ prorupеrunt isti Hæretici, ut dicerent Verbum divinum è Cœlo corpus attulisse, quod per uterum Virginis tanquàm per tubum, & canalem transierat, ex quo sequebatur, Corpus Christi fuisse impassibile & immortale, ac proindè Nativitatem, Passionem, Sepulturam & Resurrectionem Christi specie tenùs, & phantasticè tantùm, sed non verè contigisse, Verbumque divinum mortale: & mutationi obnoxium fuisse. Præterea, unicam in Christo admittebant naturam, scilicèt divinam, quam in carnem conversam esse asserebant. Undè inferebant, Corpus Christi divinitati consubstantiale esse, ac subindè omnes corporis dolores, cruciatus, & passiones in ipsam Verbi divinitatem refundebant. Quapropter, cùm Apollinaristæ unicam in Christo naturam, ceu divinam, agnoscerent, appellati sunt *Synusiastæ*. Præter illos errores, Apollinarius diversos in Trinitate dignitatis gradus posuit, ita ut Spiritus Sanctus magnus, Filius major, Pater maximus diceretur, sicut testatur S. Gregorius Nazianzenus Epist. 1. ad Cledonium. Duobus etiam voluminibus Apollinarius Millenariorum errorem Judaico sensu contrà Dionysium Alexandrinum propugnavit. Nemesius, & S. Hieronymus in præf. lib. 18. in Isaiam, in cap. 36. Ezech. & Epist. 82. scribunt, Apollinarium existimasse animas hominum ex traduce procreari. Denique, nonnulli inter Apollinaristas docuerunt, B. Virginem, post Christum natum, virginitatis jacturam fecisse, & liberos genuisse. *Vitalis* Ecclesiæ Antiochenæ Presbyter, & Apollinarii discipulus errores Præceptoris sui ibi disseminavit, multosque in suam sectam pertraxit, qui dicti sunt *Vitaliani*, quorum ab Apollinario *Vitalis* ordinatus est Episcopus. Hæc Apollinaristarum Hæresis damnata est in pluribus Conciliis, Alexandrino nimirum à S. Athanasio anno 362. celebrato, Romano sub Damaso Papa 373. Antiocheno anno 378. Constantinopolitano primo Oecumenico anno 381. Viguit tamen Antiochiæ hæc Hæresis usque ad Pontificatum Theodosii, qui ab anno 416. usque ad annum 428. Ecclesiam Antiochenam rexit, & ad gremium Catholicæ Ecclesiæ Apollinaristas reduxit, quorum tamen nonnulli obstinati perstiterunt in hac secta, ex qua, ut posteà dicemus, Eutychianorum Hæresis, tanquàm malus ex infecta radice surculus pullulavit.

D. Quandònam enata est, & quem Authorem habuit Manichæorum Hæresis?

M. Hæresis Manichæorum in tertio Ecclesiæ sæculo, seu anno Christi 277. *Probo* Imperium tenente, erupit, ut in Chronico Eusebiano legitur, & in Critica Pagii ad annum 277. Sed quia dumtaxat in quarto Ecclesiæ sæculo latè in Animarum perniciem hæc Hæresis propa-

gata est, eam in Classe Hæresum quarti sæculi reponendam esse duxi. Parens turpissimæ illius Hæreseos fuit *Manes*, qui pestilentem doctrinam hausit ex libris *Scythiani*, genere Saraceni. Id autem hoc pacto contigit. Vir ille cognomine *Scythianus* errorem de duobus principiis ex Pythagoreo dogmate cœpit in Palæstina divulgare, ac tandem ex morbo interiit. Discipulum habuit nomine *Terebinthum*, qui Scriptorum Scythiani, & pecuniæ factus hæres, à Palæstinis exagitatus fugit in Persidem, ubi quoque à Sacerdotibus Solis vexatus, sese ad quamdam viduam recepit, ubi, dum Magiæ vacaret, extinctus est. Hæc vidua, cùm hærede careret, servum emit nomine *Curbicum*, quem Præceptoribus instituendum tradidit. Defunctâ viduâ, à quâ *Curbicus* fuerat adoptatus, hæres bonorum ejus, atque librorum mansit, & servili nomine deposito, *Manem* se, hoc est Persicè, *Disputatorem* dixit, suosque errores disseminare cœpit. Sed veterator iste, cum Persarum Regis filium, expulsis Medicis, à quibus sanari potuisset, precibus suis sanandum spopondisset, nec tamen promissis stetisset, infante intrà ipsius manus mortuo, in carcerem conjectus est, ex quo postea fugiens in Mesopotamiam venit, ubi cùm suæ Hæreseos zizaniam spargeret, ab Archelao Carcharorum in Mesopotamia Episcopo in publica disputatione convictus, tantoque pudore suffusus est, ut statim fugam arripuerit, sicut testantur S. Hieronymus in lib. de Scriptoribus Eccles. cap. 72. & Photius lib. 1. adversùs Manichæos suis temporibus repullulantes. Acta integra disputationis Archelai cum Manete exhibet Cl. *Zacagnius* tom. 1. Collect. Monument. veterum Ecclesiæ Græcæ, ac Latinæ. Dum autem fugeret *Manes*, à satellitibus interceptus est, ac Regis Persarum jussu vivus cute exutus, & posteà feris objectus, ejusque pellis ad ludibrium suspensa est. Hæc fuit sors Manetis Parentis pestilentis Hæresis, quæ in Ægypto, in Palæstina, in Perside, in Galliis & in Hispania longas propagines reliquit, & in perniciem Ecclesiæ ad sæculum usque sextum perduravit.

D. Quinam sunt errores, quos disseminavit *Manes*?

M. In primis, duo rerum omnium principia coæterna, & subsistentia *Manes* præstituit, *Bonum* scilicèt, quod Deum, & lucem nuncupabat; & *Malum*, quod tenebras, vel etiam materiam cum pravo suo genio, & Diabolo appellabat. Primum principium bonum ajebat esse fontem omnium bonorum, & ab eo res superiores esse productas. Omnia verò mala, inter quæ libros veteris Testamenti reponebat, à malo principio prodiisse affirmabat. Prætereà, fingebat, duo hæc principia fuisse quondam disgregata, sed principium malum, quietis impatiens, contra principium bonum movisse, emissisque virtutibus suis, nec quidquam obsistentibus adversariis, Dei ipsius, seu principii boni portionem rapuisse; quam corporibus animantibus alligârit. Ex quo inferebat, animas tùm hominum, tùm jumentorum, avium, piscium & arborum, sicut & Virtutes Cœlestes, Solem, Lunam & Sydera divinæ substantiæ esse segmenta. Tertiò asserebat, duas in homine animas esse, bonam unam, quæ esset à bono principio, rationalem videlicèt animam; & alteram malam, quæ esset à principio malo, concupiscentiam carnis vulgò dictam, hominemque ab anima bona ad bonum, & à mala anima ad malum necessariò determinari putabat, undè sequebatur totius libertatis humanæ exterminium. Quartò, animas, post multas è corporibus in corpora migrationes, à servitute tandem tenebrarum solvi, & ad Cœlum, Deumque ipsum, duodecim signorum, necnon Planetarum, & præcipuè Solis & Lunæ, seu navigiorum quorumdam adminiculo, regredi fabulabatur. Quintò, negabat, Christum veram suscepisse naturam humanam, verèque passum, subjecto in Christi locum Jesu quodam mali principii Filio, quem Judæi occiderunt. Sextò, nullam corporum resurrectionem admittebat. Septimò, docebat non esse licitum vesci carnibus. Octavò, nuptias, ceu illicitas reprobabat. Denique, se Paracletum esse jactabat, Montani delirium, & arrogantiam æmulatus.

Manichæorum Secta duo hominum genera complectebatur, *Electorum* videlicèt, & *Auditorum*. Hi, qui dicebantur Electi, externam quandam, sed larvatam ad aucupandam Mundi gloriam affectabant pietatis speciem. Jejunabant die Dominica, & die Lunæ: à vino, à carnibus, ovis, lacte, piscibus & balneis abstinebant: castitatem observabant, seque terrenis rebus nuntium planè remisisse, nec opes, ne domos, nec terras possidere venditabant. Illi verò, qui *Auditores* vocabantur, cæterorum quidem hominum more vivebant, sed à nuptiis abhorrebant. Quandò Manichæi ad Ecclesiæ Catholicæ sinum revertebantur, non confestim ad communionem recipiebantur, sed cùm essent in sua doctrina versatiles, illos per diuturnum tempus longo examine probare moris erat. Undè qui necdum erant baptizati, in catechumenatu diu permanebant, antequàm baptismo initiarentur. Qui verò jam baptizati hæresim ejurabant, in gradibus, seu stationibus publicæ pœnitentiæ diù etiam detinebantur, priusquàm communione donarentur. S. Augustinus, qui initio libri *de duabus Animabus* de insana Manichæorum Secta quondam se fuisse deplorat, multique alii Ecclesiæ Doctores in Manichæos calamum strinxerunt, & libros ab illis editos confutarunt. Ex hac Manichæorum Hæresi sub finem quarti sæculi ortum habuit Priscillianistarum Hæresis.

D. Quisnam fuit Author Priscillianistarum Hæresis?

M. Hanc Hæresim ex Gnosticorum, Manichæorum, aliorumve Hæreticorum conflatam erroribus primus, teste Severo Sulpicio lib. 2. Hist. sacræ, intra Hispanias intulit *Marcus*, diversus ab illo Marco, qui fuit Author Marcosiorum Sectæ, cujus mentionem facit S. Irenæus lib. 1. cap. 89. Secta quippè Priscillianistarum orta est post Manichæorum Hæresim; *Manes* autem, ut mox observavi, suam Hæresim publicavit anno 277. Sæculo fermè post Hæresim Marcosiorum. Hic igitur Marcus

ex Ægypto profectus, Memphi ortus, hanc Hæresim primus in Hispaniam invexit, cujus auditores fuere *Agape* quædam non ignobilis mulier, & *Rhetor Helpidius*, à quibus *Priscillianus* Hispanus, vir nobilitate, ingenio, & facundiâ conspicuus eâdem Hæresi infectus Sectam à suo nomine *Priscillianistarum* dictam anno 379. instituit, quam non solum multi nobiles, plebeji & mulieres, sed duo etiam Episcopi *Instantius & Salvianus* amplexi sunt. Verùm *Idacius* Emeritæ Civitatis Episcopus Priscillianistas vehementer exagitavit, ac post multa cum illis habita certamina, anno 380. coacta est Synodus Cæsar-Augustana, cui interfuerunt Episcopi Aquitaniæ, & in qua *Instantius*, *Salvianus* Episcopi, *Helpidius*, & *Priscillianus* Laici hujus sectæ primarii fuere damnati. Post Concilii celebrationem Instantius, & Salvianus Priscillianum in Oppido Labilensi Episcopum constituerunt. Tum *Ithacius* Sossubensis Episcopus, cui à Synodo Cæsar-Augustana negotium datum erat, ut Episcoporum Decretum in omnium notitiam deferret, rescriptum à Gratiano Imperatore obtinuit, quo universi Hæretici Ecclesiis & Urbibus pellerentur. Instantius, Salvianus & Priscillianus Romam profecti, ut coram Damaso Papa sese purgarent, ne ad conspectum quidem Sanctorum Damasi, & Ambrosii Mediolanensis Episcopi admissi sunt. Inde in Galliam remearunt, sed cùm S. Martinus Turonensis Episcopus, aliique Antistites illos tanquam Hæreticos repulissent, appellârunt ad Cæsarem, seu ad tyrannum *Maximum*, qui tùm temporis potestatem Imperii in Galliis obtinebat, & ab illo, *Macedonii* officiorum Magistri beneficio, rescriptum impetrarunt, quo suis Ecclesiis restituebantur, & Ithacius, qui eis constantet obsistebat, suâ sede dejiciebatur. Ithacius itaque suâ sede pulsus in Gallias trepidus aufugit, ubi Gregorium Præfectum adiit, eumque malas Priscillianistarum artes edocuit. Sed Macedonius, qui Priscillianistis favebat, Gregorio Præfecto hujus causæ cognitionem eripuit, misitque Officiales, qui Ithacium in Hispanias adducerent. Fugit ille ad Treviros, & paulò post, seu an. 383. *Maximo*, qui Imperium in Occidente occupaverat, & Treviris eo anno versabatur, supplicem libellum obtulit, quem eùm legisset *Maximus*, Instantium & Priscillianum ad Synodum Burdigalæ convocatam adduci jussit. In hac Synodo convictus *Instantius* à Patribus exauctoratus est anno 385. Priscillianus verò Episcopali judicio subesse nolens ad Imperatorem *Maximum* provocavit, qui, instigante præsertim Ithacio, irâ succensus Priscillianum, ejusque socios *Felicissimum*, & *Armenium* capite plecti jussit, cæteros in exilium misit. Verumtamen Ithacium, & alios ei adhærentes Episcopos, qui præter Ecclesiæ mores, legesque charitatis Christianæ, Hæreticorum necem procuraverant, palàm reprobavit sanior Episcoporum pars, & hac de causa illorum communionem vitabant. Sanctus Martinus Turonensis Episcopus cum Ithacio, & aliis ipsi suffraganitbus Episcopis communionem inire primùm recusavit, sed ægrè tandem cessit propter *Maximum* Imperatorem, qui Ithacio favebat. Cum illis ergo communicavit S. Martinus, quem tamen po stea facti pœnituisse eleganter describit Severus Sulpicius Dialogo 3. *de virtutibus & miraculis S. Martini.* Mortuo *Maximo* Imperatore anno 388. Ithacius fuit de sua Sede depositus & in exilium missus, cujus depositioni, & damnationi cum quidam Episcopi consentire nollent, orta est inter Galliarum Episcopos non levis dissensio.

D. Fuitne Priscillianistarum Hæresis, occiso Priscilliano, penitùs extincta?

M. Immò hæc Hæresis, Priscilliano occiso, magis confirmata, latiusque propagata est, teste Severo Sulpicio lib. 2. Histor. sacræ. Ejus siquidem Sectatores, qui Priscillianum ut Sanctum priùs honoraverant, postea ut martyrem colere cœperunt, peremptorum corpora ad Hispanias relata, magnisque copiis celebrata fuere corum funera. Quin & jurare per Priscillianum summo religionis loco ducebatur. Fuere tamen nonnulli Episcopi Priscillianistæ *Symphosius*, & *Dictinius*, qui abjicientes Hæresim ad communionem Ecclesiæ in Concilio Toletano habito anno 400. admissi sunt. Alii obstinati perstiterunt in hac secta, quæ nec Edictis Imperatorum, nec Sanctionibus Conciliorum in Hispania reprimi potuit, sed in quioto Ecclesiæ sæculo maximè adhuc dilatata vigebat.

D. Quinam præcipui fuerunt Priscillianistarum errores?

M. Cùm Priscillianistarum Hæresis compacta esset ex erroribus Gnosticorum, Manichæorum aliorumve Hæreticorum, non potuit non esse turpissima, fœcibus inquinatissimorum Dogmatum in unum confluentibus. Docebant in primis Priscillianistæ cum Manichæis, duo esse principia, bonum unum, & malum alterum. Secundò, admittebant cum Gnosticis quasdam virtutes ex Deo procedere, quas in tempore Deus habere cœperit, & quas ipse suâ essentiâ præcesserit. Tertiò, conveniebant cum Noëto, & Sabellio, quod Trinitatem Personarum in Deo esse negarent. Quartò, censebant cum Origene, animas, antequam infunderentur in corpora, peccâsse, & in pœnam peccati in corporibus tanquam in carceribus fuisse reclusas. Quintò, affirmabant cum Paulo Samosateno, & Photino Christum non esse Deum, sed purum hominem. Sexto, dicebant cum Marcionitis, & Manichæis, Christum non suscepisse veram carnem. Septimò, opinabantur cum Ethnicis, animas, & corpora hominum fatalibus stellis adstringi. Octavò, asserebant, Diabolum nunquam fuisse bonum, & plasmationem humanorum corporum dicebant esse Diaboli figmentum. Hinc corporum resorrectionem præfractè inficiabantur, & nuptias adeò exhorrebant, ut conjugia dissolverent, & fœminas à nolentibus viris separarent. Nonò, animam hominis divinæ putabant esse substantiæ. Denique Priscillianistæ Scripturas apocryphas obtendebant, quibus commenta sua confirmare studebant. His erroribus affines Priscillianistarum mores. Quamvis enim abstinentiâ à carnibus, fucatâ oris, totiusque corporis modestiâ, precum assiduitate, & pallore vultûs pietatem mentirentur, nihilosecius obscœnam vitam degebant, nocturnos turpium fœmiṅarum conventus agebant, & nudi orare solebant. Quapropter, ad suas turpitudines occultandas existimabant sibi licitum esse proferre mendacium etiam cum perjurio junctum, illisque

hoc dogma, instar alicujus effati, familiare erat: *Jura, perjura, secretum prodere noli.*

D. Recensuistine omnes Hæreses, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo proruperunt?

M. Sanctus Epiphanius in lib. de Hæresibus mentionem facit Hæresum Audianorum, Antidico-Marianitarum, Collyridianorum, & Messalianorum, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo eruperunt, sed obscuræ, nec multum fuere diffusæ. Quapropter breviter me ab illis expediam, incipiendo ab Hæresi Audianorum, quibus nomen dedit *Audæus* illius Sectæ auctor, Syrus è Mesopotamia oriundus, qui Arii temporibus vixit. Hic cùm severioris disciplinæ fervidus æmulator esset, & ab illius observatione Clericos, nec non Episcopos deficientes liberiùs redargueret, suis intempestivis objurgationibus illorum in se concitavit odium, quod ferre non valens, sese ab illorum communione devulsit, & à quodam Antistite, qui ab Ecclesia itidem secesserat, ordinatus Episcopus, Presbyteros, & Episcopos suæ Sectæ instituit, & privatos conventus cum suis Sectariis agitare cœpit. Sanctus Epiphanius nullum Audæo tribuit errorem contra Fidem, sed tantùm ait, illum crassiori, & imperitiori modo hæc Scripturæ verba: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, fuisse interpretatum, affirmando hanc similitudinem referendam esse ad corpus. Ob quam absurdam interpretationem multi crediderunt, Audæum corporis humani lineamenta Deo affinxisse, ejusque Sectatores *Anthropomorphitas* appellarunt. Sanctus Augustinus in lib. de Hæresibus hunc Anthropomorphitarum errorem attribuit Audianis. Theodoretus lib. 4. Fab. Hæret. & lib. 5. Hist. Eccles. cap. 9. dicit, se ex vago rumore accepisse, Audæum putâsse, tenebras, ignem, & aquam ingenita esse. Audiani Pascha more Judæorum die XIV. Lunæ peragebant, in Monasteriis, & in solitudine vitam degebant, nec cum Clericis, Episcopis, aliisque Catholicæ Ecclesiæ Fidelibus communicare volebant. *Audæus* illorum Princeps ab Imperatore Constantio in Scythiam relegatus est, & inde transivit ad Gothos, quorum plurimos ad Christianam Fidem adduxit, sed quia nefario Schismate à communione Ecclesiæ Catholicæ manserunt separati, inter Hæreticos fuêre annumerati. *Facundus* ait, eo tempore, quo scribebat, hoc est, sub finem quinti sæculi istius Audianorum Sectæ ne ullum quidem remansisse vestigium.

Hæretici *Antidicomarianitæ* appellabantur hi, qui Mariam Matrem Christi suam post Partum virginitatem amisisse, ac liberos ex carnali cum Josepho congressu genuisse effutiebant. Quibus Hæreticis omninò oppositi fuerunt alii Sectarii, dicti *Collyridiani*, eò quòd Beatam Virginem Deiparam colerent ut Deam, & in ipsius honorem collyridem panis per mulieres offerebant. Muliebri quippè sexui Sacerdotii munia hæc Secta ordine præpostero, sacris litteris & disciplinæ Ecclesiasticæ penitùs contrario deferebat, ut videre est apud Sanctum Epiphanium Hæresi 79.

Superest, ut pauca dicam de Hæresi Messalianorum, qui *Euchetæ*, & *Enthusiastæ* quoque dicti sunt; eò quòd insulsè Evangelii dicta interpretantes, suis omnibus facultatibus dimissis, & labore manuum prorsùs neglecto soli Orationi vacabant. Hujus Hæreseos Principes, sicut testatur Sanctus Damascenus in lib. de Hæresibus fuerunt *Dadoës*, & *Sabas*, & *Adelphius*, & *Hermas*, & *Symeon*, qui ab Ecclesiæ communione præcisi sunt, quòd dicerent, nec prodesse, nec obesse divinam escam, de qua Dominus ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, vivet in æternum.* Nec solum isti Hæretici manuum operas rejiciebant, sed etiam nullam pauperibus eleemosynam dari debere affirmabant. Monachos non decere Ecclesiasticis interesse conventibus asserebant. Baptismum nullam iis, qui eum consequuntur, utilitatem afferre putabant, sed sola oratione dæmonem expelli docebant. Omnes, qui nascuntur ex primo parente, trahere ajebant quemadmodum naturam, sic dæmonum servitutem, hisque per sedulam orationem fugatis, advenire deinceps Spiritum Sanctum, qui præsentiam suam sensibus, & oculis adhibeat, tùm corpus perturbationum motibus, tum animam ab omni ad deteriora propensione liberando, ita ut nec jejunio, nec corporis mortificatione opus habeat ille, qui semel Spiritum Sanctum adeptus est, quippè qui non solùm protervis corporis motibus eximatur, sed futura etiam prævideat, & Divinam Trinitatem oculis intueatur. Denique, isti Hæretici somno sese dedentes, somniorum imagines divinum afflatum vocabant. Suos tamen errores celare maximoperè studebant, eosque, quando convicti, aut detecti erant, præfractè negabant. Quamobrem Flavianus Antiochiæ Episcopus, cùm ejusmodi Hæreticos Edessæ versari, venenumque suum vicinis locis instillare didicisset, Antiochiam illos pertraxit, & Adelphium unum ex primariis illius Sectæ ad se benignè vocans, ita blandis, & officiosis verbis demulsit, ut his delinitus Adelphius, nihilque suspicatus, totum latens venenum evomuerit. Tunc Flavianus patefacto morbo, & de omnibus Messalianorum erroribus certior plane factus Synodum convocavit, in qua Messaliani fuerunt damnati, & Syriâ expulsi. Hi verò in Pamphyliam concesserunt. Sed Amphilochius Lycaonum Metropoli præpositus luem illic grassantem in Synodo compescuit. *Letojus* etiam Melitinensis Ecclesiæ Antistes, cùm videret multa Monasteria hanc Hæresim suxisse, scriptis illam confutavit. Denique, Oecumenica Ephesina Synodus Messalianos anathemate perculit, eosque Theodosius Imperator lege anno 428. latâ proscripsit. Hæc tamen Hæresis instar hydræ suis rediviva cladibus diù Orientem funestavit, & ex ea anno MCXVIII. *Alexii* Imperatoris tempore, manavit Hæresis *Bogomilorum*, ut videre est in l. 15. Historiæ *Annæ Comnenæ*, quæ his temporibus vivebat, & omnia, quæ illam Bogomilorum Hæresim spectant, accuratè litteris consignavit.

D. Hæc Hæresum monstra vidisse sufficiat. Nec enim in tam crassis confutandis Hæreticorum erroribus diutiùs immorari juvat.

M. *Sententias Hæreticorum prodidisse, superâsse est; patet prima fronte blasphemia, non necesse habet convinci, quod sua statim professione blasphemum est*, inquit Hieronymus in Epistola ad Ctesiphontem contra Pelag. Videbimus in proximo Colloquio, quo pacto Ecclesia in Conciliis congregata omnes Hæreses, quæ in quarto sæculo pullularunt, profligaverit: *Ecclesia Sancta*,

Ecclesia

Ecclesia una, Ecclesia Catholica contra omnes Hæreses pugnans, oppugnari potest, expugnari non potest. Hæreses omnes prodierunt, tanquam sarmenta inutilia de vita præcisa. Ipsa autem manet in radice sua, in charitate sua, & porta inferi non vincent eam, ait Sanct. Augustinus lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos.

COLLOQVIVM III.

De Conciliis, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo ad tollenda Schismata, confligendasque Hæreses variis in locis fuere celebrata.

D. Dum tot Hæreses, & gravissimas altercationes, quibus in quarto sæculo exagitata est Ecclesia, mecum tacitus perpendo, facilè intelligo, complura ad definiendas emergentes Fidei controversias celebrata fuisse Concilia, quorum quidem in præcedenti Colloquio nonnullam mentionem fecisti, sed nunc datâ operâ omnium Conciliorum, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo habita sunt, Historiam accuratè texere debes, ut fidem, quam mihi à principio obstrinxisti, hoc pacto liberare possis.

M. Quartò ineunte sæculò acerbissimis Ethnicorum Imperatorum persecutionibus afflictâ, & tantùm non oppressâ Ecclesia, integrum non fuit Episcopis hàc illàc dissipatis indicere Concilia ad sancienda ea, quæ regimen politicum seu disciplinam Ecclesiæ spectabant, vel ad enatos proscribendos errores erant omnino necessaria. Ast, remissio persecutionum furore, Episcopi suis restituti Ecclesiis Synodos habere cœperunt, tùm ut providerent his, qui sæviente persecutione lapsi erant, tum ut collapsam resarcirent disciplinam, & sparsos ab Hæreticis errores penitùs profligarent. Postea, sub Constantino Magno, & sub aliis Christianis imperatoribus mos in Ecclesia obtinuit, ut Episcopi unius Provinciæ singulis annis Concilium, quod *Provinciale* dicebatur, celebrarent; & in eo omnia negotia cùm fidei, tùm morum, & disciplinæ, quæ in Provincia occurrere poterant, pertractarent. Si quæ verò inter Episcopos dissentiones oriebantur, ad illos sopiendos cogebatur Concilium *Nationale* ita dictum, quod Episcopi diversarum ejusdem Nationis, seu Regni Provinciarum huic Concilio interessent. Denique, primum inter Principes Christianos sub *Constantino* Imperatore Concilium omnium Episcoporum totius Orbis tàm Orientis, quàm Occidentis ad exterminandam Arianam Hæresim convocatum fuit: ad cujus exemplum deindè sub aliis Imperatoribus Christianis Concilia universi Orbis Episcoporum, quæ vulgò Oecumenica, seu Generalia vocitantur, in rem Ecclesiæ sæpiùs indicta fuerunt, assentientibus tamen Pontificibus Romanis, ad quos solos de jure pertinet convocare Concilia Generalia, eisque vel per se, vel per suos Legatos præesse.

D. Paucis verbis generalem quidem, sed tamen accuratam omnium Conciliorum ideam depinxisti. Jam probè intelligo triplicis generis esse Concilia, *Provincialia* nimirùm, *Nationalia* & *Oecumenica*, seu Generalia, quæ eò potissimùm fine convocari solent, ut consulatur politico regimini Ecclesiæ, sarta tecta conservetur disciplina, & omnes controversiæ, quæ circa fidem exoriri possunt, judicio, & authoritate Episcoporum dirimantur. Nunc pleniorem Conciliorum, quæ in quarto Ecclesiæ seculo habita sunt, notitiam assequi ut valeam, rogo te, ut juxta accuratiorem Chronologiam præfigas annos, loca, Episcoporum numerum, & præcipuas sanctiones, quæ in illis editæ sunt.

M. Concilium Sinuessanum, quod à Clero Romano in causa de lapsu Marcellini Papæ pœnitentis anno 302. fertur convocatum, ordine haud dubiè præcederet omnia Concilia, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo fuerunt celebrata, si Acta illius Concilii genuina essent, & non supposititia. At lapsus Marcellini Papæ, & Actorum Concilii Sinuessani certa suppositionis indicia exhibent Papebrochius in Conatu Chronologico-Historico ad Catalogum Pontificum, Pelagius in sua Critica ad annum Christi 302. Natalis Alexander, aliique viri eruditi. Et sanè, ut obiter dicam, Marcellini Papæ lapsum omninò commentitium esse, probat non solùm silentium Eusebii, & Theodoreti, qui nullam de illo in Historia Ecclesiastica mentionem fecerunt, sed etiam silentium Donatistarum, qui omnem licèt verterint lapidem, ut Melchiadem Pontificem Romanum sacrorum traditionis librorum reum facerent, ut hoc pacto sententiam contra se latam elevarent, nulliusque ponderis esse ostenderent, nunquam tamen Marcellini Pontificis in idololatriam lapsum objecerunt Catholicæ Ecclesiæ, quem tamen objicere non omisissent ad creandum negotium Melchiadi, qui Marcellini Pontificis Presbyter fuerat, non secus ac ex persona Felicis Aptungitani Cæciliano negotium facessebant, quòd ab eo fuisset ordinatus, quem sacrorum librorum traditorem affirmabant. Verum quidem est, quod S. August. tempore, post Carthaginensem tamen collationem, in qua altum fuit de Marcellini lapsu Donatistarum silentium, rumor aliquis primus à Petiliano Donatista de Marcellini lapsu sparsus sit. Sed hunc rumorem, sicut & crimina, quæ Donatistæ Marcello, & Sylvestro objiciebant, falsò jactari asserit S. Augustinus in lib. de unico Baptismo cap. 16. ubi hæc habet: *ipse*, id est, Petilianus, *sceleratos, & sacrilegos fuisse dicit; ego innocentes fuisse respondeo. Quid laboro probare defensionem meam, cum ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam.* Porò sic Petiliano respondere non potuisset S. Augustinus, si reverâ Marcellinus Papa idolis sacrificâsset. Nam *Petilianus* non *tenuiter*, ut ait Sanctus Augustinus, sed publici facti evidentiâ probâsset accusationem suam, nec Sanctus Augustinus negare, aut ignorare potuisset hunc Marcellini lapsum tàm memorabili pœnitentia reparatum, cujus fama omni procul dubio fuisset per universam Ecclesiam divulgata omniumque sermone celebrata. Denique, illius Synodi Sinuessanæ Acta, in quibus dicitur Marcellinum Pontificem maximum sæviente Diocletiani persecutione in Templo *Isidis & Vestæ* gentium idolis sacrificâsse, & postea lapsum suum publicè confessum in Synodo pœnitentiam sibi imponi rogasse, fabulam sapiunt, ac nullam prorsùs fidem merentur. Quis enim, amabo, tàm bonus, ut credat, multitudinem Christianorum

sicut

ſicut referunt illa acta, ad Templa Idolorum certatim periexiſſe, ut de rumore, qui contra Marcellinum ſparſos erat, certiores fierent, & teſtimonium contra ipſum ferre poſſent, ſi eum viderent Idolis ſacrificantem? Numquid credibile eſt, graſſante perſecutione Diocletianea, quæ fuit omnium maxima, tot Chriſtianos catervatim prodiiſſe in publicum, eoſque, quod magis à veri ſpecie abhorret, & idolorum Templa acceſſiſſe, ut ſacrificii, aut thurificationis ſacrilegæ teſtes eſſe poſſent, quibus tamen ſacrificiâ, & quosvis impiæ ſuperſtitionis ritus ſpectare, nedum illis intereſſe, non licebat, ut conſtat ex Tertulliano in lib. de Spectaculis, præſertim cap. 13. Mitto, brevitatis ergo, alia, quæ in iiſdem Actis narrantur cum circumſtantiis & formulis ita peregrinis, ut facilè quisque dijudicare poſſit illa Acta ſuppoſititia eſſe, ac ſubinde fictitiam omninò Synodum Sinueſſanam.

Anno 305. convocatum eſt Cirtenſe Concilium, hoc eſt, Cirtæ in Numidia, ut in locum defuncti illius Civitatis Epiſcopi alius ſufficeretur. Baronius, & Petavius hujus Cirtenſis Concilii Epocham fixerunt anno Chriſti 303. propter Actorum illius Concilii inſcriptionem, quæ apud S. Auguſtinum lib. 3. contra Creſconium cap 27. indicat Concilium Cirtenſe habitum eſſe *Diocletiano octies, & Maximiano ſeptiés Conſulibus, quarto nonas Martii.* Qui Conſules incidunt in an. 303. non verò in an. 305. Sed, ut rectè advertit doctiſſimus Valeſius in Notis ad lib. 8. Hiſt. Eccleſ. Euſebii cap. 2, mendum incurrit in hac Actorum illius Concilii inſcriptione, legendumque: *Poſt Conſulatum Diocletiani IX. & Maximiani VII.* id eſt, anno 305. Id quippe liquidò patet ex Breviculo Collationis die III. cap. 17. ubi ſic loquitur Sanctus Auguſtinus: *Nam geſta Martyrum, quibus oſtendebatur tempus perſecutionis, Conſulibus geſta ſunt Diocletiano IX. & Maximiano VIII. pridie idus Februarias. Geſta autem Epiſcopalia Decreti Cirtenſis poſt eorum Conſulatum III. Nonas Martias, ac per hoc tredecim menſes inveniuntur.* Porrò certum eſt nonum Diocletiani Conſulatum incidere in annum 304. Cùm igitur, teſte Auguſtino, Cirtenſe Concilium tredecim menſibus poſt Conſulatum nonum Diocletiani fuerit celebratum, non eſt dubium, quin Epocha Concilii Cirtenſis præfigenda ſit anno Chriſti 305. Huic Concilio præfuit *Secundus* Tigiſitanus Epiſcopus, qui, ſicut jam in ſuperiori Colloquio obſervavimus, Epiſcopos, qui Synodo aderant, quamvis convicti fuiſſent, quod ſæviente Diocletiani perſecutione ſacros libros Gentilibus tradidiſſent, damnare noluit, ſed ſoli Deo hujusce cauſæ judicium reliquit.

Eodem anno 305. Petrus Patriarcha Alexandrinus indixit Alexandriæ Concilium, in quo, ut teſtatur St. Athanaſius Apologia 2. Meletius Lycopolitanus Epiſcopus multorum criminum convictus, & præcipuè quod vigente Maximini perſecutione ſacrificâſſet Idolis, damnatur & ſuâ Sede depoſitus eſt, quod ægrè ferens, Schiſma fecit, neque tantum Patriarchæ Alexandrini obedientiam excusſit, ſed ambitione abreptus contra prærogativas Sedis Alexandrinæ, Provincias Thebaidis ac vicinæ Ægypti invaſit, novum ſeſe illic oſtentavit Patriarcharum & firmandi ſui causâ cum Arianis antehac inimicis conjurationem iniit. Hujus Meletiani Schiſmatis originem aliter quidem refert Sanctus Epiphanius Hæreſi 68. Sed plus fidei tribuendum eſt S. Athanaſio, qui illius Schiſmatis ortum vidit, & in deſcribenda ſuorum temporum Hiſtoria accuratior eſt S. Epiphanio.

Incerta hactenus fuit Epocha Concilii Illiberitani, ſive Eliberitani, hoc eſt, Eliberi apud Hiſpanos in Provincia Bætica propè Granatam habiti à novemdecim Epiſcopis, quos inter eminebat Oſius Cordubenſis Epiſcopus. Probabilius tamen eſt, iſtud Concilium anno Diocletianeæ perſecutionis incerto fuiſſe celebratum; idque colligi poſſè videtur ex Canonibus in hoc Concilio editis, in quibus multa decernuntur de Flaminibus Ethnicorum, de Corona Sacerdotum, de Chriſtianis, ſive Libellaticis, ſive thurificatis, ſive ſacrificatis; de non admittendis litteris, quas Confeſſores in gratiam lapſorum, ut reconciliarentur, ſcribebant, de deneganda lapſis tempore perſecutionis, & aliis gravium delictorum reis communione etiam in exitu vitæ. Quæ omnia evincunt Concilium Illiberitanum convocatum eſſe ſæviente perſecutione Diocletiani. Quo tempore opus erat duriore diſciplina, quæ Fideles inſtar fræni contineret, ne ſuccumberent. Octuginta ſunt legitimi Canones iſtius Concilii, in quibus nihil eſt, quod ſanctum & religioſum non ſit, ut videre eſt apud *Mendozam* & Cardinalem *de Aguirre*, qui illos perdoctè explicârunt. Communionem lapſis aliisque gravioribus peccatoribus etiam in fine vitæ denegari debere ſanciunt Patres Concilii Illiberitani, qui tamen hac in parte Novatianis non favent: tum quia nomine *Communionis* intelligunt Sacram Euchariſtiam, ſed non Sacramentalem abſolutionem, ſicut exponunt Mendoza & Baronius; tum quia, etiamſi Patres Concilii Illiberitani nomine *Communionis* Sacramentalem abſolutionem intelligerent, attamen cum Novatianis non conſentirent, quia Sacramentalem abſolutionem non ſtatuerunt in fine vitæ denegandam *deſperatione veniæ, ſed rigore diſciplinæ*, ſicut ſentiunt Illuſtriſſimus *Albaſpinæus* Aurelianenſis Epiſcopus & *Jacobus Sirmondus*, quibus ſubſcripſerat *Petavius* in ſuis ad Epiphanium Annotationibus, ſed poſtmodum in ſuis ad Synelium Obſervationibus mutavit ſententiam & communionem, quam Patres Concilii Illiberitani lapſis & aliis gravioribus peccatoribus in fine vitæ denegandam decernunt, ad ſolius Euchariſtici Viatici privationem reſtrinxit. Vetant inſuper Patres Concilii Illiberitani Canone XXXVIII, ne Picturæ in Eccleſia habeantur: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur.* Sed tamen non favent Iconomachis, quidquid contra obſtrepant Hæretici, qui Reformatorum nomen perperam ambiunt. In hoc ſiquidem Canone agunt Patres Concilii Illiberitani de Imaginibus Dei, ſeu ſanctiſſimæ Trinitatis; DEUS enim & Sanctiſſima Trinitas propriè colitur & adoratur. Dei autem, ſeu ſanctiſſimæ Trinitatis Imagines in uſu olim non fuiſſe docent Sancti Patres; cujus quidem rationem luculenter exponit mox laudatus Albaſpinæus in Commentario ad hunc Concilii Illiberitani Canonem: Vetant, inquit, Patres Illiberitani Deum in parietibus depingi, ne ſcilicet,

quem

quem Gentilibus & Catechumenis Immensum, Omnipotentem, Invisibilem, Æternum, Incomprehensibilem, Spiritualem, corporis & materiæ expertem, & immunem prædicabant, cum ipsi Gentiles & Catechumeni in ipsorum Ecclesiis, lineis & coloribus circumscriptum & comprehensum cernerent. Ne igitur Divini Numinis majestas minueretur, & aliud de Deo depingeretur, quàm prædicarent, & quem supra homines extollerant, humana specie depictum oculis objicerent; vatant, ne in Ecclesia Imagines Dei suspendantur. Hæc ad Sanctorum Imagines nullatenus pertinent. Hactenùs Albaspinæus. Addi etiam potest, Patres Concilii Illiberitani consultò vetuisse, ne id ætatis etiam Imagines Sanctorum in parietibus Ecclesiæ depingerentur. Furebat enim tum temporis atrox Diocletiani persecutio, & grave ingruebat periculum, ne Christiani hasce in parietibus pictas imagines cogerentur relinquere, sicque Judæorum & Gentilium in Ecclesias irrumpentium ludibrio fuissent expositæ. Potuissent etiam Ethnici & Judæi existimare, Christianos adorare lapides & ligna, in quibus depictæ videbantur, & honorabantur Imagines. Nihil argò, quod Hæreticis faveat, posteritati reliquerunt Patres Concilii Illiberitani, ac subindè audiri non debent quidam Catholici Scriptores, qui Concilium istud Illiberitanum vel tanquàm supposititium rejiciunt, vel à Novatianis celebratum esse allegant, eò quòd in illo quædam legantur Catholicæ Fidei dogmatibus apparenter repugnantia.

De Concilio Carthaginensi ab Episcopis Numidiæ ann. 311. contra Cæcilianum indicto; de Concilio pariter Romano sub Melchiade Romano Pontifice anno 313. habito, in quo absolutus est Cæcilianus, & Donatistæ sunt damnati; denique de Concilio Arelatensi anno 314. à Constantino Imp. convocato, in quo Donatistæ denuò fuere damnati, & iterum purgatus Cæcilianus, sat superque in præcedenti Colloquio disserui, nec actum egere volo. Hic solùm breviter addam, Claudium & Vitum Presbyteros, Eugenium & Cyriacum Diaconos, Summi Pontificis Silvestri Legatos præfuisse Concilio Arelatensi, in quo viginti duo Canones editi sunt pro disciplina Ecclesiæ, videlicèt circà diem celebrandi Pascha; circa mansionem Clericorum in Ecclesiis, pro quibus fuerunt ordinati; circa receptionem Catechumenorum & Pœnitentium; circa Baptisma ab Hæreticis collatum; circà excommunicationes & ordinationes ab Episcopis factas; circa Apostatas pœnitentiam in infirmitate duntaxat postulantes. Quibus conditis Canonibus & absoluto Concilio, Patres perhonorificam Synodalem Epistolam ad Silvestrum Pontificem Maximum miserunt, quâ Concilii, Canonumque confirmationem, & promulgationem ad ipsum pertinere agnoscunt.

Præter Concilium Arelatense, quod convocatum est anno 314. duo alia eodem anno fuerunt celebrata, videlicèt Ancyranum & Neocæsariense. In Concilio Ancyrano viginti quatuor editi sunt Canones, quorum plerique præfigunt congruum tempus pœnitentiæ, quæ imponi debet his, qui in crimina idololatriæ, homicidii & adulterii lapsi sunt. Alii verò Canones alia disciplinæ Ecclesiasticæ capita constituunt.

V. gr. Canon nonus, Diaconos qui ante ordinationem contestati fuerint, se velle connubio copulari, in ministerio decernit manere, si uxores posteà duxerint; ab eo autem arceri debere, qui in ordinatione professi sunt continentiam, si nuptias postmodùm contraxerint. Duodecimus Canon prohibet Chorepiscopis, ne Diaconos, aut Presbyteros ordinent. Decimus tertius Canon removet à sacris Ministeriis Presbyteros & Diaconos, qui ab esu carnium omninò abstinentes, suspecti erant Hæresis Encratitarum, vel Manichæorum, qui carnes velut immundas execrabantur. Canon decimus quartus res à Presbyteris, vacante Sede Episcopali, venditas, ad Ecclesiæ jura præcipit, rescisso contractu, revocari. Decimus septimus Canon privat Episcopali dignitate Episcopos, qui à suis Ecclesiis expulsi alienas invadere tentârunt, & adversùs alios Episcopos seditiones excitarunt. His 24. Canonibus subscripserunt octodecim Episcopi, quos inter Principem locum obtinet *Vitalis* hujus Concilii Præses, qui ab anno 311. usque ad annum 319. Antiochenam rexit Ecclesiam.

In Concilio Neocæsariensi, cui etiam præfuit *Vitalis* Antiochenus Episcopus, quatuordecim conditi sunt Canones. Quorum Synopsim hic exhibebo. Primus, depositionis pœnam statuit in Presbyteros, qui uxores acceperint. Secundus Canon, mulierem, quæ duobus fratribus nupserit, nec non virum, qui duabus nupserit sororibus, ad mortem usque à communione removet. Canon tertius publicæ pœnitentiæ subjicit eos, qui pluries nupserint. Quartus Canon, eos à pœnis Canonicis eximit, qui licèt fornicandi propositum habuerint, illud tamen opere non compleverunt. Quintus Canon Catechumenis peccantibus pœnas instituit. Sextus Catechumenam prægnantem baptizari jubet, quando ipsa voluerit. Septimus, Presbyteris prohibet, ne in Bigamorum nuptiis prandeant. Octavus illum, cujus uxor adulterii convicta est, ad Clerum vetat promoveri. Nonus & Decimus Clericum, qui se ante ordinationem in peccatum carnis lapsum esse confessus fuerit, si sit Presbyter, ab oblatione Sacrificii, si verò sit Diaconus, ab exercitio proprii Ministerii suspendit. Canon Undecimus prohibet, ne Presbyter ante annum trigesimum ordinetur. Duodecimus eum, qui fuerit in ægritudine baptizatus, & qui ideò *Clinicus* appellabatur, ad honorem Sacerdotii prohibet sublimari. Decimus tertius Presbyteris ruris vetat Sacrificium offerre in Ecclesiis Civitatis, Episcopo, vel Presbyteris urbis præsentibus. Ultimus Canon septem Diaconos in qualibet Civitate esse decernit. Hos quatuordecim Concilii Neocæsariensis Canones, non secus ac viginti quatuor Canones Concilii Ancyrani universa approbavit Ecclesia, eosque in suo Codice inseruit.

D. Hæc sunt igitur omnia particularia Concilia, quæ ante primum Generale Concilium Nicænum fuerunt in quarto Ecclesiæ sæculo celebrata?

M. His particularibus Conciliis ante primum Concilium Generale Nicænum celebratis, addenda sunt duo alia Concilia Alexandriæ ab Alexandro Patriarcha Alexandrino contra Hæresiarcham Arium habita anno 321. de quibus

cùm in soperiori Colloquio emplem satis mentinnem fecerim, plure hìc adjicere supervataneum esse arbitror.

D. Sub quo Imperatore convocatum est primum Concilium Generale?

M. Sub Constantino Imperatore anno Imperii ejus vigesimo, id est, anno Christi 325. Concilium Generale Nicænum convocatum fuit. Ita docent Ensebius lib. 3. de Vita Constentini cap. 6. Socretes lib. 1. Histor. Eccles. cap. 5. Theodoretus lib. 1. Histor. Ecclesiast. cep. 7. Sozomenus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 16. quibus addi potest Epistole Syoodice Niceni Concilii ad Ecclesiam Alexandrinam, quam descripsit Theodoretus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 11. Hinc tamen nonnulli perperam inferunt, jus, & euctoritatem convocandi Concilla Oecumenica ad Romenum Pontificem non pertinere. At eoim universe Ecclesia banc enctoriratem convocandi Concilie Generalia in Romanis Pontificibus semper agnovit, eisque expresiè ettribuunt Patres secundi Concilii Oecumeoici Constantinopoli habiti enno 381. in Epistole Synodica ad Damasum Pontificem Max. quam refert Theodoretus lib. 5. Hist. Eccles. cap. 9. Quapropter Constantinus, elsiqoa Imperatores Concilia Oecumenica non iodixeruot ebsque essensu Romanorum Pontificum. Ar enim doplex in convocatione Conciliorum concurrere potest auctoritas, videlicèt Ecclesiastica & civilis. Per aoctoritatem Ecclesiasticam damnentur Hæreses, extinguuntur Schismate, sacri Canones ad sanclendam Ecclesiæ disciplinam conduntur. Auctoritas verò civilis efficit, ut Canones à Concilio staturi per omoes Imperii Proviocias execurioni tradantur, denique ut Hæreticotom andacia atque contumacia Imperiali, vel Regia potestate comprimantur. Summi ergò Pontifices in quibus resident auctorites regiminis & potestatis Ecclesiasticæ pienitudo, Concilia Oecumenice indixere, vel per Epistolam Encyclicam convocando omnes totius Orbis Episcopos, vel enrumdem convocationi assensum præbendo. Imperatores verò, qui supremè pollebant potestate civili, indixerunt Concilie Oecomanica non auctoritate Regiminis, sed auctoritate Præsidii, ut videlicèt Ecclesiæ laboranti suppetias ferrent, ipsique opitularentor, ut Cenonom sese executores, ac tutores demonstrarent, ut suis expensis Episcopos ad loca, in quibos celebrabantur Concilia, deoncerent ac reducereot; demum, ut eorum enctoritate freti Antistites, promptius, ac faciliùs Hæreticorum impetus frangere possent. Cùm igirur Jns convocandi Concilia Oecumenica ed solom Romanum Pontificem spectet, non est dubium, quin Constantinus Megnos, juxta ec raligiosus Imperetor, primam Generalem Synodum Nicænem cum consensu Sylvestri Romeni Pontificis convocaverit.

D. Jam in præcedenti Colloquio observâsti, trecentos, & octodecim Episcopos interfuisse Concilio Generali Nicæno, sed de his, qui hoic Concilio Genereli præfoeront, nihil hectenus dixisti.

M. Concilio Nicæno præfuerunt *Osius*, Cordubensis Episcopus, *Vitus*, & *Vincentius* Presbyteri, qui fuernnt Legati Silvestri Romeni Pontificis, sicnt disertè testatur Gelasius Cyzicenus lib. 2. Hist. Concilii Niceni cap. 5. *Launojus* Doctor Sorbonicus non oegat Osiom è Nicænæ Synodi Præsidibus unum fuisse, sed contendit, illnm præfuisse non proprer Romeni Pootificis vices ipsi demandatas, sed proprer celebritetem nominis, & singularem ipsius meritorum præsteotiam. Sed in hoc felliint. Quis enim credat Osium mediocris Ecclesiæ in Hispania Episcopum, ante Legatos Sedis Apostolicæ, ante Alexsodriuum, & Antiochenum Patriarchas, ante totius Africanæ Ecclesiæ Primatem Cæcilienum in Oriente, & in aliene Provincie, ob nominis dumtaxet celebritetem præfuisse Concilio Oecumenico, in quo, ut nôrunt omnes, oon tam nominis celebritas, quàm *Hierarchicus* Ordo promicare debet. Prætereà Præsidentiam Osii in Concilio Nicæno malè ab ejus meritis deducit *Jo. Launojus*. Erant qoippè in Concilio Nicæno multi Episcopi, qui meritis eut Osio æqnales erant, eut superiores. Aderet siquidem *Paphnutius* unus ex illis Confessoribus, quos Impetator Maximienus, dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, ad meralia damneverat. Aderet *Potamon* Heracleæ in Ægypto Episcopus, & secris stigmatibus in persecutione decoratus. Aderat *Paulus* Neocæsareæ Eophretensis Episcopus, qui multa in persecutione Licinii pro Christi fide constenter passus est. Aderat *Spiridion* Thremituntia in Cypro Episcopus, Prophetiæ, & miraculornm donis conspicuus. Aderet *Jacobus* Nisibis in Mesoporamia Episcopus, qui teste Theodoreto lib. 1. Histor. Eccles. cap. 7. suscitavit mortuos, & alia edidit prodigia. Aderat *S. Nicolaus* Myræ in Lycia Episcopus. Aderant denique *Eustathius*, Petriarcha Antiochenus, & *Alexander*, Patriarcha Alexandrinus, de Religione Christiana optimè mariti. Cùm igitur isti Episcopi Osium vel æquerent, vel superarent meritis, non potuit Osius ob solum nominis celebritatem, & meritorum præstantiam præesse Concilio Nicæno, sed potiùs eo iolo nomine illi præfuit, quia legatione Sylvestri Romani Pontificis defungebatur.

D. Adfuitne Concilio Nicæno Imperetor Constantinus?

M. Adfuit Constantinus Imperator, sed infra Episcopos, & non oisi ipsis ennuentibus, sedit. Orationem habuit, qoâ Patres ad concordiam adbortatus est. Eos, qui disputabant, ettentè auscultabat, subnascentes rumores consopiebat, suum modestè sensum iosinuabat, cum singolis emicè colloquebetur, teste Eusebio lib. 3. *de vita Constantini* cap. 13. In tanta autem veneratiooe Religiosissimus hic Imperator habuit *Paphnutium*, ut sæpiùs illum complecteretur, & oculum, qui ipsi in confessione fidei fuerat avulsus, evidioribus oscula demulceret, teste Rufino lib. 1. Histor. Eccles. cep. 4. Uno verbo, Constantinus Imperator sese erge omnes Episcopos adeò beneficum exhibuit, ut præter vecturas itinerum, omnesque victûs impeoses, ques illis regali munificeotia suppeditavit, libellos femosos, & calumniis refertos sibi ab Arianis contra Orthodoxos Antistites obletos è vestigio comburi jusserit, hanc cedro digoem, memoriqùe inscribendam proferens sententiem: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoqee judicandi; & ideò nos à vobis rectè judicamur; vos autem non potestis ab hominibus judicari: propter quod Dei solius inter vos exspecto judicium.* Id refert Rufinus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 1.

D. Qui-

D. Quibus de causis convocatum est Concilium Generale Nicænum?

M. Tribus potissimum de causis convocatum est Concilium Generale Nicænum. Primò, ad damnandam Hæresim Arii. Secundo, ad tollendas dissensiones Ecclesiarum circa tempus celebrandi Pascha. Tertiò, ad extinguendum Schisma Meletii. Quod spectat primum caput, Arius anathemate confossus, proscripta illius Hæresis, editumque Fidei symbolum, cui vox *Ὁμοούσιον* appositè inserta est ad cohibendam, quasi cauterii ustione, omnem Arianorum cavillandi ac tergiversandi licentiam. Quoad secundum caput, decrevit Sancta Synodus festum Paschatis eâdem die ab omnibus Ecclesiis esse celebrandum, videlicet die Dominicâ proximè sequente lunam decimam quartam mensis Martii post Vernum Æquinoctium. Postremò, quantum ad tertium caput, judicata est Meletii causa, & sancitum Patribus Nicænis, ut Meletius, nudo Episcopi retento nomine, in sua Lycopolitana Civitate absque jurisdictione, & ullis Episcopi functionibus permaneret; hi autem, qui ab eo sacris fuerant initiati, Alexandrino Patriarchæ subjacerent, aliis Ecclesiarum Ministris postpositi, ut videre est in Epistola Synodica Concilii Nicæni ad Ecclesias Ægypti, & Pentapolis, quæ extat apud Theodoretum lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 6. His ita constitutis, Nicæni Patres viginti Canones ad sanciendam disciplinam condiderunt, & Epistolam scripserunt ad Ecclesiam Alexandrinam de rebus in Concilio à se gestis, quam descripsit Teodoretus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 10. Constantinus etiam Imperator Epistolam Encyclicam de rebus in Concilio Nicæno actis ad omnes Ecclesias direxit, quam referunt Eusebius lib. 3. de vita Constantini cap. 17. Socrates lib. 1. cap. 6. & Theodoretus loco mox citato.

D. Exhibe, quæso, Synopsim viginti Canonum, quos ad sanciendam disciplinam edidit Synodus Nicæna?

M. Primus Canon Eunuchos, qui se spontè absciderint, à Sacris Ordinationibus, & Ordinum ante susceptorum functionibus arcet. Secundus prohibet Neophytorum Ordinationes. Tertius subintroductarum mulierum contubernio Clericis interdicit, solius matris, sororis, amitæ, vel earum personarum, quæ omnem suspicionem effugiunt, cohabitatione ipsis permissâ, & convictu. Quartus Canon Ordinationem Episcoporum ab omnibus Episcopis Comprovincialibus, si fieri potest, vel saltem à tribus de cæterorum assensu fieri jubet, asserto Metropolitanis confirmandi jure. Quintus excommunicatum ab uno Episcopo vetat recipi ab aliis. Ne verò tam Clerici, quàm Laici ab Episcopis injustè excommunicantibus opprimantur, statuit sacra Synodus eodem Canone, ut ad ejusmodi causas dijudicandas bis in anno celebrentur Concilia Provincialia, unum ante Quadragesimale tempus, alterum in Autumno. Sextus Canon Patriarcharum jura confirmat, & præcipit, ut antiqua per Ægyptum, Lybiam & Pentapolim servetur consuetudo, ita ut Alexandrinus Episcopus in his locis suam jurisdictionem exerceat, exemplo Romani Pontificis, cui parilis mos est, nimirum ut potestatem habeat in omnes sui Patriarchatus Ecclesias, Ordinationes celebrando, vel confirmando, & totius Patriarchatûs sui Concilia congregando.

D. Canon iste Sextus Concilii Nicæni mihi subobscurus videtur, nec adhuc, ut candidè fatear, assequor, quid sibi velit? Clariùs itaque expone, quænam sint illa jura, ac privilegia, quæ Synodus Nicæna tribuit Episcopo Alexandrino, & in quo jura, & privilegia Episcopi Alexandrini componantur cum juribus & privilegiis Episcopi Romani?

* M. Circa istius sexti Canonis Concilii Nicæni intelligentiam viri eruditi digladiantur, & necdum inter illos convenit. Alii cum *Joanne Launojo* dissertatione *de recta Nicani Canonis sexti intelligentia*, contendunt, eo Canone Alexandrinum inter & Romanum Episcopum comparationem duntaxat institui quoad jus Metropoliticum Ordinationum. Alii verò, quorum sententiæ utroque pollice subscribo, docent, hunc Canonem sextum Concilii Nicæni non de Metropolitanis, sed de Patriarchis esse intelligendum, eoque Alexandrinum Episcopum cum Romano comparari non solum quoad jus Metropoliticum, verum etiam quoad jura Patriarchica tam celebrandarum Ordinationum, aut confirmandarum electionum, quàm circa omnia alia jura, & privilegia Patriarchicæ dignitatis, ita ut genuinus sensus hujus Canonis sit, Episcopum Alexandrinum in Ægypto, Lybia & Pentapoli omnibus juribus, & privilegiis Patriarchicæ dignitatis frui debere, quibus Romanus Pontifex in Ecclesiis, quæ ejus Patriarchatui subjiciebantur, potiri solebat. Verùm, cùm in isto Canone sexto Concilii Nicæni termini Patriarchatus Alexandrini assignentur, sed de Romani Patriarchatus terminis nihil statuatur, variæ inde natæ sunt opiniones de terminis Patriarchatus Romani Pontificis, præsertim ob perplexam Rufini Aquilejensis Presbyteri interpretationem, qui hunc Canonem sextum Concilii Nicæni his verbis exposuit: *Ut apud Alexandriam. & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut ille Ægypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Ex hac, inquam, Rufini interpretatione orta est gravissima inter Criticos *de suburbicariis Ecclesiis contentio.* Alii, Regiones, seu *suburbicarias* Ecclesias, quarum Romanum Pontificem sollicitudinem gessisse ait Rufinus, redigunt ad quatuor duntaxat Regiones, videlicèt *Tusciam suburbicariam*, *Picenum suburbicarium*, *Latium vetus*, *& Latium novum*. Alii suburbicariarum Ecclesiarum nomine, eas intelligunt, quæ continebantur decem Provinciis urbicariis, ita dictis, quia decem illas Provincias Vicarius Urbis Romæ sub Præfecto Prætorio regebat. Hæ autem decem Provinciæ, juxta divisionem à Constantino Imperatore statutam, ut videre est in notitia Imperii, erant istæ: *Campania, Tuscia* simul cum *Umbria*, *Picenum suburbicarium*, *Sicilia*, *Apulia* simul cum *Calabria*, *Brutii* simul cum *Lucania*, *Samnium*, *Sardinia*, *Corsica*, *Valeria*, Verùm qui ita sentiunt, Patriarchatum Romani Pontificis intra angustiores terminos coarctant. Rem acu tetigisse videtur doctissimus *Valesius*, qui censet, Rufinum per Ecclesias suburbicarias intellexisse totius Occidentis Ecclesias speciali jura subditas Romano Pontifici, ac subindè Patres Concilii Nicæni in hoc Canone sexto definite voluisse, quòd sicut Sedes Remana habet

potestatem super omnes Ecclesias suburbicarias, id est, super omnes Ecclesias Occidentis suo Patriarchatui subjectas, ita & sedes Alexandrina potestatem habere debet supra omnes Ecclesias Ægypti, Lybiæ & Pentapolis suo juri Patriarchico subditas. Si plura circa expositionem illius sexti Canonis Concilii Nicæni scire aveas, legesis eruditum Scbelstratium, qui Joannis Launoji, Velesii, Petri Mercæ, & aliorum opiniones accuratè examinat, ac refellit parte 1. Antiq. Illustr. dissertatione 2.

D. Genuinum sensum sexti Canonis Concilii Nicæni dilucidè exposuisti, sed Synopsim aliorum Concilii Nicæni Canonum nondum integram exhibuisti.

M. Septimus Canon Episcopo Hierosolymitano Patriarchicum honorem propter dignitatem civitatis, in qua præcipua Religionis nostræ Mysteria completa sunt, concedit, sed tamen Cæsariensis Metropolitæ, cui subjacebat Episcopus Hierosolymitanus, jura sarte tecta conservat. Octavus Canon Novatianos ad Ecclesiam redeuntes, & manuum impositione reconciliatos, si Clerici sint, in Clericatu manere decernit, modò in scriptis profiteantur, se Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ dogmata suscepturos: si verò Novatianus veniens ad Ecclesiam fuerit Episcopus, statuit, ut Sacerdotii habeat dignitatem, nisi fortè Episcopo Catholico placuerit Episcopalis nominis honorem ei concedere; si verò non placuerit, providebit ei aut Chorepiscopatûs aut Presbyterii locum. Canones nonus, & decimus à sacris Ministeriis illos suspendunt, qui absque prævio examine ad Sacerdotium promoti, vel aliquod crimen confessi, vel persecutionis tempore lapsi sunt. Canon undecimus, lapsis in persecutione *Licinii* Imp. te...pus pœnitentiæ præfigit. Canon duodecimus, illis, qui sæviente persecutione sese idololatriæ exposuerant, resumendo militiæ cingulum jam pro Christi fide abjectum, pœnitentiam tredecim annorum injungit. Canon decimus tertius decernit, ut extremè laborantibus, seu moribundis, ultimum, & maximè necessarium Viaticum non denegetur. Per illud autem ultimum, & maximè necessarium Viaticum multi viri eruditi intelligunt non Eucharisticam communionem, sed absolutionem sacramentalem à peccatis. Canon decimus quartus, Catechumenorum in persecutione lapsorum præscribit pœnitentiam. Canon decimus quintus, Translationes Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum de una Ecclesia ad aliam prohibet. Canon decimus sextus Presbyteros, aliosque Clericos in Ecclesiis, pro quibus sunt ordinati, permanere jubet. Canon decimus septimus, Usurarios à Clero arcet. Canon decimus octavus, Diaconorum fastum deprimit, ipsisque inhibet, ne Sacerdotibus Eucharistiam porrigant, aut inter Sacerdotes sedeant. Canon decimus nonus Pauli Samosateni Sectatores, dictos *Paulianistas*, ad Ecclesiam redeuntes baptizari præcipit, quod eorum Baptisma, verbis Evangelicis non consecratum, invalidum esset. Canon denique vigesimus vetat, ne diebus Dominicis, & diebus quinquaginta à Paschate ad Pentecosten Fideles flexis genibus orent.

D. Numquid alios Canones, præter istos viginti, edidit Synodus Nicæna?

M. Viginti duntaxat Canones, quorum Synopsim exhibui, pro genuinis habeti debent. *Franciscus Turrianus* Canones Nicænos LXXX. ex antiquo exemplari Arabico exscriptos publicavit, & post aliquot annos prodiit alia versio *Abrahami Ecchellensis* Maronitæ, in qua LXXXIV. Canones Nicæni cum multis ejusdem Synodi Statutis exhibentur. Verùm, omnes isti Canones, quos cunctæ Orientis Sectæ, scilicet Melchitæ, Nestoriani, Cophti, Abissyni, Armeni, Græci & Maronitæ, ut legitimos Concilii Nicæni Canones agnoscunt, nunc ab omnibus viris eruditis communi calculo exploduntur tanquam omninò suppositititii, quippe, qui variis continent contra omnem antiquitatem, immò contra Concilium Nicænum pugnant. Sunt quidem illi antiqui, sicut ostendit Abrahamus Ecchellensis, sed tamen post Concilium Chalcedonense procusi, cùm in eis sæpe *Patriarcha* nomen legatur, quod tamen tùm primùm audiri cœpit. Plura de his Canonibus legere potes apud Scbelstratium parte 2. Antiquit. Illustr. dissertatione 2. cap 4.

D. Narrasti ne omnia, quæ gesta sunt in Concilio Nicæno?

M. Duo adhuc supersunt Facta singulari sanè observatione digna, quæ Socrates, & Sozomenus memoriæ prodiderunt, & quæ ipse breviter attingam. Primum est, quod *Acesius* Novatianorum Episcopus è Constantino Imperatore interrogatus, cur tandem aliquando non rediret ad communionem Ecclesiæ, cujus tamen doctrinam in Concilio Nicæno approbaverat? Respondit, in causa esse nimiam indulgentiam, quâ Ecclesia ad communionem lapsos recipiebat. Ad hæc festivè reposuit Imperator: *Acesi, scalas igitur admove, & solus in Cœlum ascende.* Alterum factum consistit in Historia Paphnutii, qui, licèt propter maximam castimoniam in magna famæ celebritate semper vixerit, attamen cùm videret, Patres Concilii Nicæni propendere ad ferendam legem, quâ Episcopi Presbyteri & Diaconi seperari deberent ab uxoribus, quas ante Ordinationem, id est, cùm adhuc laici essent, in matrimonium duxerant, vehementer vociferatus est, asserens: *Illud satis esse, ut qui in Clerum ante adscripti erant, quam duxissent uxores, hi, secundùm veterem Ecclesiæ traditionem, deinceps à nuptiis sese abstinerent; non tamen quemquam ab illa, quam jam pridem, cùm laicus erat, uxorem duxisset, sejungi debere.* Quibus Paphnutii verbis totus Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum conventus præbuit assensum. Hanc Paphnutii Historiam referunt Socrates lib. 1. Histor. Eccles. cap. 8. Sozomenus lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 22. Cassiodorus lib. 2. Histor. Tripart. cap. 14. & Nicephorus lib. 8. Histor. Ecclesiastic. cap. 10. Ex qua Historia duo maximè observenda colligunt viri eruditi. Primum est, quòd Patres Concilii Nicæni, licèt Canone tertio prohibuerint Clericis, ne habitarent cum mulieribus *subintroductis*, id est, extraneis, non tamen prohibuerunt Clericis, ne manerent cum uxoribus, quas ante Ordinationem duxerant, nec illis continentiam ab uxoribus ante sacram Ordinationem ductis præceperunt. Alterum est, quòd quemvis Nicæna Synodus de Clericorum cœlibatu nihil statuerit, ejus tamen temporibus Episcopi, Presbyteri & Diaconi perpetuam con-

continentiam servabant ex Ecclesiæ disciplina, diuturno usu & ab Apostolicis temporibus derivato firmata, quam *Siricius*, & alii deinde Pontifices, Conciliaque decretis suis, atque Canonibus roborarunt. Cujus disciplinæ, & legis sanctimoniam malè feriati Hæretici castimoniæ olores magno quidem, sed inani studio, irritoque conatu impugnant.

D. Doctrine definita in Concilio Nicæno fuitne unanimi omnium Ecclesiarum consensu approbata?

M. Omnes Ecclesiæ doctrinam in Concilio Nicæno definitam summâ veneratione exceperunt, eique singuli Episcopi subscripserunt, si tamen excipias *Secundum* Ptolemaidis, & *Theonam* Marmaricæ, qui tetinendi erroris tenaces, unà cum Ario Constantini Imperatoris jussu in exilium missi sunt. Ast, paulò post celebrationem Concilii Nicæni multas Ariani celebrarunt Synodos, in quibus varias cudentes fidei formulas in id toti incubuerunt, ut fidem Nicænam omninò everterent, ac profligarent. In primis, anno 328. vel, ut alii volunt 330. Antiochiæ indixerunt Synodum, in qua Eustathius Episcopus Antiochenus, cujus eximia pietas cum singulari doctrina conjoncta in Concilio Nicæno effulserat, Sede suâ depositus est. S. Athanasius *Alexandri* in Sede Alexandrina successor, & Catholicæ fidei assertor, ad causam dicendam ab Arianis accitus est in Synodo Cæsariensi habita anno 333. & Sede suâ dejectus est in Synodo Tyria anno 335. Marcellus Ancyranus Episcopus, qui in Arianos scripserat, damnatus est in Concilio Constantinopolitano ab Arianis coacto anno 336. Paulus Episcopus Constantinopolitanus Sede sua fuit abdicatus in alio Arianorum Conciliabulo anno 338. & in ejus locum Eusebius Nicomediensis vir à capite ad talos planè Arianus fuit intrusus. In Concilio Antiocheno habito anno 341. Ariani S. Athanasium Sede deposuerunt, & Gregorium Arianum in ejus locum subrogarunt. Rursus anno 345. juxta Clarissimum Pagium, Ariani Antiochiam convenerunt, ibique celebrarunt Synodum, in qua promulgarunt prolixam fidei formulam, quæ ideò μακρόστιχος vulgò cognominatur, quamque Episcopi Occidentales anno 346. in priori Concilio Mediolanensi, propter Encænia, seu Dedicationem Templi congregati, suscipere noluerunt. Sic Ariani fidem Nicænam penitus extinguere, & S. Athanasium opprimere totis suis viribus tentârunt. Sed ad nihilum reciderunt illorum conatus. Nam S. Athanasius in Concilio Alexandriæ habito anno 340. & in Concilio Romæ anno 342. à Julio Papa convocato fuit innocens pronunciatus. Fidem Nicænam approbârunt Episcopi Occidentales in priori Concilio Mediolanensi anno 346. Cùmque quatuor Episcopi Ariani, videlicèt *Demophilus*, *Macedonius*, *Eudoxius & Martyrius*, Hæresim Arii abjurare nollent, ab isto jam incepto Mediolanensi Concilio discessernnt irati, prævidentes in eo reprobatum iri Arianismum. At cùm Ariani patrocinio Constantii Imperatoris freti novos in dies excitarent tumultus, indictum est anno 347. Concilium Generale Sardicense.

D. Antequàm ulteriùs progrediaris, scire velim, nùm adhuc supersint Canones editi ab his Conciliis, quæ mox recensuisti?

M. Supersunt adhuc viginti quinque Canones editi in Synodo Antiochena habita anno 341. in quibus Anathemate plectuntur illi, qui contra Nicænæ Decretum Synodi Pascha cum Judæis celebraverint. A Sacris Ministeriis excluduntur Clerici, qui ab una Ecclesia, inviso Episcopo, migrant in aliam. Prohibetur Episcoporum ab una Ecclesia ad aliam translatio. Statuitur residentia Episcoporum, ipsisque sub excommunicationis, & exauctorationis pœna aditus ad Aulam interdicitur. Chorepiscoporum Jurisdictio certis limitibus circumscribitur. Conciliorum Provincialium auctoritas, nec non Metropolitanorum, & Episcoporum Jurisdictio confirmatur. In ultimo Canone præscribitur Episcopis modus bona Ecclesiastica dispensandi, ipsisque inhibetur, ne illa bona convertant in domesticos usus. *Bellarminus* lib. 1. de Conciliis cap. 5. cùm videret, plures ex his Antiochenis Canonibus sanctioris disciplinæ studium spirare, existimavit, istos Canones non fuisse editos in Synodo Antiochena celebrata anno 341. in qua superiores erant Ariani à veræ pietatis sensu omninò alieni, sed putat, illos fuisse editos in alia Synodo Provinciali triginta Episcoporum Antiochiæ habita. Verùm probabiliùs censet *Pagius*, Synodo Antiochenæ celebratæ anno 341. interfuisse, teste Sancto Athanasio in lib. de Synodis, nonaginta Episcopos, quorum quadraginta erant Ariani, alii verò quinquaginta erant Orthodoxi. Addit verò Pagius, in primordiis illius Synodi Antiochenæ summâ omnium Episcoporum consensione conditos fuisse hosce viginti quinque Canones, sed post solutam Synodum à solis Arianis Episcopis dijudicatum fuisse causam Sancti Athanasii, qui ab illis fuit Sede depositus. Unde consequens est, non esse culpandam Synodum Antiochenam, cui interfuerunt quinquaginta Orthodoxi Episcopi, sed illud solùm improbandum esse Conciliabulum, quod à solis Episcopis Arianis post veram Antiochenam Synodum habitum est, & Sanctum Athanasium deposuit. Cùm igitur in primordiis Synodi Antiochenæ Orthodoxi Episcopi superiores essent Episcopis Arianis, nemini mirum videri debet, quòd in ea conditi fuerint viginti illi quinque Canones, quos ad sanciendam disciplinam apprimè utiles approbavit Ecclesia, ut constat ex authoritate Concilii Chalcedonensis, & ex testimonio *Ferrandi*, *Joannis* Antiocheni, *Dionysii exigui*, *Sancti Cæsarii* Arelatensis Episcopi, aliorumque plurimorum antiquorum. Unde omnes tam in Occidente, quàm in Oriente, qui Canones exposuerunt, aut Canonum Collectionem adornarunt, unanimi consensu Antiochenos Canones tamquam legitimos agnoverunt.

D. Quid actum est in Concilio Sardicensi?

M. Concilium Sardicense sub Julio Romano Pontifice, Constantii, & Constantis Imperatorum consensu convocatum est Sardicæ, quæ Urbs est inter Illyricum, Mœsiam, & Thraciam constituta. Huic Concilio præter Osium Cordubensem Episcopum, præfuerunt Legati Romani

mani Pontificis *Archidamus*, & *Philoxenus*, interfueruntque, teste Sancto Athanasio Apolog. a. Episcopi Orthodoxi ad minus CCLXXXIV. præter illos Antistues Orthodoxos, Sardicam etiam convenerunt septuaginta sex Episcopi Ariani, qui causæ suæ diffisi, ac perfidierum suarum conscii, ex Urbe Sardica Philippopolim Thraciæ concesserunt Pseudo-Synodum ibi habituri. In hoc Sardicensi Concilio Athanasius, Marcellus Ancyræ, Asclepas Gazæ, aliique Antistites Catholici ab Arianis abdicati absolutionis judicium retulerunt, suasque Sedes recuperarunt, expulsis ab Alexandria *Gregorio*, Ancyrâ *Basilio*, Gazâ *Quintiano* Arianis Episcopis harum Ecclesiarum invasoribus. Quin etiam aliquot Ariani Præsules ex his, qui Philippopolim secesserant, juridicè citati, & coram adesse recusantes damnati sunt in eadem Synodo Sardicensi, & Sedibus suis dejecti. Nullum fidei Symbolum ediderunt Patres Sardicenses, sed declararunt, ut ait Sanctus Athanasius in Epistola ad Antiochenos, se contentos esse Nicæna fide, utpotè cui nihil deesset, & in qua integra, & solida pietas contineretur.

At verò septuaginta sex Episcopi Ariani, qui facto divortio, & è Synodo Sardicensi sese subducentes Philippopolim convenerant, Conventiculum ibi celebrarunt, in quo Marcellum Ancyranum Episcopum damnarunt, sententiam in Athanasium latam in Pseudo-Synodo Tyriâ confirmarunt, Asclepam Gazensem, & Paolum Constantinopolitanum proscripserunt, in Osium Cordubensem, Protogenem Sardicensem, Maximum Trevirensem, quin & in Julium Romanum Pontificem excommunicationis sententiam ferre non erubuerunt. Quæ omnia constent ex Epistola Synodica istius Conciliabuli Philippopolitani, quod, ut fucum facerent hi Episcopi Ariani, falsò Sardicensis Concilii nomine nuncuparunt. Hanc Epistolam Synodicam, quæ tota mendaciis, & calumniis in Sanctum Athanasium, aliosque sanctissimos fidei Nicænæ defensores scatet, refert S. Hilarius in fragmentis.

D. Concilium istud Sardicense fuitne Oecumenicum, & Generale?

M. Concilium Sardicense fuit Oecumenicum, & Generale, non solùm convocatione, ut fatentur omnes, sed etiam celebratione, & exitu. Nec enim divortium istud Episcoporum Orientalium impedire potuit, quin istud Concilium verè Oecumenicum esset, & Generale etiam celebratione, & exitu, quia illi Episcopi Orientales, qui se à Concilio Sardicensi subduxerunt, eique adesse noluerunt, fuerunt Ariani, aut Arianorum partibus addicti. Sic enim Sanctus Athanasius in Epistola ad solitarios inducit illos Episcopos loquentes: *Quid igitur hasitamus? quid maramur? fingamus aliquam causificationem, & discedamus, ne, si manserimus, condemnemur. Melius est de fuga erubescere, quam convictos de sycophantia condemnari.* Non potuit ergo istud divortium Episcoporum Orientalium, qui malè ob Arianam Hæresim audiebant, & ideò malè sibi metuentes fugam arripuerunt, impedire, quominus Sardicense Concilium esset celebratione, & exitu Oecumenicum.

D. Edidit ne aliquos Canones Synodus Sardicensis?

M. Synodus Sardicensis sanctissimus edidit Canones, qui ad nos usque pervenerunt. 20. Græci numerant. 21. Latini, quos perdoctè explicat *Christianus Lupus* parte 1. Decretorum, & Canonum Synodorum Generalium, & Provincialium. Patres Sardicenses in Canonibus tertio, quarto, & septimo, secundùm Dionysii exigui editionem, jus appellationum ad Sedem Romanam non instituerunt, ut quidam malè asserunt, sed confirmarunt. Hoc enim ipso, quo Romanus Pontifex, ut concors est omnium Catholicorum doctrina, est jure divino omnium Episcoporum, non solùm ordine, sed & jurisdictione primus, illisque superior, ac Universæ Ecclesiæ Caput, consequens est, ut ad ipsum Episcopi, cùm injuriam patiuntur, appellare possint. Quamobrem, jus appellationum Episcopalium ad Romanam Sedem Pontificii Primatus appendix necessaria est. Hinc benè multis exemplis, quæ Historia Ecclesiastice refert, & quæ nunc brevitatis ergò prætermitto, certissimè constat complures cùm Orientis, tùm Occidentis Episcopos, quando injustè vexabantur, ad Romanum Pontificem appellasse. Non me fugit, Illustrissimum Petrum de Marca lib. 7. de Concordia Sacerdotii, & Imperii cap. 3. in contrariam circa appellationes ad Papam abiisse sententiam. Sed omnia, quæ contra illam potestatem judicandi appellationes ab Episcopis factas ad Romanam Sedem objicit Archipræsul iste undecunque doctissimus, jam à multis eruditis viris confutata sunt, ostensumque, usum appellationum, cùm in Ecclesia Orientali, tùm in Occidentali post Concilium Sardicense frequentem fuisse, ejusque initia non rectè à doctissimo illo Scriptore detrudi ad Concilii Trullani tempora in Ecclesia Græca, & ad octavum sæculum in Ecclesia Latina. Quapropter, in hac refellenda Illustrissimi Præsulis sententia diutiùs non immorabor, sed solùm breviter referam Canonem quartum Concilii Sardicensis, ex quo liquidò patebit, Jus appellationum Episcoporum ad Sedem Romanam fuisse à Patribus illius Concilii confirmatum. His verbis conceptus est iste Canon: *Cùm aliquis Episcopus depositus fuerit coram Episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in Urbe Roma, alter Episcopus in ejus Cathedra, qui videtur esse depositus, omninò non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata.* Hunc Canonem si quis, abdicatis, ut par est, omnibus præjudiciis, expendere baud gravetur, incunctanter fatebitur, Jus Appellationum ad Sedem Romanam fuisse in Synodo Sardicensi confirmatum, nec Canonem istum intelligi posse de jure tantùm revisionis, sicut asserit Petrus de Marca loco mox citato, ubi ait, Jus in Synodo Sardicensi quæsitum Episcopo Romano diversum prorsùs esse à judicio Appellationis, nihilque aliud ei concessum, quàm ut decernere posset causæ retractationem. Quippè, inquit ille Auctor, Synodus statuit, ut si Episcopus damnatus Romanum Pontificem appellarit, in potestate ipsius sit appellationem respuere, quo pacto sententia Episcoporum Provinciæ confirmabitur; aut eam admittere,

mittere, quo casu debet Episcopus Romanos judicium integrum remittere ad Episcopos Provinciæ, & ad finitimos, ut illi causæ cognitionem suscipiant, præsente Legato Summi Pontificis, si is existimaverit mittendum esse. Hæc ille. Sed ista doctissima Antistitis interpretatio vim infert Canoni relato, in quo non solùm conceditur Romano Pontifici jus revisionis, seu dandi novos Judices, Episcopos nimirùm ex viciniori Provincia, sed etiam ei asseritur, ac vindicatur potestas judicandi appellationes ab Episcopis factas ad Sedem Romanam, & discutiendi sententiam ab Episcopis Provinciæ latam, atque de ea judicandi, si Episcopus depositus à judicio Episcoporum ad Sedem Romanam provocaverit.

D. Quid præscribitur in aliis Concilii Sardicensis Canonibus?

M. Multa præscribuntur. In primis, migratio Episcoporum à minori Civitate ad majorem, quæ fit propter avaritiam, & ambitionem, tanquam perniciosa corruptela damnatur. Episcopis, ne frequentius, vel citra legitimam causam sese ad Aulam conferant, vel à suis Ecclesiis ultra tres hebdomadas absint, districtè prohibetur. Dotes, quibus pollere debent Episcopi, præfiguntur. Presbyteris, & Diaconis in alienis Regionibus, & Ecclesiis morari inhibetur ultra tempus Episcopis à Concilio definitum. Denique, alia circa multa Ecclesiasticæ disciplinæ capita his in Canonibus sanciuntur.

D. Recense alia Concilia, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo fuerunt celebrata.

M. Anno 347. paulò post Concilium Sardicense, celebratum est aliud Concilium Mediolanense, in quo Legati Julii Romani Pontificis consederunt. *Photinus*, ob instauratam Pauli Samosateni impietatem damnatus est. *Ursacius*, Syngidonis, & *Valens* Mursi in Pannonia Episcopi libellum pœnitentiæ obtulerunt, & veniam eorum omnium, quæ contra Nicæn. Concilium, & S. Athanasium actitârant, postulârunt, Arianam Hæresim abjorârunt; eisque pacem, & reconciliationem indulsit Concilium, ut docet Epistola Synodica Concilii Ariminensis, idemque testantur ipsimet Ursacius, & Valens in altero libello, quem postea porrexerunt Romæ Julio Papæ his verbis: *Item Anathema dicimus iis, qui negant Christum Deum esse, & Filium Dei ab æterno, sicut per priorem libellum nostrum, quem apud Mediolanum porreximus.* In superiori nostro Colloquio mentionem fecimus trium Conciliorum, quæ Sirmii fuerunt celebrata, quorum primum habitum est anno 351. & in eo damnatus Photinus Sirmiensis Episcopus, qui asserebat Christum esse purum hominem. Alterum Concilium Sirmiense indixerunt Ariani anno 357. & in eo edita est fidei formula planè Ariana, cui subscripsit *Osius* Cordubensis Episcopus. Tertium Sirmiense Concilium fuit convocatum anno 358. & in eo procusa fuit fidei formula, in qua Filius Dei Patri per omnia similis dicitur. Constantius Imperator, profligato Magnentio anno 353. Arelatè sua tricennalia celebravit, & eâ occasione in hac Civitate Arelatensi coactum est Concilium, in quo hic Imperator in Arianos propensissimos, instigante præcipuè *Saturnino* Arelatensi Episcopo Ariano, Orthodoxos Antistites, & præsertim *Vincentium* Capuanum Episcopum Sedis Apostolicæ Legatum damnationi Athanasii subscribere coëgit. Solus inter Episcopos restitit *Paulinus* Trevirensis Episcopus, qui in exilium apud Phrygiam amandatus est. Hunc infaustum Legatorum suorum exitum vehementer dolens *Liberius* Papa, misit ad Constantium Imperatorem alios Legatos, qui ab eo impetrârunt convocationem Concilii Mediolanensis, habiti anno 355. ad quod pauci ex Oriente, trecenti verò, & amplius ex Occidente Episcopi convenerunt. Tanta fuit in hoc Concilio Tyrannis Constantini Imperatoris, ut Episcopi Occidentales coacti fuerint subscribere damnationi Sancti Athanasii, cujus accusatorem palàm se professus est Imperator, qui Eusebium Vercellensem, Luciferum Calaritanum, Dionysium Mediolanensem, & alios in propugnanda fide, & justitia infracti pectoris viros exilio damnavit, ut testatur Sanctus Athanasius in Epistola ad Solitarios. *Saturninus* Arelatensis Episcopus Arianus à Constantino Imperatore obtinuit, ut Biterris Concilium cogeretur anno 356. Saturnino strenuè obstitit S. Hilarius Pictaviensis Episcopus, & hac de causâ à Constantio Imperatore in Phrygiam relegatus est Sanctus ille Antistes, cujus beneficio solæ Galliæ piaculo Arianæ Hæreseos fuere liberatæ. Hinc Galli fidem suam testatam Sancto Hilario reddiderunt, idemque de illorum constantia gratulatus est Sanctus Doctor in lib. de Synodis. Rursùm Ariani Antiochiam convocârunt anno 358. in qua, præeunte Eudoxio illius Urbis Episcopo Ariano, Synodum celebrarunt, & voces ὁμοούσιον, id est, consubstantialis, & ὁμοιούσιον, id est, similis in substantia, rejecerunt. Sed Basilius Ancyranus Episcopus, & Semi-Arianorum Signifer, Synodum Ancyranam eodem anno coëgit, in qua secunda Sirmiensis Formula, quæ à puris Arianis edita fuerat, damnata est, statutumque, Patri Filium substantiâ esse similem. Id ægrè tulerunt Episcopi, qui erant puri Ariani, videlicèt Eudoxius, Acacius, Valens, & Ursacius, qui Constantium Imperatorem pravis suis artibus induxerunt, ut, divisis Episcopis, Occidentales quidem Arimini, Orientales verò Seleuciæ congregarentur. Annuit Imperator, maximè, cùm urbs Nicomediæ, in qua Synodum priùs indixerat, horrendo terræ motu fuisset concussa, eandemque calamitatem experta esset Nicæna Civitas, quam posteà pro celebratione Synodi loco Nicomediæ designaverat idem Imperator. Anno itaque 359. habita est Synodus Ariminensis, cui interfuerunt 400. Episcopi Occidentales, qui, rejectâ fidei Formulâ sibi ab Ursacio, & Valente oblatâ, Nicænam fidem unanimi consensu probarunt, hanc ad omnia abundè sufficere judicârunt, atque ad Constantium Imperatorem Legatos miserunt, qui eum de rebus in hoc Ariminensi Concilio gestis certiorem facerent. At Legatorum adventum prævenerunt Ursacius, & Valens, qui vehementer offensi, quòd fuissent in hoc Concilio damnati, animum Imperatoris in Orthodoxos Episcopos ita exasperârunt, ut illius jussu *Taurus* Præfectus Episcopos Arimini detinuerit, eosque sic variis modis afflixerit, ut tandem quâ animorum dejectione, quâ precibus, & pollicita-

citationibus, quà vi, quà dolis, & artibus, quà longioris moræ tædio, quà quietis, & revisendarum suarum Ecclesiarum desiderio compulsi fuerint, Episcopi ad subscribendum Formulæ fidei, quam Ursacius, & Valens Niceæ in Thracia addiderant. Hunc infaustum Episcoporum lapsum his verbis eleganter describit Oratione 21. Sanctus Gregorius Nazianzenus: *Procul dubio stultè egerunt Pastores, ut cum Scriptura loquar, & Pastores multi vineam meam pervastaverunt, & desiderabilem partem, hoc est, Dei Ecclesiam multis sudoribus ipsius Dei pro salute nostra cruciatibus relictam, probro ac dedecore affecerunt. Nam si perpaucos exceperis, qui ob nominis obscuritatem contemptui habiti fuerunt, vel ob virtutem restiterunt (quos Israëli seminis, & radicis loco relinqui oportebat, ut per Spiritûs influxiones rursùm effloresceret, atque ad vitam revocaretur) omnes tempori obsecuti sunt. Hoc tantùm inter eos discrimen fuit, quod alii citiùs, alii seriùs in eam fraudem inciderunt, atque alii impietatis duces, Antistitesq; se præbuerunt, alii autem in secundo ordine locati sunt, nempe vel timore perculsi, vel quæstu, atque utilitate subacti, vel blanditiis inescati, vel denique ignorantia circumscripti, quod omnium levissimum est, si tamen id quoque ad eorum, quibus populi cura commissa est, purgationem sufficere videtur..... Verùm his ignoscatur, qui impiis dogmatibus per ignorantiam assensum præbuerant. Quid autem de aliis dixeris, qui etiam ingenii laudem sibi vindicantes Hæreticis tamen potentibus manus dederunt, & cum pietatis personam diuturno tempore tanquam per ludum gessissent, simul ut aliquid apparuit, quo convinci, atque coargui possent, protinùs corruerunt.*

Dùm Concilium Ariminanse ab Episcopis Occidentalibus ageretur, Seleuciam Isauriæ urbem Orientales Episcopi centum & sexaginta convenerunt. Hæc Synodus Seleuciensis, cui interfuit Sanctus Hilarius, celebrata est coram *Lauritio* Isauriæ Præside & Comite *Leona*. Novam Fidei Formulam Nicænæ adversantem Acacius Arianus proposuit, quæ rejecta est à Semi-Arianis, quapropter inter utramque factionem Arianorum & Semi-Arianorum gravis suborta est controversia, quam Comes Launas cum nullo pacto placare posset, coactus est solvere Concilium, in quo tamen Semi-Ariani superiores fuerunt Arianis. Sed isti apud Imperatorem Constantium conquesti, Conciliabulum illius jussu anno 360. habuerunt, in quo quinquaginta Præsules Ariani, qui aderant, fidei Formulam ab Acacio editam, quæ inter Arianas nona ab Athanasio censetur, approbarunt; & deposuerunt, omnique communione exclusarunt Semi-Arianos Episcopos. Tum temporis S. Hilarius videns periclitari fidem, porrexit Constantinopuli libellum Imperatori Constantio, & Arianos ad congressionem provocavit, sed eorum consilio ad Sedem Pictaviensem remissus est, quem redeuntem omnis suscepit Gallia quasi de Arianis triumphantem, quos confutarat doctissimis scriptis, & sola provocatione terruerat.

D. Certè vehementer mirari subit vesaniam Arianorum, qui per omnes mundi plagas volitabant, ut varias celebrarent Synodos, & diversas procuderent fidei Formulas.

M. Id potiùs adscribendum est vesaniæ Imperatoris Constantii, qui, quamdiu vixit, ad promovendam Arianam Hæresim nihil non molitus est, ut Nicænam fidem variis aboleret Pseudo-Synodis, quæ Gentilium, atque Judæorum ludibrio & quotidianis subsannationibus Christi Religionem, Ecclesiamque exponebant. Hinc de Constantio verissimè testatur Ethnicus Historicus *Ammianus Marcellinus* in fin. lib. 21. quòd ille Imperator *Christianam Religionem absolutam & simplicem anili superstitione confundens, in qua scrutanda perplexius, quàm componenda, excitavit dissidia plurima, quæ progressu fusius aluit concertatione verborum; ut catervis Antistitum jumentis publicis ultrò citroque discurrentibus, per Synodos, quas appellant, dum ritum omnem ad suum traducere conatur arbitrium, rei vehicularia succiderit nervos.*

D. Post mortem Constantii Imperatoris celebraveruntne Ariani Concilia?

M. Mortuo Constantio Imperatore Arianæ Hæresis fautore, non ausi sunt Ariani celebrare Concilia, sed potius Orthodoxi Episcopi ab exilio revocati Synodos ad Arianam Hæresim radicitus extirpandam convocarunt. S. Athanasius anno 362. Alexandriam reversus & summâ ab Alexandrinis lætitiâ exceptus Synodum ibi coëgit, in qua decretum est, ut Episcopi lapsi in Ecclesiam reciperentur, modò Hæresim Arianam ejurarent, & fidem Nicænam profiterentur. Prætereà, in hac Alexandrina Synodo definitum est contra Apollinaristas, Verbum Divinum non solùm corpus, sed animam & mentem assumpsisse. Postremò, celebris controversia de tribus admittendis in Deo Hypostasibus aliquata & composita fuit.

S. Hilarius Pictavorum Episcopus in Galliam reversus, nihil antiquius habuit, quàm ut multis habitis Synodis resarcirentur damna, quæ Patres Concilii Ariminensis imprudenter lapsi Ecclesiæ intulerant. Unde meritò S. Hieronymus in Chronico ait: *Gallia per Hilarium Ariminensis perfidia dolos damnat.* Synodus Parisiensis, quam alii anno 360. alii anno 362. celebratam fuisse affirmant, improbavit Episcopos Ariminenses, quod nomen *Usia*, seu *substantia* reticuissent: Damnavit Auxentium Mediolanensem Episcopum, Ursacium, Valentem, & Saturninum, qui primas inter Occidentis Arianos partes tenebant, & juxta avitam Nicænæ Synodi fidem definivit, tres esse Sanctissimæ Triadis Personas in unitate ejusdem naturæ & substantiæ. Eamdem fidem confirmârunt omnes totius Ægypti Episcopi in Synodo, quam S. Athanasius sub Joviano Imperatore anno 363. convocavit, & Synodus Antiochena eodem anno celebrata. Quin & Semi-Ariani in Synodo Lampsacena anno 364. habita damnarunt Anomæos, seu Arianos absolutos, & in ea, sicut & in aliis Synodis Siculâ & Tyanensi anno 365. celebratis, Nicænam fidem se profiteri contestati sunt. Damasus Papa duas Romæ habuit Synodos. Prima coacta est anno 366. adversùs Valentem & Ursacium, aliosque Arianos jam damnatos, & de hac Synodo loquitur S. Athanasius in Epistola ad Episcopos Africanos. Secunda Synodus Romana adversùs Auxentium indicta est anno 372. De Epocha utriusque Concilii Romani, sicut & Synodi Illyricianæ, in qua con-

consubstantialis Trinitatis fides stabilita est, legendus est Cl. Pagius ad annum 365. & 369. Non solùm Romæ, sed & in multis Conciliis per Galliam, & Hispaniam coactis damnatus est Auxentius, teste S. Athanasio in Epistola ad Epictetum. *Gratianus* Imperator anno 367. III. Non. Aug. Mediolani legem tulit, quâ Cœtus, seu Conciliabula omnium omninò Hæreticorum prohibuit. Sub eodem Imperatore anno 381. indictum est Concilium Aquilejense, cui interfuere Episcopi duo suprà triginta, & inter cæteros Sanctus Ambrosius Mediolanensis Episcopus, Philastrius Brixianus, Valerianus Aquilejensis, & alii Episcopi sanctimoniâ, & eruditione illustres. In eo damnati sunt duo Episcopi Ariani, *Palladius* & *Secundianus*. Acta illius Synodi Aquilejensis supposititia esse putavit *Petrus Chiffletius* è Soc. Jesu, qui Vigilii Tapiensis libros adversùs Arianos scriptos notis illustravit, sed vir *Cl. Hermantius* lib. 3. cap. 3. fusè probat, Chiffletium hac in re fuisse deceptum, & argumenta, quibus motus est, solidè confutat. Denique, imperante Theodosio Magno, Arianismus profligatus, ac penè extinctus est in Concilio Constantinopolitano primo, quod est secundum Oecumenium Generale.

D. Quo annò celebratum est Concilium Constantinopolitanum primum, & quid in eo actum est?

M. Concilium Constantinopolitanum primum sub Pontificatu Damasi anno 381. & sub Theodosio seniore Imperatore convocatum est, & protogatum usque ad annum 382. In primis, in hoc Concilio, cui interfuerunt centum & quinquaginta Episcopi, damnatus est *Maximus Cynicus*, qui Constantinopolitanam Sedem invaserat, & Episcopus fuerat ordinatus à Petro Alexandrino Episcopo, qui ad eam Ordinationem peragendam tres Episcopos ex Ægypto miserat, uti videre est in Epistola Episcoporum Italiæ ad Theodosium Imperatorem, quam *Sirmondus* post Baronii mortem publicavit, & quæ tom. 2. Conciliorum Generalium pag. 1007. legitur. Baronium circà illam Maximi Cynici ordinationem deceptum fuisse observant viri eruditi: ait quippe Baronius, Petrum Alexandrinum septem Episcopos Ægypti ad illam Ordinationem perficiendam misisse, citatque hanc in rem Orationem S. Gregorii Nazianzeni in Ægyptiorum adventum. Verùm hi, qui hac in Oratione nominantur, non Episcopi erant, sed Laici, seu nautæ, vel potiùs Gubernatores Classis Alexandrinæ, qui frumentum ex Ægypto Constantinopolim advexerant. Quo maximè argumento evincitur, eos Episcopos non fuisse: neque enim Episcopali dignitati convenit frumenti advectio. Damnatâ igitur in hoc Concilio Maximi Cynici Ordinatione, Sedes Constantinopolitana S. Gregorio Nazianzeno fuit confirmata. Secundò, in hoc Concilio proscriptus est error Macedonii, negantis Divinitatem Spiritûs Sancti, simulque confixæ sunt reliquæ Hæreses Eunomianorum, seu Anomæorum, Arianorum, Eudoxianorum, Semi-Arianorum, Sabellianorum, Photinianorum & Apollinaristarum. Tertiò cùm Meletius Patriarcha Antiochenus sub finem istius Concilii migrasset è vita, et suffectus est Flavianus, reclamante licèt S. Gregorio Nazianzeno, qui Paulinum unum Antiochiæ esse servandum Episcopum, sicut condictum erat, & Sacramento confirmatum, prudentiùs censebat, ne Antiochenæ Ecclesiæ Schisma, ut revera factum est, diutiùs propageretur. Nihil tamen obtinuit S. Gregorius, immò in ipsum malè affecti multi insurrexerunt Episcopi, quæ ubi vidit Sanctus ille Antistes, usurpatis *Jonæ* Prophetæ vocibus, Episcopatui nuntium spontè remisit, & in ejus locum subrogatus est *Nectarius* vir ex Senatorio Ordine adhuc Catechumenus, Aulæ, quàm Ecclesiæ aptior. Huic Concilio Constantinopolitano non interfuere Episcopi Occidentales, quippè qui convenerant Romam, ubi Damasus Papa Concilium convocavit, ad quod etiam acciti sunt Episcopi Orientales, qui tamen non accesserunt, motam suam Constantinopoli excusantes, quòd ob suarum Ecclesiarum discrimen in Oriente detenti, Romam proficisci haud possent, temporis etiam angustias insuper causati. Agnoscunt tamen Romani Pontificis auctoritatem, quâ eos ad suum Concilium jure convocabat, ut legere est in illorum Epistola Synodica.

D. Quo pacto igitur Concilium istud Constantinopolitanum primum dici potest Oecumenicum, cui tamen non interfuerunt Episcopi Occidentales?

M. Concilium istud Constantinopolitanum primum vi solius convocationis fuit dumtaxat Orientis Concilium. Evasit tamen posteà Oecumenicum, hanc illi dignitatem & auctoritatem Damaso Papa, totâque Occidentali Ecclesia tribuentibus, & in eamdem cum Orientali Ecclesia fidei expositionem, Hæresûmque damnationem conspirantibus.

D. Edidítne aliquos Canones Synodus Generalis Constantinopolitana prima?

M. Tres dumtaxat Canones in Concilio Generali Constantinopolitano primo conditos fuisse, post Dionysium exiguum probabilius censent viri eruditi. In primo Canone statuit Sancta Synodus, ut ea, quæ in Concilio Nicæno à 318. Patribus constituta sunt, fixa, immotáque permaneant, & insuper anathemate percellit Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Sabellianos, Photinianos, Marcellianos, & Apollinaristas. In secundo Canone præcipit Sancta Synodus, ut sua quæque Ecclesiæ servent Privilegia sibi per Canones Nicænos tributa, suasque ita gubernent Ecclesias Episcopi, ut non accedant ad alias. In tertio Canone concessus est Episcopo Constantinopolitano secundus post Romanum Pontificem in Ecclesia locus. Sed utrum hoc Canone Patriarchica dignitas & jurisdictio in Thraciam, Ponticam, Asianamque Diœceses Episcopo Constantinopolitano collata fuerit? an secundus tantummodò honoris locus? lis adhuc sub Judice est, de qua necdum convenit inter peritos, quorum hinc inde conjecturas adducere nimis longum esset. Duo hìc tantum breviter observabo. Primò perperam hunc Canonem tertium explodi à Baronio ut commentitium, cùm tamen antiqui omnes Codices, & quotquot sunt Collectiones antiquæ, & mediæ, & postremæ ætatis Canonem illum tertium Concilii Constantinopolitani exhibeant, ac præterea Socrates lib. 5. Hist. Eccles. cap. 8. Sozomenus lib. 7. cap. 9. & Ni-

& Nicephorus lib. 12, cap. 13. hunc Canonem tertium à Patribus Constantinopolitanis conditum fuisse testentur. Secundò, observare debes, hunc Canonem tertium, qui Episcopo Constantinopolitano adjudicat secundum in Ecclesia locum, & honoris Primatum post Romanum Pontificem, non fuisse ab Ecclesia Romana receptum, ac probatum usque ad tempora Innocentii III. Pontificis Maximi, qui in Concilio Lateranensi IV. Can. 5. Sedem Constantinopolitanam inter Patriarchicas secundo loco numerat, propriámque ei asserit, ac vindicat secundam à Romana Sede dignitatem.

D. Absolvistine Historiam omnium Conciliorum, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo fuere celebrata?

M. Memini, me in superiori Colloquio mentionem fecisse Synodi Capuanæ, quæ anno 389. habita provinciam dedit Theophilo Patriarchæ Alexandrino componendi dissidium, quod erat Flavianum inter & Evagrium, qui simul durante adhuc Schismate, Antiochenam regebant Ecclesiam. In hac etiam Synodo Capuana damnatus est *Bonosus* Sardicensis Episcopus, qui duos in Christo filios admittebat, æternum unum & temporalem alterum. Asserebat insuper, Deiparam Virginem alios post partum Christi ex carnali Josephi congressu suscepisse liberos. Hos Bonosi errores damnavit quoque Siricius Papa, ut constat ex ejus Epistola ad Anysium & cæteros Episcopos per Illyricum constitutos. Quin & *Marius Mercator* in Appendice ad contradictionem XII. anathematismi Nestoriani asserit, Bonosum fuisse à Damaso Papa prædamnatum. Denique, in Synodo Capuana prohibentur omnes rebaptizationes, reordinationes, & Episcoporum translationes. Consultò hic prætermitto Concilia, quæ contrà Donatistas, Priscillianistas, & Messalianos in quarto Ecclesiæ sæculo habita sunt, quippe quæ in superiori Colloquio ea indicâsse abunde sufficit.

De Epocha Conciliorum Gangrensis, & Laodicæni, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo fuerunt celebrata, nihil certi statui potest. Probabilior mihi videtur conjectura doctissimi Pagii, qui censet Concilium Gangrense fuisse convocatum anno 357. quia etsi incertum sit, an Osius Cordubensis Episcopus præfuerit huic Concilio, constat tamen illum ei interfuisse. Porrò Osius, postquàm Arianæ Formulæ fidei subscripsisset, in Hispaniam reversus est anno 358 Necesse igitur est hanc Gangrensem Synodum fuisse congregatam antè annum 368. In hac autem Synodo damnatus est *Eustathius* Sebastenus, qui jam Sede sua Sebastena fuerat depositus in Synodo Cæsariensi ante Gangrensem incerto anno habita, ob multos errores, quos contrà matrimonium, contrà indicta Ecclesiæ jejunia, esumque carnium, contrà cultum Martyrum, & contra alia dogmata, & Ecclesiæ leges temerè spargebat. Testantur etiam S. Epiphanius in Hæresi Arianorum, & S. Basilius Epist. LXXIV. Eustathium Sebastenum in Arianæ Hæresis defensione ad obitum usque obstinato animo perseverâsse. Viginti Canones præscripsit Synodus Gangrensis, quos universa approbavit, & recepit Ecclesia.

Quantum attinet ad Concilii Laodicæni Epocham, certum est istud Concilium habitum fuisse post Synodum Generalem Nicænam, quidquid contrà sentiat Cardin. Baronius. Primò, quia Canone septimo Concilii Laodicæni damnantur Hæretici Photiniani, qui aliquot annis post Nicænam Synodum emerserunt. Secundò, quia Laodicæna Synodus in antiqua Conciliorum collectione locum suum obtinet post Synodum Antiochenam coactam anno 341. Cl. Pagius ad annum 314. conjicit Concilium Laodicænum habitum fuisse anno Christi 363. Sed doctissimus Petrus de Marca lib. 3. de concordia Sacerdotii & Imperii Epocham Concilii Laodicæni retrahit ad annum 365. Hæc autem Laodicæna Synodus non Laodicææ in Syria, sed Laodicææ in Lydis, seu Phrygia, & quidem Pacatiana, sub qua Lydia, ut præferunt Canones Laodicæni apud Balsamonem, celebrata fuit, condiditque sexaginta Canones, qui ad componendos Christianorum mores, & sanciendam disciplinam Ecclesiæ apprimè utiles sunt, & ab Ecclesia Catholica recepti. Ultimus illius Concilii Canon continet Indicem librorum sacrorum cùm veteris, tùm novi Testamenti. His Conciliis in quarto Ecclesiæ sæculo habitis addenda sunt quatuor Africanæ Ecclesiæ Concilia, videlicèt Carthaginense primum anno 348. agente & Præside *Grato* illius Urbis Episcopo, & in eo ad restaurandam disciplinam Ecclesiæ diro Donatistarum Schismate labefactatam conditi sunt quatuordecim Canones. Alterum Concilium Carthaginense indictum est sub *Genethlio* hujus Urbis Episcopo anno 390. & in eo tredecim conditi sunt Canones. Concilium Carthaginense tertium sub *Aurelio* Carthaginensi Episcopo congregatum est anno 397. & in eo quinquaginta Canonibus sancita est disciplina Ecclesiastica. Concilium Carthaginense quartum, cui interfuit *S. Augustinus*, & præfuit *Aurelius* Carthaginensis Episcopus, celebratum est anno 398. & in eo quatuor supra centum Canones pro sacrarum Ordinationum ritibus, pro moribus, & vita Episcoporum, Presbyterorum & Clericorum, pro Pœnitentiali disciplina, pro Catechumenis, pro Viduis & Sanctimonialibus conditi sunt sanctissimi Canones. Card. Baronius existimavit Concilium Taurinense, in quo contentio inter Arelatensem, & Viennensem Episcopos de Primatu exorta fiduciario decreto sedata est, celebratum fuisse anno 397. quod tamen juxta Cl. Pagium fuit dumtaxat celebratum anno 401. Quapropter, de hoc Taurinensi Concilio opportuniùs agemus in Historia Conciliorum quinti Ecclesiæ sæculi. Concilii Toletani primi Epocha ab anno 400. removenda non est, ut disertè ostendit Pagius in sua Critica ad annum 405. In hoc Concilio Toletano 1. *Symphosius*, & *Dictinius* Episcopi Priscillianam Hæresim, quâ anteà erant infecti, ejurarunt, & ideò hujus Concilii indulgentiâ in Sede sua relicti sunt, suspensâ tamen communione, prius eis non impertiendâ, quàm in Romani, & in Mediolanensis Antistitum communionem recepti per illorum litteras probarentur. In hoc etiam Concilio Toletano 1. conditi sunt viginti Canones pro disciplina Ecclesiastica, sed regula fidei, quæ Canonibus subjicitur, condita est in alia Synodo incertò

locô celebrata tempore Leonis Magni Papæ, & relecta posteà est in Synodo Bracarensi primâ, sicut observat Pagius loco mox à me laudato.

COLLOQUIUM IV.

De Viris Illustribus, seu de Scriptoribus qui doctrina, vitæque sanctimonia quartum Ecclesiæ sæculum illustrarunt.

D. CUm Christiana Religio in quarto Ecclesiæ sæculo ubique floruerit, nullus dubito, quin ea ætas illustrium Virorum & Scriptorum doctrinæ & sanctitatis famâ inclytorum feracissima fuerit. Quapropter, rem longè mihi gratissimam feceris, si celebriorum Scriptorum, qui in quarto Ecclesiæ sæculo floruerunt, vitam compendiosè describere, eorumque genuina opera ab adulterinis secernere velis.

M. Certum est, in quarto, sicut & in sequenti Ecclesiæ sæculo, longè plures, quàm in aliis ætatibus, viros sanctitate conspicuos, & illustres produisse Scriptores, qui doctrinam Catholicæ Ecclesiæ adversùs fidei hostes invicto robore propugnarunt, necnon sanctissimas purioris Ethices Christianæ regulas nobis in suis doctissimis Operibus scriptas reliquerunt. Ex his aliquos seligam, quos suis nativis depingam coloribus, eorúmque sincera Opera ab his, quæ vel dubia, vel soppositititia sunt, accuratè secernam.

In primis, juxta ordinem temporum, agmen Ecclesiasticorum quarti sæculi Scriptorum ducere debet Eusebius *Pamphili* cognomentum sortitus ob initam cum Pamphilo Martyre singularem amicitiam. Fuit autem *Eusebius* Cæsareæ in Palæstina Metropolitanus Episcopus, vir longè doctissimus, Chronographorum Ecclesiasticorum facilè Princeps, & in sæcularium disciplinarum peritia, omnique Historiarum genere exercitatissimus, cujus erudito nomini etiamnum venerabundus assurgit, fascésque submittit universus Orbis literarius. Scripsit Eusebius *Chronicon* à creatione Mundi usque ad Constantini Imperatoris annum vigesimum, quod S. Hieronymus Latinè reddidit, & ab anno 326. usque ad annum 379. continuavit. Adversùs Philosophos Christianæ Religionis veritatem acerrimè quoque Eusebius tuitus est quindecim aureis suis libris *de Præparatione Evangelica*, & in eundem finem viginti elaboravit libros *de Demonstratione Evangelica*, tot enim olim *Demonstrationis Evangelicæ* libros fuisse testatur S. Hieronymus in Cat. Scrip. Eccl. & Photius in Bibliotheca, sed hodie decem dumtaxat libri supersunt. Edidit præterea Eusebius libros decem *de Historia Ecclesiastica*, quam à Christo nato auspicatur, & per Tyrannorum tempora usque ad Concilium Generale Nicænum primum accuratè progressus omnia Ecclesiasticæ antiquitatis monumenta complexus est. Extant adhuc quatuor libri, quos scripsit Eusebius *de vita Constantini* Imperatoris, in quibus potiùs est Encomiasta, quàm Historicus. Composuit etiam librum *de Martyribus*, *Cyclum Paschalem*, & librum contrà *Hieroclem*, qui Apollonium Thyanæum magum sacrilegâ comparatione Christo Servatori nostro æquaverat. *Apologiam* Origenis quinque libris comprehensam unà cum Pamphilo Martyre concinnavit Eusebius, quibus post mortem illius Martyris sextum addidit librum. Denique Eusebius præter alia Opera cùm Theologicâ, tùm Critica, quæ nobis fatum invidit, scripsit quinque libros, qui hodie perstant, *contrà Marcellum* Ancyranum, & *Commentarium in Psalmos*, quem doctissimus Pater *Bernardus de Montfaucon* publicâ luce donavit. At proh dolor! Eusebius, cujus indefesso studio, vixque satis æstimandis laboribus posteritati consecrata est bona Historiæ Ecclesiasticæ pars, Eusebius, inquam, quem Constantinus Imperator ob recusatum Episcopatum Antiochenum hoc Elogio celebravit: *Felicem Eusebium, qui non unius Urbis, sed propè totius Orbis Episcopatu dignus esset*; ille tamen Eusebius in luto Arianæ Hæreseos hæsit, Episcopis Arianis in depositione Eustathii Episcopi Antiocheni, & Athanasii Patriarchæ Alexandrini impensissimè favit, totque pestiferæ Arii doctrinæ in suis Operibus vestigia reliquit, ut hi, qui illum ab hac Hæresi vindicandum susceperunt, oleum & operam perdidisse videantur. Mortuus est Eusebius anno Christi 340. & in aliquibus Martyrologiis, quæ laudat doctissimus *Valesius* initio Historiæ Ecclesiasticæ Eusebianæ, legitur XX. mensis Junii nomen *Eusebii Cæsareæ in Palæstina Episcopi*. Sed eruditus *Florentinius* hæc Martyrologia ab interpolatione egregiè vindicat, pluribusque *exercitatione secunda* Martyrologio Hieronymiano præfixâ evincit, Eusebium Cæsareæ in Palæstina Episcopum in Martyrologiis locum habere non posse. Crediderim ipse, quòd cùm plures Urbes dictæ sint *Cæsareæ*, Eusebius ille, qui in quibusdam Martyrologiis memoratur die XXI. Junii, alium non esse, quàm Eusebium Cæsareæ in Cappadocia Episcopum, Sancti Basilii immediatum decessorem. In veteri quippè Martyrologio MS. Hieronymiano, quod passim viri eruditi *Corbejense* appellant, ad diem XXI. Junii legitur: *Cæsareæ Cappadociæ Eusebii Episcopi.* Cardinalis Baronius existimat, pro *Eusebio Samosatensi* infelici mutatione positum esse in quibusdam Martyrologiis *Eusebium Cæsariensem*. Verùm, hanc Baronii conjecturam refellit mox laudatus *Florentinius* in Notis ad Martyrologium Hieronymianum die XXI. Junii, quia Eusebius Samosatensis, non *Cæsareæ*, sed *Dolichæ*, quæ Urbs Syriæ est ad Euphratem, martyrii palmam promeruit, teste Theodoreto lib. 5. Hist. Eccles. cap. 4. vel in propria Samosatæ Urbis ad Euphratem positæ venerationem, & cultum recipit. Cùm autem nimis distet *Cæsareæ* nomen à *Dolichæ*, vel *Samosata* appellatione, verosimile non est, in quibusdam Martyrologiis loco Eusebii Samosatensis positum fuisse Eusebium Cæsariensem.

Eusebio Cæsariensi longè dissimilis fuit S. Eustathius, qui Beroeæ in Syria primùm Episcopus, dein evectus est ad Antiochenæ Ecclesiæ Sedem. Ille quippè præclarus fuit Fidei Nicænæ defensor, cujus in odium calumnias, depositionem & exilium ab Arianis passus est, & sanctissimè in exilio obiit. Ejus Corpus Antiochiam postea relatum est sub Zenone

Imperatore, & ipse locum in sacris Diptychis promeruit. Homilias, Epistolas, Commentaria in Psalmos, multáque adversùs Arianos Opera scripsit Eustathius, quorum duntaxat Fragmenta quædam nobis in suis Dialogis conservavit Theodoretus. Tractatum etiam edidit *de Pythonissa*, quam consuluit *Saul* Rex: quem Tractatum Græcè, & Latinè edidit *Leo Allatius* in syntagmate de *Engastrimo*. At Commentarium in Hexaëmeron, sive *de Opere sex dierum*, quem Leo Allatius sub S. Eustathii nomine publicâ luce donavit, non esse genuinum Sancti illius Antistitis fœtum probant styli dissimilitudo, & veterum Patrum, & præsertim S. Hieronymi in Catalog. Scriptorum Eccles. silentium. Quò fit, ut meritò hic Commentarius à viris eruditis S. Eustathio abjudicetur.

In oppugnanda Ariana Hæresi strenuè etiam adlaboravit *Alexander* Patriarcha Alexandrinus, cujus duas Epistolas contrà Arium scriptas referunt Scriptores Ecclesiastici. Reperitur etiam in postrema, & castigatissima Editione Operum Sancti Athanasii, quam doctissimus *Bernardus de Montfaucon* adornavit, sententia, quam Sanctus ille Antistes adversùs hunc Hæresiarcham tulit in Synodo Alexandrina. Principatum Sedis Alexandrinæ anno 313. suscepit Alexander, qui eodem anno advertit rem singulari observatione dignam, quam hic prætermittere haud possum. Vidit *Alexander* Pueros, qui in littore Maris ludentes, sacros Ecclesiæ ritus exprimebant, quos inter erat Athanasius, qui Præsulem agebat, aliósque baptizabat. Hunc ad se adductum postquàm interrogasset, ejúsque mentem sedulò explorasset, Baptisma ab ipso collatum ratum, ac validum habuit. Non me fugit, multos esse Critices disciplinæ peritos, qui hanc Historiam in dubium revocant eo solo nomine, quod Athanasius exeunte mense Decembris anni 326. Episcopus Alexandrinus ordinatus est; unde, si tempore Ordinationis suæ annum circiter tricesimum attigerat, necesse est, ut anno 313. quo hæc Historia contigisse dicitur, Athanasius jam decimum septimum ætatis suæ annum ageret, quo certè anno Athanasium impuberem fuisse, & cum pueris lusisse verosimile non videtur. Ast, hæc Criticorum ratio falsa suppositione nititur. Athanasius siquidem non anno ætatis suæ tricesimo, sed anno vicesimo sexto ordinatus est Episcopus Alexandrinus anno 326. ac subindè anno 313. Athanasio adhuc *impuberi*, ut loquitur Sozomenus, *istud accidit*. Anno siquidem trecentesimo decimo tertio Athanasius annum circiter decimum tertium agebat. Quod licèt probari non possit ex anno, quo in lucem prodiit Athanasius, cùm de Natalitio illius anno altum sit ubique silentium; attamen facilè colligitur ex annis, quos natus erat, quandò Episcopus Alexandrinus creatus est. Discimus enim ex Ammone in Epistola ad Theophilum Alexandrinum relata à Papebrochio die XIX. mensis Maji S. Pachomio sacra, nonnullos fuisse improbos, qui Athanasii ad Ecclesiæ Alexandrinæ Thronum evecti nimiam juventutem causantes, Ecclesiam in factiones scindere conati sunt. Porrò, si sanctus Athanasius annum ætatis suæ tricesimum attigisset, quandò Episcopus Alexandrinus est ordinatus, non potuissent ejus adversarii nimiam ejus juventutem causari, nec ejus electionem veluti non ritè factam calumniari. Vero igitur quàm verisimillimum videtur, Athanasium non anno ætatis suæ tricesimo, sed anno circiter vicesimo sexto fuisse ordinatum Episcopum Alexandrinum anno CHRISTI 326. quo posito, optimè sibi cohæret hæc Historia, quam Scriptores Ecclesiastici *Ruffinus* lib. 10. cap. 14. Socrates lib. 1. cap. 15. Sozomenus lib. 2. cap. 17. & Nicephorus lib. 8. cap. 44. Athanasio anno 313 ætatis suæ annum circiter decimum tertium agenti contigisse referunt. Nec enim adduci possum, ut credam, tot Scriptores simul conspirâsse, ut de Athanasio, qui fuit posteà acerrimus fidei Nicænæ defensor, fabulam toti Orbi venditarent.

D. S. Athanasium fidei Nicænæ defensorem, & Arianorum flagellum fuisse probè scio, sed quas ab Arianis calumnias passus fuerit, quotve contrà ipsos scripserit libros, planè ignoro.

M. Ariani cum Meletianis conjurati, ut Sanctum Athanasium, qui Concilio Nicæno Alexandrinæ adhuc Ecclesiæ Diaconus interfuerat, penitus opprimere possent, Superos & Acheronta moverunt, nihilque, ut Constantinum Imperatorem ei redderent infensum, intentatum reliquerunt. In primis, accusarunt Athanasium, quòd novum tributum Ægyptiis de pendendis Ecclesiæ linteaminibus indixisset, quam accusationem oppidò falsam agnovit Constantinus Imperator. Non quievere tamen Ariani, sed novam calumniam struxerunt, perduellionis videlicèt, & læsæ Majestatis scelus Athanasio impingentes. Sed frustrà, quia Constantinus, hâc accusatione accuratè discussâ, Athanasium innocentem pronuntiavit, eumque cum honorificis ad Clerum, Populumque Alexandrinum de comperta illius innocentiâ literis remisit ad regendam suam Ecclesiam. Dilutis hujusmodi calumniis, Athanasium tribus aliis pariodè falsis criminibus exagitârunt Ariani; quòd videlicèt occidisset *Arsenium* Hypselitarum Episcopum, cujus etiam manum ostentabant; quòd insuper rem habuisset cum meretrice; & quòd denique per *Macarium* Presbyterum suum fregisset Calicem in Ecclesia *Ischyra* Presbyteri Mareotidis. Hæc tria crimina sibi objecta S. Athanasius in Pseudo-Synodo Tyria à se tam evidenter amolitus est, ut calumniatores summo pudore suffundi debuissent, nisi frontem perfricuissent. *Arsenii* quippe cædem fictitiam esse ostendit Athanasius, vivum coram tota Synodo Arsenium inducendo, qui probè ab omnibus cognitus fabulam eum suis manibus manifestam fecit. Meretricem, quæ sibi ab Athanasio pudorem ereptum querebatur, falsi convicit Athanasius per *Timotheum* Presbyterum suum, qui datâ operâ fingens se Athanasium esse, & à meretrice ereptæ sibi virginitatis petulantiùs accusatus, calumniam accusantis & accusati innocentiam patefecit. (Hanc tamen meretricis Historiam suspectam habet, ac fingentis magis artificium, quàm rem verè gestam olere censet *Bernardus de Montfaucon*.) Restabat Calix effractus, cujus auctor dicebatur Macarius, jubente

tamen

tamen Athanasio. De cujus facti veritate cum pronum esset Episcopis pronunciare, maxime cum *Ischyras* hujus calumniæ auctor conscientiæ stimulis actus, & amicorum suasionibus impulsus veniam à S. Athanasio, antequam ageretur Synodus Tyria, supplex jam petiisset; suam tamen sententiam suspenderunt iniqui Judices, ac sex Episcupos Arianos, & conjuratos Athanasii hostes in Mareotidem Regionem cum inquirendi potestate delegarunt. Sed hic prætermittere haut possum rem sane memorabilem, quæ in hac Pseudo Synodo Tyria contigit, & quam refert S. Epiphanius Hæresi 69. Ad hanc quippe Syoodum cum venisset *Potamon* Heracleæ in Ægypto Episcopus, & coi tempore persecutionis Maximiani pro fide Christi oculus fuerat exsculptus, cumque Episcopum Cæsariensem inter Judices Athanasii esset conspicatus, his verbis collacrymans & dolens eum affatus est: *Tene*, inquit, *Eusebi, sedere, & insontem Athanasium te Judicem ferre? Quis isthac toleret? Dic, sodes, nonne mecum Tyrannorum tempore in custodia fuisti? Atque ego quidem oculo sum pro veritate mulctatus, tu nulla corporis parte mutilatus es, neque in fidei testimonium aliquid passus, sed incolumis integerque ades. Quanam ratione ex custodia elapsus es, nisi quia pollicitus es te nefarium aliquid admissurum, vel forsassis admisisti.* Hinc facile conjectari potest, quale judicium Athanasius ab Eusebio Cæsariensi, & ab aliis ejusdem farinæ Episcopis expectare deberet. Quam ob rem, S. Athanasius omnem Judiciorum ordinem perturbati cernens, seqoe inter hostes minime securum conspiciens, relicta Synodo fugit ad Constantinum Imperatorem, de vi sibi ab Arianis illata conquesturus, quem interim absentem indicta causa damnarunt Ariani, Episcopatu exuerunt. Constantinopoli coram Imperatore suam causam strenue egit Athanasius, & ab ipso obtinuit, ut Constantinopolim vocarentur Episcopi, qui eum Tyri damnaverant, & Hierosulymam pro Encæniis Ecclesiæ convenerant. Sex Episcopi Ariani reliquis impudentiores, duo videlicet Eusebii, Nicomediensis, & Cæsariensis, Theognis Nicænus, Patrophilus Scythopolitanus, Valens Mursiensis, Ursacius Singidonius, Constantinopolim profecti sunt, ubi, omisso Calice fracto, novam calumniam compegerunt, dictitantes, Athanasium minatum esse impediturum, quo minus ex Ægypto, ut moris erat, quot annis frumentum Constantinopolim mitteretur, earumque minarum produxerunt conductos à se testes. Quo factum est, ut Constantinus iratus Treviros Athanasium exulem ire jusserit anno 336. Permirum forte tibi videbitur, quod tanta pietate, & æquitate Princeps eo maledicorum calomniis adductus fuerit, ut ne quidem expectata defensione insontem Athanasium pelleret in exilium. Sed profecto mirari desines, si semel perspectas habeas artes Eusebii Nicomediensis, qui totus dolis consutus ita Imperatoris animum criminis opportunitate occupavit, ut perquam difficilis aditus veritati relinqueretur. Quod sane haud raro in Aulis Principum contingere experientia evincit. Mortuo Constantino, Athanasius à tribus Cæsaribus Constantini filiis ab exilio revocatus, ingenti gaudio & solemni pompa à Clero populoque Alexandrino exceptus est anno 338. Sed cum ejus reditum ægre admodum ferrent Ariani, Concilium Antiochiæ anno 341. habuerunt, in quo Athanasium Sede Alexandrina dejecerunt, & in ejus locum intruserunt Gregorium Cappadocem Arianum. Athanasius ad Julium Romanum Pontificem appellavit, suæque saluti fuga consulens, ad Sedem Apostolicam, velut ad asylum, portumque tutissimum confugit, Romæ à Julio Papa summa cum benevolentia exceptus est Athanasius, & in Synodo hac in Urbe celebrata absolutus est. Rursum causa Athanasii in Concilio Generali Sardicensi agitata est, & ipse innocens declaratus. Quo circa anno 349. *Constantinus* Imperator, quamvis intus & in cute Arianos esset, ad petitionem tamen fratris sui *Constantis* Imperatoris, tribus ad Athanasium datis Epistolis, illum Alexandriam revocavit, sicque Athanasius Sedem suam, mortuo jam Gregorio ejus invasore, recuperavit. At sequenti anno 350. è vivis sublato *Constante* Imperatore, qui Catholicis impense favebat, Ariani apud Constantium Imperatorem novis artibus & calumniis Athanasium opprimere pro viribus tentarunt, & ab ipso tandem impetrarunt, ut ab Alexandria expelleretur. Quam persecutionem subodoratus Athanasius Alexandriæ aliquamdiu delituit, & postea die nona mensis Februarii anni 356. fugiens secessit in eremum, ubi cum Sanctis Monachis vitam degit, eorumque colloquiis ærumnas suas, ac mœrorem demulsit. Athanasium post hanc fugam, quamdiu Constantius vixit, Alexandriam non rediisse, communis est Scriptorum opinio, sed viri doctissimi *Pagius, & Montfaucon* ex Epistola Sancti Athanasii ad Orthodoxos scripta anno 356. colligunt, sanctum Antistitem è solitudine, in quam sese receperat, rediisse Alexandriam tempore Quadragesimæ, eumque quando *Georgius* Arianus Alexandrinæ Sedis invasor, & profligatis moribus homo advenravit, latuisse Alexandriæ in quadam Ecclesia, sed ne ab Arianis interceptus de medio tolleretur, in fugam iterum se dedisse, & in solitudinem contulisse. Mortuo Constantio, & publico Edicto concessa ab Imperatore *Juliano* Episcopis exulibus redeundi licentia, Sanctus Athanasius Alexandriam reversus est anno 362. postquam *Georgius* ab Arianis io Sedem Alexandrinam intrusus in seditione populari fuisset occisus, à plebe membratim discerptus, ejusque cadaver contumeliose tractum, flammisque absumptum est. Sed Ariani in calumniis, & conspirationibus adornandis pervigiles, haud multo interposito spatio apud *Julianum* Imperatorem effecerunt, ut Athanasius penitus exterminaretur, qui tamen ad necem quæsitus insequentes se callide elusit, & in Thebaidis solitudine latuit, donec ad Imperium, mortuo Juliano, evectus fuerit *Jovianus* optimus Princeps, qui Athanasium Sedi suæ restitutum, tanquam constantissimum fidei assertorem plurimum coluit, non aliam ab eo quam Nicænam fidei regulam accepit, nec unquam permisit religiosissimus ille Imperator, ut Ariani negotium facesserent Athanasio, illumque è Sede Alexandrina exturbarent. Sed breve, heu nimium! fuit *Joviani* Imperium. *Valens*, qui ei successit, ab Eudoxio Episcopo Ariano baptizatus,

edixit, ut omoes Episcopi, qui, Imperante Constantio, depositi fuerant, suis è Sedibus pellerentur. Quam persecutionem Sanctus Athanasius io paterno sepolchro delitescens evasit. Tandem ab eodem Valente Imperatore an. 367. revocatua, per sex annos in tranqnillitate vixit, & variis pro Christi Ecclesia laboribus perfunctus, multis per quadraginta annoa tempestatibus actus, obiit, ut probabilius censent viri eruditi *Pagius, & de Moutfaucon*, sexto nonas mensis Maji 373. Valentiniaoo Aug. IV. & Valente Aug. IV. Coss. postquam Alexandrinam Ecclesiam somma vigilantia 46. annia administrasset, cujos laudes S.Gregor. Nazianz. Oratione singulari, quæ inter editas est XXI. prosecutus est.

Habes compendiose descriptas omnes calamitates, & persecutiones, quas S. Athaoasius passus elt ab Ariania, quorum ipse unus pene omoium impetum excepit, unus innumeros profligavit. Si autem plura scire desideres, legesis vitam S. Athanasii à Clar. viro *Godefrido Hermantio* anno 1671. Gallico idiomate editam, & omnium sermone celebratam. Legesis etiam vitam S. Athanasii, quam in fronte postremæ editiooia illius Operom præfixit doctissimus P. *de Montfaucon*.

Bene multa Opera composuit S. Athanasius, quæ sive edita, sive hactenus inedita, extant in postrema & accuratissima illius Operum editione à laudato P. *de Moutfaucon* adornata.

Opera Sancti Athanasii supposititia sunt: *Disputatio contra Arium in Synodo Nicena. Homilia de Sanctissima Dei para Virgine. Dialogi quinque de Trinitate. Tractatus de definitionibus. Dialogus inter Orthodoxos, & Macedonianum continens* 20 *Capitula. Quæstiones* 135. *ad Antiochum. Dicta, & Interpretationes Parabolarum Evangelii. Quæstiones* 233. *Quæstiones aliæ* 20. *Disputationes cum Ario Laodicea habita. De unita Deitate Trinitatis ad Theophilum libri* 7. *Ad Monachos exhortatio. Epistola ad Marcum Papam cum rescripto Marci. De Passione Imaginis D.N.J. crucifixa in Beryto. Declaratio Levitici. Homilia septem ab Holstenio Latine edita. Expositiones undecim de Incarnatione Verbi. Sancta Syncletica Virginis Alexandrina Vita. Refutatio hypocriseos Meletii, Eusebii, & Pauli Samosateni. Historia de Melchisedecho.*

Opera Sancti Athanasii dobia sunt: *Synopsis Scriptura Sacra. Testimonia ex Sacra Scriptura de communi essentia Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Sermo in Passionem, & Crucem Domini*, *Symbolum*, quod sic incipit: *Quicunque vult salvus esse &c. Expositio Fidei.*

Opera denique Sancti Athanasii, quæ amplius non exstant, suot: *Commentarii in Ecclesiasten. Commentarii in Cantica Canticorum. Contra Valentem, & Ursacium liber* 1. Variæ Epistulæ, præsertim Festales, aliaque Opera, quorom jacturam merito luget doctissimua P. *Monefaucon* in Præfatione postremæ editionis Operum S. Athanasii.

D. Hactenus credideram, Symbolum, cojus initium est: *Quicunque vult salvus esse &c.* genuinum esse S. Athanasii fœtum, maxime cum istud Symbolum sub nomioe S. Athanasii in Divinis Officiis recitandum proponat Ecclesia. Rationem igitur scire velim, cur istud Symbolum inter dubia Sancti Athanasii Opera reponas.

M. Hoc Symbolum, quod vulgo dicitur S. Athanasii, ideo inter dubia illius Patris Opera reposui, quia omnes ferme hojus temporis periti Critici illud S. Athanasio abjudicant. Sed quia nonnulli post Baronium hoc Symbolum S. Athanasio attribuunt, malui inter dubia Sancti Athanasii Opera illod recensere, quam inter supposititia omnino numerare. Præcipuæ autem rationes, quibus moventur eruditi Critici, ut hoc Symbolum abjudicent Sancto Athanasio, sunt istæ. Primo, quia in antiquis, & probatæ fidei Codicibus MSS. pene omnibus Operum S. Athanasii hoc Symbolum desideratur, & de eo ne vola quidem, ac vestigium ullum apparet. Secundo, quia stylus, sermonisque contextus nequaquam Græci hominis est, sed Latini, quod certe non cadit in Athanasium, qui non nisi imperfecte Latinam linguam callere potuit. Tertio, si Symbolum istud revera Athanasii fuisset, omni procul dubio illod laudassent Cyrillus Alexandrinus, Ephesina Synodus, Sanctus Leo Papa, & Concilium Chalcedonense, dum contra Nestorianam, & Eotychianam Hæreses loquuntur. Hoc siquidem Symbolum Nestorianorum, & Eotychianorum errores diserte rejicit. Ex quo etiam evincitur hoc Symbolum à S. Athanasio non fuisse editum, cum certissime constet, Nestorianorum, & Eutychianorum Hæreses posteriores esse Sancto Athanasio. Quarto, si illud Symbolum esset Sancti Athanasii, illud etiam citassent Patres Latini, qui post exortom Schisma Photianum usque ad Gregorii IX tempora contra Græcos de Processione Spiritus Sancti acerrime disputarunt. Nemo quippe negare potest, quod hoc Symbolum, in quo aperte adstruitur Processio Spiritus Sancti à Patre & Filio, ad convincendos Græcos Schismaticos magnum habuisset pondus ob summam Sancti Athanasii io utraque Ecclesia auctoritatem, & tamen nec Latini Patres, qui contra Græcos Schismaticos de Processione Spiritus Sancti disputarunt, nec Patres, qui contra Nestorianam, & Eutychianam Hæreses scripserunt, ullam omoino illius Symboli mentionem fecerunt. Hæ sunt in summa rationes, quibus moventur periti Critici, qui hoc Symbolum abjudicant Sancto Athanasio. Ex adverso, hi, qui cum Eminentissimo Annaliom Parente hoc Symbolum Sancto Athanasio vindicant, suas itidem proferunt rationes, & momenta. Quo fit, ut, cum de Auctore illius Symboli necdum inter eruditos viros conveniat, illud inter dobia saltem Sancti Athanasii Opera reponendom esse duxerim, quod nemo mihi vitio vertere debet.

D. Cui igitur Auctori attribuunt periti illi Critici hoc Symbolum, qood Sancto Athanasio abjudicant?

M. Symbolom istud aliqui Eusebio Vercellensi tribuunt; nonnulli Anastasio Sinaitæ; alii Vincentio Lirinensi; alii Anonymo Theologo Gallo, qui Pipini, vel Caroli Magni temporibus floruit, occasionem præbente controversia de Processione Spiritus S. in Gallicis Synodis tunc vehementer agitata. Alii denique longe plures hoc Symbolum tribuunt Vigilio Tapsensi in Africa Episcopo, acerrimo sub finem quinti sæculi Fidei Catholicæ defensori contra Wandaloa, qui Ariana Hæresi infecti Catholicoa omnes in Africa dira persecutione vexabant. Floruit etiam idem Vigilius eo tempore, qoo Nestoriana,

& Eu-

& Eutychiana Hæreses magnos in dies progressus, præsertim per Orientales Ecclesias agebant, multaque Vigilius Opera scripsit, quæ non suo, sed sub antiquorum Patrum, præsertim sub nomine Sancti Athanasii, evulgavit, ut constat ea Dialogo adversus Arianos, Sabellianos, & Photinianos, quem ipse Vigilius sub nomine Sancti Athanasii contra Arium, Sabellium, & Photinum coram Judice *Probo* disputantis composuit. Cùm igitur familiare esset Vigilio Tapsensi, Opusculis, quæ in publicum contra Hæreticos emittebat, præfigere antiquorum Patrum, & præcipue Athanasii nomen, difficile creditu non est, hoc Symbolum fuisse editum à Vigilio Tapsensi sub nomine Sancti Athanasii.

D. De Osio Cordubensi Episcopo, de Liberio Papa, de Marcello Ancyrano memini, te in superiori Colloquio mentionem fecisse, sed quid contra ipsos Ariani machinati fuerint, quoque pacto ipsi Arianis restiterint, & Catholicam Religionem propugnaverint, nunc breviter explices, velim.

M. Dum de Osio Cordubensi Episcopo dicere me compellis, infandum profectò jubes renovare dolorem. Osius quippe meritis insignis, quem ad pacanda infausta Arianæ Hæresis exordia Constantinus Magnus Alexandriam miserat, ejusque opera, & sanctissimis consiliis usus fuerat, ille, inquam, Osius tempore Diocletianeæ persecutionis acceptis plagis, & vibicibus pro fidei confessione toti Orbi spectabilis; ille, qui Legatus Apostolicus duobus Oecumenicis Conciliis Nicæno primo, & Sardicensi, pluribusque aliis Nationalibus Synodis contra Arianos celebratis præfuerat, ille, qui tot illustres legationes sub Constantino Magno summa cum laude obiverat, nonagenarius tandem senectutem suam turpissimo lapsu fœdavit, & vi compulsus secundæ Sirmiensi fidei Formulæ, quæ purum, putumque Arianismum exprimebar, subscripsit. Sed eum facti postea pœnituit, teste S. Athanasio in Epist. ad Solitarios pag. 846. & paulo antequam moreretur, Arianam Hæresim diris devovit, vetuitque à quoquam probari, & recipi.

Eidem secundæ Sirmiensi Formulæ Fidei plane Arianæ cum Osio subscripsisse Liberium Papam, qui Julio in Pontificatu successit anno 352. asserunt nonnulli. Sed præ aliis nobis probatur sententia illorum, qui docent, Liberium Papam ob invictam in fide constantiam ab Imperatore Constantio missum fuisse in exilium, eumque exilii tædio fractum, & impotenti recuperandæ suæ Sedis desiderio æstuantem subscripsisse damnationi Athanasii, sicut & primæ Sirmiensi Formulæ fidei editæ contra Photinum, quæ nihil Catholicæ Fidei adversum aperte complectebatur. Liberius, post Athanasii damnationem, Romanæ Sedi restitutus, *Felicem*, qui in Sedem Romanam auctoritate Constantii Imperatoris intrusus, Roma expulit, & ut lapsum suum repararet, Fidem Nicænam palam professus est, cum Sancto Athanasio societatem iniit, Semi-Arianos ad Catholicam Fidem adducere pro virib studuit, sicque sancte vixit, ut ejus nomen in multis Martyrologiis, in Synaxariis, & Menæis Græcorum die XXVII. Augusti, velut S. Pontificis fuerit insertum. Immo non desunt viri eruditi, quos inter censeotur Cardinalis Perronius in sua ad Magnæ Britanniæ Regem Responsione, Bellarminus in defensione *Felicis* Papæ, & Henschenius in Appendice tomo tertio mensis Aprilis subjecta, qui asserunt, *Felicem*, qui anno 355. exulante Liberio, Pontifex Romanus ab Arianis ordinatus est, verùm fuisse Pontificem Romanum, eumque sancte obiisse probant ex inscriptione Sarcophagi ejusdem Felicis ab aliquot annis reperta, in qua legitur: *Hic jacet Corpus Sancti Felicis Papæ, & Martyris, qui Constantium Hæreticum damnavit.* Verùm, cùm in contrariam opinionem abeant alii perdocti Scriptores, existimo nihil certi de hac controversia dici posse.

De Marcello Ancyrano, qui Arianos acerrime insectatus est, sat superque diximus in Colloquio de Hæresibus quarti Ecclesiæ sæculi, agendo de errore Photini, qui fuit Marcelli discipulus. Anno 336. Marcellus Sabelliani erroris insimulatus, Sede Ancyrana ab Arianis depositus est, & in ejus locum Basilius subrogatus. Sed Marcellus, oblata fidei professione, à Julio Papa, & postea à Concilio Sardicensi absolutus communioni Athanasii indivulse semper adhæsit. Multa contra Arianos scripsit volumina, quæ temporum injuria interciderunt. Supersunt nunc quædam fragmenta libri, quem edidit contra *Asterum*, quem Marcelli librum confutavit Eusebius Cæsariensis. Nonnulli antiqui & recentiores Scriptores affirmant, Marcellum nimio ardore in oppugnando Arianorum errore abreptum, in oppositum Sabellii errorem deflexisse. Sed quamvis negari haud possit, Marcellum his quandoque verbis usum esse, quæ Sabelliano errori in speciem favere videntur, eum tamen ab hoc errore abhorruisse patet ex professione fidei, in qua Marcellus, & post ejus obitum illius discipuli Sabellianam Hæresim conceptis verbis detestati sunt. Obiit Marcellus anno 374. anno videlicet post mortem S. Athanasii.

D. Fueruntne in quarto Ecclesiæ sæculo alii viri illustres, qui Arianam Hæresim scriptis impugnarunt, & persecutionem Catholicæ fidei causa passi sunt?

M. Sicut S. Athanasius fuit in Oriente Arianæ Hæreseos infensissimus hostis, & fidei Nicænæ intrepidus assertor, sic S. Hilarius in Occidente perpetuum Arianæ impietati bellum indixit, ac merito Arianorum in Occidente domitor passim audit. E Galliis oriundus erat S. Hilarius, & jugi sacræ Scripturæ lectione ab idololatria ad fidem Christianam conversus, patriæ suæ Pictaviensis Episcopus factus est. Contra Arianos fidem Catholicam in Concilio Mediolanensi anno 355. celebrato strenue defendit. A Communione Episcoporum Saturnini Arelatensis, Ursacii & Valentis, qui in Occidente Arianæ Hæreseos Primipili erant, & Antesignani, se omnino separavit. E Synodo Biterrensi, in qua fidem Nicænam, & Athanasium constanter tuitus est, factione Saturnini Arelatensis Præsulis Ariani in Phrygiam exul à Constantio Imperatore missus est. Interfuit Concilio Seleuciensi, in quo magno animi ardore, & mirabili ingenii vi adversus Arianos pro Nicæna fide disputavit. Quin etiam eosdem ab hac Synodo revertentes ad conspectum usque Constan-

stantii prosecutus est, ut coram Imperatore fidei causam, quem tùm in Oriente, tum in Occidente periclitari ægre videbat, omnibus ingenii, & eloquentiæ suæ nervis sustineret. Sed illius acumen pertimescentes Ariani persuaserunt Constantio, ut eum ad pristinam Ecclesiam postliminio liberum remitteret. Victor itaque, & ex exilio redux Hilarius anno 360. frequentes, teste Severo Sulpicio, Synodos in Galliis habuit, ut ruinas ab impio Saturnino, & ab aliis Arianæ factionis asseclis illatas repararet, fidem Nicænam firmaret, & Conciliorum Ariminensis, & Seleuciensis decreta penitus rescinderet. *Saturninus* Arelatensis Episcopus, & *Paternus* Petricoriensis Præsul proscripti sunt. Alii vero Episcopi, quos rerum in Concilio Ariminensi vere gestarum pœnituit, ad communionem fuere admissi. Contra Auxentium Mediolanensem Episcopum Arianum coram Imperatore Valentiniano, qui tum temporis, id est anno 365. Mediolani aderat, disputavit, eumque Arianismi convicit. Tandem post tot labores gloriose pro fide Catholica tam in Oriente, quam in Occidente exhaustos, obiit S. Hilarius anno 367. sive, ut ait Severus Sulpicius, sexto anno, postquam redierat in Gallias. Vita S. Hilarii legenda est apud Bollandum tom. 1. die XV. mensis Januarii. Eruditi Patres Benedictini Congregationis Sancti Mauri novam, & emendatissimam ejus Operum, quæ accurate cum variis MSS. Codicibus contulerunt, editionem adornarunt.

Opera genuina S. Hilarii sunt: *de Trinitate libri 12. Adversus Constantium Imperatorem liber unus. Ad eundem Imperatorem libri duo. Adversus Arianos, & Auxentium liber unus. Liber de Synodis adversus Arianos. Fragmenta ex Opere Historico de Synodis, libri duo. Commentarii in Evangelium S. Matthæi. Commentarii in Psalmos.* Sancti Hilarii scripta legi posse inoffenso pede scribit S. Hieronymus.

Opera S. Hilarii supposititia sunt: *Epistola ad Augustinum. Alia ad eumdem. Carmen in Genesim. Liber de Patris, & Filii unitate. Liber de Essentia Patris, & Filii.*

Epistolam S. Hilarii ad *Abram* filiam suam nonnulli viri eruditi inter illius Patris Opera supposititia reponunt; sed quia alii periti Critici hanc Epistolam S. Hilarii genuinam esse affirmant, consultiùs esse putamus, propter hanc Criticorum altercationem, Epistolam istam inter dubia S. Hilarii Opera collocare.

Opera S. Hilarii, quæ non ampliùs extant, sunt ista: *Tractatus in Job. Commentarii in Cantica Canticorum. Historia Ariminensis, & Seleuciensis Synodi adversus Valentem, & Ursacium. Liber adversus Salustium, seu Dioscurum Medicum. Liber Hymnorum. Liber Mysteriorum. Epistolæ plures.*

Sancti Hilarii zelum in profliganda Ariana Hæresi æmulatus est *Lucifer* Calaritanus Episcopus, qui plures libros ad veritatis, & Ecclesiæ defensionem edidit, duos videlicet *ad Constantium Imperatorem.* Alterum, *de non parcendo delinquentibus in Deum.* Unum, qui inscribitur: *quod moriendum sit pro Filio Dei.* Alium denique *de non conveniendo cum Hæreticis.* Sed in his libris Lucifer Calaritanus longe abest à prudentia, & moderatione S. Hilarii. Suos quippe adversarios Lucifer nullo delectu tractat, nemini parcit, neque Potentibus, quos intempestiva libertate carpit, mordet & exagitat. Unde non mirum, quod rigidus ille morum Censor nimia sua severitate initium dederit Schismati, quo diu vexata est Ecclesia Antiochena, & Schismati *Luciferianorum.* Mortuus est Lucifer Calaritanus anno 370.

D. Hactenus, ut video, seriem Scriptorum, qui in Arianos calamum acuerunt, texere voluisti. Nec dubito, quin multo plures ante & post ortum Arianæ Hæreseos floruerint in quarto Ecclesiæ sæculo Scriptores, quorum nullam adhuc mentionem fecisti: Age ergo, tot illustres viros produc in medium, ut eorum Opera perspecta habere possim.

M. Quarto Ecclesiæ sæculo, præter Sanctissimos Monachos, Antonium, Pachomium, Marcum, & alios, qui de Ecclesia bene meriti sunt, rem Christianam suis scriptis illustrarunt bene multi, quos tibi breviter indicabo. In primis, *S. Petrus* Alexandrinus Episcopus Canonicam scripsit Epistolam, in qua tempus pœnitentiæ præfigit his, qui in idololatriæ scelus erant prolapsi. *Rheticius* Episcopus Augustodunensis interfuit Concilio Romæ celebrato anno 313. ediditque Commentarium in Cantica Canticorum, cujus meminit S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiæ. *S. Methodius* Episcopus Patarensis, & Martyr, sub Diocletiano Imperatore scripsit *Symposium*, seu *Convivium decem Virginum*, quod doctissimus noster *Combefisius* in Auctario postremo Bibliothecæ Patrum Græcorum inseruit. Composuit etiam S. Methodius *Orationem de Simeone, & Anna in die occursus, deque Sancta Dei-para*, & alteram *Orationem in Ramos Palmarum*, quam mox laudatus Combefisius ex Codice Regio Græce & Latine edidit. *S. Victorinus*, non Pictaviensis, ut vulgo dicitur in Aquitania, sed Petabionensis in superiore Pannonia Episcopus, ut singulari libello evincit *Joannes Launojus* Doctor Theologus Facultatis Parisiensis, Martyr occubuit in persecutione Diocletiani & Maximiani, & scripsit Commentaria in Genesim, in Exodum, in Ecclesiasten, in Cantica Canticorum, in Isaiam, in Ezechielem, in Matthæum, & in Apocalypsim. Sed Gelasius Papa Victorini Opera ad Apocryphorum classem rejecit, quod millenariorum fabulas in iis obtruderet, sed præsertim in Commentario in Apocalypsim. *Arnobius*, qui sub Diocletiano Imperatore floruit, septem libros adversus Gentes erudite & stylo tumido, elatoque orationis genere conscripsit, in quibus tamen quædam esse cavenda monet S. Hieronymus in Epist. 76. ad Tranquillum. *Lactantius Firmianus* Arnobii discipulus, & ob politum scribendi genus *Cicero Christianus* appellatus, floruit etiam sub Diocletiano. Inter ejus Opera potissima sunt: *Divinarum Institutionum* libri septem, & eorumdem Epitome *de Ira Dei, & de Opificio Dei. Liber de persecutione, sive de mortibus persecutorum.* Opus valde insigne, quod hucusque latuerat, & è tenebris eruit V. C. *Stephanus Baluzius.* Libros Lactantii ob nonnullos errores, qui in his offenduntur, in Apocryphorum classe reposuit Gelasius Papa in Concilio Romæ habito anno 494. *Juvencus* insignis Poëta, cujus meminit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum

Eccle-

Ecclesiasticorum, quatuor Evangelia Heroicis versibus ad verbum penè transtulit, quod Opus nuncupavit Constantino Magno Imp. Juvenco adjungi potest *Ausonius* Poëta Christianus Patriâ Burdigalensis, qui elegantissimas Poëses scripsit, & Fastorum libros absolvit, quos à principio Urbis conditæ ad suum usque Consulatum, hoc est, usque ad annum Christi 379. perduxit. *Julius Firmicus Maternus*, qui, antequàm Christo nomen daret, octo de Astronomia libros ad Lollianum scripserat, factus posteà Christianus librum edidit *de Errore prophanarum Religionum*, quem nuncupavit filiis Constantini Magni, sub quibus floruit. *Eusebius Emissenus* in Syria Episcopus Arianus tempore Constantii Imperatoris vixit, multasque, & breves scripsit Homilias in Evangelia, quæ omninò perierunt. Unde Homiliæ, quæ modò sub Eusebii Emisseni nomine vulgatæ circumferuntur, non sunt Eusebii Emisseni, qui Græcè scripsit, sed cujusdam Latini Scriptoris. Perierunt etiam libri, quos edidit *Jacobus*, *Nisibis* Urbis in Perside celeberrimæ Episcopus, in Maximiani Imperatoris persecutione confessionis gloriâ insignis, & unus è Nicænis Patribus, qui Arium damnaverunt, cujus vitam scripsit Theodoretus in Historia Religiosa cap. 1. *Marius Victorinus* natione Afer Rhetoricam per plures annos Romæ docuit, ac multa edidit Opera, inter quæ eminent libri quatuor *de Sanctissima Trinitate* adversùs Arianos. *S. Pacianus* Barcinonensis Episcopus scripsit tres Epistolas contrà Novatianos; *Paranesim ad Pœnitentiam, & sermonem de Baptismo ad Catechumenos*. *Phœbadius* Agennensis in Aquitania Episcopus edidit librum contra Arianos, in quo damnat secundam Sirmiensem fidei Formolam. *Optatus* Milevi in Numidia Episcopus sub Valentiniano, & Valente Imperatoribus floruit, & sex *de Schismate Donatistarum* libros adversùs *Parmenianum* Donatistam perdoctè composuit. Septimus liber tanquàm assutus, & additititius à peritis Criticis rejicitur. *Titus* Bostrorum in Arabia Petræa Episcopus sub Juliano, & Joviano Imperatoribus floruit, & scripsit tres adversùs Manichæos libros, qui tom. 5. antiquæ lectionis Henrici Canisii, & in Bibliothecis Patrum inserti sunt. Commentarius verò in Evangelium S. Lucæ Tito Bostrorum Episcopo perperàm tribuitur, cùm in illo multi citentur Auctores, qui Tito sunt posteriores. *Didymus* Alexandrinus captus à prima ætate oculis multa Opera scripsit, quæ S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum recenset, & è quibus ipse librum *de Spiritu Sancto* Latinè interpretatus est. His eruditis viris lubens adjungerem duos Apollinarios, Patrem scilicèt & Filium, quorum primus patriâ Laodicenus, professione Grammaticus, & dignitate Presbyter, Græcis disciplinis eruditissimus, atque suæ ætatis eloquentissimus multos utiles dedit Ecclesiæ libros, quos inter numerantur triginta volumina, quibus respondit Porphyrio in Christianos summâ cum petulantia debacchanti, totamque Hebræorum Historiam carmine Heroico conscripsit. Alter verò Apollinarius senioris Apollinarii filius, vir pariter doctus fuit, Græcis disciplinis apprimè excultus, & Ecclesiæ Laodicenæ Episcopus. Verùm hi duo Apollinarii albo virorum illustrium, qui Ecclesiam quarto nominis Christiani sæculo nobilitârunt, accenseri minimè debent, quia ingenii, & eloquentiæ fiduciâ plus æquo freti in perniciosum errorem proruperunt, dictitantes, *Christum sumpsisse quidem corpus ex B. Virgine, sed sine Anima.* Posteà, suum quasi revocantes errorem, fassi sunt, *Christum sumpsisse animam, sed quæ mente careret, verbumq; Divinum fuisse mentis loco*. His ergò prætermissis, venio nunc ad celebriores Scriptores, qui ab anno 350. usque ad finem sæculi quarti in Ecclesia floruerunt.

D. Quinam sunt celebriores isti Scriptores qui ab anno 350. usque ad finem quarti Sæculi Ecclesiam illustrârunt?

M. Laudabo in primis quatuor Patres Græcos, quorum doctrinam & pietatem suspicit universus Orbis Christianus, S. Cyrillum Hierosolymitanum, S. Basilium, S. Gregorium Nazianzenum, & S. Gregorium Nissenum.

D. Veneranda isthæc Patrum Græcorum nomina jam pridem mihi nota sunt, sed illorum Vitæ & Operum, quæ ediderunt, aliquam notitiam mox à te habere desidero.

M. Cyrillus Hierosolymitanus anno 350. ab Acacio Cæsareæ Episcopo Ariano subrogatus est in locum *Maximi* Hierosolymorum Episcopi adhuc viventis, & Sede suâ ab Arianis depositi. At idem Acacius etiam Cyrillum Sede dejecit, quòd de Jure Metropolitano adversùs se controversiam movisset, ut testatur Sozomenus lib. 4. Hist. Eccl. cap. 25. nec sedi suæ restitutus est Cyrillus, quamdiù vixit Imperator Constantinus. Sed mortuô hôc Imperatore, ad eam rediit & quietè, atque pacificè vixit usque ad Imperium *Valentis*, sub quo Sede suâ iterum expulsus, eam duntaxàt post mortem illius Imperatoris recuperavit, ejusque electionem Patres Concilii Generalis Constantinopolitani primi anno 381. celebrati confirmârunt. Observant viri periti, S. Hieronymum juvenem adhuc fuisse, quandò suum Chronicon scripsit, in quo Cyrillum inter Episcopos Arianos reponit, eò quòd fortasse S Cyrillus ab Acacio Episcopo Ariano fuisset Hierusolymorum Episcopus constitutus. At Henschenius die XVIII. mensis Martii in vita S. Cyrilli Hierosolymitani, & Papebrochius in Historia Chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum, Cyrillum à suspicione Arianæ Hæreseos jure merito liberant. Denique, Cyrillus meritis plenus post varios pro Christo toleratos labores migravit ad Dominum anno 386. ut rectè ait Baronius. Vixit in Episcopatu, juxtà tabulas Theophani insertas, annos triginta quinque. Catecheses decem & octo ad *illuminatos*, quæ *extemporanea* dicuntur, hoc est, Instructiones, sive Institutiones pias & doctas ad erudiendos, & benè informandos accedentes ad Lavacrum, vel Baptismo recenter generatos adhuc adolescens composuit, & ex tempore Hierosolymis habuit Sanctus Cyrillus, quas omnes, ut legitimas Sancti Cyrilli proles, agnoscit S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, frustrà licèt & temerè reclamante *Riveto* ex Calvinistarum grege Pseudo-critico libr. 3. Crit. Sac. cap. 8. Scripsit etiam S. Cyrillus Catecheses quinque Mystagogicas & Epistolam ad Constantium Imperatorem *de Signo Crucis in Cœlo*, quam Epistolam idem *Rivetus* vanis & ficulneis conjecturis, ut assolet, indulgens, falsò abjudicat S. Cyrillo. Fatentur

tamen omoes ad uoum periti Critici Catholici, Epistolam nomine Cyrilli Hierosolymitani ad Sanctum Augustinum: *De Miraculis S. Hieronymi* scriptam, quæ inter opera S. Hieronymi legitur, esse planè supposititiam, tùm ob illius insulsitatem, tùm quia etiam S. Cyrillus multis annis antè S. Hieronymum obiit.

S. Cyrillo Hierosolymitano edjongam Sanctum Ephremum Syrum & Ecclesiæ Edessenæ Diaconum, quem non solùm vitæ sanctimoniâ, sed & erudinonis famâ obique celebrem multi Sancti Patres, præsertim Basilius Magnus, Gregorius Nissenus & Hieronymus summis laudibus extulerunt. Scripsit Syro sermone variis de argumentis Opuscula, quæ è Syro in Græcum, & è Græco in Latinum translata variis editionibus fuerunt evulgeta, inter quæ sont *Paranesis, sive exhortationes ad Monachos. Sermones Ascetici. Encomia in Sanctos, & Testamentum ejus mirabile,* sive *Oratio ultima, in qua S. Ephremus propediem moriturus singulis pro testamento reliquit varia vitæ sanctæ præcepta.* Vitam S. Ephremi legesis apud Bollandum die 1. mensis Februarii ei secre.

Inter Patres Græcos, qui in querto Ecclesiæ sæculo floruerunt, eminet S. Basilius dictus *Magnus*, sed *Maximi* cognomento dignior. Parentibus antiquâ oobilitate claris, *Basilio* scilicet patre & *Emmelia* matre genitus, humanioribus litteris postquàm Cæsareæ in Palæstina operam dedisset, Coostantinopolim venit, ut *Libanium* gentilem insignem id temporis Oretorem audiret. Athenas deindè studiorom causê perrexit, ubi per plures annos S. Gregorii Nazianzeni Comes individuus foit, & amicus charissimus. Circà annum 355. natale solum reversus, Ægypti, & Lybiæ Monasteria perlustravit, ac vitæ Religiosæ incensus desiderio, unâ cum suis duobus fretribos *Petro*, & *Naucratio*, & aliquot amicis secessit in Ponticæ Regionis Eremum, primusque fuit in Pooto & Cappedociæ Parens, & Iostitutor Monachorom, quibus vitæ Monasticæ Regulam præscripsit. Arianorum hostis adeò fuit, ut à *Dianii* Cæsareæ in Cappadocia Episcopi sui communione recesserit, quod Formulæ fidei Concilii Ariminensis subscripsisset, & in gratiam eum ipso tentùm redierit, quandò hic Episcopus in lecto mortis decumbens declaravit, Nicænæ fidei se sincero semper enimo adhæsisse, quamvis fidei Formulæ Ariminensi imprudenter subscripsisset. Aliquas etiam simultates habuit Basilius eum Eusebio Cæsareæ in Cappadocia Episcopo *Dianii* soecessore, sed posteà cum ipso reconciliatus est, eoque mortuo, Basilius in ejus locum suffectus est, & Cæsareæ in Cappadocia Episcopus ordinatus anno 371. ut solidè probet Cl. Pagius ad anoum 370. ubi etiam observat, Basilium bis à Valente Imperatore impetitum fuisse. Primò, dum edhuc tantùm Presbyter esset, quando videlicèt anno 370. *Modestus* Prætorio Præfectus eum nomine Valentis Imperatoris, qui fidem Catholicam, & Ecclesiam opprimere volebat, minis, & promissis flectere atque ed Arianorum partes trahere conatus est. Alteram impressionem *Valens* Imperator in Basilium jam Episcopum fecit anno circiter trecentesimo septoagesimo quinto. Sed *Valens* videns constantiem S. Basilii, qui nec potentiê frangi, neque labefactari mitus, neque blanditiis & promissis exorari poteret, mutavit consiliom, nec quidquam ampliùs in ipsum molitus est. Demùm, postquàm Sanctus Basilius diu, multumque adlaborasset ad stabiliendam pacem Ecclesiæ, & ad procurendam unionem Meletienorum cum S. Athanasio, & cum aliis Episcopis Occidentalibus, obiit Kalendis Januariis anni 380. sicut invictè probat doctissimos Pagius ad annum Christi 378. Præclare post se Besilius reliquit ingenii sui monumenta, in qoibus, ut ait *Ellias Dupin* tom. 2. Bibliotb. Scriptorum Eccles. peg. 586. & 587. omnie tàm ad vivum describit, tantâ vi rationes suas explicat, tam horrendas vitii picturas delineat; ejus ad virtutem hortamenta tam efficeciter persoadent, ejus documenta usque adeò ampla, & utilia sont, ut ejus scripta legere nemo possit, quin se erudiri, & persuaderi de veritete persentiscat, & quin emorem ergà virtutem, & odium adversùs vitia concipiat. In ejus Sermonibus eloquentia doctrinam comitatur; pariter erudiunt, delectant, & movent. Dictio ejus tersa est, & emphatica, sublimiter sensa sua enunciet. Stylus purus est, elegaos, & ad persuadendum efficax. Ejus oratio nativa, lenis, & inaffectata semper deprehenditur, Jucundè persuadet, tàm perspicuè res explenat, easque adeò verisimiliter enuntiat, ut eruditi Photii Judicio, eum nobis proponere possimus in exemplar *Demosthene*, ac disertissimis Oratoribus antiquitatis haud loogè inferius, imò, si Erasmo fides edhibeetur, veteres Græciæ Oratores enteecellit, eorumque vitiis caret. S. Basilii laudes celebrant S. Gregorius Nazianzenus *in Oratione de ejus laudibus*, & Theodoretus lib. 4. Hist. Eccl. cap. 19. ubi ejus cum Valente Imperatore Ariano congressum describit.

Opera genuine S. Basilii sunt: *Homilia novem in Hexameron, Homilia 22. in Psalmos. Homilia 31. de variis argumentis. Libri duo de Baptismo. Adversùs Eunomium libri quinque. Ad Amphilochium de Spiritu Sancto. Sermo de abdicatione rerum. De vera ac pia fide. Ethica, seu Moralia. Ascetica, seu de Institutionibus Monachorum Sermones duo. Regulæ fusiùs disputatæ. Regulæ breviores. Constitutiones Monasticæ. Epistola ad Chilonem Anachoretam. Ad Amphilochium Epistolæ Canonicæ tres de Pœnitentia. Epistolæ aliæ 428. Liturgia, sed interpolata. Conciones Morales 24. Commentarius in sexdecim Capita Isaiæ.*

Opera supposititia S. Basilii sunt: *Homilia decima, & undecima in Hexameron. De Grammatica exercitatione libellus* (qui à Moschopulo editus est). *De Consolatione in adversis. De Laudibus Eremi, seu vita solitaria)* Fragmentum excerptum ex opere S. Demeni). *Admonitio ad filium Spiritualem. De Vera Virginitate ad Letojum Melitensem. Precatio, cùm Sacris operaretur, Fragmentum Epistolæ ad Julianum Imperatorem.*

A S. Basilio sejungi non debet S. Gregorius Nazianzenus cognomento *Theologus*, qui, ut mox dixi, summa cum eo oecessitudine devinctus fuit. E patre *Gregorio*, & matre *Nonna* genitus *Gregorius* eircà annum trecentesimum primum prodiit in lucem, cùmque jam adolevisset, Athenas Annos 326. sese contulit, ubi cum S. Basilio per triginta annos studiis operem navavit. Posteà, Sazimorum factus est Episcopos, sed peulò post relicto illo Episcopatu, Nazianzenam Ecclesiam, vivo adhuc patre ejusdem

Ecclesiæ

Ecclesiæ Episcopô, coram sustepit, eâ tamen lege, ut, demortuô patre, à regendæ illius Ecclesiæ debito solveretur. Quapropter, patre jam ceoteoario vitâ functo, à Nazianzena tecessit Ecclesia, & Constantinopolim venit, ubi cum Arianis diu, multumque sudavit, & Episcopalia per aliquod tempus munia obivit. Sed occasione tumultuum, quos in Oecumenico Concilio Constantinopolitano primo excitarunt Timotheus Patriarcha Alexandrinus, & alii Præsules, dignitate Episcopali sese spontè abdicavit Gregorius, & Nazianzum secessit. Sed antequàm Constantinopoli discederet, Orationem habuit ad populum, quæ est trigesima secunda, in qua de fastu, ambitione, & contentionibus Episcoporum sui temporis multa eleganter præfatus, sic posteà de se ipso loquitur Sanctus Pater: *Hac quoque fortasse nobis exprobraverint, jam enim exprobraverunt, quod nec mensa lauta & opipara, nec magnifica veste utimur, nec splendidè in publicum prodimus, nec ad eos, à quibus conveniamur, gravitatem & fastum adhibemus. Nesciebam, scilicet, nobis cum Consulibus & Præfectis æmulationem, & certamen esse, illudq; oportere, ut & nobis pauperum bona ad luxum, & delicias abutentibus venter undique comprimatur, & necessaria in res superfluas effundantur. Nesciebam, nos equis insignibus ferri, sellisque & curribus magnificè attolli, ac cum fastu, & pompa deduci oportere, atque omnes nobis perinde, ac belluis de via decedere, & in utramque viæ partem scindi, ac distrahi. ——— Hanc injuriam condonate mihi, Antistitem alium, qui multitudini placeat create.* Hac Oratione ultimum vale populo Constantinopolitano dixit S. Gregorius, & Nazianzum secessit, ubi ab omni procul strepitu ruri plerumque vixit usque ad annum decimum tertium Imperii Theodosii Magni, quo migravit ad Dominum nonagenario major, sicut ostendit Cl. Pagius ad annum Christi 389. Multa Opera edidit S. Gregorius Nazianzenus, in quibus, teste *Ellia Dupin* tom. 2. Biblioth. Script. Eccl. pag. 655. palmam dubio procul omnibus sibi coævis præripuit vocabulorum puritate, elocutionis nobilitate, sermonum ornamentis, similitudinum concionitate, ratiociniorum præstantiâ & sententiarum sublimitate.

Opera dubia S. Gregorii Nazianzeni sunt: *Epistola ad Evagrium Monachum de Divinitate. Oratio quadragesima octava in Sanctos Martyres, & contra Arianos. Significatio in Ezechielem.*

Opera supposititia S. Gregorii Nazianzeni sunt: *Metaphrasis, seu Translatio in Ecclesiasten*, quam Gregorii Thaumaturgi Opus esse constat. *Christus patiens Tragœdia*, quæ Apollinari Laodiceno, ceu legitimo Auctori tribuenda est. *Quesnellus* tom. 2. Operum S. Leonis Dissert. 14. *de Libellis in Codice veteri Romanæ Ecclesiæ contentis*, existimat *Tractatum de Fide*, qui Latinè tantùm extat ex versione Rufini, quique Gregorio Nazianzeno adscribitur, legitimum fœtum esse *Gregorii Betici*, cùm appareat Auctorem illius Operis Latinum fuisse, & Græco idiomate donatum Gregorio Nazianzeno adscribi potuisse. Quare, perperàm Tractatus iste Orationis 49. locum inter Opera Gregorii Nazianzeni obtinet. Ejusdem Gregorii Bætici est *Tractatus de Fide Nicæna*, qui Orationis 50. locum habet inter Opera Sancti Gregorii Nazianzeni, si jam citati Quesnelli conjecturæ, apud ipsum legendæ, sint admittendæ.

Postremò, Sanct. Gregorius Nissenus, S. Basilii frater natu minor, & Nissæ in Cappadocia Episcopus, Ecclesiæ Græcæ in quarto Ecclesiæ sæculo fuit itidem splendidissimum lumen, & ornamentum. Antequàm ad Nissenam Sedem eveheretur Gregorius, fuit conjugio mancipatus & *Theosebiæ* fœminæ sanctissimæ sponsus, & celeberrimus Rhetorices Professor. Sed Theosebiâ spontè Deo dicatâ ad Sacerdotium promotus est, & deindè anno 372. Episcopus Nissenus ordinatus. Porrò, cùm Nissenam Ecclesiam S. Gregorius sanctissimè regeret, Orthodoxamque fidem, & Ovile Christi contra grassantes Arianæ Sectæ lupos strenuè propugnaret, à *Valente* Imperatore in exilium abire jussus est. Sed hoc Imperatore è vivis sublato, ad Sedem suam rediit. Interfuit Concilio Constantinopolitano primo, in quo ob singularem, quâ pollebat eruditionem, & ob eximias suas dotes, vitæque puritatem, sibi apud omnes magnam famam comparavit. Ejus suffragium in maximi momenti negotiis plurimi fecerunt illius Concilii Patres, & cùm ab eis necessaria putaretur expositoriæ confessionis fidei præscriptio, præsertim in Articulo *de Spiritu Sancto*, ejus adornandæ cura illi demandata est. Hoc autem est *Constantinopolitanum Symbolum*. Ultra annum 394. vitam produxit S. Gregorius, & incerto anno mortalitatem explevit. Multa edidit opera, quæ extant in editione Parisiensi anno 1605. à *Frontone Duceo* publicatâ. Quædam tamen illius S. Doctoris opera deperdita sunt, videlicèt: *Expositiones in Proverbia. Contra Ablavium de Patris, Filii, & Spiritûs Sancti Divinitate*, nisi forsan ob argomenti affinitatem dicatur, idem esse opus cum libello ad Ablavium, qui nunc extat. *Commentarii in Epistolam D. Pauli ad Philippenses.*

Opera spuria Gregorii Nisseni sunt: *De Natura humana, seu de Philosophia* libri octo, qui *Nemesii* esse putantur. *Oratio in Mulierem Peccatricem. Oratio in principium Jejuniorum.* Hæ quippè duæ Orationes, ut videre est apud Photium Cod. 271. editæ sunt ab *Asterio* Amasenæ in Ponto Episcopo, cujus aliqua Opuscula publicavit, & in linguam Latinam convertit doctissimus *Cotelerius* in tertio Tomo Monumentorum Ecclesiæ Græcæ. De Operibus etiam istius Asterii Amasensis Episcopi legendus est *Labbeus* in Dissertatione de Scriptoribus Ecclesiasticis.

D. Quæ hactenus de nobilioribus Græcis Scriptoribus dixisti, lubenti animo auscultavi, perge nunc, si placet, de illustribus Latinis Scriptoribus, qui in quarto Ecclesiæ sæculo floruerunt, eadem brevitate cum claritate conjunctâ disserere.

M. Præcipui Scriptores Latini, qui quarto nominis Christiani sæculo floruerunt, sunt Sanctus Ambrosius, Sanctus Hieronymus, & Sanctus Augustinus. Verùm quia duo postremi Patres exeunte duntaxat quarto sæculo, & ineunte quinto ad scribendum animum appulerunt, opportuniùs de illis in Historia Scriptorum quinti Ecclesiæ sæculi sermonem instituemus.

D. Describe igitur vitam Sancti Ambrosii, qui, ut sæpiùs audivi, doctrinâ & pietate Ecclesiam mirum in modum illustravit, & unus est è quatuor Ecclesiæ Latinæ Doctoribus.

M. Annus, quo Ambrosius, posteà Mediolanensis Episcopus, prodiit in lucem, incertus est. Præferenda tamen est opinio doctissimi *Hermantii*, qui in vita Sancti Ambrosii lib. 1. cap. 3. arbitratur, Sanctum Ambrosium anno circiter trecentesimo quadragesimo esse natum. Pater ipsius fuit Ambrosius, Civis Romanus, & Galliarum Præfectus. Unde *Theophilus*, *Raynaudus*, Societat. JEsu evincit Sanctum Ambrosium in Urbe Arelatensi natum esse, quia ex constitutione Honoriana anno quadringentesimo decimo octavo datâ, & ex libello precum Episcoporum Gallicanorum ad Sanctum Leonem Papam constat, Civitatem Arelatensem fuisse Sedem præfecti Prætorio Galliarum. Mortuô Patre, juvenis adhùc Ambrosius unà cum sua sorore *Marcellina*, & *Satyro* fratre natu majore Romam à pia matre perductus est, ubi probis moribus institutus, & litteris optimè excultus, ita *Anicio Probo* Prætorio Præfecto gratus fuit, ut ad insubriam, Liguriam, & Æmiliam cum insignibus Consulatibus regendas ab ipso missus fuerit, cum hac prævia admonitione, ut has Provincias, non ut Judex, sed ut Episcopus, administraret. Quæ vox non tantùm admonitio, sed & Vaticinium fuit: Nam paulò post mortuô Auxentiô Mediolanensi Episcopo, Arianô, convenerunt Episcopi, ut alium in ejus locum sufficerent. Sed cùm Electores essent partìm Catholici; partim Ariani, ac subindè seditionis periculum immineret, sui officii esse duxit Ambrosius venire ad Ecclesiam, ut omnes ad concordiam, depositis hinc indè dissidiis, hortaretur. Dùm autem perorâret Ambrosius in Ecclesia, sic omnium in se oculos, animos, cordaque convertit, ut derepentè omnès in ejus electionem consenserint. Frustrà Ambrosius, ut hoc onus excuteret, omnem lapidem movit. Probante siquidem cum gaudio ejus electionem, immò jubente Imperatore Valentiniano, primùm baptizatus est ab Episcopo Catholico; (erat enim Ambrosius tantùm Catechumenus) dein, octavo post die, qui fuit septimus Idus Decembris, & incidit in Diem Dominicam, Pontificales induit vestes, & Episcopus Mediolanensis consecratus est anno 374. Hâc novâ dignitate auctus Ambrosius, dimissis negotiis, bonisque temporaneis, omnes suas curas, & cogitationes ad exercenda omnia boni Pastoris officia convertit, & quamvis ante Ordinationem suam sacra Religionis Christianæ Mysteria plenè edoctus non esset, sic tamen graviter studio incubuit, ut ad ea populo dilucidè explananda, & contra Heterodoxos acerrimè propugnanda perfectus, absolutusque Doctor evaserit. Arianis implacabile bellum indixit, authorque fuit, ut duo Episcopi *Palladius*, & *Secundianus*, qui hâc Hæresi erant infecti, in Concilio Aquilejensi anno 381. celebrato fuerint damnati. Constantiâ Sacerdotali restitit *Justinæ* Arianæ fœminæ, & matri Valentiniani junioris, quæ cum Sancto illo Antistite egit, ut Basilicam Arianis concederet, ut suos & ipsi conventus celebrarent, sed Ambrosius sancti propositi tenax nullis promissis, aut minis ad id inflecti nullatenùs potuit. Quin & ipsius patrocinium implorare coacta fuit eadem *Justina*. Nam cum eodem tempore *Maximus* Tyrannus Gallias invasisset, & ad Italiam properaret, *Justina* & Imperator *Valentinianus* junior miserunt S. Ambrosium *ad Maximum*, ut suâ eloquentiâ ac prudentiâ imminentem Italiæ cladem averteret. Tanta erat illius Præsulis æstimatio, ut Tyranno exarmando par esse videretur. Devicto postea *Maximo* Tyranno à Theodosio Magno, Ambrosius pari constantiâ eidem Theodosio Imperatori restitit, quâ Justinæ obstiterat. Impedivit quippè, ne Synagoga, quam Judæis Theodosius concedere volebat, restitueretur, & ne Ara victoriæ, quam Symmachus instauraverat, erigeretur. Infracto itidem animo Ambrosius Theodosium ob cædem Thessalonicensem redarguit, & Ecclesiæ aditu prohibuit, quam pœnam religiosus ille Imperator non solùm æquo animo tulit, sed ex præscripto Ambrosii publicam pœnitentiam agens, legem edidit, ut latæ in reos sententiæ executio in dies 30. procrastinaretur. Commotus etiam Imperator tot Sancti hujus Præsulis virtutum præstantiâ, publicè exclamavit: *Ambrosium novi unum, qui solus dignè vocetur Episcopus.* Anno 392. Valentiniano juniore Imperatore, qui Sanctum Ambrosium impensè colebat, à Comite *Arbogaste* Viennæ interfecto, tyrannidem arripuit *Eugenius*, sub quo multa passus Ambrosius, relicto Mediolano, Florentiam secessit anno 393. Sed anno sequenti Mediolanum rediit, postquàm Eugenius Tyrannus ex hac urbe egressus est contra Theodosium Imperatorem pugnaturus. Prælium duabus diebus ancipiti Marte duravit, sed tandem victor Theodosius prostravit Exercitum Eugenii, & inter fugitivos captus ipsemet Eugenius, & ad Theodosium perductus, capite plexus est. Mortuo Eugeniô, Ambrosius tranquillè Ecclesiam Mediolanensem rexit, obiit die 4. mensis Aprilis anni 397. ætatis 57. Episcopatus 23.

D. Compendiosè vitam Sancti Ambrosii descripsisti, superest, ut breviter ea indices, quæ scripsit Opera.

M. Sanctus Ambrosius multa edidit Opera, quorum genuina extant in duobus Tomis prioribus postremæ, & accuratæ Editionis ejus Operum, quam in lucem dedêre eruditi Congregationis S. Mauri Monachi Benedictini. Opera Sancti Ambrosii, vel dubia, vel supposititia, inserta sunt in tertio Tomo ejusdem Editionis, quâ si utaris, nullô negotiô secernere poteris genuina Sancti Ambrosii Opera ab his, quæ huic Sancto Doctori perperam adjudicantur.

D. Potestne certò affirmari, Canticum *Te Deum laudamus &c.* fuisse editum à Sancto Ambrosio? hoc quippè in dubium revocari non posse nuperrimè mihi affirmabant pii quidam homines, quibus tamen, utpotè in Critices disciplina non multùm versatis, nedùm integram fidem adhibeo.

M. Auctorem Cantici *Te Deum laudamus &c.* ipse incertum esse existimo. Legitur quidem in Chronico, quod Sancto *Dacio* Mediolanensi Episcopo vulgò attribuitur, Canticum istud à Sanctis Ambrosio, & Augustino post hujus Baptismum alternis vocibus fuisse decantatum, sed apud peritos Criticos argumentum ex isto Chronico petitum non est magni ponderis. Eruditus quippè Pater *Menardus* Benedictinus in notis ad Sacramentarium Gregorii Magni asserit, istud Chronicon, ex quo hæc desumitur narratio, non esse Sancti Dacii Mediolanensis

Episco-

Episcopi, quia non redoleat stylum illorum temporum, atque etiam quædam falsa contineat. Post Menardum idem de hoc Chronico judicium tulit doctissimus *Mabillonius* Tom. I. Analectorum veterum Patrum pag. 3. Ad hæc, sunt quidam Scriptores, qui antiquissima proferunt Breviaria, in quibus hoc *Canticum* tribuitur vel *Sancto Abundio*, vel *Sisebuto* Monacho, vel *Sancto Nicetio*. Sunt etiam alii, qui istud Canticum tribuunt *Sancto Hilario*. Quapropter, in tanta sententiarum discrepantia; quamvis lubens ipse in eorum sententiam propendeam, quæ, juxta antiquam, pervulgatam, & communiter receptam traditionem, hoc Canticum SS. Ambrosio, & Augustino vindicat; hæc tamen Auctorum, quibus hoc Canticum attribuitur, diversitas in causa est, cur nec possim, nec debeam certò affirmare, Sanctum Ambrosium esse Auctorem illius Cantici *Te Deum laudamus &c.* Immò, pius, & doctus Cardinalis *Bona* negat libro de *Psalmodia*, hoc Canticum fuisse editum à Sancto Ambrosio. Eruditi quoque Ascetæ Benedictini Congregationis S. Mauri, qui postremam Ambrosianorum Operum Editionem Parisiis curârunt; in admonitione, quam Hymnis Sancti Ambrosii præfixerunt, hæc habent: *De Cantico Eucharistico* Te Deum laudamus, *piget hic anxiè dicere. Nemo quippè est hác nostra ætate non planè rudis, qui fabulam esse inficietur, quod eumdem Hymnum post baptizatum ab Ambrosio Magnum Augustinum ab utroque alternis vocibus decantatum olim jactabant.*

D. Floruerunt ne in quarto sæculo alii Scriptores Ecclesiastici?

M. Inter Scriptores quarti sæculi enumerant nonnulli *Sanctum Cæsarium* Gregorii Nazianzeni fratrem, eique attribuunt Dialogos quatuor de divinis rebus. Sed nullum Sanctus Cæsarius inter Scriptores quarti Ecclesiæ sæculi locum habere debet; tùm quia nec Sanctus Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri Fratris sui Cæsarii, quæ est ordine decima inter editas, nec Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccles. ulla à Cæsario edita Opera memorant; tum quia etiam verisimile non est, Cæsarium, qui ad finem vitæ fuit Catechomenus, eamque, teste Sancto Gregorio Nazianzeno in ejus funebri Oratione, transegit in Aula; quatuor de divinis rebus conscripsisse Dialogos. Hinc jure optimo eruditi viri abjudicant Cæsario quatuor illos Dialogos, qui sub ipsius nomine extant in Bibliothecis Patrum. Ad eamdem Apocryphorum classem ablegant viri eruditi *Synopsim de vita, & morte Apostolorum, Prophetarum, & Discipulorum Christi*, quæ sub Sancti Dorothei Tyrii Presbyteri, & Martyris nomine excusa est in Bibliothecis Patrum; quia fabulis, & mendaciis scatet, & est Sancto illo Martyre prorsùs indigna. Omissis itaque Cæsario, & Dorotheo, cæteros in medium proferam Ecclesiasticos Authores, qui quarto sæculo Christianam Religionem suis scriptionibus illustrârunt. In primis, occurrit *Sanctus Amphilochius* Iconii in Lycaonia Episcopus, qui Hæreticos *Messalianos* à sua Provincia abegit, Fidem Catholicam contra *Valentem* Imperatorem Arianum constanter defendit, librumque edidit *de Spiritu Sancto*, quo ipsum verum Deum esse contra Macedonianos omni argumentorum genere probat. Varias ejus Homilias Græcè, & Latinè publici juris fecit doctissimus noster *Combefisius*, necnon vitam Sancti Basilii, quam idem *Combefisius*, & post ipsum Cl. *Pagius* ad annum 362. Amphilochio, ut legitimo Authori, attribuunt, quamvis Baronius, Bellarminus, Godefridus Hermantius, aliique viri eruditi negent, hanc vitam Sancti Basilii fuisse ab Amphilochio descriptam, eò quòd plura continere videatur, quæ veritati Historiæ repugnant. *Cotelerius* tom. 2. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ exhibet Sancti Amphilochii Epistolam Synodicam ad Episcopum, cujus nomen periit, & Synodi nomen tacetur. Obiit Amphilochius anno 394. ejusq; nomen inscriptum est Martyrologio Romano ad diem XXIII. Novembris. *Maximus* Cynicus, qui de Episcopatu Constantinopolitano cum Sancto Gregorio Nazianzeno contentionem habuit, librum *de Fide* contra Arianos scripsit, qui ad nos non pervenit. *Diodorus* Sylvani Tarsensis Discipulus, & Præceptor S. Chrysostomi, & Theodori Mopsuesteni, anno 376. Tarsensis Episcopus consecratus, eruditos in Scripturam Sacram Commentarios adornavit, in quibus, prætermissis Allegoricis sensibus, quibus ante ipsum alii Scripturæ Sacræ Interpretes plùs æquo indulgebant, sensui litterali unicè inhæret; undè maximam apud eruditos sui sæculi viros famam, & eruditionis gloriam sibi comparavit, sed post ejus mortem, & in sequentibus sæculis doctrina Diodori multis suspecta visa est, ipseque malè audiit, quòd prælusisset errori, quem posteà de duabus in Christo personis exertè docuit Nestorius Constantinopolitanus Episcopus. Fragmenta quædam Commentariorum Diodori adhuc extant in Catenis Græcis. *Timotheus* in Sede Alexandrina *Petri* successor scripsit, teste Sozomeno lib. 6. Hist. Eccles. cap 29. vitam *Apollos*, & aliorum Monachorum, qui in Ægypto, imperante Theodosio, floruerunt, quod Opus modò non extat. Epistolam ejusdem Timothei ad Diodorum refert Facundus lib. 4. cap. 2. in qua se Athanasii discipulum Timotheus profitetur. *Eusebius* Vercellensis Episcopus multas scripsit Epistolas, & Commentarium Eusebii Cæsariensis in Psalmos Latinè vertit, teste S. Hieronymo. *Hilarius* Romanæ Ecclesiæ Diaconus, qui Luciferianorum Schismati adhæsit, Auctor est Commentariorum in Epistolas S. Pauli, qui jam olim S. Ambrosio erant falsò adscripti. Auctor est etiam idem Hilarius Operis *Quæstionum Veteris, & Novi Testamenti*, quod perperam sub nomine S. Augustini aliàs circumferebatur. In his duobus Operibus, ut rectè observat *Possevinus* in Apparatu, multa permiscet Hilarius, quæ Pelagianos redolent errores, & quæ benignâ aliquâ interpretatione molliri non posse videntur. *Philastrius* Brixiensis in Italia Episcopus scripsit librum *de Hæresibus*, qui etiam num perstat. Philastrio in Brixiensi Episcopatu successit *Gaudentius*, qui plures Tractatus, seu Sermones habuit variis de argumentis, qui extant in Bibliothecis Patrum. *S. Paulinus* in Campania Italiæ Provincia Nolensis Episcopus, plures, easque elegantes scripsit Epistolas, & varia Poëmata. Denique, missis aliis Scriptoribus, qui in quarto Ecclesiæ sæculo aliquas lucubrationes ediderunt, unum dumtaxat cele-

celebriorem proferam *S. Epiphanium*, qui in Palæſtina propè Eleutheropolim circa annum 310. natus, diu poſteà cum Monachis Ægypti, & Palæſtinæ verſatus eſt, & *Conſtantiæ*, ſeu *Salaminæ* in Cypro Inſula factus Epiſcopus, floruit ſub Juliano, Joviano, Velente, Gratiano, Theodoſio & Arcadio Imperatoribus. Gravem contentionem, occaſione Origeniſtarum, habuit S. Epiphanius cum Joanne Hieroſolymitano Epiſcopo, quem tanquam fautorem errorum Origenis accuſavit; eaque contentio acriùs deindè recruduit S. Epiphanium inter & S. Chryſoſtomum Conſtantinopolitanum Epiſcopum, poſtquam videlicèt Theophilus Patriarcha Alexandrinus collectâ Synodo anno 401. Origenem damnavit, ac plures Monachos, quos doctrinæ Origenis adſtipulari exiſtimabat, è Monaſteriis expulit. Hi ſiquidem Monachi ſuis è ſedibus extorres Conſtantinopolim commigrarunt, eoſque S. Chryſoſtomus benignè exceptos fovit obſequio, victuque quotidiano. Quod ægrè admodum ferens S. Epiphanius, Synodum, eodem anno 401. in Cypro celebravit, in quâ Origenem damnavit, & Epiſtolam ad S. Joannem Chryſoſtomum ſcripſit, ut eum induceret ad proſcribendos Origenis errores. Quin, & ipſe Epiphanius anno 402. Conſtantinopolim acceſſit, ubi cum S. Joanne Chryſoſtomo, qui tamen illum ad pacem omni officio invitavit, omnem perrupit communionem. Sed perſpectâ invictâ S. Joannis Chryſoſtomi moderatione, tacitus abſceſſit, dumque ad ſuam reverteretur Eccleſiam, eodem anno, die incerto S. ille Antiſtes ſenio jam confectus mortalitatem explevit, quem ob quinque linguarum peritiam πεντάγλωττον appellârunt, multiſque Encomiis ſæpius Sancti Patres commendârunt.

Opera genuina S. Epiphanii ſunt: *Panarium adverſus Hæreſes* 80. *Ancoratus, ſeu de Fide ſermo. Anacephalæoſis, ſeu Panarii Epitome. Liber de Ponderibus, & Menſuris. Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum. Ad Hieronymum Epiſtola.*

Opera S. Epiphanii ſuppoſititia ſunt: *Phyſiologus. De Vita, & Interitu Prophetarum. De duodecim gemmis in veſte Aaronis. Ejuſdem libri Epitome. Orationes octo, videlicèt in Feſtum Palmarum; in Chriſti Sepulturam; in Chriſti Reſurrectionem; in Chriſti Aſſumptionem; de Laudibus B. Mariæ Virginis; in Feſto Palmarum; de Numerorum Myſteriis; de Chriſti Reſurrectione.*

Opera S. Epiphanii, quæ ampliùs non extant, ſunt: *De lapidibus. S. Hilarionis Encomium. Epiſtolæ plures.*

D. Cùm de Viris Illuſtribus, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo floruerunt, nihil aliud tibi dicendum ſuppetat, amplum, ac perutile tibi proponam diſſerendi argumentum, de ſucceſſione videlicèt, & ſerie Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam nimirùm, Alexandrinam, Antiochenam & Hieroſolymitanam in quarto Eccleſiæ ſæculo occuparunt. Quamvis enim de multis Sedium illarum Epiſcopis ſæpiùs mentionem hactenùs feceris, nihilo ſecius ad meam juvandam memoriam, cui multùm placent res ſcitè diſpoſitæ, & in bono ordine collocatæ, vehementer opterem, ut accuratam iſtarum Sedium Epiſcoporum ſeriem mihi in præſentia exhiberes.

M. Ne longiùs noſtrum protrahatur Colloquium, plura non addam; ſed de argumento, quod propoſuiſti, in proximo noſtro Colloquio, auxiliante Deo, copioſè diſſeremus.

COLLOQUIUM V.

De continua ſucceſſione, ſeu ſerie Epiſcoporum, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo præcipuas Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam & Hieroſolymitanam tenuerunt.

D. Plurimi noſtrâ intereſt, continuam exhibere ſucceſſionem Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes tenuerunt, ut indè contrà Hæreticos palmare ducamus argomentum, quo palàm fiat, doctrinam ab ipſis Apoſtolis profectam, per continuam Epiſcoporum ſucceſſionem ad nos uſque, quaſi de manu ad manum, & de aure in aurem, ſanam & illibatam fuiſſe propagatam. Verùm Hiſtoria, quam deſcripſiſti, tot Hæreſum, Sectarum & Factionum, quibus in quarto ſæculo varias in partes diſtracta fuit Eccleſia, haud obſcurè innuere videtur, fuiſſe aliquandiu interruptam continuam illam ſeriem Catholicorum Epiſcoporum, qui id ætatis præcipuas Eccleſiæ Sedes occupârunt. Et ſanè, cùm iſti diverſarum partium homines in id certatim conſpirarent, ut Epiſcopos ſuis factionibus addictos præcipuis Eccleſiæ Sedibus præficerent; cùm etiam Imperatores pro ſuo nutu, & arbitrio præcipuarum Sedium Epiſcopos Catholicos expellerent, & in eas Hæreticos auctoritate ſuâ intruderent; cùm denique non deeſſent ambitioſi homines, qui præſumptione prælationis, & amplioris honoris prurito ad nobiliores Eccleſiæ Sedes auſu temerario involarent, qui, amabo, fieri potuit, ut tot inter tumultus, rerumque viciſſitudines interrupta perſtiterit Catholicorum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus Epiſcoporum ſucceſſio?

M. Non abludunt quidem à vero ea quæ dicis, ſed tamen continuæ Orthodoxorum Epiſcoporum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus ſucceſſioni officere non debet ea qualiſcumque Catholicorum Epiſcoporum interrupta ſucceſſio; quia, licèt maximâ adhibitâ vi, milleque interpoſitis nocendi artibus interrupta interdum fuerit Catholicorum Epiſcoporum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus ſucceſſio, reverâ tamen in cordibus Fidelium jugiter perſeveravit, & illæ præcipuæ Eccleſiæ, expulſis invaſoribus, nunquàm à legitimis, & Catholicis Paſtoribus fuerunt divulſæ, ſed in eorum communione, & in doctrina ab ipſis tradita inviolabili fide ſemper perſtiterunt.

D. Diſtinctam itaque, & accuratam exhibe nunc Epiſcoporum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus ſucceſſionem, & eâdem operâ recenſe mala, pericula, & incommoda, quæ pro Fide Catholica paſſi ſunt.

M. Initium ducam ab Epiſcopis Eccleſiæ Romanæ, quæ Mater eſt omnium Eccleſiarum, & cui, ceu ſacræ anchoræ, indiviſulè adhærere debemus, ſi ſalvi eſſe velimus. Et in primis memini me jam obſervâſſe in ſecundo Colloquio, quod habuimus *de ſucceſſione Epiſcoporum*

porum Sedis Romana in tribus primis Ecclesia saculis, Marcellinum suscepisse Pontificatum Romanum, sub finem tertii sæculi, pridiè Kalendas Julias, seu die tricesimâ mensis Junii anni Christi ducentesimi nonagesimi sexti, eumque sedisse annis octo, mensibus, tribus, diebus viginti quinque, ac subindè obiisse die XXIV. Octobris anni Christi CCCIV. Diocletiano IX. Augusto, & Maximiano Herculio VIII, memini insuper, me ostendisse in Colloquio tertio *de Conciliis, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo fuerunt celebrata*, vulgò jactatum Marcellini Papæ in idololatriam lapsum merum esse commentum ac malè consarcinatam fabulam, quàm contrà *Petilianum* Donatistam disputans Sanctus Augustinus explosit, & quæ locum non habet nisi in Actis Concilii Sinuessani, quorum certa suppositionis indicia exhibent Papeprochius, Pagius, aliique viri eruditi. Quare, cùm hæc omnia jam comperta habeas, plura de Marcellino in præsentia dicere supersedebo. Duo hic tantum velim obiter advertas. Primò, suppotitias esse Epistolas Decretales, quæ Marcellino Papæ affinguntur, nec non pariter adulterinam esse ejusdem Marcellini Epistolam ad *Salomonem* Episcopum, quæ incipit cum verbis Leonis I. Epist. 93. juxtà veterem Editionem; *Quam laudabiliter pro Catholica Fidei veritate*. Est etiam hæc Epistola consarcinata ex testimoniis Idacii ad VVarimundum cap. 51. 52. 53. 56. & ex testimonio Hormisdæ Papæ Epist. 24. & 25. ut jam à viris doctis fuit observatum. Prætereà, advertere debes, nullam Marcellini Papæ fieri mentionem sive in Chronico Eusebiano, sive in Martyrologio Hieronymiano. Quo fit, ut aliqui viri doctissimi Marcellinum, & Marcellum distinguendos non esse existiment. Qua in re eos decipi certum omnino est. At enim, Auctor Chronici Damaso Papæ attributi sedente Liberio Papa vixit, & utriusque Pontificis Marcellini, & Marcelli non solùm meminit, sed etiam quot quilibet annis, ac diebus sedit, memorat. Præterquàm quod S. Augustinus, qui exeunte quarto sæculo floruit, utrumque Pontificem agnovit, & accuratè distinxit, quemadmodum & Optatus Milevitanus ab Eminentissimo Baronio citati.

In Chronico Damasi laudato dicitur, post Marcellini Papæ obitum vacâsse Sedem annis VII. mensibus VI. diebus XXV. Sed viri Chronologiæ periti docent, hunc locum esse corruptum, legendumque, vacâsse Sedem annis III, mensibus III. diebus XXV. Nam Marcellus, qui fuit Successor Marcellini, ordinatus est Pontifex Romanus die XXVII. Junii anni CCCVIII. in quem incidit dies Dominica. Sedit autem Marcellus annum I. menses VI, dies XX. & migravit ad Dominum die XVII. Kalend. mensis Februarii, seu die XVI. mensis Januarii anni CCCX. Marcello Papæ duæ Epistolæ Decretales attribuuntur, quæ tamen sunt suppositititiæ. Prima est ad Episcopos Antiochenæ Provinciæ, in qua leguntur loca ex Acacio Constantinopolitano Episcopo, Hilario, Innocentio, Gregorio, Leone, & aliis Marcello posterioribus Scriptoribus depromptа, & insuper fictitio Consulatu notatur: *data Kal. Aprilis Maxentio & Maximo V. C. Coss.* Secunda directa est ad Maxentium, & incipit eum verbis S. Gregorii Epist. 114. libri septimi, secundùm veterem Ordinem, & continet aliorum posteriorum Scriptorum complura loca, citatque Scripturam Sacram ex versione Sancti Hieronymi, quæ solùm in quinto sæculo fuit ab ipso lucubrata. Denique, notatur *Maxentio, & Maximo V. C. Coss.* qui Consulatus prorsùs fictitius est.

Post mortem Marcelli Papæ, vacavit Sedes dies viginti, ut legitur in auctiori Chronico veterum Pontificum, & die V. Februarii anni CCCX. *Eusebius* Marcello successit, seditque menses quatuor & dies sedecim, obiitque die XXI. mensis Junii ejusdem anni CCCX. tres circumferuntur Epistolæ Decretales Eusebii Papæ, sed confictæ, & suppositititiæ. Prima data est *ad Episcopos Galliæ*, quæ incipit à verbis S. Gregorii Papæ lib. 11. epist. 36. juxtà veterem ordinem: *Scripta Sanctitatis Vestra &c.* pluraque complectitur testimonia ex Ennodio desumta. Secunda Epistola directa est *ad Ægyptios*, in eaque refertur locus satis amplus ex quinta Synodo Romana sub Symmacho Papa. Tertia est *ad Episcopos Thusciæ & Campaniæ*, incipitque à verbis Hormisdæ Epist. 25. *Benedictus Dominus noster, qui per misericordiam suam Romanam Ecclesiam &c.* in qua Epistola mentio fit Inventionis Sanctæ Crucis, quam tamen constat Eusebii Papæ tempore necdum fuisse inventam.

Post Eusebii Papæ mortem vacavit Sedes dies undecim, & *Miltiades*, seu *Melchiades* Pontifex ordinatus est die II. Julii CCCX. sedit annos tres, menses sex, dies novem, & ad Deum migravit die X. mensis Januaris anni CCCXIV. *Volusiano*, & *Aniano* Consulatum gerentibus. Inter Epistolas Decretales Romanorum Pontificum extat una Melchiadis *ad omnes Hispaniæ Episcopos*, quæ dicitur data *Kalendis Martii Volusiano, & Aniano Viris Clarissimis Consulibus*, quæ omninò suppositititia est, cum jam à die decima Januarii anni CCCXIV. quo Consules erant *Volusianus* & *Anianus*, Melchiades è vivis excessisset. Prætetquam quod, ea in Epistola citatur Scriptura Sacra juxtà versionem S. Hieronymi in quinto dumtaxàt sæculo à S. illo Doctore concinnatam, refertur etiam prolixum fragmentum ex Eusebii Homilia de Pentecoste, quæ vulgò attribuitur *Eusebio Emisseno* vel *Fausto* Rejensi Episcopo, qui Melchiade Scriptores sunt posteriores. Sub Pontifice Melchiade Donatistæ in Concilio Romæ habito an. CCCXIII. damnati sunt. Quocircà, hanc Pontificis sententiam iniquè ferentes illi Hæretici, Melchiadem, non secus ac illius Decessores Marcellinum, & Marcellum accusarunt, quòd, sæviente persecutione, sacrificassent Idolis, & libros Sacros Ethnicis tradidissent. Sed hæc putida calumnia fuit, quam Donatistæ nunquàm probare potuerunt, & à qua Sanctos illos Pontifices Catholici omnes semper vidicârunt.

Mortuo Melchiade Papa, vacavit Sedes dies XXI. & pridiè Kalend. mensis Februarii anni CCCXIV. Silvester Pontificatum iniit, seditque annis viginti uno, mensibus undecim, & obiit die XXXI. mensis Decembris anni CCCXXXV. *Constantino*, & *Albino* Consulibus. Acta S. Silvestri à multis viris eruditis rejiciuntur tanquam suppositititia. Ipsemet *Baronius* fatetur, ea esse in multis depravata. Nec immeritò. Narrant enim in primis illa acta,

co-

coactam fuisse Romæ Synodum anno CCCXV, cui diversarum Provinciarum Episcopi numero LXXV. interfuerunt, & *Helenam* Constantini Magni Imperatoris matrem tunc adhoc Gentilem, sed à Judæis penè Judæam effectam, Constantinum filiumad Judæorum Religionem amplectendam invitâsse, hacque de causa in unum Concilium convenisse Christianorum Antistites, & Judæorum Sacerdotes ad disputationem de Religione ineundam, atque duodecim Rabbinos ab *Isachar* Summo Sacerdote delectos, qui contra Christianam Fidem disputarunt. Quod sanè credibile non esse, ex eo præsertim colligunt viri eruditi, quod post excidium Hierosolymitanum Judæi Summos Pontifices creare desierint. Præterea, non probantur viris eruditis ea, quæ in iisdem Actis referuntur de persecutione in Christianos excitata anno CCCXXXIII. de secessu Silvestri in Montem *Soracte* ad quærendas latebras tempore illius prætensæ persecutionis; de lepra, quæ Constantinum Imperatorem coëgerit revocare S. Silvestrum in Urbem, sanitatis ab ipso accipiendæ causâ, & de aliis hujusmodi, quæ hic consultò prætermitto. S. Silvester misit suos Legatos ad Concilium Arelatensè celebratum an. CCCXIV. & ab Episcopis illius Concilii perhonorificam accepit Epistolam, quâ eum rogant, ut definitiones in hoc Concilio factas suâ auctoritate confirmet, easque in universa publicet Ecclesia.

Silvestro vitâ functo, vacavit Sedes dies septemdecim, & *Marcus* die decimâ octavâ mensis Januarii Cathedræ Sancti Petri Romæ Sacrâ anni CCCXXXVI. *Nepotiano* & *Facundo* Consulibus ordinatus fuit EpiscopusRomanus, seditque menses octo, dies viginti, & obiit eodem anno, die decima septima mensis Octobris, quâ ab Ecclesia colitur. Quæ *Marci* Papæ nomine inscribitur Epistola *ad Athanasium, & universos Ægypti Episcopos* supposititia est, non solùm quia falso Consulatu notatur, sed quia etiam consuta est ex variis sententiis Cælestini Primi, Attici Episcopi Constantinopolitani, S. Leonis Papæ, & Agathonis Romani etiam Pontificis, qui Marco sunt posteriores.

Post obitum *Marci*, vacavit Sedes menses tres, dies viginti novem, & die sexta mensis Februarii anni CCCXXXVII. *Julius* successit Marco, seditque annos quindecim, menses duos, dies sex, obiitque die duodecima mensis Aprilis anno CCCLII. Contra Eusebianos ad defendendam Catholicam de Trinitate Fidem, & S. Athanasii causam strenuè se gessit Sanctus ille Pontifex, multasque Romæ Basilicas erexit. Ex omnibus Julii Papæ scriptis supersunt duæ tantùm Epistolæ à S. Athanasio relatæ, quarum una ad Eusebianos, altera ad Ecclesiam Alexandrinam missa est. Duas autem Epistolas Decretales, quæ Julii Papæ nomine inscriptæ circumferuntur, supposititias esse concors est omnium peritorum Criticorum opinio.

Sublato è vivis Julio Papa, vacavit Sedes mensibus duobus & diebus aliquot. Die autem vigesima prima Junii anni CCCLII. *Liberius* Romanus Pontifex consecratus est, sedit annos quatuordecim, menses tres, & dies tres emortuali incluso, & obiit die XXIII. mensis Septembris anni CCCLXVI. Varia fuit hujus Pontificis fortuna. In exordio quippè sui Pontificatus *Liberius* constanti, & impavido animo Fidem Catholicam, & Athanasium defendit. Scripsit anno CCCLIV. literas ad Constantium Imperatorem, in quibus conquestus est, quòd *Demophilus*, *Macedonius*, & *Martyrius* è Concilio Mediolanensi celebrato anno CCCXLVII. iratis animis exiissent, & Arii errorem proscribere noluissent. Nunquàm etiam addoci potuit S. ille Pontifex, ut damnaret Athanasium, quem Episcopi Occidentales vi, & minis ab Imperatore Constantio inducti in Concilio Mediolanensi anno CCCLV. damnaverant. Quam ob rem, per vim Mediolanum pertractus est Liberius, ubi, cùm Imperatori fortiter obsisteret, & Athanasii innocentiam acriter tueretur, Beroeam in Thracia relegatus est, & in ejus locum substitutus est *Felix* Catholicus quidem, sed ab Arianis electus, *Epicteti* Episcopi Centumcellensis Arianorum audacissimi molitione, & à tribus Episcopis Arianis ordinatus. Verùm, vix biennium in exilio egerat Liberius, cùm ejus fracta constantia est, ac tædio victus damnavit Athanasium, subscripsitque Formulæ fidei Sirmiensi, non quidem secundæ, quæ penitus Ariana est, sed primæ, quæ Catholicum sensum pati potest, & contrà Hæresiarcham Photinum edita est. Liberius, postquam damnasset Athanasium, Romam rediit anno CCCLVII. & ut alii probabilius censent, anno CCCLVIII. & quamquàm Episcopi Ariani Sirmii congregati, datis ad *Felicem*, & ad Romanum Clerùm literis mandassent, ut ambo, id est, *Liberius*, & *Felix* Sedem Apostolicam pariter administrarent, communique consensu, & concordiâ Sacerdotio illo fungerentur, Liberius tamen suâ semel Sede potitus *Felicem* Româ expulit, suumque lapsum facti pœnitens, reparavit. Fidem siquidem Nicænam palàm professus est, communionem, & pacem cum S. Athanasio redintegravit, ac constanter retinuit, Concilio Ariminensi consensum & suffragium suum intrepidè negavit; scripsit anno CCCLXII. Epistolam ad totius Orbis Episcopos, in qua anathemate percellit Arianos, sed tamen præcipit, ut Episcopis, qui in Concilio Ariminensi vi, & minis compulsi in errorem inducti fuerant, indulgentia concedatur, si errorem ex animo detestentur, & fidem Nicænam amplectantur. Denique, S. ille Pontifex multum adlaboravit, ut Semi-Ariani, qui ab Anomæis oppressi à suo errore resipuerant, & Catholicam de Trinitate Fidem exceperant, in gremium Catholicæ Ecclesiæ reciperentur.

Mortuo Liberio, vacavit Sedes diebus septem, & *Damasus* natione Hispanus ordinatus est Pontifex Romanus die prima mensis Octobris anni CCCLXVI. sedit annos octodecim, menses duos, dies decem, & migravit ad Dominum die decima mensis Decembris Anni CCCLXXXIV. *Ursicinius* Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus electionem Damasi funesto Schismate turbavit. Is enim contrà Damasum legitimè electum ordinatus est Episcopus Romanus, & multos è Clero, Populoque Romano in suas partes pertraxit. Unde tanta orta est seditio, ut teste *Ammiano Marcellino* Scriptore id ætatis ethnico, una die in Basilica *Sicinini* reperta fuerint centum & triginta cadavera. *Prætextatus* sub Valentiniano Imperatore Romæ

Præfe-

Præfectus Urſicinium Schiſmatis auctorem Româ expulit, ſed illius exilio necdum Schiſma extinctum eſt. Nam poſt mortem Valentiniani Imperatoris, Urſicinio Romanam Sedem iterum invadere moliente, contrà ipſum Romæ anno CCCLXXVIII. congregata eſt Synodus, in qua Epiſcopi Epiſtolam ad Imperatores Gratianum & Valentinianum juniorem ſcripſerunt, eiſque primò expoſuerunt, quòd *Urſicinus*, ejuſque exemplo nonnulli Epiſcopi Eccleſiis incubarent, & contemptis cognitoribus, vel fugatis, plures ex ea factione Eccleſias ſuas retinerent. Secundò, quod *Florentius* Puteolanus Epiſcopus, qui anno CCCLXXII. Epiſcopatu fuerat dejectus, ad illum tamen anno CCCLXXVIII. rediiſſet, multaſque in Oppido Puteolano, unde erat expulſus, turbas concitaſſet. Tertiò, quod quidam *Iſaacus* Judæus à factione Urſicinii ſubornatus in Damaſum Papam inſurrexiſſet, ejuſq; caput petiiſſet. Quibus malis pacem Eccleſiæ perturbantibus remedium à duobus illis Imperatoribus petierunt iſtius Concilii Epiſcopi. Ad hanc Epiſcoporum epiſtolam reſcribentes iidem Imperatores, juſſerunt, ſententias in eoſdem ſeditioſos aliàs latas executioni mandari, datis hac de re literis *ad Aquilinum Vicarium Urbis*. Patres etiam Concilii Aquilejenſis anno CCCLXXXI. Gratiano Imperatori ſupplicarunt, ut Urſicinium, qui cum Arianis Mediolani conjunctus novas turbas recens meditatus fuerat, & denuò Romanæ Sedis invadendæ conſilia inierat, ſuâ auctoritate cohiberet. Quibus Orthodoxorum Antiſtitum votis ultrò annuens Gratianus Auguſtus, Urſicinium perpetuo exilio mulctavit, & Damaſum Sedis Romanæ pacificum poſſeſſorem reddidit. Quatuor Synodi ſub Damaſo Papa Romæ celebratæ ſunt. Prima fuit convocata ipſo Damaſi Pontificatus initio, id eſt, exeunte anno CCCLXVI. vel ſaltem ineunte an. CCCLXVII. adverſus Valentem, & Urſacium Arianos. Secunda Synodus indicta eſt contrà Auxentium Mediolanenſem Epiſcopum Arianum anno Chriſti CCCLXXII. Tertia celebrata eſt anno CCCLXXV. adverſùs Apollinarem, & Timotheum. Quarta denique Synodus habita eſt anno CCCLXXVIII. tàm contrà varios Hæreticos, quàm adverſùs Urſicinium, & ejus factionis Epiſcopos. Sub Damaſi etiam Pontificatu Concilium primum Conſtantinopolitanum, quod inter Oecumenica ſecundum locum tenet, congregatum eſt anno CCCLXXXI. Opera S. Damaſi Papæ à *Martio Mileſio Zarazino* collecta ſunt, ſed Epiſtola octava, quæ dicitur ſcripta *Stephano Archiepiſcopo Concilii Mauritaniæ, & univerſis Epiſcopis Africanæ Provinciæ*, ſuppoſititia eſt., ut palàm oſtendit ſubſcriptio: *Data Flavio, & Stilicone VV. CC. Coſſ.* Flavius enim Stilico unus & idem eſt, qui anno CCCC. Aureliano Collega Conſulatum geſſit. Liber etiam Pontificalis, Tomis Conciliorum inſertus *Damaſo* perperam attribuitur, ſicut inter omnes eruditos convenit. *Schelſtratius* in 2. part. Antiq. Illuſtratæ probat, Hieronymi ad Damaſum & Damaſi ad Hieronymum Epiſtolam inter genuina Damaſi Opera numerari haud debere. Denique, Catalogum veterum Pontificum, qui in Liberio Papa deſinit, quique Damaſi Chronici nomine vulgò laudatur, Damaſi partum non eſſe agnovit etiam Baronius. Hujus tamen Catalogi, utpotè pervetuſti, auctoritas magni eſt apud peritos Criticos ponderis, quia ad Chronologiam Pontificiam uſque ad Liberium Papam ordinandam nullum aliud ex tota antiquitate Opus ſupereſt.

Damaſo Papæ ſucceſſit *Siricius*, ſeditque annos tredecim, menſes undecim, dies quinque, ut oſtendit *Pagius* ad annum CCCXCVIII, quo anno mortuus eſt *Siricius*. Quatuor Epiſtolas Decretales ſcripſit *Siricius*. Prima, eaque celeberrima, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ inſtauratrix, data eſt *ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum*. Altera, *ad Epiſcopos Africæ*. Tertia, *ad Univerſos Epiſcopos*. Quarta, *ad Anyſium, & Illyrici Epiſcopos*, de *Bonoſo* Hæreſiarcha, quæ Epiſtola falſò olim tribuebatur Sancto Ambroſio, ſed eam Siricio Papæ vindicavit perdoctus *Lucas Holſtenius*. Has, inquam, quatuor Siricii Papæ Decretales Epiſtolas genuinas eſſe agnoſcunt omnes viri eruditi, excepto tamen *Papebrochio*, qui in Conatu Chronico Hiſtorico ad Catalogum veterum Pontificum Romanorum dubitat de integritate primæ Epiſtolæ *ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum*, & de integritate ſecundæ Epiſtolæ, quæ eſt *ad Epiſcopos Africæ*, quia duæ illæ Epiſtolæ habent notam Conſulum, quâ carent aliæ Siricii Epiſtolæ. Tempore autem Siricii necdum apud Pontifices obtinuiſſe uſum in ſignandis Epiſtolis apponendi nomina Conſulum, probat Papebrochius ex Epiſtolis Epiſcoporum datis eâ ætate ad Romanos Pontifices; & ad ipſummet Siricium, quæ Conſulum nominibus notatæ nullatenus apparent. Verùm propter hanc levem conjecturam non debuiſſet Papebrochius duas illas Siricii Epiſtolas, quas ipſi adjudicant omnes periti Critici, in dubium revocare. Nam licèt verum ſit, Epiſcopos, eâ ætate, ad Romanum Pontificem ſcribentes Conſulum nomine literas ſuas ſignare ſolitos non eſſe, Pontifices tamen Romani à tempore Siricii Papæ literas ſuas Conſulum nominibus munire inceperunt, quamvis, ut advertit Cl. Pagius, in eo uſu conſtantes non fuerint, & Conſulum nomina in eorum Epiſtolis non rarò prætermittantur. De Siricii Papæ ſanctitate Baronius dubius, eum in Martyrologio Romano non repoſuit, & in Annalibus negligentiæ accuſavit, quod periclitanti Eccleſiæ occaſione errorum Origenis ſtatim non occurrerit, ſed potiùs communicatorias literas conceſſerit Rufino acerrimo Origenis defenſori. Prætereà, non probat Baronius, quod *Siricius* Papa exemplo Damaſi in conſcribendis Epiſtolis Hieronymi operâ uſus non ſit, neque eum, ut par erat, foverit. Verùm, hæc duo, quæ objicit Baronius, ſanctitati Siricii obeſſe minimè debent. Nam primò, quòd *Siricius* literas communicatorias Rufino conceſſerit, à nemine culpari poteſt, quia tunc Rufinus apud omnes bene audiebat, & Origeniana hæreſis necdum ſatis patefacta erat, idque tantùm accidit ſub Anaſtaſio Papa, ut diſertè teſtatur Hieronymus in Epiſtola ad Demetriadem de ſervanda Virginitate. Non mirum igitur, ſi Siricius Epiſtolas communicatorias Rufino, nondum cognitâ ejus venenatæ doctrinâ, conceſſerit. Secundò, culpari itidem non

potest *Siricius*, quod Hieronymi operâ in conscribendis Epistolis exemplo Damasi Papæ usus non fuerit, quia initio Pontificatûs Siricii pluras Romani Clerici, invidiâ & odio in Sanctum Doctorem flagrantes, persecutionem in aum moverunt, ac grava aliquod crimen Sancto viro imposuerunt, sicut ex illius Epistolis colligitur. Quare *Siricius* criminosis relationibus adversùs Hieronymum forsitan circumventus, ad sedandos tumultus illum Romæ non retinuit, sed Sanctorum locorum, & studiorum ardore inflammatum permisit Hierosolymam regredi. Quam in re quid culpabile *Siricius* commiserit, non apparet. Sed de Siricii Sanctitate legendus est *Florentinius* in Notis ad Martyrologium Hieronymianum ad diem XXVI. mensis Novembris cui S. Siricii nomen inscribitur, ubi ex pluribus vetustis Martyrologiis Siricii Papæ sanctitatem adstruit, & ad ea, quæ Baronium movarunt, ut de illo in Martyrologio Romano sileret, doctè, ac solidè respondet.

Siricio Papæ successit in Sede Romana *Anastasius* die quinta mensis Decembris anni CCCXCVIII. seditque annos tres, dies decem, ut liquet ex Chronico auctiori veterum Pontificum, & ex Catalogis Palatino, utroque Corbejensi, Reginonis, secundo, & tertio Colbertino &c. Quapropter, obiit Anastasius die decimâ quartâ Decembris anni CCCCI. Sub Anastasii Pontificatu tumultuari sunt Origenistæ, eosque suâ auctoritate repressit Sanctus ille Pontifex. Extat etiamnum Epistola Anastasii ad Joannem Hierosolymitanum Episcopum, in qua testatur, se Origenis scripta, & errores damnâsse. Refertur hæc Anastasii Epistola variis in locis emendata à *Garnerio* tom. I. Operum Marii Mercatoris pag. 209. Alias Epistolas scripsit Anastasius, quæ ad nos non parvenerunt. Duæ quippè Epistolæ Decretales, quæ sub Anastasii nomine nunc circumferuntur, suppositiciæ sunt, & falsò ei adscriptæ. Prior siquidem, quæ dicitur scripta *Cunctis Germaniæ, & Burgundiæ Regionis Episcopis*, mendosâ Consulum notâ subscripta est, & contexta insuper ex variis Innocentii I. Leonis & Flaviani Constantinopolitani Episcopi sententiis, falsòque supponit Burgundiones omnes tum temporis Christianos fuisse, quos tamen constat tenebris idololatriæ fuisse adhuc immersos. Denique, Baronius ipse de hujus prioris Epistolæ Decretalis sinceritate meritò dubitavit, sed de secunda, quæ Anastasio tribuitur, Decretali Epistola, quæque *Neriano Viro Nobilissimo* data dicitur, nullam Baronius mentionem fecit, quæ tamen eadem suspicione, quâ prior laborat, non solùm ob falsam Consularem notam, sed etiam ob stylum, qui plurimùm abest à stylo Anastasii Papæ, & ob materiam, quæ ex Epistolis Innocentii, Leonis, & Gregorii Romanorum Pontificum deprompta est. Habes nunc continuam successionem Pontificum, qui quarto Ecclesiæ sæculo Sedem Romanam tenuerunt.

D. Modò accuratè teneo Chronologicam successionem Pontificum, qui in quarto Ecclesiæ sæculo Sedem Romanam tenuerunt. Describe itaque nunc Seriem Patriarcharum, qui eodem sæculo Ecclesiam Alexandrinam gubernarunt.

M. Historiam Patriarcharum Alexandrinorum doctissimi Patres Societatis JEsu *Papebrochii* & *Bollandi* continuatores tom. 5. mensis Junii præmiserunt, novamque, & pleniorem illorum Patriarcharum Historiam à S. Marco usque ad finem sæculi XIII. nuperrimè publicavit eruditus Dominus *Eusebius Renaudot* in Historiis, & Linguis Orientalibus exercitatissimus. Ipse verò, cum jam in uno à nostris Colloquiis texuerim seriem Patriarcharum Alexandrinorum à *S. Marco* usque ad *Theonam*, hoc est, usque ad annum trecentesimum, pauca nunc ex his, quæ spectant Patriarchas, qui quarto Ecclesiæ sæculo Sedem Alexandrinam occupârunt, delibabo.

Petrus in Patriarchatu Alexandrino successit Theonæ anno Christi CCC. Diocletiani Imperii XVI. Maximiani Herculii XIV. Consulibus *Constantio Cæsare III. & Galerio Maximiano III.* sicut legitur in Chronico Alexandrino. Eusebius Cæsariensis, qui in suo Chronico Petri electionem in annum Christi CCCI. distulerat, hunc errorem postea correxit cap. ult. lib. 7. Hist. Eccles. Petrus Patriarcha Alexandrinus Martyrium passus est secundùm Eusebium locô mox à me laudatô, anno persecutionis nono, hoc est, ut accuratum Chronologiæ hujus temporis Peritorum calculum sequar, anno Christi CCCXI. die XXIX. Ægyptiaci mensis *Athyr*, quæ dies respondet diei vigesimæ quintæ mensis Novembris, ut habetur in excerptis Chronologicis à Scaligero editis, quibus assentiuntur Usuardus, Ado, & vetus Martyrologium Romanum. Acta S. Petri Alexandrini, quæ exhibet mox laudatus *Cl. Renaudot*, narrant, cùm Arius Hæresiarcha in communionem restitui à Sancto Petro Patriarcha Alexandrino in carcere constituto, & jam Martyrio proximo vehementiùs flagitaret, Christum huic Sancto Antistiti noctu veste conscissâ apparuisse, & causam rei percontanti respondisse: *Arius vestem meam scidit, atque adeò cave, ne eum suscipias, aut cum eo ullam communionem habeas.* Verum, hæc visio Sancti Petri Alexandrini, ejusdemque Martyris Acta, tàm quæ apud *Surium* leguntur, quàm quæ Græcè, ac Latinè à doctissimo nostro *Combefisio* edita sunt, omnia falsitatis, & suppositionis præferunt indicia. Nam præterquàm quòd nec *Alexander*, nec *Athanasius* Patriarchæ Alexandrini unquàm Ario, etiam in maximo disputationis æstu, objecerunt hanc visionem, quæ ipsum, ejusque Sectarios pudore suffundere potuisset, constat etiam *Achillam*, qui Petro in Patriarchatu Alexandrino immediatè successit, promovisse Arium ad Sacerdotium, quod sanè cogitare ne quidem ausus fuisset Sanctus ille Antistes, si S. Petrus, ut habetur in illis Actis, paulò ante mortem suam nomine Christi districtè ei prohibuisset, ne Arium unquàm in Ecclesiam reciperet. Prætereà, in illis Actis Sancti Petri dicitur, *Milium* quemdam fuisse Episcopum Alexandrinum, cùm tamen in Patriarcharum Alexandrinorum serie nullum istius nominis recenseant Scriptores Ecclesiastici. Tertio, refertur in illis Actis, *S. Heraclam*, post S. Dionysium, & Maximum, rexisse Ecclesiam Alexandrinam, quod tamen oppidò falsum est; nam S. Heraclas S. Dionysium; & Maximum in Patriarchatu Alexandrino antecessit. Denique, dicitur in illis Actis, Corpus S. Petri Alexandrini fideles condere voluisse in Ecclesia

Sancto

Sancto Theonæ sacrâ, quod à veritate prorsùs alianum est. Hæc siquidem Ecclesia in honorem Sancti Thaonæ oecdum erat axtructa, sad illam, ut testatur S. Athanasius in Apologia prima, extrui dumtaxàt cutavit Alaxaoder, qui Achillæ Patriarchæ Alexandrino successit.

Achillas post mortem S. Petri Patriarchæ Alexaodrini in ejus locum suffectus est, sed quo annu, noo planè constat. *Cl. Renaudot* fatetur, edeò confusam asse Orientalium Chronologiam circà Patriarchetus Achillæ initium, ot aorum calculi com Græcis, Latinisve Auctoribos nullo pacto coociliari possint. Undè hic Auctor verisimile existimat Achillam ordinatum foisse Patriarcham Alexandrinom ao. Christi CCCXI. & obiisse CCCXII. Varùm, prohabilior mihi videtur sententia doctissimi Pagii, qui asserit Achillam S. Petro Patriarchæ Alexandrino ante annom CCCXII. non succassisse, quia testatur Gelasios Cyziceons lib. 2 1. Historiæ Concilii Nicæni cap. 2 1. post Petri Episcopi Alaxandrini Martyrium Ecclesiam Alaxandrioam mansisse viduam *unum annum*, eoque transacto, io Sede hujus Martyris ordinatum essa Achillam, qui, cum *mensibus tantùm quinque supervixisset*, Alexaodrum successoram hahuit. Qoocircà, cùm dia XXV. mensis Novambris anni CCCXI. Petrus Episcopus Alaxandrinus pro fide occubuerit, consequens ast Achillam non ante finem anni CCCXII. Ecclasiæ Alexandrinæ principatum suscepisse.

Alexander io Patriarchatu Alexaodrino successit Achillæ auno CCCXIII. & obiit die XVII. mansis Aprilis anni CCCXXVI. post meoses videlicet quinqoe à Concilio Nicæno primu Generalis ahsoluto. Fastum tamen ajus dia XXVI. Aptilis, qoo Hanschenius in Actis Sanctorum vitam illius describit, calabratur. Da duabùs Synodis ab Alaxandu Patriarcha Alexandrino advarsùs Arium coactis, & de illius Epistolis Encyclicis ad totius Orbis Episcopos contrà illum Hæresiarchem datis, satis jam iu præcedaotibus Colloquiis diximus, nec plura addere hic necessum est.

Alexandru Patriarchæ Alaxandrino anno CCCXXVI. damortuu successit *Athanasius*, qui inter Patriarchas Alaxandrinos doctrinâ, sanctitate, rarom gestarum gloriâ, longaque pro fidei veritete certaminum adversùs Hæreticos susceptorum serie celeberrimus hahetur in universa Ecclasia. De hoc S. Doctore multa *Severus* Episcopus Aschmoninæ aliique Scriptores Orienteles memoriæ prodiderunt, literisqoe consignarunt, quæ, teste *Cl. Renaudot*, fabulam oleot, & qoæ subindè hic insarere supervacuneum omnino esset. Constat apud omnes, S. Athanasium multe ab Arisois pro fide Catholica passum fuisse. Nam aono CCCXXXVI. Treviros in exilium ah Imperatora Constantino Magno missus ast, ubi, juxtà Theodoretum, biennio, & mensihus quatuor mansit, atque indè ad suam Ecclesiam rediit non anoo CCCXXXVII. ut ait *Valesius* lih. 2. Observationum Eccles. iu Socratem cap. 2. sed solùm anno CCCXXXIIX. sicut probant *Schelstratius* in Dissertationa prima de Sacro Aotiocheno Concilio cap. 2. & *Pagius* ad annum Christi CCCXXVIII. Athanasius à Julio Papa per literas Romam evocatus est aono CCCXLI. & ab Eusebianis eodem anno in Concilio Antiochanu suê Sede depositus fuit, & in ejus locum substitutus Gregorius Cappadox Arianus. Romam defeosurus causam suam navigavit Athenasius euno CCCXLII. & in communionam Julii Papæ, aliorumque Episcoporum Occideutalium, ceo legitimus Episcopus admissus ast, atqua in Cuncilio Sardicensi annu CCCXLVII. indicto absolutus. Ad suam Ecclesiam Alexandrinam ravarsus est Athanasius anno CCCXLIX. quo, mansa circiter Janoario, *Gregorius*, qui Sedam Alaxaodrinam inveserat, mortuus est. Sad annu CCCLVI. *Georgia* ab Arienis Episcopo Alexandrino creato, adhuc tamen non adventante, & *Syriana* Duce persacutionam movente, Alexandriâ io solitudinem fugit Athanasius die XXIX Fabruarii, sed paulò post fugam è solitudine Alexandriam raversus est, ohi dalituit, usque dum Gaurgio adveniente, quæsitus ipsa ad necem, denuò agredi coactus est, oec Alexandriem rediit, nisi post ohitum Constantii Imperatoris anno CCCLXII. quo anou *Georgius* Pseudo-Patriarcha Alaxandrinus in seditione populari occisus est. A *Juliana* Imperatore in exilium rursus deportaios est Athanasius, sed à *Joviano* Juliani successore Sedi suæ fuit restitutus aono CCCLXIII. & eodam anno ad *Jovianum* religiosissimom Imperatorem definitionem Orthudoxæ fidei, da ea ab ipso rogatus, misit. Demùm sub Imperatore *Valente* Ariano persecutionem iu Orthodoxos excitaute, delitoit Athanasius per quatuor manses, sed posteà ejusdem Imperatoris jussu Ecclesiam suam recapit, atque mortalitatem explevit anoo CCCLXXIII. postquàm Ecclesiam Alexandrinam quadraginte & sex eunos administrâsset.

Petrus II. successit S. Athanasio; sed multa passus à *Lucia*, quem *Euzojus* Arianus Patriarcha Antiocheous Episcopom Alaxandrinum ordinaverat, literas Synodicas ad Damasum Papam misit, quibos persecutionem Arianorum, & Gentilium advetsùs se excitetam narravit. Quibus literis respoodans Damasus, literas communicatorias, simul & consolatione pleoas scripsit ad Petrum, ut is tastator apud Theodoretom lih. 4. Hist. Eccles. cap. 22. Gliscente tamen persecutione Petrus Romem confugit, & à Summo Poutifica benignè exceptus est. Denique, Sedem suam Alaxaudrinem Petrus, expulso Lucio invasure, recuperavit anno CCCLXXVIII. & anno saqoanti misit tres Episcopos ex Ægypto, ut *Maximum* Cynicem Constantinopoleos Episcopum ordinarent, quemadmodum affirmat Epistola Episcoporum Italiæ ad Theodosium Imperetorem, quam *Syrmondus* post Baronii mortem publicavit, quæque tom. 2. Conciliorum Generalium pag. 1007. legitur. Doctissimus *Valesius* in Notis ad lib. 5. Theodorati cap. 8. ohservat, Baronium foisse daceptum, dum ex Oratiuna S. Gregorii Nazianzeni in *Ægyptiarum adventum* probat Patrum Alaxandrinum septem misisse Episcopos ad perficiandam Ordinationem *Maximi* Cynici. Quod falsum est. Nam hi, qui in hac Oratione S. Gregorii Nazianzeni nominantur, non Episcopi erant, ut sibi persuasit Baronius, sed nautæ erant, seu potios Gubernatores classis Alexandrinæ, qui frumentum

ex Ægypto Constantinopolim advexerent. Quo certè argumento evincitur, eos Episcopos non fuisse: neque enim Episcopalem dignitatem decet frumenti advectio. Prætorquàm quod, in tota illa Oratione S. Gregorius Nazianzenus eos nunquàm Episcopus appellat, sed solùm Laicos. Obitum Petri II. Patriarchæ Alexandrini rectè Baronius cum plerisque aliis assignat anno Christi CCCLXXX. atque ita reperitur annis octo ab ejus electione putatis.

Mortuo Petro II. Patriarcha Alexandrino, Episcopi cum Orthodoxa plaba congregati elegerunt in ejus locum Sacerdotem nomine *Timotheum*. Hujus Patriarchæ tempore habita est Constantinopoli secunda Oecumenica Synodus adversùs *Macedonium* hujus Urbis Episcopum, qui Spiritum Sanctum Creaturam esse blasphemabet. Timotheus sedit annos quinque, & obiit anno Christi CCCLXXXV. Consulibus *Arcadio Augusto* Orientis, & *Bautone* Occidentis, sicut optimè observat Baronius.

Timotheo Patriarchæ Alexandrino successit *Theophilus*, qui cum S. Chrysostomo Episcopo Constantinopolitano graves, ac diuturnas simultates habuit, de quibus in Colloquiis nostris quinti Ecclesiæ sæculi opportuniùs disseremus. Sedit *Theophilus*, secundùm Baronii & pervulgatam aliorum sententiam, annos XXVII. & obiit anno Christi CCCCXII. Hæc est Series Patriarcharum Alexandrinorum; qui in quartò Ecclesiæ sæculo Sedi Alexandrinæ præfuerunt, quorum Historiam, ut jam insinuevi, multis tamen fabulis adspersam legere poteris apud *Eusebium Renaudot*, qui eam summo studio collegit ex Auctoribus Arabicis, *Severo* Episcopo Aschmoninæ, *Michaële* Episcopo Taneos, *Ephram* filio Zaraa, *Abulbicart*, & aliis Anonymis, tùm etiam ex editis *Eutychio*, *Elmacino*, *Abulfaragio*, *Chronico Orientali &c.*

D. Seriem Episcoporum, qui tribus primis sæculis ad *Cyrillum* usque Sedem Antiochenam tenuerunt, jam in uno è nostris Colloquiis fuisse à te accuratè descriptam probè memini. Perge nunc illos recensere Episcopos, qui quarto Ecclesiæ sæculo Ecclesiam Antiochenam rexerunt.

M. Variis in quarto Ecclesiæ sæculo Sedes Antiochena ab Arianis, qui in eam intrusi sunt, fuit jactata procellis, & quod gravius est, funestro, diroque Schismate Catholicos inter Episcopos exorto, diu, multumque exagitata. Cyrillo Episcopo Antiocheno CCCIX. mortuo successit *Tyrannius*, qui Ecclesiam Antiochenam gubernavit usque ad annum CCCXII. Tyrannio successit *Vitalis*, qui præfuit Conciliis Antiocheno, & Neocæsariensi, obiitque anno CCCXVIII. vel CCCXIX. Vitalem excepit *S. Philogonius*, qui in Martyrologio Romano, & in Menæis Græcorum die XX. Decembris colitur; & mortuus est anno circiter CCCXXI. Theodoretus enim lib. I. Hist. Eccles. cap. 3. ait, eum *pro veritatis defensione singulare studium Licinii* temporibus declarâsse. Porrò Liciniana persecutio anno tantum CCCXXI. cœpta est. *Theophanes*, *Nicephorus*, *Zonaras*, & *S. Hieronymus* in Chronico, *Paulinum* S. Philogonii in Ecclesia Antiochena successorem faciunt. Sed advertere debes cùm doctissimo *Pagio*, hunc Paulinum, qui in Sede Antiochena fuit S. Philogonii successor; diversum planè esse ab altero Paulino, qui post Eustathium Antiochenum Episcopum, è Sede Tyria ad Antiochenam translatus est. Prior siquidem Paulinus, qui, ut jam laudati Auctores testantur, Philogonio successit, ob pravos mores dignitate motus est; ut docet Epistola Synodica Concilii Sardicensis annò CCCXLVII. celebrati, in qua dicitur: *usque in hodiernum diem in apostasia permanens, cum concubinis publicè, & meretricibus fornicatur.* Alter verò *Paulinus*, qui Eustathio Patriarchæ Antiocheno successit, Arianè labe fuit infectus, ut mox dicemus. *Sozomenus*, & *Nicetas* quemdam dictum *Romanum* S. Philogonio in Sede Antiochena successisse scribunt, quia, ut conjicere licet, post Paulini, qui fuit S. Philogonii successor, abdicationem, *Romanus* Ecclesiam Antiochenam Pastore viduatam aliquandiu rexit. Paulino in Sede Antiochena successit *Eustathius* anno CCCXXV. Ait enim Theophanes de Synodo Nicæna loquens: *Viduæ Pontifice Antiochensium Ecclesiæ, Synodus*, id est, Nicæna, *Eustathium confirmavit Beroea in Syria Episcopum.* Idem scribit Sozomenus lib. I. Hist. Eccles. cap. 2. Sed post triennium Ariani Eustathium Antiochenum egregium Catholicæ Fidei defensorem, falsis impositis criminibus, Sede deposuerunt in Concilio Antiocheno indicto anno CCCXXVII. sicut testantur Socrates, Sozomenus, & Theodoretus à Baronio laudati. Quin & Constantinus Imperator Eustathium ab Arianis depositum misit in exilium, ubi sanctè obiit. Mortuo Eustathio Antiocheno Episcopo, & Eusebio Cæsariensi Episcopatum Antiochenum recusante, Ariani *Paulinum* ejusdem Sectæ virum ex Episcopatu Tyri ad Sedem Antiochenam transtulerunt. Sed illo post sextum Antiocheni Episcopatus mensem è vivis sublato anno CCCXXVIII. Ariani in Throno Antiocheno collocarunt *Eulalium*, qui exiguo admodùm tempore supervixit. Unde Paulini & Eulalii Sedis brevitas in causa est, cur nec Socrates lib. I. Hist. Eccles. cap. 24. nec Sozomenus lib. 2. Hist. Eccles. cap. 19. utriusque mentionem fecerint. Eulalium in Sede Antiochena excepit *Euphronius*, qui, sicut testatur Theodoretus lib. I. Hist. Eccles. cap. 21. *anno, & mensibus paucis post ordinationem superstes vixit.* Euphronio suffectus est *Placillus*, seu, ut alii vocant, *Flacillus*, Arianus, qui, teste Nicephoro in Chronico, interfuit Concilio Antiocheno ad Encænia, & sedit Antiochiæ annis XII. S. Athanasius in Apologia secunda scribit hunc Placillum fuisse unum ex Episcopis Conciliabuli Tyri anno CCCXXXV. coacti. Obiit autem Placillus circà annum CCCXLII. & in ejus locum subrogatus est *Stephanus* itidem Arianus; qui anno CCCXLVII. præfuit Pseudo-Synodo Philippopolitanæ ab Arianis convocatæ, & auctor fuit portentosæ calumniæ; Legatis Concilii Sardicensis factæ; quam his verbis describit S. Athanasius in Epistola ad Solitarios: *Missis*, inquit, *à Sancto Concilio*, Sardicensi videlicèt, *in legationem Episcopis Vincentio Capua, quæ Metropolis est Campaniæ, & Euphrate Agrippinæ, quæ est Metropolis Superioris Galliæ, ut pro Synodi decretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipse ejecerat, in suas Sedes reverti pateretur, & istam sententiam à Constante pientissimo ad fratrem*

suum

suum literis datis, quibus Episcopis illi commendabat: viri isti mirifici ad quodvis facinus prompti, cùm Legatos istos Antiochia vidissent, in communi quidem consilium ineunt, sed ita tamen, ut Stephanus (Antiochenus Episcopus) *fabulam initi consilii peragendam susciperet. Suscepto negotio conducit ille publicam meretricem in ipsis feriis Sanctissimæ Paschatis; eámque nudam per tenebras immittunt in ædes Euphratæ Episcopi.* Narrat subindè Sanctus Athanasius, quo pacto facinus illud detectum fuerit, pœnasque dederit *Stephanus* Antiochenus Episcopus illius sceleris auctor. *Stephanus igitur*, inquit Athanasius, *Episcopali dignitate exuitur, & in locum ejus sufficitur Leontius ille castratus*, seu Eunuchus, *non ob aliud, quàm ut non deesset Hæreseos propugnator.* Leontius itaque, circa annum CCCXLIX. substitutus est ab Arianis in locum Stephani Antiocheni Episcopi; sedit annos novem; obitque anno CCCLVIII. quo *Eudoxius* Germaniciæ, quæ Urbs est Syriæ, Episcopus Arianus, Sedem Antiochenam invasit. Verùm, cùm Anomæis apertè faveret Eudoxius, & hac de causa in Synodis Ancyrana & Seleuciana fuisset damnatus, à Sede Antiochena ad Episcopatum Constantinopolitanum, exauctoratò Macedonio illius Urbis Episcopo, ab Arianis translatus fuit die XXVIII. mensis Januar. anni CCCLX. sicut ex Chronico Alexandrino evincit *Cl. Pagius* ad annum Christi CCCLIX. Translatò à Sede Antiochena ad Constantinopolitanam Eudoxio, communi Catholicorum, & Arianorum consensu Meletius Episcopus Antiochenus creatus est anno CCCLX. Sed Ariani, præterquàm opinati fuerant, cùm viderent Meletium post suam ordinationem Catholicæ de Trinitate Fidei apertè patrocinari, eum in exilium ejecerunt. Interim, Catholici Antiocheni in duas partes fuerunt distracti. Quidam Catholici dicti *Eustathiani*, eò quòd Eustathio Episcopo Antiocheno, de quo paulò ante mentionem fecimus, semper adhæserant; & ab Episcoporum, qui post ipsius obitum ab Arianis in Sedem Antiochenam intrusi fuerant, communione sese omninò separaverant, ordinationem Meletii ideò reprehendebant; quòd ab Arianis renunciatus esset Episcopus, & hac de causa ejus communionem refugiebant. Alii verò Catholici Antiocheni stabant à partibus Meletii, eò quod fidei causâ illum ab Arianis in exilium ablegatum constaret, & Ordinationi ejus assensum à Catholicis præstitum nemo ignoraret. Ariani, expulso, ut dixi, Meletio, *Euzojum* à capite ad talos Arianum ordinarunt Episcopum Antiochenum. Inter hæc Catholicorum dissidia Lucifer Calaritanus Episcopus Antiochiam venit anno CCCLXII. & videns Catholicos dictos *Eustathianos* nolle cum Meletio communicare, imprudenter ordinavit Episcopum Antiochenum *Paulinum* discipulum Eustathii. Quò factum est, ut longo, & peracerbo Schismate inter se divisi fuerint Catholici Antiocheni; aliis nimirum Meletio; aliis Paulino adhærentibus. Hoc tamen Ecclesiæ Antiochenæ duos inter Episcopos distractæ Schisma, de quo jam in præcedentibus nostris Colloquiis egimus, utcumque sopitum est anno CCCLXXIX. quò ex mutuo Meletii, & Paulini consensu statutum est; ut alterutro vitâ functò nullus sufficeretur, sed Episcopus superstes Ecclesiam Antiochenam solus gubernaret. Ast, mortuo Meletio anno CCCLXXXI. Flavianus in ejus locum subrogatus est, sicque recruduit Schisma; quod nec extinctum est in morte Paulini, quæ contigit an. CCCLXXXIX. quia Paulinus, antequam moreretur, sibi successorem delegit Evagrium. Sed mortuo Evagrio anno CCCXCIII. Flavianus, qui solus remanserat Episcopus Antiochenus, impedivit, ne alius in locum Evagrii substitueretur Episcopus. Nihilò seciùs duravit Schisma usque ad annum CCCXCVIII. quò Flavianus in communionem Pontificis Romani, & aliorum Episcoporum Occidentalium receptus est. Obiit Flavianus anno CCCCIV. & juxta Nicephorum in Chronico, & Tabulas Theophanis, Episcopatum Antiochenum gessit annis XXII.

D. Quamvis de origine, & exitu Schismatis Antiocheni plura in præcedentibus Colloquiis dixeris, non intempestivè tamen ea, quæ ad illud spectant, summatim hîc delibâsti, ut accuratam exhiberes successionem Episcoporum, qui quarto sæculo Ecclesiæ Antiochenæ præfuerunt. Eodem nunc ordine paucis describe seriem Episcoporum, qui Ecclesiam Hierosolymitanam eodem sæculo rexerunt.

M. Describam in primis seriem Episcoporum; qui in quarto sæculo Ecclesiam Hierosolymitanam gubernârunt, dein, attexam seriem Episcoporum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ quartò sæculo Primatum honoris post Sedem Romanam obtinuit, sibique deinceps vindicavit. Quod ad Hierosolymitanam attinet Ecclesiam; nullus inficias ire potest, eam origine esse omnium Ecclesiarum Matrem; quippe quæ Domini Salvatoris prædicatione, miraculis, morte, resurrectione fuit decorata; Spiritûs Sancti in Discipulos illapsu commendata, & Jacobi Apostoli; qui in ea Sedem Episcopalem fixit, proprio martyrio consecrata, atque illustrata. Sed quamvis Ecclesia Hierosolymitana multis nominibus, & titulis Inclyta omnium Ecclesiarum Mater origine esset, illis tamen dignitate non ante stabat; sed Metropoli Cæsareæ Palæstinæ subjecta; suffraganeaque erat. Quam ob rem in Synodis Provincialibus Palæstinæ Metropolites Cæsariensis suprà Hierosolymitanum Episcopum præsidere, primusque subscribere solitus erat; quamvis Episcopi Hierosolymitani, ex privilegio ipsis à Concilio Nicæno concesso, in Conciliis Generalibus præcederent omnes Metropolitas. A tempore autem Concilii Chalcedonensis (quod actione octavâ universam Palæstinam in tres Provincias distributam Hierosolymitanæ Ecclesiæ subdidit) cœperunt Episcopi Hierosolymitani pleno jure Patriarchatus potiri. Juvenalis quippe Hierosolymorum Episcopus, qui Concilio Oecumenico Chalcedonensi interfuerat; paulò post illius Concilii celebrationem universæ Palæstinæ Synodum ipse indixit, cui ipse auctoritate Patriarchæ præfuit: cùm tamen in anterioribus Provincialibus Palæstinæ Synodis præesset, primusque subscriberet Metropolitanus Cæsariensis, ut jam observavi. Hæc Pa-

triarchica jura Hierosolymorum Ecclesiæ Synodus quinta Oecumenica postea confirmavit, asseruit, ac vindicavit.

Veniamus nunc ad successionem Episcoporum, qui quarto sæculo Ecclesiam Hierosolymitanam rexerunt. Anno CCC. *Hermon* sublectus fuit Episcopus Hierosolymitanus, & annis circiter decem bene Ecclesiam gubernavit. Ei successit *Macarius*, qui interfuit Concilio Nicæno primo Generali, obiitque anno CCCXXXV. Macarium eodem anno excepit *Sanctus Maximus* insignis fidei Confessor, cui tempora persecutionis Maximini dexter oculus avulsus est, & poplites exusti sunt, ipseque ad metalla damnatus. Concilio Antiocheno, in quo depositus fuit S. Athanasius, interesse noluit S. Maximus, & à Pseudo-Synodo Tyriâ indignatus recessit, quod Eusebiani in perniciem Athanasii conjurati leges omnes æquitatis in dijudicanda illius causâ temerè violarent. Concilium Palæstinæ anno CCCXLIX. convocavit, in quo se communioni S. Athanasii adhærere constanter professus est. Quod ægrè ferens *Acacius* Cæsareæ Episcopus Arianus, & totius Palæstinæ Metropolitanus, eum anno CCCL. Sede depulsuit eo prætextu, quod *Maximus*, cùm Metropolita non esset, nullâ ab ipso obtenta licentiâ, vicinos Palæstinæ Episcopos in Concilium evocâsset. S. Hieronymus in Chronico anno Abrahami 2566. juxtà Editionem Pontaci, qui cum mense Septembri anni CCCL. absolvitur, hæc habet: *Maximus quadragesimus post Macarium Hierosolymorum Episcopus moritur, post quem Ecclesiam Ariani invadunt. Primùm Cyrillus; Eutychius &c.* Theodoretus etiam lib. 2. Histor. Eccles. cap. 26. sic scribit: *Maximo ad immortalem vitam translate, Cyrillum Episcopalem gratiam promeruisse.* Verùm, ut doctè observat Clar. *Pagius* ad annum Christi CCCLI. certum est, *Maximum* Episcopum Hierosolymitanum non esse mortuum anno CCCL. sed solùm fuisse hoc anno Sede suâ Hierosolymitane ab Arianis depositum. Libelli siquidem Synodici Auctor scribit, Athanasio, & Paulo ad sua Ovilia proficiscentibus, Impietatis Antesignanos, seu Arianos, Synodum Hierosolymis Hæreticam coëgisse, & *Maximum* Hierosolymorum Sede abjecisse. Huic libelli Synodici Auctori suffragantur *Sozomenus* lib. 4. Hist. Eccles. cap. 20. *Theophanes* in Chronico. Viventi ergò adhuc S. Maximo, sed Sede suâ anno CCCL. ab Arianis depulsito subrogatus est *S. Cyrillus*, non verò anno CCCLV. ut visum est *Henschenio* die XVIII. Martii in vita S. Cyrilli Hierosolymitani, & *Papebrochio* in Historia Chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum. *Acacius* Cæsariensis Episcopus in Concilio à se convocato anno CCCLVII. S. Cyrillum Hierosolymorum sede deposuit, quod de jure Metropolitano adversùs ipsum controversiam movisset, & in ejus locum sobstituit *Eutychium*, sed Eutychio Episcopatum renuenta, Acaciani Hierosolymorum Episcopum constituerant *Herennium*, cui successit *Heraclius*, & Heraclio successit *Hilarius*. Sed mortuô Constantio Imperatore Arianorum fautore, sedi suæ restitutus est *S. Cyrillus* Hierosolymitanus, & suam Ecclesiam pacificè rexit usque ad Imperium *Valentis*, sub quo Principe Ariano iterum in exilium amandatus est; rediit tamen ad suam Ecclesiam anno CCCLXXIX. Ex tot malis, & persecutionibus, quibus ab Arianis exagitatus est Sanct. Cyrillus Hierosolymitanus, facilè colligi potest, deceptum fuisse S. Hieronymum, dum in suo Chronico S. Cyrillum inter Arianos reponit. Obiit S. Cyrillus Hierosolymorum Episcopus an. CCCLXXXVI. & successorem habuit *Joannem*, qui ad finem usque quarti sæculi Hierosolymitanam gubernavit Ecclesiam.

D. Promisisti, te ad successionem Episcoporum Ecclesiæ Hierosolymitanæ adjecturum seriem Episcoporum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ quarto sæculo, ob primatum honoris, quo post Sedem Romanam donata est, celebrior evasit. Exhibe itaque nunc seriem Episcoporum, qui quartu Ecclesiæ sæculo Sedem Constantinopolitanam obtinuerunt.

M. Constantinopolitana Civitas, ôlim *Byzantium* dicta, à Constantino Magno Imperatore, quàm plurimis ornamentis nobilitata, atque amplificata, suum ab ipso nomen accepit, & Solium, Sedesque Imperii fuit constituta. Illius Urbis Episcopi, qui antehac erant dumtaxat suffraganei Metropolitani Heracleæ Thraciæ Antistitis., Orientalium Imperatorum, qui Constantinopoli suam Sedem fixerunt, auctoritate freti obtinuerunt à Patribus Concilii Constantinopolitani primi Generalis anni CCCLXXXI. celebrati, ut deinceps *Episcopus Constantinopolitanus haberet prioris honoris partes post Romanum Episcopum, eo quòd Constantinopolis sit nova Roma.* Sic enim habet Canon tertius illius Concilii. Eumdem Canonem, contrà quàm Nicæno decreto fuerat constitutum, renovârunt, novumque ei robur addiderunt ambitiosi Græci in Concilio Chalcedonensi, nec solum honoris Primatum, sed etiam Jurisdictionem, seu Jura Patriarchica in Provincias Asiæ, Ponti, & Thraciæ Episcopo Constantinopolitano adjudicarunt. Huic tamen novæ Episcopi Constantinopolitani auctoritati intercesserunt Romani Pontifices Leo M. Gregorius M. Nicolaus I. & Leo IX. Sed Innocentius III. Papa in Concilio Generali Lateranensi Sedi Constantinopolitanæ indulsit secundum in Ecclesia dignitatis gradum. Hoc obiter annotatu, texenda est modò series Episcoporum, qui quartô sæculô ad Thronum Constantinopolitanum fuerunt evecti. In primis *Metrophanes* creatus fuit Episcopus Constantinopolitanus anno CCCXVII. & sedit annos decem, sicut testantur *Theophanes*, & *Nicephorus* in Chronico. Quapropter stare haud potest sententia Baronii, qui absque ulla vetusti Codicis auctoritate, & contrà veterum Scriptorum fidem, tempora Sedis *Metrophanis* Episcopi Constantinopolitani intrà triennium coarctavit. Illustrissimus quippe D. *de Marca lib. 5. de Concordia Sacerdotii, & Imperii cap. 3.* & ibidem *Baluzius* in doctissima, quam edidit, observatione, eruditè ostendunt, Metrophanem Episcopum Constantinopolitanum tempore Synodi Nicænæ, hoc est anno CCCXXV. adhuc in vivis fuisse, idque apertè evincunt ex Gelasio Cyziceno, qui circà annum CCCCLXXX.

Acte

Acta Concilii Nicæni collegit, seq; ex tertio libro Eusebii de vita Constantini hæc ad verbum transcripsisse profitetur: *Ipse ex Hispaniu valdè celebratus Osius, obtinens locam magnæ Romæ Episcopi Silvestri, cum Presbyteris Romæ Vitone, & Vincentio, cum plurimis aliis considebat. Urbis autem illius, quæ nunc imperat, Episcopus, Metrophanes nomine, propter senectutem non adfuit, ipsius verò Presbyteri, qui aderant, locum ejus supplevero; quorum unus erat Alexander, qui Urbis Episcopatum post Metrophanem adeptus est.* Ea quibus verbis liquidò patet, Metrophanem Urbis, quæ tunc imperabat, seu Constantinopolitanæ, Episcopum tempore Synodi Nicænæ adhoc in vivis fuisse, ejusque loco interfoisse huic Generali Synodo illius Presbyteros. Metrophanee morbo, & ætate fessus, statim post Synodum Nicænam vitâ functus est, & in ejus locum substitutus est *Alexander*, ad quem directa dicitor Alexandri Patriarchæ Alexandriæ contrà Hæresiarcham Arium Epistola, quæ extat apud Theodoretum lib. 1. Hist. Eccles. cap. 3. cùm hoc titulo: *Alexandri Episcopi Alexandrini Epistola ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum.* Verùm, etsi ea Theodoreto certum sit, Alexandrum Patriarcham Alexandrinum direxisse Epistolam ad cognominem suum, id est, ad *Alexandrum*, non conveoit tamen inter peritos Criticos, hunc Alexandrum, ad quem directa est illa Epistola, fuisse Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum. At enim, meritò observat *Baluzius*, titulum illius Epistolæ non à me relatum, & qui nunc legitur in editionibus Græcis Historiæ Ecclesiasticæ Theodoreti, non extare in duobus vetustissimis Codicibus MSS. Bibliothecæ Regiæ, in quibus eadem continetur Historia, neque in Editione Græca Roberti Stephani; Editionem verò Latinam Basileæ editam anno MDCXI. hæc tantùm in titulo habere: *Epistola missa ab Alexandro Alexandrino ad suum cognominem.* Ex quo concludi potest, illius Epistolæ titulum, qui nunc legitur in editionibus Græcis Theodoreti, non esse à Theodoreto appositum, sed adjectum à Librario, vel ab Interprete. Alexander Episcopus Constantinopolitanus obiit anno CCCXL. eique successit eodem anno *Paulus*, cujus electionis occasione orta est Constantinopoli seditio, *& Plebs in duas partes divisa palàm ad opinionum contentiones, & ad pugnam usque prorupit. & Arianis quidem studium fuit, ut Macedonius ordinaretur, Homousiani* (id est Catholici) *contrà operam dabant, ut Paulus crearetur Episcopus, idque tandem prævaluit.* Existimavit Baronius, *Paulum*, postquam anno CCCXL. ordinatus fuisset Episcopus Constantinopolitanos, in exilium ab Imperatore Constantio, agentibus Eusebianis, in Pontum fuisse relegatum. Sed Clar. Pagius, ad annum CCCXL. luculenter ostendit, primum illud exilium non à Constantio, sed à Constantino Magno fuisse circà annum CCCXXVIII. *Paulo* irrogatum post Concilium Antiochenum, in quo depositus fuit Eustathius Episcopus Antiochenus, quo tempore Paulus necdum Episcopus erat, sed duntaxat Presbyter. Paulus igitur electus Episcopus Constantinopolitanus anno, ut dixi, CCCXL. ab Imperatore Constantio Episcopatu fuit statim dejectus, sed non in exilium missus, sicut his verbis disertè testatur Socrates lib. 2. Hist. Eccles. cap. 7. *Imperator*, seu Constantius, *non multò post Constantinopolim ingressus, ob illius*, seu Pauli, *ordinationem gravissimâ exarsit irâ; collectòque Arianorum Antistitum Concilio, Paulo quidem Episcopatum ademit, Eusebium verò ab Urbe Nicomedia translatum Constantinopoleos Episcopum designavit.* Ubi apertè Socrates Paulum Constantinopolitano Episcopatu ejectum, non exilio multatum dicit. Deposito itaque Paulo legitimo Episcopo Constantinopolitano, Eusebius Nicomediensis Sedem Constantinopolitanam eodem anno invasit, & mortuus est anno CCCXLII. Post illius obitum *Paulus* à Constantinopolitanis in Sedem restitutus fuit, sed ab Eusebianis *Macedonius* in Eusebii locum subrogatus est. Quæ res ingentem tumultum Constantinopoli excitavit. *Hermogenis* siquidem Magistri militum à Constantio Imp. missi, ut Paulum Constantinopoli expelleret, domus à plebe incensa est, ipseque miserum in modum pedibus tractus, ac truncatus à populo in more præcipitatus est. Quo audito nuntio, Imperator Constantius, abjectâ omni cunctatione, magnisque itineribus Constantinopolim venit, & Paulum Sede dejectum catenis ferreis vinctum *Singaram* relegavit, & aliquantò post inde Emesam transtulit. Sunt, qui dicunt, Paulum missum fuisse posteà Cucusum Armeniæ oppidum, ubi fuerunt elisæ lanceo fauces. At Clar. *Pagius* existimat, Paulum, antequàm celebraretur Concilium Sardicense, hoc est, ante annum CCCXLVII. à Singariensi, & Emeseno exilio solutum Episcopatus sui Constantinopolitani locum recepisse à Constantio Imperatore, vel in gratiam Constantinopolitanorum, qui eum præcipuo quodam amore prosequebantur, vel ob metum fratris sui Constantis Augusti, qui frequentibus literis ad Constantium missis, ut Paulus, Athanasius, & reliqui Orientis Episcopi Orthodoxi suæ in Sedes restituerentur, obnixè postulaverat. Quamvis autem Paulus suæ Sedi Constantinopolitanæ fuerit restitutus ante celebrationem Concilii Sardicensis, non interfuit tamen huic Concilio, quia cùm ad illud proficiscendum sese accingeret, detentus est à Civibus Constantinopolitanis, eò quòd pertimescerent, ne ab Arianis per insidias interficeretur. Migravit ex hac vita Paulus anno CCCLI. & colitur à Græcis die VI. Septembris, à Latinis verò die VII. Junii. *Macedonius*, quem Eusebiani anno CCCXLII. ordinaverant Episcopum Constantinopolitanum, exauctoratus est anno CCCLX. & in ejus locum ab Arianis suffectus est *Eudoxius* Arianus, qui decessit anno CCCLXX. Eudoxio successit *Demophilus* pariter Arianus. Sed Catholici Constantinopolitani Evagrium sibi Episcopum præfecerunt. Post cujus mortem *S. Gregorius* Nazianzenus anno CCCLXXIX. Constantinopolim sese contulit, ubi per triennium Episcopale munus obivit. Sed cùm in Concilio Generali Constantinopolitano primo nonnulli Episcopi contra ipsum tumultus excitâssent, S. ille Antistes pacis, & quietis amans Sedi Constantinopolitanæ nuncium remisit, & in ejus locum substitutus est *Nectarius*, qui Constantinopolitanam rexit Ecclesiam usque ad annum CCCXCVII.

CCCXCVII. eique successit *Sanctus Chrysostomus*, de quo in nostris quinti Ecclesiæ sæculi Colloquiis plura, auxiliante DEO, dicemus. Habes nunc compendiosè contextam seriem, ac successionem Episcoporum, qui præcipuas Ecclesiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, quarto Ecclesiæ sæculo tenuerunt, & graviora Ecclesiæ negotia eodem sæculo tractàrunt. Superest modo, ad habendam plenam, & integrem Historiæ Ecclesiasticæ quarti sæculi notitiam, ut exponam, qualis fuerit Doctrina, Disciplina, & Moralis hujus sæculi. Sed ne longiùs nostrum protrahatur Colloquium, hoc de argumento opportuniùs in proximo nostro Colloquio disseremus.

COLLOQUIUM VI.

De Doctrina, Disciplina, & Morali quarti Ecclesiæ sæculi.

D. Licèt ex ea, quam in præcedentibus nostris Colloquiis exhibuisti, successione Episcoporum, qui in quatuor prioribus Ecclesiæ sæculis præcipuas Sedes tenuerunt, & a quibus inviolabili temporum serie ad nos usque propagata est Catholicæ Fidei doctrina, facili negotio confutari possint Hæretici, quibus solemne est calumniari Ecclesiam Romanam, quòd à doctrina priorum Ecclesiæ sæculorum deflexerit, Nihilò seciùs rem longè mihi gratissimam feceres, si doctrinam Fidei, quam Catholici quarti Ecclesiæ sæculi constanter ubique professi sunt, paucis in præsentia exponere velles.

M. Fidei Catholicæ doctrinam nulli mutationi, aut vicissitudini temporum obnoxiam esse, etsi tam certum sit, quàm quod maximè, aliquando tamen necessum est, ut, dum ab Hæreticis oppugnatur, variisque infuscatur erroribus, clariùs, ac distinctiùs proponatur, explicetur, atque in evidentiori luce, quantum fieri potest, constituatur. Hinc sæpiùs Ecclesia ad compescendas erumpentes Hæreses solita est novas quidem, sed appositas excogitare, ac consacrare, voces, quibus avita Fidei Catholicæ doctrina illibata conserveretur, eamque Fideles ab erroribus, quos Hæretici quaquaversùs temerè spargunt, discernere possint, & ab his penitùs abstineant loquendi formulis, quæ ob ancipitem, dubiamque significationem in pravum, & peregrinum sensum detorqueri queunt. Sic se gessit Ecclesia in quarto sæculo circa doctrinam Fidei de Sanctissima Trinitate, & de Incarnatione Domini nostri JESU Christi, quem id temporis Hæretici totis suis viribus aggressi sunt. Patres siquidem Concilii Nicæni primi Oecumenici novam non invexerunt doctrinam circa fidem, quam de Sanctissima Trinitate fideles ab ipsis Ecclesiæ primordiis jugiter tenuerunt, sed, cum probè nossent fraudes, & artes Arianorum, qui voces ad ineffabile Mysterium Trinitatis explicandum hactenus in Ecclesia usitatas sinistris interpretationibus ad suum sensum hæreticum præposterè deflectebant, consultissimum ad omnem tergiversandi Hæreticorum cohibendam licentiam esse judicàrunt, hanc vocem ὁμοούσιος, seu *Consubstantialis*, usurpare, & communi adoptare suffragio, ut Catholici fidem suam, quâ credunt, Verbum Divinum esse ejusdem substantiæ cum Patre, per hanc unicam vocem actutum exprimere possent, sibique caverent ab illis hominibus, qui hanc vocem aut repudiabant, aut eâ uti pertinaciter detrectabant. Eodem motivo ducti Sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, qui quartò sæculò in Arianos calamum acuerunt ad propugnandam Catholicæ Ecclesiæ Fidem, coacti sunt Sanctissimæ Triadis Mysterium uberiùs dilucidare, varia videlicèt adducendo locupletissima Scripturæ Sacræ testimonia, Hæreticorum objecta diluendo, difficultates explanando, nativam, & propriam præfigendo significationem, quam præ se ferunt istæ voces: *Substantia, Natura, Persona, & Hypostasis*. Sed tamen doctissimi illi Scriptores sedulo in suis lucubrationibus Fideles præmonebant, istud de Sancta Trinitate Mysterium rationi, sensibusque omninò impervium esse, nec curiosiùs investigandum, sed firmè dumtaxàt fide credendum, pronoque capite adorandum. Porrò quemadmodum Sancti Patres contrà Arianos disputantes, Consubstantialitatem trium Divinarum Personarum, quam præfractè negabant isti Hæretici, omni argumentorum genere stabiliverunt, sic ex adverso Sancti Patres refellentes errorem Sabellianorum, & Photinianorum, qui tres Sacræ Triadis Personas promiscuè confundebant, trium Divinarum Personarum distinctionem necessariò juxta Fidem Catholicam esse admittendam docuerunt.

Hîc tamen obiter advertere debes, inter Catholicos quarti Ecclesiæ sæculi necdum convenisse de propria, & genuine significatione istiue vocis *Hypostasis*. Nonnulli quippe autumantes hac voce *Hypostasis* designari *Personam*, affirmabant, tres *Hypostases* in Trinitate esse admittendas. Versâ vice, alii nomina *Hypostasis* intelligentes *Naturam*, seu *Essentiam*, vel *Substantiam*, afferebant, unicam in Trinitate esse *Hypostasim*. Sed hoc Catholicorum quarti Ecclesiæ Sæculi de una, vel tribue in Sancta Trinitate Hypostasibus dissidium fuit tantum de nomine, nec de veritate Mysterii, sed de verbis dumtaxàt, quibus in eo explicando, ad enatos præcavendos errores, utendum esset, inter eoe quæstio versabatur. Unde S. Athanasius, teste S. Gregorio Nazianzeno in Oratione *de laudibus S. Athanasii*, utrâque parte leniter, & humaniter accersitâ, verborumque sententiâ diligenter, & accuratè perpensâ, posteaquàm concordes reperit, & neque quoad doctrinam quidquam inter se dissidentes, ita negotium transegit, ut nominum usum ipsis concederet, rebus eos constringeret. Hunc tamen S. Athanasii concordiæ modum non placuisse Partibus Latinis facilè colligitur ex Epistola LVII. S. Hieronymi ad Damasum Papam, ubi hæc habet: *Taceantur tres Hypostases, si placet, & una teneatur.* Verùm, postquàm ax usu & praxi Ecclesiæ determinata est hæc vox *Hypostasis* ad exprimendam non *Substantiam*, sed *Personam*, tota lis finita est, ac tres Hypostases in Trinitate omnes Latini ultrò admiserunt.

Sub

Sub initium quarti Ecclesiæ sæculi nulla de Divinitate Spiritus Sancti mota est disceptatio, sed solùm de Divinitate Verbi, ejusque cum Patre Consubstantialitate, quam inficiabantur Ariani, magno animorum æstu hinc inde, diù multùmque disputatum est, ac tandem pluribus in Conciliis stabilita fuit Catholicæ Fidei doctrina. Ast, quarto jam senescente sæculo *Macedonius* eò audaciæ, & temeritatis prorupit, ut divinitatem Spiritus Sancti negârit, eumque in creaturarum ordinem redegerit. Quam Hæresim multi Doctores Catholici eruditis Operibus confutârunt, & Generale Concilium Constantinopolitanum primum anno CCCLXXXI. convocatum de Divinitate Spiritus Sancti Articulum Symbolo Ecclesiæ: uberioris explicationis ergò, inseruit his verbis: ***Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas.*** Hæc fuit Constans omnium Catholicorum in quarto Ecclesiæ sæculo de Sanctissima Trinitate doctrina.

Circà verò Incarnationis Verbi Divini Mysterium Ecclesia adversùs ejusdem quarti sæculi Hæreticos statuit apertè distinctionem geminæ in Christo naturæ, divinæ nimirùm, & humanæ in unione Personæ Divinæ. Quamobrem, damnavit Arium, qui Verbum Divinum in Christo loco Animæ fuisse effutiebat, & Anathema dixit Apollinario, qui nobiliorem Animæ partem, seu *mentem* Christo abjudicabat, & utramque illius naturam confundere videbatur. Quod igitur Ecclesia, & Scriptores quarti sæculi in stabiliendis, & eliquandis duobus istis fidei de Trinitate, & Incarnatione Verbi Divini Dogmatibus tantoperè insudârint, omnemque suam posuerint operam, in causa fuit petulans, & effrænis audacia Hæreticorum, qui hæc præcipua Fidei nostræ Dogmata quarto sæculo oppugnârunt, ac funditùs subvertere moliti sunt. Undè, datâ operâ ejusdem sæculi Scriptores Ecclesiastici nullos ediderunt libros ad vindicanda, vel explicanda alia Religionis Christianæ Dogmata, quæ eâ ætate ab Hæreticis non impetebantur, sed illa dumtaxàt in suis Catechesibus & Homiliis simplici eloquio Fideles edocuerunt, & à vanis istis, atque inutilibus quæstionibus, quas circa Mysteria Fidei nostræ *de possibili*, ut ajunt, & *de quomodo* posteà in Theologiam intempestivè intulerunt subtiliorum quorumdam hominum ingenia, penitùs abstinuerunt.

D. Si Sancti Patres, & quarti sæculi Scriptores Ecclesiastici libros dumtaxàt ediderint ad propugnanda, & explicanda Catholicæ Fidei de Sancta Trinitate, & de Incarnatione Verbi Divini Dogmata, certè non video, ut candidè fatear, quo pacto nunc Catholici Doctores ex libris Sanctorum Patrum, & quarti Ecclesiæ sæculi Scriptorum probare poterunt adversùs nostri temporis Hæreticos alia Fidei nostræ Dogmata, quæ ab ipsis in controversiam vocantur, & quæ Sancti Patres, & Scriptores quarti Ecclesiæ sæculi nec stabilienda, nec exponenda unquam susceperunt. Quis autem non videt, hinc inutile planè reddi traditionis argumentum, quo Doctores nostri Polemici adversùs Heterodoxos probare solent antiquitatem, consensionem, & universitatem omnium Fidei nostræ Dogmatum, quæ ubique, quæ semper, & ab omnibus credita sunt?

M. Quamvis Sancti Patres, & Scriptores quarti Ecclesiæ sæculi libros duntaxàt ediderint ad explicanda, & asserenda hæc duo Fidei Catholicæ Dogmata de Sancta Trinitate, & Incarnatione Verbi Divini, alia tamen Religionis Catholicæ dogmata in suis Homiliis, & Catechesibus, ut jam insinuavi, sine ullo disputationis strepitu fidelibus ita disertè tradiderunt, ut in Sole cæcutire videantur illi, qui id inficias ire præsumunt. At enim Sancti Patres quarti Ecclesiæ sæculi disertè docent realem præsentiam Corporis Christi in Augustissimo Eucharistiæ Sacramento; Peccati originalis ad omnes omninò homines propagationem, omnesque illius peccati appendices exponunt. Baptismum singulis hominibus, etiam parvulis, absolutè ad salutem consequendam necessarium esse statuunt. Necessitatem pœnitentiæ inculcant, & Ecclesiæ vindicant potestatem remittendi peccata. Cultum, qui defertur Cruci Christi Domini, Beatæ Virgini, Apostolis, Martyribus, approbant. Ecclesiam non ex solis electis, & prædestinatis, sed etiam ex reprobis & peccatoribus constare evincunt contrà Donatistas. Scripturæ Sacræ revelationem, inspirationem, antiquitatem adstruunt, illiusque, & Apostolicæ traditionis auctoritate ad profligandos Hæreticorum errores passim utuntur. Liberum hominis arbitrium per primigeniam Protoparentis labem fuisse quidem sauciatum, & elevatum, sed non extinctum, demonstrant contrà Manichæos, quorum alios itidem crassos errores invictis argumentis proterunt. Falsas quasdam opiniones, in quas nonnulli priorum sæculorum Scriptores abierant, videlicèt de terreno Christi millenario Regno, de carnali Angelorum cum mulieribus commercio explodunt. Uno verbo, legentibus Opera Sanctorum Patrum, & quarti sæculi Scriptorum Ecclesiasticorum, Sole clariùs patebit, omnia Catholicæ Ecclesiæ Dogmata fuisse hoc sæculo uberiùs explicata, & cum majori diligentia, accuratiorique consideratione ponderata, & illustrata quàm in aliis præcedentibus sæculis.

D. Possumne inoffenso pede omnes decurrere libros tamquàm puros, & ab omni errore immunes, quos ediderunt Sancti Patres, & Scriptores quarti Ecclesiæ sæculi?

M. Auctor tibi sum, ut indefesso studio incumbas lectioni Operum Sanctorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, qui quarto sæculo floruerunt, ex quibus hauries puram Catholicæ Fidei doctrinam. Licèt enim Catholicæ disciplinæ Critices periti nonnullos observaverint nævos in libris Sanctorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, qui quartum Ecclesiæ sæculum doctrinâ, & pietate illustrârunt, fatentur attamen illos nævos levissimos esse, nec spectare doctrinam, sed Historiam dumtaxàt, vel Chronologiam, vel quorumdam nominum Hebraicorum interpretationem. Undè Sanctos Patres, & Scriptores Ecclesiasticos quarti sæculi optimo jure vindicant ab his erroribus, quos *Dallæus* Pseudo-Minister Calvinista eis temerario casu inussit, ut labefactaret illorum auctoritatem, quæ in Ecclesia Catholica maximi ponderis est. Cautè tamen, ut obiter dicam,

legere debes libros *Divinarum Institutionum* editos à Lactantio ob aliquot errores, qui in illis offenduntur. Docet quippè lib. 2. cap. 15. Angelos mulierum congressibus sese inquinâsse, & ex his procreatos fuisse terrenos Dæmones. Lib. 4. cap. 18. ait, *Pilatum* sententiam mortis in Christum non protulisse, quod sanè Historiæ Evangelicæ apertè repugnat. Lib. 7. cap. 12. concludit Mundi durationem sex mille annorum spatio, & cap. 24. ac sequentibus, totus est, ut probet terrenum Christi mille annorum Regnum. Sunt etiam in Operibus *Methodii* duo errores minimè dissimulandi. Primus est Methodio cum aliis veteribus communis, quod Angelos mulierum amatores putavit, eoque amore lapsos esse. Alter error legitur in libro, quem edidit Methodius, *de Resurrectione*, cujus fragmentum describit S. Epiphanius, ubi asserit Methodius, homines quodam post Resurrectionem, & ultimum Judicium in terra æternùm habitaturos Angelorum more, sine ulla mutatione, in immortalitatis statu optima quæque facturos. Si plura de Sanctorum Patrum lectione desideres, legesis doctissimi Patris *Mabillonii* librum de *Monasticis studiis*, & alterius Auctoris Tractatum Gallicè scriptum, qui præclara hac de re habet, atque utilissima documenta, docetque prudenter, quam sibi partem ex ampla Patrum lectione pro sua virili quisque sumat præcipuè tractandam, ut, juxtà illud Sapientis monitum, *videat quisque prius quod possit, deindè, totum faciat quod possit: nam si quis in genere plurimum potest, & in eo magnopere adlaborat, egregium sibi opus relinquit.*

D. De doctrina, quâ Catholici fuerunt imbuti quarto Ecclesiæ sæculo satis hactenùs dixisti. Ostende nunc, qualis fuerit in Ecclesia eodem sæculo observata disciplina?

M. Rem profectò immensam aggrederer, si quarti sæculi disciplinam Ecclesiasticam minutatim, ac pro rerum singularum dignitate in præsentia commemorare vellem. Hanc nobilem Provinciam suscepit, eâque egregiè defunctus est doctissimus Pater *Thomassinus* Congregationis Oratorii Presbyter in his, quos edidit libris *de nova, & antiqua Ecclesiæ circa Beneficiarios disciplina.* Quapropter pro instituti nostri ratione sufficiet summa Capita disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ quarto nominis Christiani sæculo obtinuit, decerpere, ac prælibare, ex quibus veram effigiem purioris disciplinæ hujus sæculi in mentem tuam facilè inducere poteris. In primis, cum cessâssent quarto Ecclesiæ sæculo Ethnicorum Imperatorum persecutiones, & potentissimo Imperatorum Christianorum munita patrocinio pacis in sinu quiesceret Ecclesia, plenoque omnia Religionis officia liberè exercendi jure potiretur, maximum splendoris incrementum suscepit Ecclesiæ disciplina, auctæque cæremoniæ, quæ ad conciliandam cultui Divino majestatem adhiberi solent. Imperatores erecta magnificentissima Templa cum incredibili pompa, & solemnitate in suis Quinquennalibus, Decennalibus, & Vicennalibus, vero DEO dedicari, ac consecrari curarunt, eorumque exemplis permoti Christiani, Sacras Ædes per totum Imperium Romanum excitârunt. Diebus Dominicis, & Festivis Christiani non solum ex Religionis præscripto, sed etiam auctoritate legum obstringebantur abstinere omninò à quocumq; servili opere. Apud Ægyptios invaluerat consuetudo, ut non nisi die Dominica adirentur Sacra, qui usus *Synaxis* Græcè vocabatur. Non erat licitum Catechumenis, multoque minus Gentilibus, & Judæis oblationi, aut sacris rebus interesse. Præter Festivitates Natalis Christi Domini, Paschatis, & Pentecostes, mos erat celebrandi dies festos in honorem Martyrum, præsertim in locis, in quibus vel martyrium pro Christo passi fuerant, vel eorum reperiebantur sepulchra. Baptismus cum maxima solemnitate in pervigiliis Paschæ, & Pentecostes, juxtà antiquissimum morem in trina immersione administrabatur. Baptisterium in Ecclesia erat muro, aut septo ligneo inclusum. Qui Baptismo initiabantur, Sacramenta Confirmationis,& Eucharistiæ simul percipiebant, sed in os Infantium, qui baptizabantur, loco Panis Eucharistici, aliquantulum Sanguinis de Calice instillabatur. In extremo vitæ periculo Baptismum quamplurimi recipiebant, in quem abusum Sancti Patres acerrimè invecti sunt. Confirmatio per manuum impositionem, & Chrismatis unctionem ab Episcopis conferebatur. Pœnitentiæ publicæ, quæ quarto Ecclesiæ sæculo vigebat, Clerici non addicebantur, sed, si aliquod capitale crimen admisissent, ab officio Clericali dejecti ad Communionem laicalem redigebantur. Semel dumtaxàt in vita peragi poterat pœnitentia publica, nec ad illam dabatur regressus. Liturgiæ, seu Ordini celebrandi Missæ Sacrificium multæ additæ sunt preces, & cæremoniæ, quò illud adorandum Sacrificium majori cultu, ac veneratione perageretur. Calicem Populo Episcopi propinabant, ministrantibus, ut verosimile est, Diaconis, quem usum, utpotè jure divino non præceptum, ob multa emergentia incommoda sustulit Ecclesia. Sacra vasa erant aurea, vel argentea. Eucharistia etiam in manus laicorum dabatur, quibus liberum erat eamdem in proprios lares deferre, & privatim asservare. Templa mundis supellectilibus erant ornata, & omnes populares, excepto Clericorum cœtu, Sacrarii aditu erant interclusi.

D. Sine, quæso, ut te paululùm interpellem. Necdum enim satis intelligo, quid sibi velit ista laicalis Communio, ad quam Clerici capitalium criminum rei quarto Ecclesiæ sæculo redigebantur.

M. Laica Communio, quæ Clericis sacris, seu Clericis majoribus Ordinibus initiatis in pœnam capitalis alicujus delicti ab Ecclesia decernebatur, in hoc sita erat, quod intrà Sanctuarium Eucharistiam non sumerent. Solis quippè Sacro Ministerio dedicatis, seu Presbyteris, & Diaconis ingredi Sanctuarium, inibiq; communicare licebat. Hoc itaque Privilegio Clerici majoribus Ordinibus initiati, Presbyteri, & Diaconi, in pœnam alicujus gravis, & capitalis criminis, excidebant, nec nisi cum promiscua laicorum turba fas eis erat divinâ refici Communione, Excludebantur etiam iidem Clerici, qui ad laicam Communionem erant redacti à Decimis, Oblationibus, & Prædiorum Ecclesiæ fructibus percipiendis. Unde ex bonis patrimonialibus, vel aliorum liberalitate, vel ex proprio labore, ac industria victum sibi quære-

re

-te compellebantur. Quandò tamen illi Clerici ad Communionem laicalem redacti, penuriâ rerum laborabant; hisque nihil ad victum suppetebat, Ecclesia, ut pia mater, victum illis ex commiseratione suppeditabat, eosque admittebat ad mensam, quæ ad quotidianum victum apparari solebat Fidelibus Peregrinis, quos proprius Episcopus per litteras formatas Ecclesiis, ad quas peregrè ibant, commendabat.

D. Perge nunc referre, quidquid attinet ad statum politiæ Ecclesiasticæ quarti sæculi, præcipuè ea, quæ spectant Patriarchas, Exarchos, Primates, Metropolitanos, Episcopos, Clericos, & Monachos.

M. Quamvis quarto Ecclesiæ sæculo ignotum adhuc esset Patriarchæ nomen, quod non nisi sub Chalcedonensis Concilii tempora usurpari cœpit, spectatissimæ tamen erant, sicut sæpiùs observavi, tres Sedes Primariæ, quæ dignitate, & ampliori Jurisdictione cæteris omnibus eminebant, *Romana* scilicèt, *Alexandrina*, & *Antiochena*. Harum trium Sedium Episcopi posteà *Patriarchæ* fuerunt appellati. His tribus Patriarchis proximus erat honore Hierosolymitanus Episcopus, cui Concilium Nicænum primum Generale *Consequentiam honoris* detulit, salvâ Metropoli Cæsariensi propria dignitate, & Jurisdictione. Accessit ad Patriacharum numerum Constantinopolitanus Episcopus, cui, ut in præcedentibus Colloquiis diximus, secundus locus â Romano Pontifica, & honoris Primatus, dignitasque Patriarchica Canone tertio Synodi Constantinopolitanæ primæ Generalis anno CCCLXXXI. celebratæ concessa est. Patriarcharum Privilegia sunt, Ordinationes Metropolitanorum in suis Diœcesibus, Conciliorum Patriarchalium convocatio, legum Ecclesiasticarum conditio, majorum causarum judicium, procuratio executionis Canonum in omnibus Provinciis suæ ditioni subjectis.

Patriarchis dignitate inferiores erant Exarchi, sed Metropolitanis Superiores. In Orientali Ecclesia tres erant Exarchi maximâ dignitate, & Jurisdictione conspicui, scilicèt *Ephesinus*, *Heracleensis*, & *Cæsariensis* Episcopi. Ephesino Asiana Diœcesis, Heracleensi Thracia, Cæsariensi Pontica parebant. Sed horum Exarchorum auctoritas, instituto Patriarchatu Constantinopolitano, desiit. Qui in Oriente dicebantur Exarchi, fuerunt in Occidente appellati *Primates*, qui suam Jurisdictionem exercebant in Provincias Ecclesiasticas, seu ab Ecclesia institutas juxtà divisionem Provinciarum civilium Imperii Romani, exceptâ tamen Ecclesiâ Africanâ, in qua, nullâ habitâ ratione divisionis Provinciarum civilium, Episcopus, qui erat consecratione antiquior, Primatis nomen, & dignitatem sibi adsciscebat. Legendus est ea de re *Petrus de Marca* in Dissertatione *de Primatibus*.

Metropolitani in qualibet Provincia Episcopis præsidebant. Dicebantur autem Metropolitani, quia Apostoli primas Ecclesias in civitatibus Provinciarum metropolibus fundarunt. Hæc erant Metropolitanorum quarti Ecclesiæ sæculi Jura: Suffraganeos Episcopos ordinare, convocare Concilia Provincialia, & eis præesse, visitare omnes suarum Provinciarum Ecclesias, Episcopos sibi subditos judicare cum Provinciæ Synodo, literas formatas concedere suffraganeis suis extrà Provinciam pergentibus, invigilare executioni Canonum, & judicare causas Clericorum inferiorum, qui ab Episcoporum suorum judiciis ad illorum Tribunal provocabant.

Mos erat in quarto Ecclesiæ sæculo, ut Episcopus deligeretur à Populo, & à Clero, & quidem ex cœtu Cleri ejusdem Civitatis, in eaque baptizatus, educatus, Populis notus, ipsisque acclamantibus. Tres Episcopi, recepto, & vulgato more, eum, qui à Populo, & Clero electus erat Episcopus, ordinabant, instante tamen Hæreticorum formidine, unus Episcopus poterat tali defungi officio. Nefas erat Episcopum nisi suprema urgeret necessitas, Episcopatum deserere, aut ad aliam transire Ecclesiam. Episcopus, comitante Clero, suæ ditionis loca, veræ fidei servandæ causâ, frequens lustrabat. Non licebat Episcopis, citrà sententiam Metropolitani, Decretum ullum edere, quod vel Episcopos, vel rem communem spectaret. Episcopi gaudebant immunitate à publicis officiis. Frequentibus decretis vetitum fuit ab Ecclesia in quarto sæculo, ne in Agris, Villulis, aut modicis Civitatibus præficerentur Episcopi. Undè, Pagorum Ecclesias regebant *Chorepiscopi*, qui licèt ordinatione sua Episcopi non essent, Clericos tamen minores ordinare poterant, non tamen Chrisma conficere, nec Confirmationis Sacramentum administrare. Chorepiscoporum Officium erat, visitare Ecclesias Pagorum, quod modò præstant Archidiaconi, Pauperum per agros dispersorum curam gerere, nullum tamen alicujus momenti negotium inconsulto Episcopo aggrediebantur. Episcopi Synodos singulis annis cogebant ad sanciendam disciplinam Ecclesiæ, ejusque integritatem conservandam. Episcoporum defunctorum, qui sanctè vitam transegerant, nomina in album reponebantur.

Presbyteri, quarto Ecclesiæ sæculo sub Episcopis curam Animarum gerebant, & Parochias, quæ Romæ *Tituli* appellabantur, administrabant. Magnus erat Presbyterorum, Diaconorum, Acolythorum, aliorumque Ecclesiæ Ministrorum numerus, quorum officia hæc erant, ægros invisere, eos, qui in extremis positi necdum baptizati essent, sacro lavacro tingere, egenis, & viduis intra Ecclesiæ septum sedentibus victum erogare. Clericus etiam minores ab oneribus publicis, seu à pendendis vectigalibus, immunes esse voluerunt Imperatores *Constantinus* & *Constantius*, eamdemque Imperatorum legem, quam impius Imperator Julianus Apostata abrogaverat, renovârunt alii Imperatores *Valentinianus*, *Gratianus*, & *Theodosius*. Forenses Judices arcebantur à causis Ecclesiasticis. Patrimonia Ecclesiæ multùm quarto sæculo auxere & regia Constantini Imperatoris liberalitas, & fervens Fidelium bona sua, vel eorum partem Ecclesiis offerentium charitas. Horum bonorum administratio penes erat Episcopum, qui ad Ministrorum Ecclesiæ, virginum, viduarum, pauperumque sustentationem ea distribuebat. Tunc enim bonorum Ecclesiasticorum necdum facta erat divisio, nihilque adhuc Clerici sibi proprium titulo Beneficii possidebant. Qui in Clericum, vel Presbyterum erat ordinatus, addictus perpetuò manebat

manebat peculiari alicui Ecclesiæ, in qua Ministerio suo defungi tenebatur. Presbyteris, & Episcopis vetitum erat uxores ducere, & hæc ipsis cœlibatûs imposita lex præcipuè in Occidente viguit.

Monachorum Institutum quarto Ecclesiæ sæculo maximè inclaruit. Quamvis enim in præcedentibus sæculis multi extiterint, qui ob austerum, quod profitebantur, vitæ genus dicti sunt *Ascetæ*: Quamvis etiam plures ex utroque sexu perpetuam virginitatem servaverint, & ob rerum caducarum contemptum, vel ob metum persecutionis in solitudinem secesserint, nullibi tamen legitur, fuisse ante quartum Ecclesiæ sæculum extructa Cœnobia, in quibus Monachi sub Abbatis regimine communem vitam degerent. Quare, primus vitæ Monasticæ Parens optimo jure apud omnes audit *S. Antonius*, qui innumeros homines exemplo suo ad eam vitæ rationem deduxit. Sanctus itidem *Pachomius*, & *S. Hilario* in extremis Palæstinæ & Thebaidis partibus Cœnobia excitârunt plurima, & numerosis Religiosis agminibus, atque Sodalitiis solitudinem impleverunt. Ex Ægypto, & Thebaide Romam demigrare cœpit Institutum Monasticum anno videlicèt CCCXLI. cum S. Athanasius eo profectus *Ammonium*, & *Isidorum* eximiæ virtutis Monachos sibi vitæ comites adscivit. Tunc cœpit Monasticus Ordo in Occidente frequentari, & longè latèque propagari. Divinæ Psalmodiæ singulis diebus pluries vacabant Monachi, & divinum Officium diu, noctuque persolvebant, teste Sozomeno lib. 3. Hist. Eccles. cap. 14. manibusque operabantur, quæ disciplina ad Monachos quinti sæculi traducta est, ùt constat ex S. Augustino, qui librum *de Opere Monachorum* scripsit. De Monachis sanctitate celebribus, qui quarto sæculo floruerunt, lege Socratem lib. 4. Hist. Eccles. cap. 28. & sequentibus, Theodoretum in Historia Religiosa, & Rufinum in Vitis Patrum, tuncque intelliges, quàm austerum, quàmve purum fuerit antiquorum Monachorum vivendi genus, quod etiamnum cum singulari Fidelium ædificatione æmulantur Religiosissimi Monachi Benedictini Congregationis Sancti Mauri, Carthusienses, & Monachi Cistercienses strictissimæ disciplinæ Regularis observantiæ, vulgò dicti *de la Trappe*, qui vitam Angelicam in terris degentes, suavissimum Christianorum virtutum odorem latissimè diffundunt, nobisque invictum præbent argumentum ad probandam adversùs Heterodoxos sanctitatem, quæ veræ Ecclesiæ tessera est ac sensibilis nota, soli competere Ecclesiæ Romanæ.

Denique, quarto Ecclesiæ sæculo multa fuerunt Monasteria, & examina Virginum, quæ uni parebant Matri, seu Præpositæ, & in corporis integritate consenescebant. Sancti Antonii soror inter illas sacras Virgines versabatur, & in Præfecturam Cœnobii adlecta fuit, teste S. Athanasio in vita S. Antonii, Sanctum quoque Pachomium sorori suæ Monasterium non longe à suo dissitum construxisse legimus in ejus vita. Plura de his Virginibus, & de earum Monasteriis habet S. Hieronymus in Epistola ad *Eustochium* de Epitaphio Paulæ matris, in Epistola ad *Sabinianum* de Ægypti, & Syriæ Parthenonibus, & in Epistola ad *Lætam* de Institutione filiæ. Præter illas Virgines, quæ ab omni hominum contubernio semotæ in Monasteriis rebus divinis vacabant, aliæ erant Virgines in Urbibus, & Pagis, quæ à tenera ætate virginitatem suam voto obstrictam DEO offerebant, Virgines velo operiebantur, & grandis injuriæ loco habebatur, siquis Virginum capita nudaret.

D. Monasticum Institutum ante quartum sæculum cœpisse hactenus credideram. Sunt enim plures Monachi, & Canonici Regulares, qui suam Institutionem *Apostolicam* appellant, suumque vivendi genus ab Apostolis initium sumere, & in prioribus Ecclesiæ sæculis viguisse mordicus pertendunt, immo sunt nonnulli, qui altiùs accersunt Monachorum originem, eosque jam *Eliæ* & *Elizæi* temporibus floruisse sanctissimè jurant.

M. Monachos, & Canonicos Regulares in communione viventes Apostolorum imitatores esse, adeoque illorum institutionem hoc in sensu *Apostolicam* nuncupari posse, haud ægre animo concesserim. Ast, Institutum Monachorum, & Canonicorum Regularium, qui communi domo, communi mensa, communibus bonis utuntur, quique peculiares Constitutiones, & Regulam vel S. Benedicti, vel S. Francisci, vel S. Augustini profitentur, ab Apostolis sumsisse initium difficilè adducor, ut credam. Similiter Monachos, qui Carmelum incolunt, *Eliæ*, & *Elizæi* imitatores esse, & ob hanc vitæ similitudinem discipulos Eliæ, & Elizæi latiori sensu appellitari posse, non inficias iverim; sed Eliam, & Elizæum hujusmodi Instituti Auctores, & Parentes fuisse, hactenus in animum meum inducere non potui, maximè, postquàm legi Responsiones Papebrochii doctissimi Jesuitæ, & Controversias Romæ Typis excusas Eminentissimi Cardinalis *Raymundi Capisucchi*, qui Controversia decima sexta §. 2. solidè probat ex S. Thoma, & ex communi Theologorum sententia, statum Religiosum, seu Monachorum per tria vota, obedientiæ videlicèt, paupertatis, & castitatis, non fuisse in lege veteri, sed in lege duntaxàt Evangelica sumpsisse exordium. Et §. 5. ostendit idem Cardinalis, Eliam, Elizæum, filiosque Prophetarum hisce votis non fuisse obstrictos. Monasticæ itaque vitæ institutio ad quartum duntaxàt sæculum referenda est. Auctoresque habuit Pachomium, & Antonium, ùt videre est in vita S. Pachomii die XIV. Maji in Actis Sanctorum Bollandianis illustrata. Ordo verò Canonicorum Regularium Sancti Augustini Regulam profitentium cœpit tantummodo undecimo Ecclesiæ sæculo. Nulla quippè ante hoc sæculum institutionis Clericorum Regularium in Scriptoribus Ecclesiasticis apparent vestigia, sicut latiùs examinabimus in nostris Colloquiis XI. sæculi.

D. Alia, si quæ sint, percense disciplinæ quarti Ecclesiæ sæculi capita, quorum narrationem non minùs jucundam, quàm utilem esse experior.

M. Alia disciplinæ quarti Ecclesiæ sæculi capita paucis observationibus complectar. Mos erat in Oriente, non secus ac in pluribus Ecclesiis Occidentis, jejunandi diebus Mercurii, & Veneris; exceptis tamen Romæ, & aliquot Italiæ Ecclesiis, quæ loco diei Mercurii observabant die Sabbati jejunium, quod cum abstinentia à

carne

carne, & à vino tum temporis servabatur, & per totum diem productum ad vesperam tantùm solvebatur. Mos quoque à primordiis Ecclesiæ receptus erat pervigilia celebrandi, nocte scilicèt, quæ præcedebat magnam solemnitatem, vel diem Dominicam, in qua Synaxis habenda erat, & populus in Ecclesias confluebat, pernoctabatque in Orationibus, & Psalmis vacans. Cœmeteria loca sacra erant, in quibus Catholicorum tantùm corpora humari licitum erat. Signum Crucis passim usu veniebat, & hoc salutifero signo sancti viri ad res mirabiles patrandas, Dæmonesque fugandos utebantur. Quotquot Tyrannorum Christianæ Religionis furorem declinantes profugi moriebantur, Martyrum loco habebantur. Eodem sæculo quarto in usu esse cœperunt peregrinationes ad lustranda loca Sacra. Sed quia nonnulli Christiani ejusmodi peregrinationes ex superstitione quadam, potiùs quàm ex sobria, & solida pietate suscipiebant, Sanctus Gregorius Nyssenus in Oratione, seu io Epistola *de iis, qui adeunt Hierosolyma*, declarat, basce peregrinationes multis noxias esse, & præsertim mulieribus Christianis, quorum honestas & castitas tam prolixis itineribus periclitari possunt. Abusus itaque, qui in illas peregrinationes irrepserant, optimo jure reprehendit Sanctus ille Doctor, sacrarum tamen peregrinationum Religinnem in bac Epistola nec carpit, nec improbat, quidquid contrà obstrepant Heterodoxi veræ pietatis osores. Sunt & alia politiæ, & disciplinæ Ecclesiasticæ capita, quæ quarto sæculo observata fuerunt, & Conciliorum Canonibus sancita, quæ fuso & erudito calamo Cl. *Thomassinus* prosequitur in libro jam laudato, quibus tamen ipse, brevitatis ergò supersedebo, cùm hæc tibi abundè sufficere possit Generalis Idæa disciplinæ Ecclesiasticæ quarti sæculi, quam levi brachio delineavi.

D. Circà disciplinam quarti Ecclesiæ sæculi mihi cumulatissimè fecisti satis, nunc paucis expone, quænam fuerit apud Christianos ejusdem sæculi doctrina Moralis.

M. De doctrina Morali quarti Ecclesiæ sæculi plura occurrerent dicenda, quæ tamen fusiùs prosequi cùm non sinat Colloquiorum nostrorum brevitas, multa paucis complectar. In primis, doctrina Moralis apud Christianos quarti Ecclesiæ sæculi avitam suam integritatem retinuit, nec ad laxitatem, aut ad nimiam severitatem deflexit. Fuerunt quidem aliqui Hæretici, *Novatiani* nimirum, *Encratitæ*, *Eustathiani*, & *Luciferiani*, qui cùm essent rigidissimi morum Censores, severiorem Moralem libertati Evangelicæ oppositam inducere tentârunt, sed Ecclesia nimii illius rigoris impatiens, peccatoribus spem fecit consequendæ veniæ, eisque, post emensum luctuosæ stadium pænitentiæ, reconciliationem, & indulgentiam nunquàm denegavit. Solemne erat Episcopis frequentes Catecheses, & Conciones habere ad populum, in quibus eos præcipua moralis Christianæ dogmata edocebant, atque ad Christianarum virtutum praxim, ad amorem DEI, ad rerum caducarum contemptum, & ad omnium operum veræ pietatis exercitium vehementer adhortabantur. Peccatorum vitia, nullâ habitâ ratione dignitatis Personarum, magnis animis, & totis eloquentiæ suæ viribus insectabantur, omnesque ad meliorem frugem ardentissimo zelo adducere satagebant. Singulis Christianis cujuslibet ætatis, sexûs, & conditionis accommodatissima præscribebant officia benè beatèque vivendi, & ut eos ad ineundam perfectiorem vitam provocarent, libros de *Ascetica*, seu Spirituali vita, conscribebant. Spectacula omnia, in quibus tragicæ Historiæ, vel comicæ, oculis subjiciuntur, districtè Christianis prohibebant, quia hujusmodi Spectacula cupiditates excitant, ac fovent, animos emolliunt, & à DEO, atque bonis operibus avertunt, corda ad voluptates, & ad vitia eò periculosiùs alliciunt, quò honestiora videntur. Verbo dicam, hæc Spectacula Mundi & Diaboli pompæ sunt, quibus dum intersunt Christiani, iisque delectantur, fœdus solemne, quod cum DEO in Baptismo pepigerunt, renunciantes Diabolo, & pompis ejus, nullum quodammodò, & irritum reddunt. Hæc, fuit doctrina Moralis Sanctorum Patrum quarti Ecclesiæ sæculi.

Quod spectat ejusdem sæculi Christianorum mores, facilè ex Sermonibus, Homiliis, Orationibus Paræneticis Sanctorum Patrum colligi potest, multos fuisse tum temporis degentes Christianos, quorum flagitiosa vita à nomine, & à sanctitate Religionis, quam profitebantur, longè distabat. Quod sanè tibi mirum videri non debet, cùm id ætatis Christiani in immensum numerum excrevissent, paucique admodùm in amplissimo Imperio Romano reperirentur, qui non essent Religionis Christianæ cultores. At, quamvis negari haud possit, complurium Christianorum quarti Ecclesiæ sæculi mores fuisse corruptos, certissimè tamen constat, multò plures eodem sæculo extitisse Christianos, tum Laicos, Monachos, & Virgines, tum Clericos, & Catholicos Episcopos, quorum si vitam contempleris, nihil sanctiùs; si doctrinam, nihil puriùs, si mores, nihil incorruptiùs, si zelum pro defensione Ecclesiæ, & salute Animarum, nihil ardentiùs esse potest, quorum doctrinâ, ac inculpatæ vitæ exemplis munitur etiamnùm, defenditur, & roboratur fides illa adamantina, cui Christus promisit Claves Regni Cœlorum, & cui superstruxit Ecclesiam suam nullis ventorum turbinibus, nullis undarum, & Inferorum insultibus cessuram. Depravatos tamen mores Episcoporum Arianorum, & aliquot etiam quarti sæculi Catholicorum Antistitum, qui sibi, & non suis ovibus consulebant, graphicè sic describit S. Gregorius Nazianzenus in libro de Episcopis: *Talia sunt*, inquit, *horum ornamenta*, —— *abundans item cupediariorum, ac temperaturarum argutiis*, —— *abundans item unguentis, risu, cantilenarum concentibus, qui & cimbala, & strepitus pedum saltantium requirunt.* —— *Nitida cute conspicui, corpere juvenes, moribus, & affectibus juniores, vel etiam antiquorum dierum vitiis referti, Præfecti scilicèt, ac Antistes fiunt liberùm, quos spiritus gignit*, —— *alienis in vitiis suimet ipsorum patroni, concedentes peccandi licentiam aliis, itidem ut eam sibi sumant.* Ex quibus S. Gregorii Nazianzeni verbis patet, fuisse quarto Ecclesiæ sæculo, præter Arianos Episcopos, aliquos Catholicos Antistites, qui suis commodis inserviebant, pravisque moribus, & mundanâ conversatione contemptibiles facti, quærebant quæ sua erant, non quæ JESU Christi.

D. Haud levem animo meo injecisti scrupulum, dum Christianis quarti Ecclesiæ sæculi omnia Spectacula, in quibus Tragicæ, vel Comicæ exhibentur Historiæ, tamquàm illicita à Sanctis Patribus prohibita fuisse affirmásti. Ipse quippè multorum secutus opinionem, hisce Spectaculis persæpè intersum, nec quemquam hactenùs vidi, vel audivi, qui inductum Comœdiarum usum reprobaret: Immò, hoc nemo non facit, sic vivitur à Magnatibus, his vestigiis majores mei sunt ingressi, hoc Magistratus, & Principes approbant.

M. Comœdias illicitas esse, & Christianæ innocentiæ periculosas probat constans, & perpetua Sanctorum Patrum, & Conciliorum doctrina, quorum hic testimonia, & decreta referre prolixioris esset operæ: & à meo Instituto alienæ. Sed ne hanc austeriorem putes SS. Patrum, & Conciliorum doctrinam moralem, lege, si placet, Acta Synodi Mediolanensis tertiæ S. Caroli Borromæi, ubi Sanctus ille Antistes de Officio Concionatoris hæc habet: *Spectacula, ludos, ludicrasque res id genus, quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæque Christianæ adversantur, perpetuò detestabitur, exsecrabitur, demonstrabitque incommoda, publicasque ærumnas indè in Populum Christianum dimanare, in quam sententiam valdè Populum confirmabit argumentis, quæ gravissimi viri Tertullianus, Cyprianus Martyr, Chrysostomus, & Salvianus afferunt, in eoque argumenti genere nullum aliud omittet, quo tanta corruptela radicitùs extirpetur.* Viden', quo pacto *S. Carolus* majorum suorum vestigiis insistens, Spectaculorum originem ab Ethnicorum moribus accersat, ac subindè à Christianis, qui ab Ethnicorum moribus prorsùs abhorrere debent, non adiri, nedum frequentari oportere, conceptis verbis asserat? S. Caroli hac in re zelum æmulatus est Illustrissimus, juxta ac Doctissimus D. *Bossuet* Meldensium Episcòpus, qui Spectacula Christianis prohibita esse, eximio, quod edidit, Opusculo invictè demonstravit. Quapropter, Charissime Discipule, satiùs est per arctam, & arduam viam, quæ ducit ad Cœlum, securè incedere, quam tritam, & latam viam insequendo æternæ salutis irreparabilem jacturam facere. Pessimus jam olim tum vivendi, tum sentiendi auctor vulgus est, neque unquam tam benè actum est cum rebus humanis, ut non pessima placuerint plurimis Cave igitur, ne sic cogites: hoc factitant omnes, quid ni ego faciam? Absurdum siquidem est, Christum ad hominum vitam inflectere velle, cùm potiùs hominum mores ad Christum exigi debeant, Nec ideò rectum aliquid puta, quia Primores, quia maxima pars hominum id factitat, sed id rectum esse dicito, quod quadrat ad Regnum Christi, & hoc ipso tibi aliquid suspectum esse incipiat, quod placet plurimis. Unum itaque vitæ tuæ tutissimum Ducem sequere Christum, qui, ùt rectè observat S. Cyprianus, non dixit: *Ego sum multitudo*, vel, *Ego sum consuetudo*, sed dixit: *Ego sum via, veritas, & vita.*

D. Primævum igitur meum de Spectaculis, seu de Comœdiis sensum lubentissimè depono, iisque æternùm valere jussis, ludum duntaxàt literarium deinceps frequentabo.

Finis Tomi primi.